

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ani TARUGISHVILI

TİFLİS'TE KENTLEŞME VE KENTSEL SORUNLAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA

Sosyoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ani TARUGISHVILI

TİFLİS'TE KENTLEŞME VE KENTSEL SORUNLAR ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA

Danışman

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ani TARUGISHVILI'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ

Tez Başlığı: Tiflis'te Kentleşme ve Kentsel Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma

Tez Savunma Tarihi : 28/06/2022

Mezuniyet Tarihi : 07/07/2022

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tiflis’te Kentleşme ve Kentsel Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Adı SOYADI

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Ani TARUGISHVILI
Öğrenci Numarası	202052023502
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Tiflis'te Kentleşme ve Kentsel Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1867216063
Rapor Tarihi	06/07/2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 3 Alıntılar dahil: % 6

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 168 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

☒ Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise:

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.

☐ Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise:

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeleri sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

İmza

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	İ
TABLOLAR LİSTESİ.....	V
GRAFİKLER LİSTESİ	Viii
GÖRSELLER LİSTESİ	ix
HARİTALAR LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖZET.....	xii
SUMMARY.....	xiii
TEŞEKKÜR.....	xiv
ÖNSÖZ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞMEYE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent Kavramı.....	3
1.2. Kentleşme Kavramı.....	5
1.3. Kentleşme – Kentsel Yaşam ve Kent Kimliği	8
1.4. Kentleşmeyi Ortaya Çıkaran Nedenler.....	10
1.4.1. Ekonomik Nedenler	10
1.4.2. Teknolojik Nedenler	10
1.4.3. Siyasal Nedenler	10
1.4.4. Sosyo – Psikolojik Nedeler	11
1.5. Kentsel Sorunlar.....	11
1.5.1. Kentleşme ve Göç Hareketleri	11

1.5.2. Hızlı Nüfus Artışı	13
1.5.3. Konut ve Yerleşim Sorunları	15
1.5.4. Kentsel Eşitsizlik Sorunu	16
1.5.5 Çevre Sorunları: Su, Hava ve Toprak Kirliliği	19
1.5.6 Kentlerde Gürültü Kirliliği Sorunu	22
1.5.7. Kentlerde Açık ve Yeşil Alanlar Sorunu	22
1.5.8 Kentsel Güvenlik ve Asayiş Sorunları	24
1.6. Kentleşme ve Sosyolojik Kuramlar	26
1.6.1. Klasik Kent Kuramları.....	26
1.6.2. Chicago Okulu	29
1.6.3 Modern Kent Sosyolojisi Kuramları	34
1.7. Tiflis'in Kent Tarihi ve Kentleşme Süreci	39
1.7.1. Çarlık Rusya'sının Tiflis Vilayeti	42
1.7.2. Sovyet Birliği'nde Başkent Olarak Tiflis	43
1.7.3. Gürcistan'da Başkent Olarak Tiflis	44
1.8. Bir Çekim Merkezi Olarak Tiflis	46
1.8.1. Tiflis'te Demografik Yapısı	49
1.8.2. Tiflis'te Göç Dalgaları.....	50
1.8.3. Çok Kültürlü Bir Kent Olarak Tiflis: Tiflis'in Etnik, Dini ve Kültürel Grupları	53
1.9. Tiflis'teki Kentsel Sorunlar	55
1.9.1. Yoğunlaşma Mekânı Olarak Tiflis	55
1.9.2. Kaçak-Ruhsatsız İnşaatlar ve Köhneleşme Sorunları	56
1.9.3. Kentsel Altyapı Sorunları: Planlama ve Ulaşım Sorunları, Asfalt ve Kaldırım Bakımı, Trafik ve Toplu Taşıma Sorunları.....	59
1.9.4. Tiflis'te Çevre Sorunları	64

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1 Araştırmanın Konusu	66
2.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi	66

2.3.Araştırmanın Problemi	67
2.4. Araştırma Evreni ve Örneklemi	67
2.5. Veri Toplama Teknikleri	68
2.6.Veri Analizi	69
2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ

3.1. Sosyo - Demografik Özellikler	71
3.2.Sosyo – Ekonomik Durumu.....	73
3.2.1. Katılımcıların Çalıştığı Sektörlere Göre Dağılımı.....	75
3.2.3. Katılımcıların Oturduğu Konut Tipleri ve Mülkiyet Durumu.....	80
3.3.Katılımcıların Göç Deneyimleri.....	83
3.3.1. Göç Edilen Bölgeler	84
3.3.2. Göç Etmede Rol Oynayan Faktörler.....	85
3.3.3. Göç Edildikten Sonra Yaşanan Sorunlar	87
3.3.4. Kentte Oturulan Yerin Seçilmesinde Önemli Olan Kriterler	88
3.4. Mekân, Kent Kimliği ve Aidiyet.....	90
3.4.1. Tiflis Kentinde İkamet Etme Süresi.....	91
3.4.2. Kentin Sosyal ve Kültürel Hayata Katılımı	92
3.4.3.Oturduğu Mahalleye Aidiyet Hissi.....	96
3.5. Kentleşme ve Kentlilik Algısı.....	99
3.6. Komşuluk, Sosyal İlişkiler ve Memnuniyet	103
3.7. Kentsel Sorunlar.....	110
3.7.1. Oturulan Mahalleden Memnuniyet.....	110
3.7.1. Eski Binalar ve Köhneleşme	112
3.7.2. Engellilere Uygun Olmayan Altyapı Sorunu	117
3.7.3. Ulaşım ve Trafik Sorunları.....	119
3.7.4. Çevre Sorunları ve Rekreasyon Alanlarının Yetersizliği.....	122

3.7.5. Yasadışı İnşaatlar Sorunu.....	124
3.7.6. Güvenlik, Eğitim ve Sağlık Hizmetleri.....	126
3.7.7. Katılımcıların Kente Karşı Tutumları.....	127
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA.....	134
EK 1 - ANKET FORMU.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	148

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Örneklem Grubunun Sosyo-Demografik Göstergeleri	72
Tablo 3.2 Aile Büyüklüğüne Ait Mod, Ortalama, Medyan Değerleri	73
Tablo 3.3 Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Durumu.....	74
Tablo 3.4 Katılımcıların Çalışma Durumu.....	76
Tablo 3.5 Çalıştığı Sektöre Göre Gelir Durumu.....	79
Tablo 3.6 Katılımcıların Gelir Kaynakları	80
Tablo 3.7 Semtlere Göre, Konut Tipi, Mülkiyet Durumu ve Aylık Kira Miktarı	82
Tablo 3.8 Göç Deneyimi	83
Tablo 3.9 Katılımcıların Tiflis'te İkamet Etme Süresi.....	83
Tablo 3.10 Cinsiyete Göre, Göç Deneyimi	84
Tablo 3.11 Göçmenlerin Eski İkamet Yerleri	85
Tablo 3.12 Katılımcıların Göç etmelerinde Rol Oynayan Faktörler	86
Tablo 3.13 Göç Sonrasında Yaşanan Sorunlar	88
Tablo 3.14 Oturulan Yeri Belirlenirken Seçilen Kriterler.....	89
Tablo 3.15 Katılımcıların Tiflis Kentinde İkamet Etme Süresi.....	91
Tablo 3.16 Katılımcıların Tiflis'te İkamet Etme Süresi ile Oturduğu Mahalledeki Akraba veya Arkadaş Gibi Bir Yakınının Bulunması	92
Tablo 3.17 Katılımcıların Boş Zamanını Nasıl Değerlendirdiği	93
Tablo 3.18 Eğitim Durumu ile Kentin Kültürel ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki	94
Tablo 3.19 Eğitim Durumu ile Kentin Kültürel ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki	94
Tablo 3.20 Eğitim Durumu ile Kentin Kültürel ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki.....	94
Tablo 3.21 Katılımcıların Semtlere Göre Mahallelerine Katılımı	95
Tablo 3.22 Katılımcıların Oturduğu Mahalleye Ait Hissedip Hissetmemesi.....	96
Tablo 3.23 Oturduğu Mahalleye Ait Hissetme ile Komşuluk İlişkileri Arasındaki Bağlantı ..	97
Tablo 3.24 Oturduğu Mahalleye Ait Hissetme ile Komşuluk İlişkiler Arasında Bağ Olup Olmaması.....	98
Tablo 3.25 Kendisini Kentli Olarak Görüp Görmemesi ile Oturduğu Mahalledeki Komşuluk İlişkileri Arasındaki Bağlantı.....	98
Tablo 3.26 Katılımcılara Göre, Kentli Kimdir ve Kentlilik Algısı.....	100

Tablo 3.27 Katılımcıların Kendilerini Kentli Olarak Görüp Görmedikleri	101
Tablo 3.28 Kendini Kentli Olarak Hissetme ve Tiflis’te Doğma/Göç Etme Değişkenleri Arasında Bir İlişki Olup Olmaması	102
Tablo 3.29 Kendini Kentli Olarak Hissetme ve Tiflis’te Doğma/Göç Etme Değişkenleri Arasında Bir İlişki Olup Olmaması	102
Tablo 3.30 Kente Göç Edenlerin Kentte Yaşama Süresi ile Kentli Hissetmek Düzeyi Arasında İstatistiksel Bağ Olmaması	103
Tablo 3.31 Katılımcıların Mahallede Bulunan Yakınları ve Komşuları.....	104
Tablo 3.32 Yaşanan Mahalle ile Komşuluk İlişkisi Arasında Bağ Olup Olmaması.....	104
Tablo 3.33 Yaşadığı Konut Tipinin Komşuluk İlişkileri Arasında Bir Bağ Olup Olmaması	106
Tablo 3.34 Yaşadığı Konut Tipinin Komşularla İlişkisi Arasında Bir Bağ Olup Olmaması - Konut Sorunu	106
Tablo 3.35 Komşuluk İlişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup Olmaması	107
Tablo 3.36 Mahalledeki komşuluk İlişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup Olmaması	108
Tablo 3.37 Mahalledeki Komşuluk İlişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup Olmaması - Güvenlik ve Asayiş	109
Tablo 3.38 Katılımcıların Oturduğu Semtten Başka Bir Semte Yerleşmeyi Düşünüp Düşünmemesi.....	109
Tablo 3.39 Oturulan Mahalledeki Evlerden Memnuniyet	111
Tablo 3.40 Semtlere Göre Oturulan Mahallelerdeki Evlerin Durumu.....	112
Tablo 3.41 Mahallerdeki Altyapı Hakkındaki Sorular	117
Tablo 3. 42 Mahallerdeki Altyapı Hakkındaki Soruların Ortalama ve Mod Değerlerini Gösteren Tablo	118
Tablo 3.43 Engellilere Uygun Altyapı Durumu	118
Tablo 3.44 Kentte Otopark, Trafik, Toplu Taşıma ve Ulaşım Sorunları	120
Tablo 3.45 Kentte En Sık Kullanılan Ulaşım Araçları	121
Tablo 3.46 Mahallelerdeki Çevre Sorunları	123
Tablo 3.47 Mahallerdeki Yeşil Alanlar.....	124
Tablo 3.48 Kentte Yasadışı İnşaatların Olup Olmaması.....	125
Tablo 3.49 Mtatsminda Semtinde Yasadışı İnşaatların Az Bulunmasının Nedeninin, İnsanların Bu Tür İnşaatlardan Gelen Tehlikelerin Tamamen Farkında Olup Olmadığını Gösteren Ki-Kare Testi/Pearson’s Chi-Square.....	125

Tablo 3.50 Kentte Bulunan Diğer Hizmetler	127
Tablo 3.51 Katılımcıların Oturduğu Mahallelerde Kendilerini Nasıl Hissettikleri	128
Tablo 3.52 Katılımcılara Sorulan “Tiflis Kenti Denilince Aklına Ne Geliyor?” Sorusuna Verilen Yanıtlar.....	128

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1 2010 ve 2020 yılları arasında Gürcistan’da Kentleşme oranı.....	2
Grafik 1. 2 Malthus Felaketi.....	14
Grafik 1. 3 Sıcak Ada Etkisi/Şehir Isı Adası.....	21
Grafik 1. 4 Gürcistan’da Yıllara Göre, Kentsel Nüfusun Değişme Oranı (%).....	47
Grafik 1. 5 Tiflis’te Nüfusun Kent-Köy Dağılımı	47
Grafik 1. 6 Gürcistan’da Bölgelere Göre, GSYH Dağılımı (2020)	49
Grafik 1. 7 Bölgelere Göre Tiflis’e Gelen İç Göçlerin Sabit İkameti (2014)	52
Grafik 1. 8 Tiflis’te Bölgelere Göre İç Göç Nüfusun Dağılımı (2014)	53
Grafik 3. 1 Tiflis’in Brüt Katma Değeri.....	77
Grafik 3. 2 Çalıştığı Sektörlere Göre Katılımcıların Dağılımı (Nadzaladevi Senti)	77
Grafik 3. 3 Çalıştığı Sektörlere Göre Katılımcıların Dağılımı (Mtatsminda Senti).....	78
Grafik 3. 4 Göçmenlerin Tiflis’in Semtlerine Göre Dağılımı (2014).....	88
Grafik 3. 5 Tiflis Belediyesi’nin Bütçesinden Tahsis Edilmiş Öncelikler (2021)	116
Grafik 3. 6 Altyapı Tesislerinin İnşaatı, İşletilmesi ve Hasarlı Binaların Yenilenmesinde Tahsis Edilmiş Projeler(2021).....	117

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. 1 Bahçe Kent Modeli	24
Görsel 1. 2 Ortak Merkezli Bölge Modeli.....	32
Görsel 1. 3 Tiflis 1796 Yılı	40
Görsel 1. 4 İrani 1900’lü Yıllar	41
Görsel 1. 5 Tiflis, Çeşitli Kültürleri Yansıtan Görünümü.....	43
Görsel 1. 6 Tbilisi, Saburtalo Sementi, Tsintsadze Caddesi, 5 Katlı Evin 8 Katlı Eve Dönüştürülmesi	57
Görsel 1. 7 Tiflis’te Bulunan Kaçak Yapılaşma ve Loggialar (Balkon).....	57
Görsel 1. 8 Mtatsminda Sementi, Köhneleşmiş Ev	58
Görsel 1. 9 Mtatsminda Sementi, Çökmüş Ev	58
Görsel 1. 10 Mtatsminda Sementi, Hasar Görmüş Ev	59
Görsel 1. 11 Yoğun İnşaatlar Tiflis, Saburtalo Sementi.....	60
Görsel 1. 12 Tiflis’te Trafik	61
Görsel 1. 13 Tiflis’te Trafik	62
Görsel 1.14 Tiflis’te Şahsi Araçlar Tarafından İşgal Edilen Kaldırımlar	63
Görsel 1. 15 Tiflis’te Binanın Girişine Park Edilen Araçlar	63
Görsel 3.1 Tiflis’te Ortak Avlulu Ev.....	81
Görsel 3.2 Eski Tiflis’te (Mtatsminda Sementi) Bulunan Hasarı Görmüş Tarihi Ev.....	114
Görsel 3. 3 Hasar Görmüş Ev (Mtatsminda Sementi).....	114
Görsel 3. 4 Hasar Görmüş Ev (Mtatsminda Sementi)	115
Görsel 3. 5 Görsel Hasar Görmüş Ev (Mtatsminda Sementi).....	115

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1 Dünya Nüfus Yoğunluğu (2020).....	13
Harita 1.2 Kentli Nüfus Dağılışı (Kentleşmiş Ülkeler)	15
Harita 1.3 Tiflis’te Nüfus Dağılımı.....	48
Harita 1.4 Tiflis’te Bölgelere Göre İç Göç Nüfusun Yoğunluğu (2014)	54

KISALTMALAR LİSTES

AB	:Avrupa Birliği
Akt.	:Aktaran
BM	:Birleşmiş Milletler
BDT	:Bağımsız Devletler Topluluğu
Çev.	: Çeviren, çevirmen
Dr.	: Doktor
Geostat	:Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu
GSYİH	:Gayri Safi Yurt İçi Hasılatı
IRI	:Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü
Lari	:Gürcü Para Birimi
SUT	:Sürdürülebilir Kentsel Ulaşım Araçları Stratejisi
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	:Türk Dili Kurumu
Ty.	:Tarih Yok
UNDP	:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNCHS	:Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve diğerleri
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Nicel araştırma yönteminin tercih edildiği bu tez çalışmasında veriler, anket çalışması tekniği ile elde edilmiştir. Olasılığa dayalı basit tesadüf örnekleme kullanarak küreselleşme çağında insan yaşamında etken rol oynayan kentleşme olgusu modern sosyolojisinde önemli araştırma konularından birisi olmuştur. Dünyada nüfusun yarısından fazlası kentlerde oturmaktadır. Kentte yaşayan insanların sayısı günden güne iç ve dış göçmenler pahasına artış göstermiştir. Kırsal alanlardan gelen göçmenlerle birlikte kentlerde kırsal gündelik yaşam tarzının yayılması da görülmüştür. Bundan dolayı kentlilik bilinci tamamen değişime uğramıştır. Sürekli artan nüfus, kentlerde yeni sosyo-ekonomik veya kültürel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Küresel dünyanın bir parçası olan Gürcistan’da, hızlı kentleşmenin sonucu olarak farklı sorunların meydana gelmesi gibi benzer eğilimler görülmektedir. Sovyetler Birliği’nden ayrıldıktan sonra, Gürcistan şiddetli sosyo- ekonomik ve siyasi sorunlarla karşı karşıya kalmıştı. Sovyet sosyalist ekonomi modeli-merkez planlama, mülkiyete ve üretim araçlarına devletin egemenliğinin olması durumundan, 1990’lı yıllarda Gürcistan serbest piyasa ekonomisi modeline geçmiştir. Bu süreçte başlanan özelleştirme politikasının olumsuz sonuçları kentte yaşanmıştır. Plansız kentleşme, yoğun inşaatlar, artan nüfus, trafik ve hava kirliliği Tiflis kent peyzajını tamamen değiştirmiştir. Ekonomik krizi ve silahlı çatışmaların yıkıcı sonuçları Tiflis’te son 30 yıl boyunca yaşanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, kentlilik bilincinin anlayışı ve kentsel yaşam tarzı önemli ölçüde değişmiştir. Bu tez çalışması kapsamında Tiflis’te kentleşme ve kentsel sorunlar, kente karşı değerler ve tutumlarının araştırılması her iki semtten toplam 700 kişiyle yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler Tiflis kentinin sosyo- demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumu, göç deneyimleri, kentlilik algısı ve aidiyet duygusu, yaşanan mahallesinden memnuniyet düzeyi, kentsel yaşam deneyimler, kentsel sorunları gibi sosyolojik görünümü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeleri: Gürcistan-Tiflis, Göçmenler, Mekân Aidiyeti, Kentsel Sorunlar, Kentsel Mekân, Kentleşme, Kentlilik, Kentlileşme

SUMMARY

A SOCIOLOGICAL RESEARCH ON URBANIZATION AND URBAN PROBLEMS IN TBILISI

The role of globalization in humanization is important in modernizing urban development that explored. The world now resides in cities. In the city, the interior and exterior designs of the spaces consisting of houses are different from each other. It is in the cities, in the critical parts of your life, together with those who come from the countryside. For this reason, urban consciousness has changed completely. The ever-increasing population has led to the emergence of new socio-economic or cultural problems in cities. In Georgia, which is a part of the global world, similar trends are seen, such as the emergence of different problems as a result of rapid urbanization. After leaving the Soviet Union, Georgia faced severe socio-economic and political problems. From the Soviet socialist economic model-central planning, state domination of property and means of production, Georgia switched to a free market economy model in the 1990s. The negative results of the privatization policy started in this process were experienced in the city. Unplanned urbanization, intensive constructions, increasing population, traffic and air pollution have completely changed the Tbilisi urban landscape. The economic crisis and devastating consequences of armed conflicts have been experienced in Tbilisi for the last 30 years. For these reasons, the understanding of urban consciousness and the urban lifestyle have changed significantly. Within the scope of this thesis, it is aimed to investigate urbanization and urban problems, values and attitudes towards the city in Tbilisi. In “A Sociological Research on Urbanization and Urban Problems in Tbilisi” thesis study, in which the quantitative research method was preferred, the data were obtained by the survey technique. Using simple random sampling based on probability, a face-to-face survey was conducted with a total of 700 people from both districts. The data obtained within the scope of the research are socio-demographic characteristics of the city of Tbilisi, socio-economic situation, migration experiences, perception of urbanity and sense of belonging, level of satisfaction with the neighborhood, urban life experiences, urban problems, etc. sociological view has been examined.

Key Words: Georgia-Tbilisi, Emigrants, Place attachment, Urban Problems, Urban Space, Urbanization, Urban Citizenship, Urbanized

TEŞEKKÜR

Araştırmalarımın her aşamasında tecrübeleriyle bana destek olan, bilgi birikimleri ile yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK'a, çalışmalarımnda her konuda yardımcı olan, vaktini ayıran Arş. Gör. Elif GÜN'e, anketlerime gönüllü katılarak değerli vakitlerini ayıran tüm katılımcılara, Türkiye'de yüksek lisans eğitimi almama öncülük eden Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her daim sevgilerini hissettiğim, beni sevgi ile büyütüp bugünlere gelmemi sağlayan canım aileme sevgi ve saygılarım ile birlikte teşekkürlerimi sunarım.

Ani TARUGISHVILI

Antalya, 2022

ÖNSÖZ

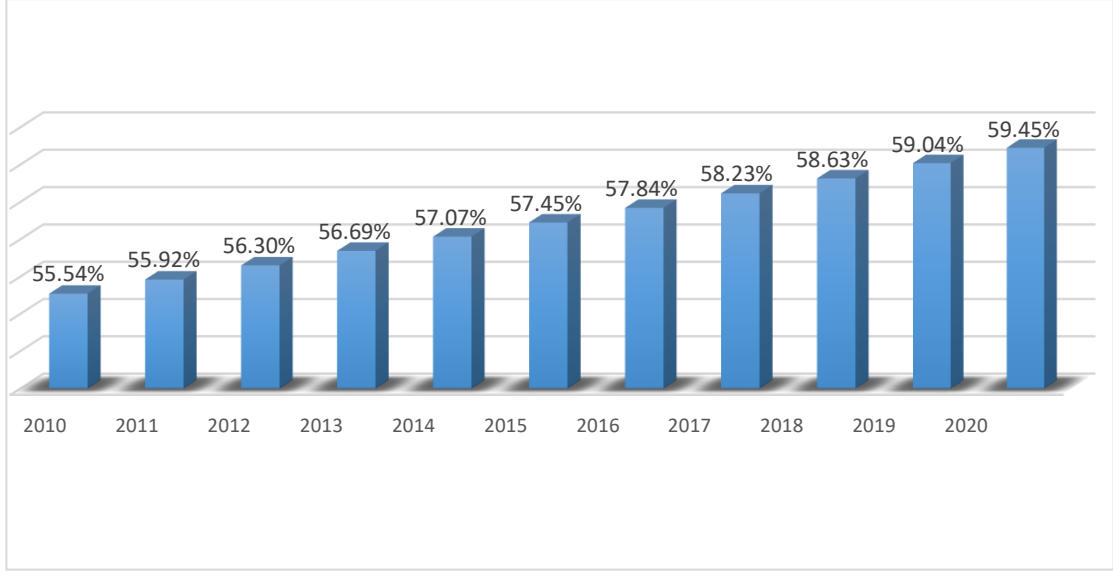
Modernleşmeyle birlikte kentleşme eğilimleri artmış, mekânsal tezahürde ve yaşam biçimlerinde dönüşümler yaşanmıştır. Yaşanan toplumsal gelişmeler ve imkanlar sonucunda göç, kentleşme sürecini besleyen en önemli olgulardan birisi olmuştur. Kentsel mekânda, nüfusun hızla artması, çeşitli sorunların ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın odak noktası olduğu üzere Gürcistan'da da kentleşme sürecinden kaynaklanan sorunlar yaşanmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden ayrılıp 1991 yılında bağımsızlığına kavuşan Gürcistan'da yaşanan dönüşümler ve siyasi krizlerin ardından kentsel sorunlar belirgin hale gelmiştir. Belirgin bir kent politikasına sahip olmayan ülkede kentleşmenin ilk görünümüleri Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te yaşanmıştır. Bu temelden hareketle tez çalışmasında Tiflis'te kentleşme sürecine odaklanılmış ve kentsel sorunlar sosyolojik perspektifle analiz edilmesi hedeflenmiştir. Araştırma evreni olan Tiflis kentleşmenin iki farklı görünümünün yaşandığı Nadzaladevi ve Mtatsminda semtleri örneklem olarak seçilmiştir. Bu kentsel mekanlarda güncel kentsel sorunlarından yola çıkılarak toplumsal ilişkiler, göç sonrası kentleşme deneyimi, kentlilik bilinci, aidiyet gibi unsurlara odaklanılmıştır. Nicel araştırma desenine uygun olarak tasarlanan çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kentleşme, kentlileşme ve göç olgusu ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve ve Tiflis kent tarihi, ekonomik ve siyasi yapısı, kentleşme aşamaları ve bundan kaynaklanan kentsel sorunlar tartışılmıştır. İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi açıklanarak konusu, amacı, önemi, kapsamı, problemleri, sınırlılıkları, evreni, örnekleme, veri toplama ve analiz teknikleri belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise elde edilen veriler analiz edilerek kuramsal ve kavramsal çerçeve temelinde yorumlanmıştır.

Ani TARUGISHVILI

Antalya

GİRİŞ

Genel anlamda kentleşme, kent sayısında ve nüfusunda bir artış olarak tanımlanmaktadır. Ancak demografik ve mekânsal bir sürecin ötesinde kentleşme, sosyal, ekonomik, psikolojik unsurları da içeren bir olgudur (Turan ve Beşirli, 2008: 238-240). United Nations Department of Economic and Social Affairs (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi) verilerine göre, günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde oturmaktadır (UN DESA, 2022). XIX. yüzyıldan itibaren, sanayileşme süreciyle birlikte kentlerde yığılmalar ve yoğunlaşmalar meydana gelmiştir. Endüstri sektörünün gelişmesi ve üretim biçimlerinin değişmesi, iş gücüne duyulan ihtiyacı arttırmış ve kentsel alanlara doğru yeni göç dalgalarının oluşmasına neden olmuştur. Böylelikle sanayileşme, kentleşme sürecinin önemli hızlandırıcılarından birisi olmuştur. World Urbanization Prospects (Dünya Kentleşme Beklentileri) verilerine göre XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra, kent nüfusunda hızla artış yaşanmıştır. 2007 yılında da dünyada kent nüfusu, kırsal nüfusu geçmiştir. Dünya çapında kent nüfusunun hızlı artışı XXI. yüzyılın en önemli küresel sorunlardan biri sayılabilir. 2030 yılına kadar, dünya kent nüfusunun büyük kısmının gelişmekte olan ülkelerde yaşanacağı tahmin edilmektedir (UN DESA, 2021). Plansız ve hızlı kentleşme sonucunda yaşanan sorunlar, kentsel dönüşüm sürecini kaçınılmaz kılmış ve bireylerin yaşam şartlarının ve standartlarının değişimine yol açmış ve toplumsal dönüşümler yaşanmıştır. Gürcistan'ın başkenti olan Tiflis, nüfus sayısına ve mekân büyüklüğüne göre kentleşmiş bir şehir olarak geçmektedir. Lakin toplumun yaşam tarzı, değerleri ve tutumları kentli insanın yaşam tarzından, değerlerinden ve tutumlarından farklı olmaktadır. National Statistics Office of Georgia'ya göre (Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu) Gürcistan'ın toplam nüfusu 2021 yılında 3.728.600'dür. Gürcistan'ın kentleşme oranı ise %59,45'tir. Tiflis'in toplam nüfusu ise 1.078.846'dır (Geostat, 2021).

Grafik 1.1 2010 ve 2020 yılları arasında Gürcistan'da Kentleşme oranı

Gürcistan bağımsızlığına kavuşmasının ardından yaşanan siyasi istikrarsızlık ve silahlı çatışmalar neticesinde Tiflis kenti yoğun göç almaya başlamıştır. Sovyet dönemi yönetim rejiminde cemaat ilişkilerinin yoğun olduğu bir toplumsal ilişki örüntülerinde yaşayan nüfus, 90'lı yıllarından sonra cemiyet tipi toplum yapısına evrilmiş ve bireysellik ön plana çıkmıştır. Kentsel mekân, ayrışma ve toplanma mekanları olarak mahalleler temelinde ayrışmış ve farklılaşmalar mekânsal tezahürde keskin farklılıklar yaratmıştır. Toplumsal tabakalaşma temelinde kentsel mekânda görülen keskin toplumsal tabakalaşmanın yanı sıra hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği kentsel sorunlar ve iktisadi göstergelerin bu alandaki yansımaları oldukça görünür bir sorun haline gelmiştir. Bu tez çalışması kapsamında Avrupa Okulu, Chicago Okulu ve modern kent sosyolojisinin kavramsal ev kuramsal çerçevesi temel alınmıştır. Gürcistan'da kentsel sorunlara ilişkin kısıtlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte günümüzün hızla değişen dünyasında kentleşme sorunlarının ele alınması gereklilik arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞMEYE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent Kavramı

“Kent” kelimesinin Arapçadaki karşılığı “medine” kavramına dayanmakta olup, “medeniyet” anlamına gelmektedir. Osmanlıca da ise kent yerine kullanılan “şehir” kelimesi “kale” anlamına gelmektedir. Latince’de kent kavramı yerine kullanılan “civis/civitas”, kanunla birleşmiş vatandaşların sosyal yapısını ifade etmektedir. Genel anlamda doğu ve batı dillerinde “kentli olma”nın medeni olmak ile aynı anlama geldiği görülmektedir (Etimoloji Türkçe, 2021). Türk Dil Kurumu’na göre “kent” tarım dışı etkinliklerin gerçekleştirildiği, nüfusun çoğunun hizmet, ticaret veya sanayi sektöründe çalıştığı yerleşme alanına işaret etmektedir. Gürcistan Anayasası’na göre ise kent, nüfusu 5.000 ve üzerinde olan ve geniş sanayi, ticaret, turistik, tıbbi veya sosyo-kültürel alanları bulunan bir merkezdir (Legislative Herald of Georgia, 2021).

Kent tanımı yapılırken her bir bilim dalı farklı bir ölçüt temelinde ele almaktadır. Kentsel mekân, tarih boyunca farklı işlevleri yerine getirmiş olmakla birlikte günümüzde ülkelere göre de farklılaşan görünümlere ve konumlara sahiptir. Kentlerin ekonomik, kültürel ve siyasi bağlamlarda farklı kriterler dikkate alınarak açıklanabilmesi durumu, evrensel geçerliliğe sahip kent tanımı yapabilmenin de önüne geçmektedir (Erkan, 2010: 20). Kentler, tarih boyunca köklü değişikliklere uğramışlardır. Günümüzde de kentler kültürel, coğrafi, iktisadi ve mimari göstergelerine göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda kent kavramının yalnızca belirli kriterlere göre sınırlandırılması mümkün görünmemektedir. Bu belirsizliklerden kaynaklanan soru işaretleri sebebiyle Erkan Tosun (ty: 2-5) kent tanımının siyasi, iktisadi, demografik ve sosyolojik kriterler temel alınarak gerçekleştirilmesi önerisinde bulunmaktadır. İktisadi kriterlere göre tarım dışı faaliyetlerin (sanayi, ticaret, hizmet) öne çıkarılması; siyasi kriterler temelinde kentin yasal olarak tanımlanması; demografik kriterler temelinde nüfus sayısının belirlenmesi; sosyolojik kriterler temelinde ise “kentin bir yaşam tarzı” olarak tanıtılmasını sağlamalıdır.

Kent sosyolojisi kapsamında yapılan tanımlamalarda köy-kent ayrımının pek çok teori tarafından başlangıç noktası olarak kabul edildiği görülmektedir. Bazı sosyologlar iki ana yerleşim merkezi olan köy ve kenti, sosyal yapıların karşıtı olarak görmektedir. Ferdinand Tönnies’in “Gemeinschaft” (cemaat) ve “Gesellschaft” (cemiyet) sınıflandırmalarında görüldüğü gibi iki ayrı ideal tip olarak ele alındığı görülmektedir.

Bu tipleştirmede köy yaşamı ve ilişkilerinin “cemaat” kavramına, kent yaşam biçimi ve ilişkilerinin ise “cemiyet” kavramına işaret ettiği söylenebilir (Tönnies’tenakt. Bal, 1999: 20).

Genel bir ifadeyle Tönnies'in cemaatten cemiyete doğru bir geçiş süreci olarak kentleşme sürecine vurgu yaptığı ifade edilebilir. Kent onun kuramsal bağlamında birincili ilişkilerinden ikincili ilişkilere doğru bir geçiş sürecine karşılık gelmektedir. Bu bağlamda kent kavramının açıklanabilirliği açısından kent ve köy kavramlarına ilişkin derinlikli karşılaştırmalarının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Alexsander Rondell'e göre (1990: 6) "Kent, nüfusun sosyal ve mekânsal bir örgütlemesidir. Kent yüksek yerleşim yoğunluğu ile karakterize edilip endüstriyel, idari, ticari, bilimsel, kültürel ve diğer işlevler ile yaratılıp gelişmiştir". Üstelik yalnızca bu görüşe dayanarak, küçük kentler ile büyük köyler arasında farklılık bulunması zordur. Dolayısıyla, kent, tarım dışı etkinliklerin yoğunlaştığı üretim biçimleri, nüfusun yoğunluğu ve heterojenliği temel alınarak tanımlanan bir yerleşim mekanıdır (Erkan, 2004: 21). Sosyolojik temelde yapılan ilk kent tanımı ise Rene Maunier'e aittir. O kentleri, *Şehirlerin Menşei ve Ekonomik Fonksiyonu* (1910) adlı kitabında üç ana grupta ele almaktadır:

- Morfolojik tanımlamada kent hem nüfusun miktarı hem de toprağın boyutuna göre köyden ayrılmaktadır.
- Fonksiyonel özelliklere göre şehirler çoğu zaman bir bölgenin endüstri ve ticaret merkezleridir. Ayrıca kendilerine ait belediye ve hukuki işlevleri vardır.
- Sonuncu grup ise yukarıda bahsedildiği tanımları içeren karma tanımdır (Bal, 1999: 20). Ancak zaman ve mekân değişikliğinden dolayı bugün Rene Maunier'in kent tanımıyla kent karakterize edilememektedir.

Yakut Sencer'de kenti dört kriter çerçevesinde açıklamaktadır:

- Demografik ölçüte göre kent en az 10.000 nüfusa sahip olmalıdır.
- İşlevsel ölçüte göre kent nüfusu köy dışı faaliyetlerin yoğunlaştığı ve genelde hizmet sektörünün ön plana çıktığı üretim mekanlarıdır.
- Toplumsal ölçüte göre heterojen bir nüfusa sahip olmasına rağmen hoşgörülü bir ortama sahiptir.
- Yönetim ölçütüne göre 2.000 nüfuslu olan yerleşim mekânı kent sayılmaktadır. Çünkü kent nüfusunun büyüklüğü konusunda devletler arasında bir uzlaşmaya varılmış geçerli bir ölçüt bulunmamaktadır (Bal, 1999: 22).

Sencer (1979) ve Tosun, kent tanımlamalarıyla bazı ortak noktalara işaret ettikleri görülmektedir. Buna göre, sosyolojik temelde kentin genel özellikleri bu şekilde özetlenebilir:

- Kent nüfusunun çoğunun tarım dışı faaliyetlerde çalışması ve hizmet sektörünün gelişmiş olması,

- Kentin farklı sosyal gruplardan oluşması (sosyo-ekonomik sınıflar, etnik ve kültürel gruplar),
- Yerleşim yerinin altyapısı belirli bir gelişmişlik seviyesine ulaşması,
- Kentlerde yerleşim alanlarının uzmanlar tarafından planlanmış olması,
- Ulaşımın ve toplu taşıma imkânlarının geliştirmiş olması,
- Geleneksel geniş aile yapısı yerine çekirdek aile yapısının yaygınlaşması,
- Formel ve resmi ilişkilerin yaygın olması,
- Grup değil, bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Yerel değerlerin öneminin kaybolması ve ulusal/küresel değerlerin ön plana çıkması,
- Sosyal normların yerine resmî kuralların olması,
- Eğitim imkanlarının, ekonomi, bilim, sanat ve hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- Kazanılan sosyal statülerin ön plana çıkması yaygınlık göstermektedir.

Bu açıklamalar kent tanımı için yeterli olmayabilir, fakat genel bir tanımlama yapabileceği söylenebilmektedir. Özetle kent farklı ve yoğun ilişkileri kapsayan, ayrıca kendi kurallarını üretebilen bir mekândır. Kent tarih boyunca gelişen canlı sistemdir. Kentte yaşanan dönüşümlerin toplum üzerinde de büyük bir etkisi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sosyolojik temelde kentler analiz birimi olarak her zaman önemini korumaktadır.

1.2. Kentleşme Kavramı

Kentlerin ilk ortaya çıkışından itibaren kentlerin gelişimi farklılık göstermiştir. Kentler, içinde bulundukları coğrafi koşullar ve iklim şartlarından büyük orandan etkilenecek gelişimlerini sürdürmüşlerdir. İlk kentin ortaya çıkışı Neolitik Dönemin sonları olduğu tahmin edilmektedir. Kesin bir kanıta dayanmamakla birlikte, İngiliz arkeolog Gordon Childe, kentlerin ilk ortaya çıktığı bu dönemi “neolitik devrim” kavramıyla karakterize etmektedir. Sanayi Devrimi’ne kadar olan süreçte sanayi devrimi gibi büyük bir toplumsal etkiye sebep olduğunu betimlemek amacıyla kentin ortaya çıkma sürecini “devrim” kavramıyla ifade etmiştir.

Neolitik dönem, göçebe hayattan yerleşik yaşama geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir. Hayvanları evcilleştirilmiş, tarım yapılmaya başlanmış ve çiftçilik yaygınlaşmıştır. Üretim fazlası ürünler ticaretin gelişmesini ve kentlerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Tarih sahnesinde ilk kentler ilk uygarlıkların yerleşim bölgelerinde

(Mezopotamya, Nil yöresi, İnd-Gang yöresi) ortaya çıkmıştır. Şehirlerin birbirlerinden bağımsız olarak doğup hızlıca gelişmesini Childe “kentleşme devrimi” kavramıyla tasvir etmektedir (Childe, 1990: 41). Kısaca, Neolitik Devrim ile Kentleşme Devrimi Childe’ye göre insan yaşamının tüm bölümlerini etkileyen köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Childe’nin modeli, şehirlerin ve kentleşme sürecinin gelişimi üzerine hemen hemen tüm teorilerin temelini oluşturmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra Göbekli Tepe’nin ortaya çıkmasıyla yerleşik hayat ve kentleşme ile ilgili bilinenleri tartışmalı hale getirmiştir. Yaklaşık 13 bin yıllık bir geçmişe sahip olan Göbekli Tepe’nin kazılarını yürüten arkeolog Klaus Schmidt avcı-toplayıcı halkın bu bölgeye gelerek yerleşik hayata geçtiğini belirtmektedir. Dolayısıyla kentleşmenin ilk izlerinin bu bölgede ortaya çıktığı düşüncesi de bir diğer görüş olarak ortaya çıkmıştır (Kurt ve Göler, 2017: 1107-1138)

Modern anlamdaki kentleşme eylemi, özellikle Sanayi Devriminden ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kentleşme eğiliminin sanayileşme ve modernleşme olgusuyla birlikte ele alınması gerekmektedir. Batı’da başlayan Sanayi Devrimi kentleşme oranının hızlanmasını beraberinde getirmiştir. Kentleşme süreci bu aşamalarda kırsal alandan kente yönelen büyük göç dalgaları ile nüfusun artması sonucunda yaşanan toplumsal değişikliklere yol açan bir süreç olarak ön plana çıkmaktadır. Toplumun eski sosyal yapısı köklü bir şekilde dönüşerek yeni bir toplum ortaya çıkmıştır. Ruşen Keleş’in kentleşme tanımı:

Oysa kentleşme yalnız bir nüfus hareketi olarak görürlerse, eksik kavranmış olur. Çünkü kentleşme olgusu, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerden doğar. Bu nedenle, kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketini yaratan ekonomik ve toplumsal değişimlere de yer vermek gerekir (Keleş, 2002: 21).

Sorokin ve Zimmerman, kentleşmeyi kent ve köy ayrımlarını temel alarak açıklar: “Köyün bilinen özelliklerinden farklılaşarak oluşan yeni yerleşim yerleri kentlerdi. Kenti oluşturan sürece ya da kent oluşması sırasında ortaya çıkan yapısal değişimlere kentleşme deniliyordu” (Sorokin ve Zimmermann’danakt. Bal, 1999: 31). Kentleşme sürecinde artan nüfus sayısının ve yapısal değişimlerin yanı sıra sosyo-kültürel, ekonomik ve politik değişiklikler de gerçekleşmiştir. Dinamik bir süreç olan kentleşme, çok boyutlu bir yapıya sahiptir.

Kentleşmeyi dört kriterler dikkate alarak tanımlanmak mümkündür. Nitekim kentleşmeyi demografik, iktisadi, siyasi ve sosyolojik kriterlere göre tanımlanmak bu kavramın derinlemesine incelenmesinde yardımcı olabilir. Demografik açıdan kentleşmeye nüfus

dağılımı açısından; siyasetçiler kent sayılan yerleşim yerlerinin artışı açısından; iktisadî açıdan ise tarım sektörünün gerilemesi, ticaret, sanayi ve hizmet sektörünün ön plana çıkması.

Sosyal bilimciler kentleşmeyi, kente özgü yaşam tarzının yaygınlaşarak toplumdaki kültürel, sosyal, mekânsal, ekonomik ve psikolojik değişimlerin bir sonucu olarak görürler. Nitekim kent çalışmalarında, sosyal bilimcilerin yan sıra iktisat, siyaset, demografi, tarih, hukuk ve mimari gibi bilim dallarından destek almak kentleşme kavramının anlaşılabilirliği açısından önem arz etmektedir.

Modern toplumun temeli ve büyük dönüşümlerin başlangıcı sanayileşmedir. Sanayileşme kentleşmenin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Tarihsel olarak bu süreçler dünyanın her bir köşesinde farklı şekillerde ilerlemiştir. Batı’da Sanayi Devrimiyle başlayan kentleşme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunun asıl nedeni ise ülkelerin kentleşme politikalarıdır. Bazen ülkelerin kentleşme politikaları neticesinde üretim ve ihracat artışı, hizmet sektörünün gelişmesi, artan iş imkânları ve refah düzeyi olumlu sonuçlar olarak görülebilir. Bunların yanı sıra kentleşme çeşitli eşitsizliklere de yol açabilir. Kente göç edenlerin düşük eğitim seviyesi, kendilerine uygun iş bulmalarına engel olmaktadır. Barınma sorunlarından dolayı, yeni göçmenler kentin etrafında yerleşmeye başlamaktadır. Dolayısıyla, kentler mekânsal düzlemde genişlemelerine rağmen kentleşme kalitesi artmamaktadır. Aynı zamanda sağlık hizmetlerine ulaşamama, trafik sorunu, güvencesiz çalışma gibi çeşitli sosyal, politik ve ekonomik sıkıntılar meydana gelmiştir. Ruşen Keleş bu süreci şu şekilde açıklamaktadır:

Kentleşmenin sanayileşmiş ülkelerde hızla artan ve hiç azalmayan bir süreç olması, büyük kentlerin küçük kentlerden daha hızlı büyümesi, coğrafi bölgelere göre kentleşme oranının farklılık göstermesi, kentleşmiş bölgelerde nüfus ihtiyaçların karşılanmaması, işgücünün marjinal mesleklerde yığılması (Keleş, 2000: 29).

“Aşırı”, “hızlı”, “sahte” ve “dengesiz” gibi kavramlar gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeleri kentleşme süreçlerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu süreç, bu kapsamda yer alan ülkelerin ekonomik gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Buna bağlı olarak Keleş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçlerini ayrı ayrı tanımlamayı önermektedir.

1.3. Kentleşme – Kentsel Yaşam ve Kent Kimliği

Kentleşme ve kentlileşme kavramları arasında benzerlik olmasına rağmen, bu kavramlar farklı anlamlara karşılık gelmektedir. Amerikalı sosyolog Louis Wirth, 1938 yılında Amerikan Toplum Bilimi Derneği'nde, *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme* adlı bir makalesinde kentlileşme kavramını kullanmıştır. Bu makalede Wirth, kentlileşme kavramı ile kentsel yaşamını incelemektedir (Wirth, 2002). Kentlileşme, kırdan kente göç eden nüfus tarafından geleneksel sosyo-kültürel ve ekonomik yaşam biçiminden vazgeçerek, kente özgü hayat tarzını ve özelliklerinin kabullenilmesidir. Kentlileşme kent nüfusunun artmasından ziyade insanların yaşam biçimlerinin, hayat tarzlarının ve düşüncelerinin değişmesidir. Kentleşme mekânsal dönüşümün ötesinde orada yaşayan bireyler üzerine büyük etkisi oluşturan bir olgudur. Dolayısıyla kentlileşme kentleşmenin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir” (Keleş, 1996:71). Literatürde aynı zamanda kentlileşme, daha yüksek bir yaşam düzeyine geçiş olarak algılanmaktadır. Batılı dillerinde kentli olmak modern/medeni olmak anlamını taşımaktadır.

Kentlileşme aynı zamanda sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele alınması gereken bir kavramdır. Kartal'a göre, kente göç eden insanın değişimi ekonomik mekânda başlamaktadır. Buradaki hadise şudur ki kırsal alandan kente yeni göç edenlerin kente uygun işlerde çalışmaları gerekmektedir. Ekonomik mekân kente yeni taşınan bireyin kent ekonomisine dahil olma sürecine ifade etmektedir. Sosyal mekân ise, kentin sosyal ve tinsel değerlerinin benimsenmesi sürecine karşılık gelmektedir. Bir diğer ifadeyle, sosyal mekân kentlileşmesinin üst yapısını temsil etmektedir (Kartal, 1992:50-51).

Karpat (2003: 215-216), Türkiye’de kentlileşmeyi dört aşamada açıklamaktadır;

- I – Kent kıyafetlerinin ve giyim tarzının benimsemesi,
- II – Kent hizmetlerinin benimsemesi,
- III – Göçmenlerin diğer insanlarla ilişki kurması,
- IV – Göçmenin kent nüfusuyla bütünleşmesi.

Kentle bütünleşme kentlileşme sürecinin son aşamasını oluşturmaktadır. Hızlı kentlileşmeyle birlikte kentle bütünleşme sürecinde de paralellik göstermektedir. Genel olarak kente göç edenlerin ikinci nesilden sonraki kuşaklarda kentlileşme eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir (Rüstem, 2004:27). Kentlileşme aynı zamanda kırsal alandan kentsel alana göç edenlerin yeniden sosyalizasyon süreci olarak da görülmektedir. Bireylerin bu bağlamda aile, meslek, kişisel ve toplumsal değerleri değişebilmektedir (Kartal, 1992: 60). Bir ideal tip olarak kentli insan değerlendirildiğinde zamansal ve mekânsal olarak değişiklik

gösterdiği ifade edilebilir. Çünkü kentlerin sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi özellikleri değişmektedir. Genel olarak kente sanayi ve hizmet sektörü ön plana çıkmaktadır ve statü aileden değil, bireyin kendi kişisel başarısından gelmektedir.

Wirth'e (2002) göre, kent uzun süreli gelişimin ve dönüşümün sonunda ortaya çıkan bir üründür. Kentlerin sosyo-ekonomik yapıları birbirinden farklı olup yaşa biçimleri de bu çerçevede değişkenlik göstermektedir. Wirth, kent ve kentleşmenin açıklanmasında coğrafi bilimleri yetersiz olduğunu sosyolojik açıdan da derinlemesine incelenmesi gerektiğini vurgular. Bu temelde kent nüfus yoğunluğu ve tarım dışı faaliyetlerin ötesinde karmaşık ilişkiler, gelişmiş teknolojiler ve altyapı imkânlarıyla farklı bir yaşam biçimini karşılık gelmektedir. Bu bağlamda kent, kentte yaşayan insana bir yaşam biçimi sunmaktadır. Öyle ki bu yaşam biçimi kent tiplerine ve fonksiyonlarına göre değişiklik gösterebilmektedir (Bal, 2015: 228).

Wirth kentin üç farklı bilim dalı kapsamında farklı boyutlarda incelenmesi gerektiğini ifade eder: Fiziksel olarak kent, bir mekândır. Coğrafi bilimlerde kent belirli bir nüfusa sahip olan bir bölgedir. Sosyoloji için insanların etkileşim ve iletişim içinde bulunduğu mekandır (Wirth'tenakt. Bal, 2015: 230):

- Birincil ilişkilerden ziyade ikincil ilişkilerin önemli olması,
- Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin zayıflaması,
- Evlenme ve çocuk sayısına ilişkin eğilimlerin farklılaşması,
- Toplumsal dayanışmanın zayıflaması,
- Boş zaman etkinliklerinin ev dışında yapılması,
- Kişisel gelişimin ön plana çıkması.

Giddens Wirth'in çalışmalarını eleştirerek kentleşme sürecini geniş bir perspektiften ele almıştır. Ona göre, Wirth'in görüşleri sadece Amerika ile sınırlıdır. Bütün kentlerin farklı ve parçalı yapıları itibariyle makro düzeyde genelleştirmelerden kaçınılmalıdır. Wirth, kent, kentleşme ve kentleşmeden bahsederken kentin çeşitliliğini ve parçalı yapısını göz ardı etmiştir. Aynı zamanda onun kent-köy ayrımı çağdaş toplumları değil, XX. yüzyılın kent toplumlarının özelliklerini işaret etmektedir (Giddens, 2008: 422-430).

Kent sosyolojisinde gündelik yaşamı çalışan ilk sosyolog Henry Lefebvre'dir. Ona göre gündelik yaşam belirli bir mekân içerisinde yaşayan bireylerin sosyo- kültürel, siyasi-ekonomik ve sembolik ilişkilerinin bir kombinasyondur. Bu toplumu "kent toplumu" olarak ifade etmektedir. Lefebvre burada sanayileşmeden ve kentleşmeden sonra doğan toplumdan bahsetmektedir. Lefebvre gündelik yaşamın sürekli güncellendiğini, aksi halde toplumun bir kriz içerisinde gireceğini söylemektedir (Alver, 2017: 232). Lefebvre, gündelik yaşamın

gerçekleştiği alana “sosyal mekân” demektedir. Fakat bu sosyal mekân, sermaye ve iktidar ilişkileri çerçevesinde “soyut mekâna” dönüştürülmüştür. Kentin gündelik yaşamında ise sosyal ve soyut mekânın çatışmaları görülmektedir. Ona göre, bu çatışmalar sınıf çatışmaları ile benzerlik göstermektedir. Çünkü kent farklı sınıflardan gelen insanların bir arada yaşadığı mekandır. Eşit olmayan imkânlarla sahip olan bireylerin yaşadıkları zorluklar ve eşitsizlikler kentin gündelik hayatının bir parçasıdır (Lefebvre’denakt. Bal, 2015: 234-242).

1.4. Kentleşmeyi Ortaya Çıkaran Nedenler

Kentleşme sanayileşmenin beraberinde getirdiği yeni bir toplumsal aşamaya karşılık gelmektedir. Kentleşmeyi ortaya çıkaran dört sebepten bahsedilebilir: Ekonomik, siyasal, ekolojik ve psiko-sosyolojik etkenler (Keleş, 2000: 21).

1.4.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik etkenler kapsamında Keleş itici ve çekici faktörlerden bahsetmektedir. İtici etmenler, makineleşme sonucunda işsiz kalan bireylerin kente göç etmesi, düşük tarımsal gelir, iklim koşulları ve erozyon olarak ifade edilmektedir. Bu etkenler kırsal alandan kentsel alana doğru bireylerin göç etmesine sağlayan itici faktörler olarak ifade edilebilir. Kentin çekici etmenler ise, iş imkanları ve yüksek gelir olarak ifade edilebilir (Erkan, 2004: 81-83). Bu bağlamda sanayileşme ile birlikte yaşanan toplumsal ve ekonomik dönüşümler sonucunda kırsal alan ve itici unsurlar ile kentsel alanı ise çekici unsurlar ile iç göç akımlarını teşvik edici bir etken olmuştur.

1.4.2. Teknolojik Nedenler

Buhar makinesinin icat edilmesi sonucunda üretimde verimlilik artmış ve yeni fabrikalar kurulmasının yolu açılmıştır. Buna paralel olarak fabrikalar etrafında yeni yerleşim merkezleri oluşmuş ve kentin sınırları ve nüfusu giderek artmıştır. XVII. Yüzyıldan itibaren kent sakinleri elektrik enerjisinden faydalanmaya başlamışlardır. XX. yüzyılın sonunda ise internet küresel ölçekte yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu çerçevede gelişmiş teknolojiler, internet ve makineler kentleşme sürecinin ortaya çıkmasında belirleyici etkenler olmuştur.

1.4.3. Siyasal Nedenler

Siyasi ilişkiler ve kararlar kentleşme sürecini etkileyen ve şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Siyasal ve politik etkenler doğrudan yaşam biçimini ve bireylerin haklarını etkilemekte ve şekillendirmektedir (Keleş, 2000: 25). I. ve II. Dünya Savaşı

ardından ülke sınırları yeniden belirlenmiş ve bu durum göç hareketlerini beraberinde getirmesi buna bir örnek olarak sunulabilir.

1.4.4. Sosyo – Psikolojik Nedeler

Keleş'e göre, sosyo-psikolojik etmenler köy ve kent yaşam biçiminin farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kent, toplumsal ve kültürel açıdan heterojen bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda kentin farklılıklara karşı hoşgörülü ve özgürlük sağlayıcı bir atmosferi vardır. Kentsel mekânda mevcut olan pek çok hizmet ve imkân kırdaki yaşayan bireyler için çekici unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Sağlık, eğitim ve ulaşım gibi hizmetlerden faydalanmak için köyden kente göç eden insanların sayısı giden artmaktadır (Keleş, 2000: 26).

1.5. Kentsel Sorunlar

1.5.1. Kentleşme ve Göç Hareketleri

Bir ülkede toplam nüfus içindeki kent nüfus oranının artması sürecine karşılık gelen kentleşme sürecinde göç belirleyici bir faktördür. Göç, nüfusun artışı ve cinsiyet-yaş yapısını doğrudan etkileyen demografik bir süreçtir. Uluslararası Göç Örgütü göç kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

Göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun, insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 35). Bireyler coğrafi, ekonomik, siyasi, kültürel ve dini pek çok sebeple göç hareketinde bulunabilirler.

Göç olayını ve sürecini ilk inceleyen bilim insanı Ravenstein'dir. Ravenstein, İngiltere'deki nüfus istatistiklerini temel alarak gerçekleştirdiği çalışmalarının yanı sıra *The Laws of Migration* adlı makalesinde 20 farklı ülkenin verilerine dayanarak göç üzerine bütüncül bir çalışma gerçekleştirmiştir. Onun göç yasaları olarak ifade ettiği unsurlar şu şekildedir (Bal, 2018:130):

- Göç çoğu durumlarda kısa mesafelidir.
- Göçmenler ticaret ve endüstri merkezlerine doğru hareket ettikleri görülmektedir.
- Kentlerin büyümesi, göç süreçleri ve göç akımlarının arttırmasını sağlamaktadır.
- Ticaretin gelişmesiyle göç akımlarında da artış görülmektedir.

- Göç süreçleri ulaşımına bağlıdır.
- Kadınların daha sık ve daha kısa mesafelere göç ettikleri görülmektedir.
- Göç hareketlerinin en önemli sebebi ekonomiktir.

Değeri zamanla anlaşılan göç teorisinin İngiltere’de 1800’li yıllarda sanayi toplumu temel alınarak yazıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Neoklasik iktisat teorisi modern dönem göç teorisidir ve uluslararası emek göçünün nedenlerini açıklamaktadır. Bu teoride, uluslararası emek göçü hareketleri hem makro hem de mikro düzeyde ele alınmaktadır. Emek göçünün temelinde iktisadi gelişmenin eşitsiz dağılımı yatmaktadır. Çıkış ve varış noktası arasında ekonomik gelişmişlik bakımından farklar bulunmaktadır. Yüksek gelir, bu bağlamda göçmenler için bir çekici unsur olmaktadır. Bu kurama göre tüm ülkelerde gelir düzeyinde eşitlik söz konusu olması durumunda uluslararası emek göçü hareketlerinin sona ereceğini düşünülmektedir (Gogsadze, 2005: 80).

Göç eyleminin ülkenin sınırı içinde gerçekleşmesine iç göç denir. Ülke sınırının geçilmesi halinde bu hareketlilik, dış göç olarak nitelendirilmektedir (Bal, 2018:140). Özellikle iç göç hareketinin kentleşme üzerindeki etkisi nedeniyle bu göç türünün ayrıntılı bir şekilde ele alınması önem arz etmektedir. İç göç, çıkış ve varış noktaları dikkate alınarak dört farklı şekilde sınıflandırılmaktadır (Gogsadze, 2018: 141):

- Kırsal alandan kırsal alana doğru hareket edenler,
- Kırsal alandan kentsel alana doğru hareket edenler,
- Kentsel alandan kentsel alana doğru hareket edenler,
- Kentsel alandan kırsal alana doğru hareket edenler.

Bunlar içerisinde en yaygın olanı kırsaldan kente ve kentten kente doğru akan göçtür. Sanayileşme sonucunda binlerce insan, büyük şehirlerin merkezlerine göç etmişlerdir. Kırsal nüfus önce sanayileşmiş kentlere, ardından ise hizmet sektörünün geliştirildiği alanlara doğru yönelim göstermiştir. Avrupa’da veya kuzey Amerika’da bu süreç çok uyumlu bir şekilde devam etmiştir. Fakat gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde, nüfus artışının ekonomik kalkınmadan çok daha hızlı olduğu görülmektedir. Bu durum, nüfus fazlalığından kaynaklanan sorunları ortaya çıkarmaya başlamıştır (Gogsadze, 2018:163).

Uluslararası Göç Örgütü’nün istatistiklerine göre kadınlar erkekler kıyasla daha fazla iç göç hareketinde bulunmaktadır. Bunun birkaç nedeni olabilir. Birincisi, genellikle kadın nüfus sayısının erkek nüfus sayısından fazla olmasıdır. İkincisi, geleneksel olarak evlendikten sonra kadının ikamet yerinin değiştirerek eşinin yanına taşınması yönündeki eğilimdir (IOM World Migration Reports, 2020: 34-35). Son yıllarda, sosyologlar ve demograflar sık sık “göçün feminenleşmesinde” söz etmektedir. Bu kadınların hem iç hem de dış göç akışlarının büyük bir

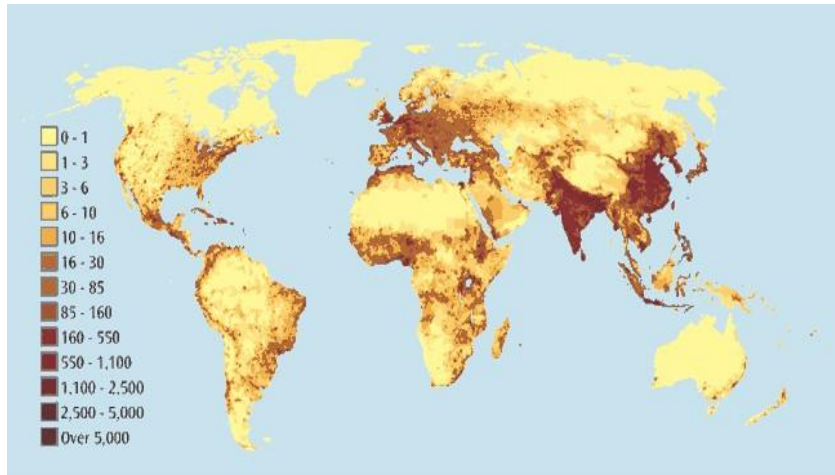
bölümünü oluşturduğu anlamına gelmektedir. Uluslararası Göç Örgütü bu durumu, sosyo-kültürel faktörler ve işgücü piyasasında kadınlara yönelik artan talep ile açıklamaktadır (IOM World Migration Reports, 2020: 195-196). Aynı zaman da eğitim de iç göçte bir diğer önemli bir etkidir. Daha nitelikli eğitim için kentler önemli bir çekim merkezi oluşturmaktadır. Eğitimlerini tamandıktan sonra ya ikametgâhlarına döndükleri ya da iş bulma amacıyla kentte kaldıkları görülmektedir. İç göçmenlerin sosyal statülerine gelince, genellikle sosyo-ekonomik durumlarını ve yaşam kalitesinin geliştirmek amacıyla kente göç ettiklerini söylemek mümkündür.

İç göç hareketi, gelişmiş ülkelerde belirli bir plan dahilinde gerçekleştirilme durumunda bölgesel gelişmiş farklılıklarını azaltmak için önemli bir etken olabilmektedir. Buna karşın, gelişmekte olan bölgelerde bu tür hareketler genellikle kontrolsüz bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bundan hareket ederek, modern dünyada, göç hareketlerinden en çok kentin etkilenmesi vurgulanmaktadır. Artan nüfus, kentler için birçok sorunun meydana gelmesini de beraberinde getirebilir. Bu temelde göç ve kentleşme birbiriyle ilişkili olan iki olgu olarak nitelendirilebilir.

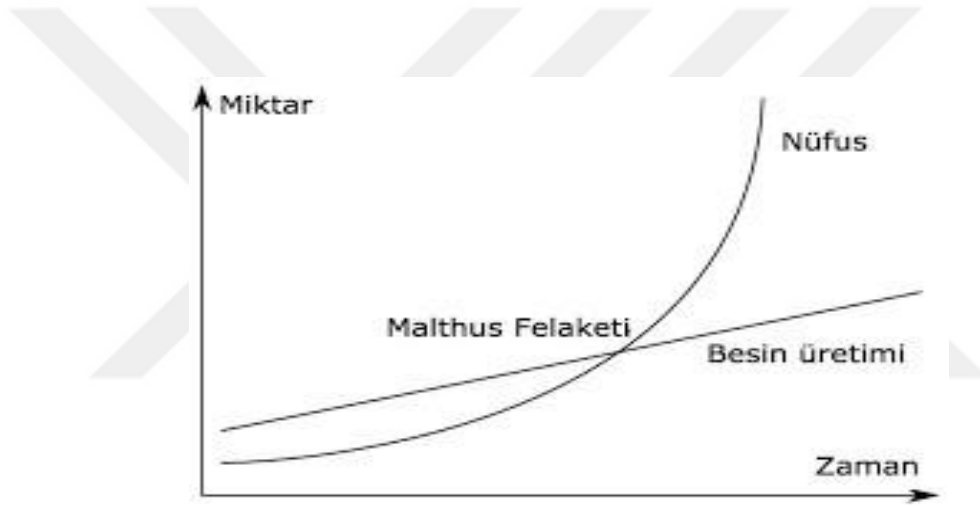
1.5.2. Hızlı Nüfus Artışı

Antik dönemlerden XIX. yüzyıla kadar, dünya nüfusun artış hızının oldukça düşük olduğu görülmektedir (yaklaşık 1 milyar). XIX. yüzyıldan bu yana nüfusun ikiye katlanması yaklaşık 100 yıl sürmüştür. XX. yüzyılın başlarında dünya nüfusu 1 milyardan 2 milyara kadar artış göstermiştir. 1950'li yıllardan sonra ise nüfus artış hızı oldukça artmıştır (Salukvadze, 2008: 24- 25). Bir ülkenin ekonomik durumu, istihdam oranı, yaşam şartları, hayat tarzları, aile yapısı, toplumsal normlar ve değerleri, toplum ilişkileri ve gelenekleri ve dini inançları demografik yapısını etkileyen önemli faktörler arasında sayılmaktadır (Harita 1.1)

Harita 1.1 Dünya Nüfus Yoğunluğu 2020

Dünya Nüfus Sayımına (World Population Review, 2020) göre, Asya kıtası en yüksek nüfusa sahip olmasına rağmen (Dünya nüfusun 59,29% burada bulunmaktadır) kalkınma hızı Afrika kıtasından daha düşüktür. Nüfusun hızla artması durumuna “nüfus patlaması” olarak ifade edilmektedir. Nüfus patlaması, nüfusun istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri gibi ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda büyük göç dalgalarının önemli bir sebebi olabilir (Salukvadze, 2008: 35). Nüfus artışının ekonomik kaynaklar ile arasındaki bağ, XVIII. yüzyıldan bu yana ele alınmaktadır. İngiliz papaz Thomas Robert Malthus, *An Essay on the Principle of Population* (Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme) (1798) başlıklı eserinde, Sanayi devriminin başladığı XVIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren Avrupa’da nüfusun giderek artışı konu edinmiştir. Ona göre nüfus geometrik bir şekilde artarken geçim kaynakları aritmetik bir şekilde artmaktadır (Grafik 1.2)

Grafik 1. 2 Malthus Felaketi

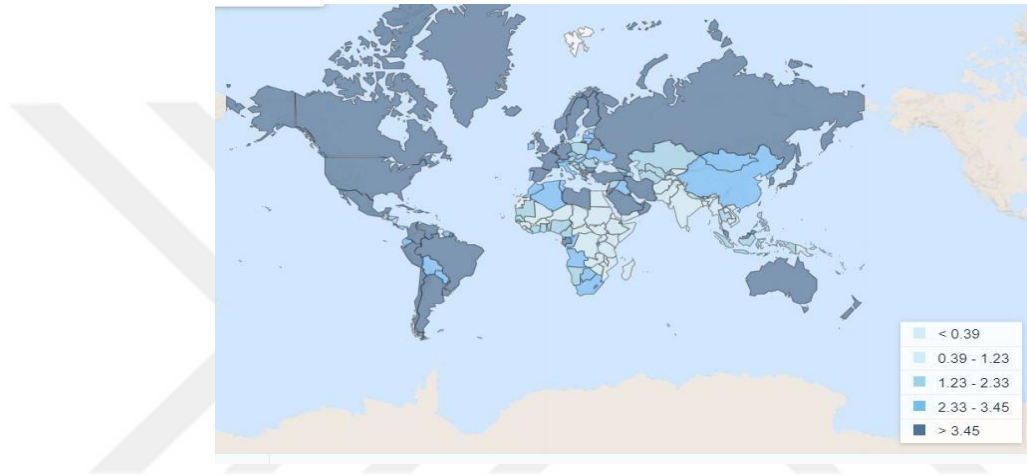
Bu teoriye göre, kişi başına düşen gıda miktarının zamanla azalması beklenmektedir. Ayrıca besin kaynakları ile nüfus arasında olan dengesizliğin nedeni çeşitli sorunları beraberinde getirebilir. Malthus’a göre, dünyada nüfus artış hızını azaltmak için önlemler alınması gerekmektedir. Malthus’un önerdiği tedbirler arasında evlenme için yaş limiti getirilmesi ve doğumların sınırlandırılması yer almaktadır. Aynı zamanda o, salgın ve savaş gibi olayları nüfus dengesini korumaya yönelik olaylar olarak nitelendirmektedir (Malthus, 1999: 15-50). Ancak Malthus’un teorisi, ahlaki bir temelden yoksun olması nedeniyle oldukça eleştirilmiştir.

1.5.3. Konut ve Yerleşim Sorunları

World Population Rate'e (2020) göre dünya nüfusun %56,16'sı kentlerde yaşamaktadır (Harita 1.2). 2050 yılına kadar ise bu oranın %70'e ulaşması beklenmektedir. Bu gelişim süreci, aşağıdaki soruları beraberinde getirmektedir (The World Bank, 2020):

- Dünya, kentsel merkezlerdeki sürekli büyümeye nasıl ayak uyduracak?
- Kentlerin vizyonları nelerdir?

Harita 1.2 Kentli Nüfus Dağılışı (Kentleşmiş Ülkeler)

Kentler tarihi ve kültürel dokularına göre çeşitlilik arz etmektedir. Mekânsal alanın kırsal mı yoksa kentsel alana mı karşılık geldiği, belirli ölçütler temel alınarak anlaşılabilir (Doğanay, 2019: 31). Bunlardan en belirgin determinant (ölçüt), fiziki planlamadır:

Kentsel planlama terimi, artan kentsel nüfusuna karşılık, bütün altyapı hizmetleri (yollar, su dağıtım şebekesi, kanalizasyon şebekesi, açık ve yeşil alanları) konut tipleri, mimarisi, sanayi, ticaret, ulaşım ve mesken fonksiyon bölgelerinin, nüfusla orantılı bir biçimde büyütülmesi anlamına gelmektedir (Doğanay, 2019: 32).

Bu kriterlerinden en önemlisi, konut ve yerleşim biçimleridir. Genellikle, kentlerde nüfusun ikamet edeceği bölgeler, kentlerin kendine özgü Arazi Kullanım Planlarına göre belirlenmektedir. Ancak kişisel tercihlere doğrultusunda gerçekleşen konutlaşma, beraberinde çeşitli sorunları getirebilmektedir. “Çoğu kentlerde, ilkel konut formları olan gecekondularla (Gürcücede Baraka) çağdaş apartmanların yan yana bulunması bunu açıkça göstermektedir” (Doğanay, 2019: 33). Ülkemizde gecekondu olarak tabir edilen durum ise, bunun en yaygın örneklerini teşkil etmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, gecekondu kelimesi “acele ile yapılmış, derme çatma yapı” anlamına gelmektedir (TDK, 2021). Gecekondu bölgeleri,

dünya çapında ya kent alanın içinde ya da etrafında bulunmaktadır. Ülkelere göre, bu tür konutların farklı şekilde de isimlendirildiği görülmektedir. Gecekondu genelde benzer sorunlarla karşı karşıya kalmakta; temiz su ve kanalizasyon sisteminin olmaması, yaşam alanın yeterli olmaması ve güvenlik gecekonduların ortak sorunları arasındadır. Özellikle bu konutların niteliklerinin yetersiz olması, kentsel sorun kapsamında ön plana çıkmaktadır. United Nations Centre for Human Settlements'ın (UNCHS) 2020 yılında yayımlandığı rapora göre, tüm dünyada kentlerde milyonlarca insan evsiz veya yaşama standartları düşük kalitede olan evlerde oturmaktadır.

1.5.4. Kentsel Eşitsizlik Sorunu

Kaynakların dünya nüfusu arasında eşit bir şekilde dağıtılmaması durumu toplumsal eşitsizlik kavramıyla karakterize edilebilir. Sosyal eşitsizlik, piyasa ekonomisinin önemli bir özelliğidir ve bir toplumda hem ekonomik hem de toplumsal yaşam koşulları kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, bu konunun hem ekonomi hem de sosyal bilimler çerçevesinde tartışılması gerekmektedir. Sosyal bilimcilere göre sosyal eşitsizlik, insanların sosyal haklara (eğitim ve sağlık gibi) erişim sağlayabilme derecesini ölçer. Ekonomik açıdan ise sosyal eşitsizlik gelir ve servetin eşit bir şekilde dağıtılmasına bağlıdır. Bu konuyu daha derin irdelemek için sosyalist sistemden kapitalist sisteme geçen Doğu Avrupa ülkeleri örnek olarak gösterilebilir. Son otuz yıl boyunca Doğu Avrupa ülkelerinde başlayan ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümler, kentlerdeki eşitsizlik düzeyini önemli ölçüde arttırmış ve kentsel mekânın kendi içinde ayrışmaların oluşumuna neden olmuştur. Daha açık ifade etmek gerekirse, post-sosyalist ülkelerde, özellikle büyük kentlerde, toplumsal kutuplaşma sürecinin meydana geldiği görülmektedir. Sosyalist ekonomi sisteminin çöküşüyle Doğu Avrupa ülkelerinde başlayan neoliberal sosyo-ekonomik dönüşümlerinin sonucunda toplumsal eşitsizlikler görünür olmuştur. Post-sosyalist dönemde, meydana gelen değişimler, zenginler ve yoksullar olarak eşit olmayan bir mekânsal dağılıma yol açmıştır. Ayrıca meydana gelen mekânsal ayrışma, yalnızca mevcut kaynaklara eşit olmayan erişim sağlanması anlamına gelmeyip aynı zamanda, yaş veya etnik kökene göre sosyal ve ekonomik eşitsizliği içermektedir (Chelce, 2014: 45).

Sovyetler Birliği'nin tarihine bakıldığında, sosyalist sistemde, nüfus arasında gelir dağılımı görece eşit, ekonomik eşitsizlik seviyesinin oldukça düşüktür (Tammaru vd., 2016: 25). Bunun nedeni, Marx ve Lenin'in düşüncelerine dayanan sosyalist bir sosyal ve ekonomik sistemdir. Sosyalist sistemde kent planlanması da bu felsefeye göre uygulanmaktadır. Kentteki

konut fonunun neredeyse tamamının devlete ait olduğu ve kente yönelik nüfus hareketlerinin devlet tarafından kısıtlanmakta ve şekillendirilmektedir (Pacione, 2005: 25). 1980’li yıllardan sonra sosyalist sisteminin çöküşüyle sosyo-ekonomik eşitsizliğin sonucu olan ayrışmanın belirgin hale geldiği görülmektedir. Yaygın görüşe göre, sosyo- ekonomik ayrışmanın nedeni gelir eşitsizliği ve yoksulluktur. Kentsel mekânda bu ayrışma en belirgin halde kenar mahallelerde ve gecekonduarda hissedilmektedir (Tammaru vd., 2016: 56).

Post Sovyet ülkelerde 1990’lı yıllardan itibaren küreselleşme ve neoliberalleşme süreçleriyle birlikte kişi başına düşen GSYİH’nın önemli ölçüde azaltmıştır (Tammru vd., 2016: 45). Bunun nedenini anlamak ve bu konuyu daha açık hale getirmek için, piyasa ekonomisinin incelenmesi gerekmektedir. Piyasa ekonomisinin en önemli parçalarından biri iş piyasasıdır. Düzgün bir şekilde işleyen iş piyasası, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin hızlanmasını sağlayıp yeni teknolojilerin getirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca hem işçi hem işvereni mümkün olabildiğince korumaya çalışmaktadır. İnsanlar iş piyasası aracılığıyla ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanmasını isterler. Lakin iş piyasasının her insanın ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülmektedir. Bundan dolayı, işsizliğin ülkede makro ekonomik istikrarsızlığın en görünür göstergelerinden biri olmasına rağmen, piyasa ekonomisinin ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemek de mümkündür. Bununla beraber, en önemli makro ekonomik göstergelerden biri olan işsizliğin bilimsel incelenmesi birkaç yüzyıldan önce başladığı fark edilmektedir. Genel olarak iş piyasasına ilişkin bilimsel araştırmaların temeli Smith, Ricardo ve Say gibi bilim insanları tarafından atılmıştır.

Ekonomik Liberalizm doktrininin temeli olan “piyasanın görünmez eli” ve “ekonomik insan” kavramları Adam Smith tarafından XVIII. Yüzyılda geliştirilmiştir. Ona göre, serbest rekabet koşullarında, kişisel çıkarlar “görünmez el” tarafından gerçekleştirilmektedir. Böylece, Smith, devletin ekonomiye müdahale etmesi için hiçbir nedeninin olmadığını belirtmektedir. Bunun sebebi ise ekonominin “görünmez el” tarafından düzenlendiğidir.

Bunun dışında işsizliğin iktisadi kuramlardan önemli olduğu yaklaşımlardan birisi de neoklasik okuldur. Onlara göre, işsizliğin nedenleri maaşların yeterli olmamasında yatmaktadır. Bunun nedeni ise devlettir. Çünkü ülkede asgari ücret miktarı devlet tarafından belirlenmektedir. Bunun dışında, kentlerde istihdam, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları inceleyen, 1960’lı yıllarda ortaya çıkan kent ekonomi-politik yaklaşımıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde kentleri analiz eden Henry Lefebvre, Manuel Castells ve David Harvey’in çalışmalarının Marx’ın, Engels’in ve Weber’in teorilerine dayandığı görülmektedir. Örneğin, Engels’in kent çalışmaları kapitalist kent kapsamında tartışılmıştır. Ona göre;

- Kent işgücü ve paranın toplanma yeridir,
- Kentin gelişmesiyle birlikte, yatırımlar kent merkezinden çevresine doğru dağıtılmaktadır,
- Geleneksel bir toplumunun çöküşünden kaynaklanan dilenme, yoksulluk, fuhuş, alkolizm, suç gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamaktadır,
- Kapitalizm, sınıfların mekânsal ayrışmasının nedeni olmaktadır.

Henry Lefebvre 1960'lı yıllardan itibaren “politik ekonomik” yaklaşım çerçevesinde yeni kavramlar ortaya koymaktadır. Ev kirası, maaş, yatırım, kar, gibi kavramlar, kent gelişimindeki önemli etmenlerdendir. Ayrıca, Lefebvre'nin yenilikçi ifadesinin, mekânın insan davranışına etkisi olduğunu tespit etmektedir. Buna ek olarak, Marx ve Engels'in Tarihsel Materyalizm yaklaşımına bakıldığında, Lefebvre ile Marx-Engels'in, neredeyse aynı düşünceleri savundukları görülmektedir. Daha da netleştirilirse, tarihsel materyalizm yaklaşımına göre, insanların anlayışlarını, düşüncelerini veya bilinçlerini maddi ilişkilerinin bir sonucu olduğu kabul edilmelidir. Çünkü Marx'a göre, “Bilinç hiçbir zaman bilinçli varlıktan başka bir şey olmaz ve insanların varlığı, onların gerçek yaşam süreçleridir.” (Marx ve Engels, 2013: 66).

Politik-ekonomi kuramına göre, kentsel çevresinin gelişiminde sermaye birikimi son derecede önemli bir etmendir. Sermaye yatırımları, kent ortamının niteliksel açıdan geliştirilmesini sağlayan ana faktörlerdir. Yatırımlar, kentte istihdam oranı ve kent bütçesi vergiler ile artar. Bu bütçenin ise, kentin belirli alanlarını geliştirmek için kullanacağını söylemek mümkündür. Lakin kentlerde eşitsizliğin temelinde de bu yer almaktadır. Çünkü zengin semtlere fakir semtlerin tersine daha fazla yatırımlar yapmaktadır. Modern dünyada en fazla kar elde edebilecek mekanlara yatırım yapılma eğilimi görülmektedir. Bu nedenle düşük gelirli bölgelerde, yüksek kâr olasılığı düşük olduğu için yatırımların çoğu yine yüksek gelirli bölgelere yönlendirilmektedir (Sassen ve Saskia, 1998: 16).

Politik-ekonomi kuramı, ekonomist David Gordon tarafından geliştirilmiştir. Gordon, sınıf-çatışma teorisine göre kapitalistler tarafından fabrikaların yer seçiminin sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi olduğunu öne sürmüştür. Örneğin, sanayileşme sürecinde protesto yapmalarının önüne geçebilmek adına özellikle işçi sınıfının kent merkezlerinden uzaklaştırıldığı bilinmektedir.

İktisat teorilerinde ön plana çıkan refah devlet/sosyal refah kavramının kökenleri Marx'a kadar gitmektedir. Genel olarak, refah sisteminin ortaya çıkması, sanayileşmenin hızlandığı kentleşme ve kentsel sorunları ile kapitalist sisteminin egemen olmasından

başlamaktadır. Bu sosyal refah sisteminin amacı yoksulluk, ekonomik eşitsizlik veya işsizlik gibi sorunların çözmesi gerekmektedir.

Sosyal refah sisteminin başarılı bir şekilde yürütülmesi, Pareto tarafından geliştirildiği, “verimlilik” kavramıyla tarif edilmektedir. “80 / 20” kuralı olarak bilinen Pareto “verimlilik” kavramının ana fikri XIX. yüzyılın İngiliz iktisadını inceledikten sonra, ülkenin bütün servetinin %80’i, halkın %20’sine ait olduğunu belirlemiştir. Ona göre insanlar arasında servetin adaletsiz bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Ona göre insanlar arasında servet eşitsiz dağılmaktadır. Dolayısıyla yaşamdaki dengesizliğin ve eşitsizliğin çözülmesi için sosyal refah ortaya çıkmaktadır. Refah sisteminin başarısı, hiç kimseye zarar vermeden ve kimsenin refahının bozulmadan gerçekleştirilebilir (Şatberaşvili, 2016: 27).

1.5.5 Çevre Sorunları: Su, Hava ve Toprak Kirliliği

Günümüzde çevre sorunlarının önemi gittikçe artmaktadır ve bu sorunların çözme yollarını aranınırken farklı bilim dallarından birçok bilimcinin dikkatini çekmiştir. Tarihsel süreçte endüstrileşmiş Batı toplumlarında tehdit eder seviyeye gelen çevre sorunları çevre sosyolojisinin gelişmesinin sebebi olmuştur. Sosyolojinin bir alt dalı olan çevre sosyolojisinin gelişimi 1970’li yıllardan itibaren başlayıp 1990’lı yıllarda zirveye ulaşmıştır. Çevre sosyolojisinin gelişiminde W.R. Catton ve R.A. Dunlap imzalarını atmışlar. Çevre sosyolojisi toplum-çevre etkileşimi hem insanın fiziksel çevreyi hem de çevrenin insan üzerine etkileşimini incelemektedir (Catton ve Dunlap, 1978: 42-44). Bunun dışında çevre sorunları hakkında 1920’li yıllarda Chicago Okulunun İnsan Ekolojisi yaklaşımında Robert Park tartışmalarına başlamıştır. Robert park (1915: 577-612) kent ekolojisi insan ve kentsel çevre arasındaki ilişkiyi incelemekle birlikte fiziksel çevrenin insan davranışlarına etkisi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, insan ekolojisi teorisinde kentlerin merkezlerinden çevresine doğru, tabiatı işgal edip ve onu tamamen değiştirecek hareketler gözlemlenmektedir. Kent sosyolojisinde bu eylem “istila” olarak geçmektedir ve doğanın dengesinin bozulması ile açıklanmaktadır (Yörükan, 2006: 8). Bundan dolayı çevre sosyolojisinin odak noktası günümüzde büyük tehditler olarak görülen çevre sorunların ortaya çıkma nedenlerin araştırması ve çözüm yöntemlerini bulmasıdır.

Birleşmiş Milletlerin 2005 yılında yayımladığı “Ekosistem Değerlendirme Araştırma Projesi’nde” dünya ekosisteminin %60’ından fazlası ya bozulduğu ya da doğru kurallarla kullanılmadığı tespit edilmiştir (Ecosistemsc and Human Well-being, 2005: 50). Çevrede dengesinin bozulduğunun bariz örneği kentsel ekosistemlerdir. Daha net ifade etmek gerekirse,

“kent ekosistemi” kavramı; kent çevresinde yaşayan bitkiler, hayvanlar ve insanlardan oluşan bir topluluk olarak açıklanmaktadır (Urban Dictionary, 2021). Lakin günümüzde kent ekosistemi büyük binalar, demir ve kara yolları, kanalizasyon veya elektrik hatları gibi yapıların hâkim olduğu bir yere dönüştürülmüştür. Çevrenin doğal ortamı işgal edilerek bunun yerine yapay bir ekosistem oluşturulması “tekno ekosistem” kavramıyla karakterize edilmektedir. (Ketenoglu, 2015: 12).

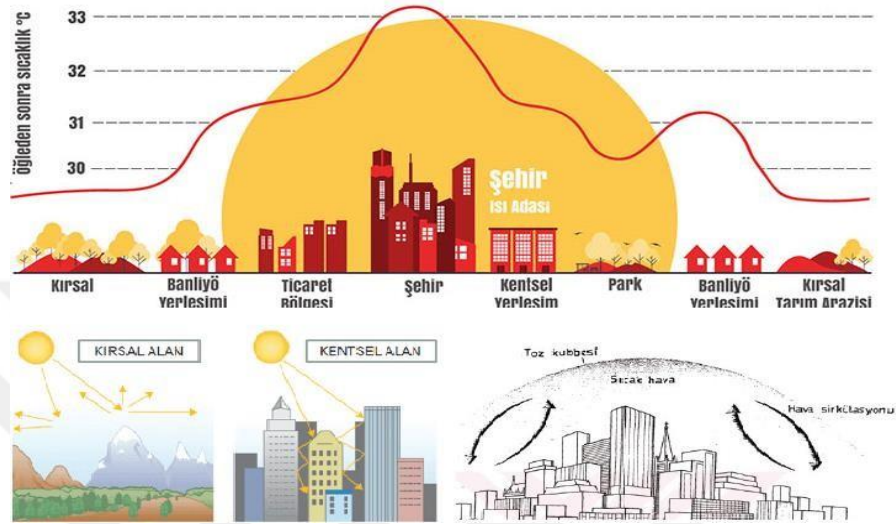
Günümüzde modern kentlerin çok fazla enerji kullandığı görülmektedir. Artan enerji tüketim payı iklimsel değişimlere yol açabilmektedir. Kent tekno-ekosisteminin diğer ekosistemlere dayalı olduğunun ifade edilmesi için kent sosyolojisinde, “kent ayak izi” kavramı kullanılmaktadır. Kentin ayak izi, kentte hayatın sürdürebilmesi için, bu kentteki oturanlar tarafından tüketilen kaynakların ve bozulan doğal dengeye karşısında üretilmesi gereken kaynağın hesaplanmasıdır. Kentler modernleşip ve yaşam standartları yükselince “ayak izi” de büyümeye başlamaktadır (Ketenoglu, 2015: 20). Hızlı ve çarpık kentleşme süreçleri doğal ekosistem dengesini bozup ekolojik sorunların ortaya çıkmasının yolunu açmaktadır. Ayrıca kentlerin plansız büyümesi yeşil alanların da azalmasına neden olmaktadır. Tüketici toplumun çoğalması ise toprak kirliliğine yol açmaktadır. Dolayısıyla, kentleşme süreçleri su, hava, toprak kirliliği ve bitki örtüsü üzerine olumsuz etkilere sebep olduğu söylenebilir.

İnsanın doğaya etkisiyle, kentlerin “mikro klima” olarak adlandırılan yerel bir hava değişikliği görülmektedir. Hava kirliliği genelde atmosferdeki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Hava kirliliğinin etkisi bilhassa kentlerde hissedilmektedir. Genelde hava kirliliğine temel sebepler doğal ve beşerî faktörlerden oluşturulmaktadır. Doğal faktörler arasında yanar dağlardan çıkan dumanlar gibi etmenler yer almaktadır. Beşerî ise CO2 emisyonu, kömürlü ısıtıcılar, arabaların ve fabrikaların egzozu, farklı atıklar ve yoğun inşaatlardır. Günümüzde, modern dünyanın küresel sorunlar arasında iklim değişiklikleri, en büyük tehditlerden biri olduğu belirtilebilir. İklim değişiklikleri hem yerel hem bölgesel hem de küresel düzeyde potansiyel tehditler olarak tanımlanmaktadır.

WHO (Dünya Sağlık Örgüsü, 2021) havanın kirliliğini ölçmek için belli bir ölçütler koymuştur. Bu ölçütler arasında, havada gazların konsantrasyonu, Karbon monoksitin değişikliği ve havada olan partiküllerin sayısı yer almaktadır. Kentlerden uzaklaştıkça havada zararlı gazların miktarı da azalmaktadır. Kent merkezlerinde ve sanayi bölgelerinde zehirli gazların yüksek konsantrasyonun sonucu yeryüzü sıcaklığının artmasıdır (Doğanay, 2019: 171-173). Bunun dışında kentlerin çevresindeki alanlardan daha sıcak olması beton, metal yüzeyler, çatılar ve asfaltın güneş ışığın yansıtması da olabilmektedir. Kırsal alanlara göre kentlerin

yeterince havalanmamasının sebebi rüzgârın azlığıdır. Üstelik büyük binaların rüzgâr esintisine engel olduğu da gözlemlenmiştir.

Son olarak, insanın aktiviteleri ile kent atmosferi doğadakinden daha sıcak olmakta ve kentlerdeki görülen havasızlık, sıcaklık nedeniyle “sıcak hava etkisi” (Grafik 1.3) ortaya çıkmaktadır (Ketenoglu, 2015:63).

Grafik 1. 3 Sıcak Ada Etkisi/Şehir Isı Adası

Yoğun nüfusun ve geniş sanayi alanların kentlere olan baskısıyla, kent ekolojisi de değişikliklere uğramaktadır. Kentlerin plansız büyümesi, kontrolsüz endüstriyel üretimi, kent toprakları toksik elementlerle (Cu, Pb, Zn, ve B) zehirlenmektedir. Kent çevresindeki toprakların, kırsal alanındakilerden daha zehirli olduğu gözlenmektedir. Toprak kirliliğinin sebebi genelde çürümüş organik atıklar, kül, kanalizasyon, egzoz gazları ve inorganik atıklardan oluşmaktadır. Kent bitkileri tarafından bu zehirli elementlerin emilimi, çok çeşitli türlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Kentsel çevresi için yoğun inşaatlar da tehdit olarak görülmektedir. İnşaatlarda kullanılan tuğla ve kiremit molozları, açık havada kalırken içinde olan kırıntılar ve tozları çevreye dağılmaktadır (Ketenoglu, 2015: 82). Son dönemlerde, kentlerde beşerî faaliyetlerinden kalan katı ve sıvı atıklar kentsel çevreye daha fazla tehdit oluşturmaktadır. Atık yönetimi açısından bugün dünyada en açık sorun çöplük sorunudur. Atık sahibinin kullanmak istemediği ve attığı herhangi madde veya öğedir. İnsanın atıkları genellikle katı veya katı olmayan malzemelerden oluşmaktadır (Gürcistan Anayasası, Atık yönetimi, 2022). Katı atıklar evsel katı atıklar, iş yeri atıkları, sokak atıkları, inşaat ve endüstriyel atıklardan oluşmaktadır. Sıvı atıklar ise, kanalizasyon, gıda fabrikalarından akan sular gibi atıklardan oluşmaktadır (Doğanay, 2019:175).

Yaşamın ana kaynağı olan su hem kürenin hem de canlıların vücudunda bulunan büyük bir pay oluşturmaktadır. Kentlerde su kirliliğinin ana kaynağı kimyasal maddelerdir. Tarihe bakıldığında, kentlerin çoğu, su depoları/kaynakları (deniz, göl, nehir) yakınında kurulmuştur. Ancak kentlerin endüstri yerlerinden akan atıklar ve kanalizasyon su ekosistemini ve canlılarını tehdit etmektedir. Ayrıca çeşitli tür balıkların yok olmasına neden olmaktadır. Bu süreçler, içme ve kullanma suyu sorununu da ortaya çıkarmaktadır.

1.5.6 Kentlerde Gürültü Kirliliği Sorunu

Çevre kirliliği dışında, büyük kentlerde ve metropol alanlarda gürültü kirliliği sorunu da belirgin hale gelmiştir. Son zamanlarda, büyük şehirlerde oturan insanların sinir sistemi sağlığı ve huzuru çevredeki gürültüden dolayı kötü etkilendiği söylenmektedir. Dünyada yoğun makineleşme süreçleri başladığından beri, ulaşım araçlarının çoğalması, fabrikaların yoğun çalışması veya evlerdeki elektrik aletlerin olması insan huzurunu bozan gürültü kaynaklarıdır. Gürültü kavramı, insan için rahatsız edici seslerin bütünüdür ve stres oluşturan faktörler arasında yer almaktadır (Doğanay, 2019: 176).

Gürültü kaynakları, beşerî ve doğal kaynaklar olmak üzere, ikiye ayrılmaktadır. Beşerî kaynaklar arasında araçların motor sesi veya fabrika gürültüsü yer almaktadır. Doğal kaynaklar ise kuş sesleri, deniz dalgaları, akarsu sesi veya rüzgâr sesinden oluşmaktadır. Bugün yoğun kentleşmiş alanlarda, en belirgin olan gürültü motorlu araçların gürültüsü olduğu söylenmektedir. Gürültünün zararlı faktörleri arasında çalışma performansının verimsizliği, artan öfke ve kızgınlık, uyku bozukluğu, kulak zarı patlaması, baş ağrısı gibi sorunlar yer almaktadır (Doğanay, 2019: 177).

1.5.7. Kentlerde Açık ve Yeşil Alanlar Sorunu

Modern kentlerde, açık ve yeşil alanların önemi gittikçe artmaktadır. Açık ve yeşil yerler insanın ruhsal ve bedensel salıgını güçlendirdiği görülmektedir. Bu yerler spor, dinlenme, eğlenme veya oyun mekânlarından oluşmaktadır. Ayrıca doğal bitki örtüsü havada ve çevrede dağılan zehirli gazların etkisini ve gürültünün azalmasını sağlamaktadır. Doğal bir ortamda olmak, insanların rekreatif faaliyetlerini uygulamasına da yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, teknoloji ve bilim çağında, insanlar yaşam koşullarını arttırmaya çalışırken kendilerini daha şiddetli tehlike altında bıraktığı fark edilmektedir. Örneğin, 1986 tarihinde, Ukrayna'da Çernobil Nükleer Enerji Santrali'nin kazası, günümüzde, meydana gelen küresel ısınma, ozon

tabakası sorunu veya dünyada farklı hayvanlar ve bitki türlerin yok olması, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinden kaynaklanan küresel afetlerin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Dünyanın herhangi bir kentinde, kişi başına düşen yeşil alanın özel limitler koyulduğu bilinmektedir. Ülkelere göre, bu limitler farklılık göstermektedir. Ancak bu limitler kentlerin büyüklüğüne, gelişmişliğine veya imar planlamasına göre değişmektedir. Genelde, planlanmış kentlerde, kişi başına düşen yeşil alanın büyüklüğü 4 ila 5 m² civarında kabul edilmektedir (Doğanay, 2019: 177). Fakat bu sayılar kentlerin iç bölgelerine göre farklılık göstermektedir. Sulukhia (2001: 25) kentlerde açık yeşil alanları olup olmamasını sebepleri toplumsal ayrışmanın sonucuyla açıklamaktadır;

Kentin belli bir bölgesi ne kadar prestijli ise, içindeki çevre koruma normları o kadar yüksek niteliklidir. Örneğin, açık ve yeşil alanın fazla olması, kaliteli içme su, atık sorunun olmaması vb. hizmetlerin, kentin zengin bölgelerinde fakir bölgelerinden daha iyi sunulduğu görülmektedir (Sulukhia, 2001: 212).

Gül ve Küçük'e (2001: 29) göre, yeşil alan kavramı, açık alanlarda bulunan otsu ve odunsu bitkilerden oluşan bölgedir. Açık alan kavramı ise ulaşım ve mimari yapı dışında kalan boş veya açık alanlar olarak açıklanmaktadır. Hem açık hem de yeşil alanlar, kent dokusu için büyük önem taşımaktadır. Millerden aktaran Malun'a (2003:13) göre, açık-yeşil yerlerin üç ana gruba (ekoloji, toplum, ekonomi) etkileri vardır. Ekolojik yararlarından; havanın temizlenmesi, zehirli gazların absorbe edilmesi, havada olan toz parçaların azaltılması, iklim sorunların azaltılması, kentsel ısı adalarında sıcaklığın ayarlanması, kent gürültüsünün ortadan kaldırılması en önemlilerindendir. Topluma etkisi açısından, rekreasyon ve eğlence mekanları dışında eğitim sağlanmakta ve psikolojik destek olarak da kullanılmaktadır. Ekonomik faydalar arasında ise bu alanlarda yeni mekânlar açmasıyla belirtilmektedir.

Kentlerde açık yeşil alanların azalmasından kaynaklanan sorunlar bazı sosyologların dikkatini çekmiştir. Buna ilişkin kent sosyolojisinde, önem kazanan fakat bugün ütöpik teoriler olarak adlandırılan kent sosyoloji kuramlarından Ebenezer Howard'ın, 1898 yılında geliştirmiş olan "Garden City" (Bahçe Kent) modeli tartışılmaya değerdir (Görsel 1.1).

Görsel 1. 1 Bahçe Kent Modeli

XIX. yüzyılda, İngiltere’de ortaya çıkan kentsel büyüme süreçlerini inceleyen Ebenezer Howard, kentte oturan insanların huzurlu ortamda yaşaması için bir plan tasarlanmıştır. Howard, ülke ekonomisinin büyümesinin bir sonucu olarak oluşturulan kent, yaşamak için uygun bir yer olmadığıнын altını çizmektedir. Ona göre, yaşamak için uygun olan yer kırsal alandır. Bundan dolayı, Howard, kırsal ile kentsel alanları birleştirerek yeni bir yerleşme yeri modelini oluşturmaktadır. Bu modele göre, kent merkezinde bulunan sanayi alanları kent dışına taşınmalı, onun yerine yeşil açık alanlar oluşturulmalıdır. Ayrıca eski endüstriyel alanlarda oturan nüfus, yeşil alan bölgelerine yerleştirilmelidir. Dolayısıyla bu plan, insanların yaşam koşullarını daha da iyileştirip ruhsal ve sağlık sorunlarının azalmasını sağlayacaktır (Howard’danakt. Sulukhia, 200: 93). Bugün, bu teorilerin gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı tahmin edilmektedir. Lakin buna rağmen bu kuramların, kent sosyolojisi için faydalı olduğunu söylemek mümkündür.

1.5.8 Kentsel Güvenlik ve Asayiş Sorunları

Tarih boyunca, kentler farklı uygarlıklara, uluslara ve kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bunun izleri ise kent tarihine yansımıştır. Tarihe bakıldığında, kentler gelişimlerinin ilk aşamalarında duvarlarla çevrilmiş bir kale halindeydi. Duvar dışında kalan yerleşim alanları kırsal alan olarak tanımlanmıştır. Orta çağlarda ise, saldırı tehdidi olan kentlerde, insanlar kendilerini korumak ve kentte güvenli bir şekilde yaşamak için hisarlar/kalelerin inşaatına

başlamışlardır. Burada önemli hadise, insanların güvenlik ihtiyaçlarının her zaman olmasıdır. Özellikle, modern çağda, hızlı nüfus artışı olan kentlerde güvenlik sorunun çok önemli olduğu söylenebilir (Kaçkaçışvili, 2014: 4).

Günümüz dünyasında, insanlar kentsel çevrede kendilerini birçok farklı tehlikenin içinde bulmaktadır; suç, terörizm, doğal afetler gibi olayların modern kentli insanın günlük endişe kaynağı haline geldiği görülmektedir. Dolayısıyla kent planlamasında farklı tehlikelere karşı önlemler alınmasının önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber, modern teknolojiler sayesinde, bir dereceye kadar bu sorunlara karşı alacağı tedbirlerin tehditlerin azalmasına yol açtığı varsayılmaktadır (Kaçkaçışvili, 2014: 134). Güvensizlik modern kentlerin önemli sorularından birisi olduğu için, insanlar, kentin belli bir mahallede/semte yaşayıp yaşamayacakları yerleri seçerken, o bölgenin güvenli olup olmadığını da dikkate almaktadır.

Genelde, kentlerde tehlikeli kentsel alanlar arasında en çok bilinen yeraltı geçişleri, kenar mahallelerin ve gecekonduların sokakları, aşırı kalabalık alanlar ve karanlık alanlardan oluşmaktadır. Bu tehditleri oluşturan etmenler ise, bu tür yerlerde tehlikeli insanların (dilenciler, sarhoşlar, uyuşturucu bağımlı olanlar) bulunmasıdır. Örneğin, yoğun trafikte yolun karşısına geçilmesin tek yolu yeraltı geçitleridir. Lakin kent sakinlerin, bunun kullanmaktan rahatsız oldukları gözlemlenmektedir. Orada bulunan dilenciler veya sarhoş kişiler ayrıca korkunç duvar yazıları, kırık camlar, çöplerden gelecek olan tehlike hissedilmektedir (Asabaşvili, 2018: 405-408). Bu his, suç mağduriyeti korkusu olarak da adlandırılmaktadır. Bazen yukarıdaki faktörlerden dolayı, kent sakinlerinin zihnilerinde yaratılan suç mağduriyeti korkusu, kamusal alanın belli bölümlerinin özleştirilme politikasının sebebi olabilmektedir. Genellikle bu özelleştirme şekli, kentin belirli bir alanının duvarlarla, güvenlik kameralarıyla, uzun mesafelerle veya büyük kapılarla izole edilmesi olarak ifade edilmektedir. Fakat bu “gönüllü ötekileştirme” kavramıyla da ifade edilebilir (Asabaşvili, 2018: 414-420).

Sosyal bilimlerinde, suç mağduriyeti korkusunun çevresel ve bireysel faktörlere dayanarak oluşturulduğu tespit edilmektedir. Günümüzde, kent araştırmalarında, kent veya kentleşme kavramını tartışırken, kent sorunlarından önemli olan – suç, güvenlik, sapma gibi kavramların incelenmesi aşırı derecede önemlidir. Bunun nedeni ise, kentlerde suç oranının artması, toplumsal güvenliğin azalıp toplum düzeninin bozulması naneden olmaktadır (Yavuz, 2019: 28-52). Günümüzde, teknolojik gelişim çağında, kentleşmenin meydana getirdiği güvensizlik, suç mağduriyeti korkusunun artmasının nedeni olmuştur. Kentlerde, farklı suç türlerinden en belirgin ve toplumsal düzene etkili olanının terör eylemleri olduğu söylenebilir. Terör eyleminin nerde veya ne zaman gerçekleşeceği bilinmediği için toplumda savunmasızlık hissi yaratmaktadır. Algılanan savunmasızlığı ise, suç mağduriyeti korkusunun üretilmesine yol

açmaktadır. Buna ek olarak, terör korkusunun yayılmasında en önemli rolün sosyal medyaya ait olduğu söylenebilir (Yavuz, 2019: 28-52). Konuyu daha derin bir şekilde anlaşılması için, Carmona, Tiesdell, Heath ve Oc, “korku” ile “risk” kavramlarının ayrımını yaparken, “güvenlik hissi” ile “güvende olmak” durumları arasında bir fark olduğunu ispatlamaya çalışmışlardır. Ayrıca, İngiltere’deki yapılan istatistiksel araştırmalara göre, suç mağduru olmaktan, kadınların erkeklerden daha korktukları görülmektedir (Asabaşvili, 2018: 421- 430). Modern kentlerde suç konusu ile ilgili önemli çalışması, 1973 yılında yayımlanmış olan, Oscar *Defensible Space; Crime Prevention Through Urban Design* adlı eseridir. Newman, New York kentinin farklı mahallerinde uzun süre çalıştıktan sonra, suçun ortaya çıkma nedenlerini açıklamıştır. Newman’a göre, suç artışına üç tane faktör sebep olmaktadır, bunlar; anonimlik, gözetleme eksikliği ve kaçış yollarına kolay erişimdir. Anonimlik faktörü, insanların kendi komşularını tanımaması durumu olarak açıklanmıştır. Gözetleme eksikliğinde, suçluların suç işlemlerini kolaylaştırdığı fark edilmiştir. Kaçış yollarına kolayca erişim sağlanması faktörü ise, suçluların kaçış yolunun bırakılması anlamına gelmektedir. Newman, bu üç faktörünü olumlu tartışır, çünkü komşuluk ilişkilerinin bütünleşmesi, gözleme eylemlerin artmasını sağlar ve toplum dayanışmasıyla kentin çevresi daha güvenli olabilir. Bu durumda, komşuluk ilişkileri, doğal bir polis gücü olarak tanımlanmaktadır (Newman, 1973: 45).

1.6. Kentleşme ve Sosyolojik Kuramlar

1.6.1. Klasik Kent Kuramları

Batı’nın hızlıca kentleşmesi, olumlu dönüşümlerle birlikte birçok sorunun da gündeme gelmesine neden olmuştur ve XX. yüzyılın başlarından itibaren, kentin toplumdaki sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik değişimlerin mekânı olarak görülerek, kent çalışmalarına yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır. Kent sosyolojisi alanında, ilk olarak, Avrupalı sosyologlar, Max Weber, Karl Marks, Friederich Engels, Ferdinand Tönnies, Emile Durkheim ve George Simmel’in çalışmalara başladıklarını bilinmektedir.

1900’lü yıllarda, Weber ve Simmel kent gelişimi üzerine yazdıkları makaleleri yayımlamışlardır. Aynı zamanda Engels İngiltere’deki kentleri ele alarak, onların gelişimini incelemiştir. Marks ve Engels, *Alman İdeolojisi* adlı eserde, sanayi, ticari ve tarımsal sektörler arasında farklılıkları göstererek kent ve köy ayrımı yapmışlardır. Marks, kentleri kapitalist üretim ilişkileri ile karakterize etmektedir. Dünyada nüfusun iki büyük sınıf halinde bölünmesi kent-köy ayrımından gelmektedir ve aynı zamanda kent-köy ayrımında sınıfsal tabakalaşma da fark edilmektedir. Marks ve Engels kent-köy ayrımını maddi ve zihinsel iş bölümlerine ayırarak

yapmışlardır. Kentte çağdaş üretim biçimleri kullanılırken köyde ise ilkel tarımsal aletlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Zamanla bu ayrım üretim ilişkilerine ve üretim güçlerine yansıdığını vurgulanmıştır. Bir diğer ifadeyle, kent, düşün emeği meydana getirterek taşınabilir sermayeyi üretir. Köyde ise emek gücü kullanılarak taşınmaz mallar üretilmiş olmaktadır. Marks ve Engels, kendi çalışmalarında, kırsal alanda yaşayanları “toprak köleleri” diye adlandırırlar. Bunun yanı sıra, Batı’da kırsal alanların kentleşmesi endüstrileşmenin bir ürünü olarak tanımlanır, kentin gelişmesi için, insanların kırsal alandan kente doğru göç etmeleri gerektiği söylenir ve kapitalist pazar yayıldığında, kentsel yaşam tarzını köylerdeki insanların de benimsemeye başladıkları vurgulanmaktadır (Marks ve Engels, 2013:50-60). Kısacası, Marks ve Engels’in çalışmaları kent sosyolojine önem katmıştır ve daha sonra, Castell, Harvey ve Lefebvre tarafından geliştirilmiş kent çalışmalarının sınırlarının çizilmesinde anahtar olmuştur.

Max Weber *Kent (The City)* adlı eserinde, batı ortaçağ kentlerini ele alıp kenti, ticari ilişkilerin bir ürünü olarak karakterize etmiştir. Weber, kenti pazar olarak görmekle birlikte kentin, yerel halkın ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan bir ticaret yeri ve aynı zamanda bir özerk bölge olduğunu ifade etmiştir. Weber’in çok boyutlu bu yaklaşımda, kentin çeşitli özelliklerinden en önemlileri şu şekilde sıralanmıştır; izole özerk birim olması, idari açıdan bağımsız olması, koruma amacıyla kale veya garnizon ile sınırlanması ve ticaret merkezi olması.

Bunun yanı sıra, Weber, batı kent toplumunu da ele almıştır. Tam bir kentsel topluluk oluşturabilmek için kentsel yerleşimin aşağıdaki niteliklere sahip olması gerektiğini aktarır; tahkimat, pazar, özerk bir hukuk ve kendine ait mahkeme, tutarlı bir birlik şekli, özerklik ve bağımsızlığa bağlı seçimler yapabilme gücü. Ek olarak, Weber’in teorisi özellikle orta çağ kentlerini karakterize etmek için daha uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü modern kentlerin çoğu, artık yasal ve idari olarak devletten ayrı, özerk bölgeler değil, devletler tarafından yönetildiği yerleşme yerleridir (Weber, 2003:85-92)

XIX. yüzyılın sonunda ve XX. yüzyılın başlarında araştırmacılar tarafından ilgi çeken ve kent araştırmaları bünyesinde oluşturulmuş kent sosyolojisi, yine Orta çağ Avrupası’nda yayımlanmış olan “Kent Özgürleştirir!” deyiş üzerinden şekillenmiştir. George Simmel, Orta çağda ve ondan sonraki dönemlerde, kent, özgür olan insanlar toplandığı yer olarak görmüştür ve kırsal alanda yaşayan insanların toplum tarafından kontrol edildiği ve belli kısıtlamalarla sınırlandırılmış olduğuna inanmıştır. Weber, Marks ve Engels gibi, Simmel de kentlerin kuruluş ve oluşum temelini ekonomik ilişkilerde görür ve kentte toplum ilişkilerinde yüzeyselliğin ve bireyselliğin artmasını parasal ilişkilere bağlar. Ona göre, kentte parasal ilişkilerin geliştirilmesi, kişisel hissi münasebetlerin azalmasına ve yüzeysel ilişkilerin artmasına neden

olabilmektedir. Bu nedenle, küçük kentlerde, büyük kentlere nazaran toplum arasında duygusal ilişkilerin daha derin olduğu kanısına varılmıştır. Simmel (1903) *Metropol ve Zihinsel Hayat* adlı makale çalışmasında, kentin insan üzerine etkilerini daha derin bir şekilde incelemiştir. Makalede, insanın geleneksel bir toplumdan endüstriyel bir topluma geçişinden de bahsedilmektedir. Geleneksel bir toplum birincilik ve güçlü akrabalığa dayalı ilişkilerden oluşmasına rağmen endüstriyel dönüşümlerden sonra, sosyal ilişkiler genişledikçe ve hayat temposu hızlandıkça topluluk ilişkileri zayıflamaya başlar ve daha ussal bir hale dönüşür. Ona göre, yoğunluktan ve stresten kaçmak için, kentli insanın savunma mekanizmalarını “bireycilik” ve “toplumdan izolasyon” gibi nitelikler oluşturmaya başlar. İnsanlar arasında artan mesafe ve ikili ilişkileri belli bir zaman sonra hafif bir nefret bile yaratabileceğini söylemektedir. Bunun sonucu, en yakınımızda oturan komşuları bile tanımayıp iletişimimizin olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Son olarak, Simmel’in teorisi sosyal psikolojiye dayanarak, kentte yaşayanların düşünce, duygu ve davranışlarının incelenmesini hedeflemektedir. Kent çalışmalarında Simmel, kentin demografik ya da coğrafi özelliklerini bir kenara koyarak sosyal davranışların psikolojisini incelemeye yönelmiştir (Simmel, 1991:81-90). Simmel, bireyler üzerinde kent mekânının etkisini araştırarak, kent çalışmalarının gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

Kent kuramlarının gelişiminde, Sosyoloji Avrupa okulunun seçkin üyesi olan Ferdinand Tönnies, kent sosyolojisine önemli kazanımlar sağlamıştır. Tönnies, kent kavramsallaştırmasında, köy-kent arasındaki farklılıkları göstermek için Almancadan aldığı “*gemeinschaft*” ve “*gesellschaft*” olmak üzere iki kelime kullanarak, cemaat-cemiyet kavramların açıklamaya çalışmıştır. Marx ve Engels’ten sonra, Tönnies, toplumun köy-kent olarak sınıflandırılmasını daha belirgin hale getirmiştir. “*Gemeinschaft*” ve “*gesellschaft*” zıt anlamlı kelimelerdir. “*Gemeinschaft*” (cemaat) birincil ilişkilere ve aile bağlarına dayalı, homojen ve kolektif bir toplum olarak tanımlanmaktadır. “*Gesellschaft*” (cemiyet) kelimesi ise farklı sosyo-ekonomik ve kültür statülere ve ikincili ilişkilere sahip olan, bağımsız ve özgür kent toplumunu ifade etmektedir. Tönnies, *Gemeinschaft und Gesellschaft* adlı çalışmasında insan ilişkilerinin doğasını açık bir şekilde anlatarak bunları gruplaştırılmayı hedeflemektedir. Ona göre “*Gemeinschaft*” (cemaat) organik “*gesellschaft*” (cemiyet) ise mekân oluşumdur. Buna benzer olarak Bal, Durkheim’in “organik dayanışma” ile cemaat ve “mekânsal dayanışma” ile cemiyet arasında ortak noktası bulunduğu yorumlamaktadır (Bal, 2015: 13). Kentleşme sürecinin artmasıyla birlikte, bireyin topluluktan tahsis edip bağımsızlığına veya bireyselliğine kavuştuğunda ve kamusal alanın ortaya çıkması, kırsal bir toplumun özelliği olan kolektif bilincinin bozma nedeni olmuştur. Kolektif bilinç kavramı, açık bir şekilde Durkheim

tarafından şu şekilde nitelendirilmiştir: Bir sosyal grup için ortak noktası olan ortak tutumlar, fikirler, inançlar tahsilâttır. Kolektif bilinç bireyin kimlik ve aidiyet duygusun aile ilgili bilgi vermektedir. Kolektif bilinç, mekanik dayanışma çerçevesinde çok güçlüdür. Fakat modern kent koşullarında, organik dayanışma ve toplumun kolektif bilinci ortadan kalkmaya başlamıştır. Köy, kolektif bir bilince sahip olduğu için, orada insan üzerinde toplum tarafından sosyal kontrol çok güçlüdür. Köyden farklı olarak, kentte insan ilişkileri sözleşmeye dayalı için zayıf sosyal kontrolün var olmasını varsaymaktadır (Durkheim'denakt Taş, 2020, 442-449). Buna ek olarak, Tönnies, kırsal toplumda sosyal kontrolün bulunduğu sosyal düzenin temeli olduğunu olumlu şekilde değerlendirmektedir. Bununla beraber, Tönnies, kent cemiyetinin özelliklerini de ele almıştır. Cemiyete, kentte bulunan bir mahalle veya komşuluk anlamı vermektedir. Cemiyetteki toplumsal ilişkileri, dinamik ilişkiler olarak karakterize etmektedir ve kent sorunlarının çözülebilmesi için son derecede önemli olduğu fikrini savunmaktadır. Buna örnek olarak, modern hayatta, bazı ülkeler, kent sorunlarının çözebilmesi için *Participatory Budgeting* (Katılımcı Bütçeleme) bir yönteminin kullandığı duyulmaktadır. Kent araştırmacılara göre, kent planlamasında, kent cemiyeti ile hükümet arasında fikir alışverişinin yapılması kentin gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Bu durumda, kent ihtiyaçlarının değerlendirmesinde yerel halkın daha yetkili olduğu yorumlanmaktadır. *Participatory Budgeting* isimli yöntem ilk olarak 1980'li yıllarında, Brezilya'da, işçi partisi tarafından kullanılmıştır. Modern dünyada ise, bu yöntemi çok mantıklı bir şekilde uygulayan ve 2011 yılından beri aktif kullanan ülke ise Polonya'dır. Örneğin, Varşova kentinde, yıllık kent bütçesinin belirlenmesinde, yerel insanlar dâhil olmak üzere, yerel hükümet bir araya gelip kent ihtiyaçlara göre bütçeyi onaylamaktadır. Bu yöntemlerin kent problemlerinin azalmasına önemli kazanımlar sağladığı düşünülmektedir. (Participatory Budgeting Project, 2022)

1.6.2. Chicago Okulu

Kent Sosyolojisinde Chicago Okulun ismi Chicago Üniversitesi'ne bağlıdır. 1893 yılında, Albion Small tarafından kurulan üniversite, XX. yüzyılda ABD'de sosyoloji bölümünde önde gelen bir üniversite olarak tanımlanmaktadır. Sanayileşme sırasında, 1900'li yıllardan sonra ABD'de önemli ölçüde artan kentleşmenin ardından kentsel yaşama ve kentleşme gibi konulara olan ilgi artmaya başlamıştır. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir nokta; Chicago kentinin hızla büyüdüğü, kentin büyük miktarda göç aldığı ve kent nüfus yapısının değiştiğidir ve Chicago Üniversitesi'nin kent araştırmaları gibi konulara büyük ilgi göstermesidir. Kentin mekânsal ve nüfus yapısının değiştirildiği durumda, kentin büyüme

şekli ve çeşitli bölgelerde bulunan farklı alt kültürlerin ortaya çıkması Robert Park'ın ilgisini çekmiştir (Sulukhia, 2001: 34). Dolayısıyla, XX. yüzyılın başlangıcından, Chicago Okulu'nda, Robert E. Park, Roderick McKenzie, Ernest Burgess, William I. Thomas ve Louis Wirth tarafından kent sosyolojisi söylemlerinin genişlediği görülmektedir. Ayrıca, Chicago Okulu'nun geliştirdiği iki kavramı “ekolojik yaklaşım” ve Wirth'in “kentten bir yaşam biçimi” kent sosyolojisinin temel kavramlarındandır.

Ekolojik yaklaşımın ana düşüncesi sosyolojinin masa başında değil, şahsen sahada, sokağın kirine bulanarak yapılması gerekmektedir (Sulukhia, 2001: 40). Chicago Okulu'nun geliştirdiği kent sosyolojisinin iki temeli olan doğa bilimleri ve kültür bilimleri kavramları farklı sosyologlar tarafından ele alınmıştır. Robert Park ve onun öğrencisi olan Burgess, genel olarak doğal bilimlere dayanarak çalışmışlar. Louis Wirth'in ise çoğu eserlerini kültür bilimleri çerçevesinde yaratması söz konusudur. Bahsedildiği gibi, Chicago Okulu'nun öncü sosyologlarından birisi olan Robert Park, kent sosyolojisine imzasını atarak, sosyologlar arasında önemli yer almaktadır. Park, Almanya'da, George Simmel'in öğrencisi olarak eğitim aldığından beri, onun etkisi altında olup Chicago Üniversitesi'nde kent sosyolojisi araştırmalarında ve sosyoloji bölümünün gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Kent Ekolojisi veya İnsanEkolojisi yaklaşımı çerçevesinde oluşturulan Park'ın çalışmaları Darwin'in Evrim teorisinin etkisi altında bulunmaktadır. Bundan dolayı, Park kentin evrimsel sosyolojik vizyonunu daha da geliştirmektedir. Örnek olarak, Park kendi araştırmalarında, kentin karmaşık bir ortamını karakterize etmek için biyolojik metaforlar kullanmaktadır. Daha sonra, ekolojik biliminde yer alan ekolojik modelleri, kentin toplumsal yapıdaki ilişkilerin irdelemesi için kullanmaktadır (Park, 2016: 37-85). Park'ın kent sosyolojisi çalışmalarında iki tip sorulara cevap verilmesi mümkündür;

- Kentte farklı mekânlar da bulunan yerleşim yerlerinin arasındaki fark nedir?
- Sosyal yapılar ile mekânsal yapılar arasındaki ilişki nasıl kurulmaktadır?

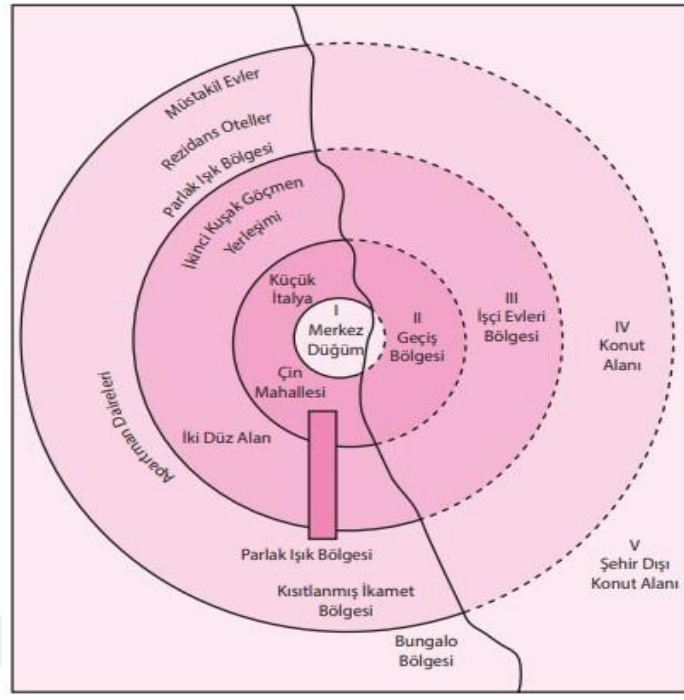
Daha açık ifade etmek gerekirse, Park'tan aktaran Bal (1999:113), Chicago okulunda ortaya çıkan İnsan Ekolojisi kavramını şu şekilde açıklar, “İnsan Ekolojisi, bireylerin birbirleriyle ve çevreyle olan fiziki ilişkilerini inceleyen bir bilim olarak kabul edilmektedir.” “Ekoloji kavramı, canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalıdır” (TDK, 2021). Kent Ekolojisi veya diğer bir söyleyişle İnsan Ekolojisi, insan – çevre ilişkilerini inceleyen bir yaklaşımdır. Ekolojik yaklaşım çerçevesinde, incelenirse kentin toplumu yapısı varoluş mücadelesinin bir sonucudur. Aynıyerde yaşamak zorunda olan insanların yaşamaya devam edebilmesi için birbirleri ile sürekli yarıştıkları fark edilmektedir. Burada, insan doğasını yıkıcı ve acımasız bulan, Thomas

Hobbes'in Toplumsal Sözleşme Kuramının etkisi de görülebilir. Hobbes'e (1993: 96-100) göre, her insanın doğasında çatışmalar, rekabetçilik ve fikir ayrılığı her devirde var olan olaylardır. İnsanlar sürekli savaş içindeler, insanlık durumu herkesin herkese karşı savaş durumudur. Dolayısıyla İnsan Ekolojisi kavramının çerçevesinde, kimin hangi mahallede oturacağını, kimin hangi arabayı alacağını veya hangi şirkette çalışacağını tüm bunlar kent insanının rekabetçi doğasında bulunmaktadır.

Bunun dışında, Park, ekoloji biliminde bulunan “ortak yaşam” (symbiosis) ilişkileri kavramı, kentteki ilişkilerin ve iş birliği sistemin karakterize etmek için ortaya koymaktadır. İnsanlar iş birliği nedeniyle birbirlerine bağlı hale gelirler. Buna ek olarak, kent ekolojisine göre, kentin semtlerini/mahallelerini işlevlere göre ayırt etmesi tersinmez süreçtir. Ayrıca kentin farklı semtlerle bölünmesi iş birliğinin sonucu olabilmektedir. Örneğin, kentin iş merkezinde zengin ve özel mülkiyete sahip olanlar otururken merkez dışında inşaat gibi yerlerde çalışan işçilerin yerleşim yerleri bulunmaktadır. Kent merkezinden uzak ise yüksek gelirli olan, kendilerini kentin dışına atan yüksek sosyete yerleşimleri bulunmaktadır (Bal, 1999:115). Bu süreçte, toplumsal hareketlilik (sosyal mobilité) gibi olaylar da ortaya çıkabilmektedir. Park buna “istila” ve “yerine geçme” kavramlarıyla karakterize etmektedir. Böylece, zaman zaman daha düşük gelirli insanların kent merkezlerine doğru gittikleri fark edilmektedir. Aynı anda merkezin eski nüfusunu kentin dışına yerleşmeye başladıklarını söylemek mümkündür (Park, 2016: 37-85). Sonuç olarak, Park'ın düşünceleri birçok bilimci tarafından eleştirilmiştir. Eleştirilerin en önemli nedeni ise biyolojik kuralların sosyolojide kullanmasıdır.

Robert Park başta olmak üzere Ernest Burgess de Kent Ekolojisi Okulunun temsilcisidir. Park gibi, o da evrimsel sosyolojiye dayanan bir teoremin yaratıcısıdır. Park gibi, o da kentsel nüfusunun artmasında en önemli etmenin rekabet olduğuna inanmaktadır. Burgess, *Kentin Büyümesi - Araştırmaya Giriş* adlandırılan eserinde, kentin yayılma sürecinin analizini yapıp kentin büyümesine yönelik çalışmalarında yeni bir bakış açısı ortaya koymaktadır (Sulukhia, 2001: 36-40). Burgess'in teorisine göre, kentin genişlemesi “yayılma”, “ardıllık” ve “yoğunlaşma” kavramları üzerine incelenmektedir. Park gibi, o da kentin bölünmüş mekânsal sistemini değerlendirmiştir. Ona göre, kent birbirlerinden farklı olan ortak merkezli yerleşmelerin bir zinciridir. Bu modeli, Burgess “Aynı Merkezli Bölge Modeli” olarak adlandırmaktadır (Görsel 1.3).

Görsel 1. 2 Ortak Merkezli Bölge Modeli

Bu modelde, beş tane yerleşim bölümü Merkezi İşyeri Bölgesi, Toptancı ve İmalat Sanayi Bölgesi, İşçi Yerleşim Bölgesi, Orta sınıf ve Memur Yerleşim Bölgesi, Üst Sınıf Yerleşim Bölgesi bulunmaktadır (Bal, 1999:119):

- Orta merkezli bölge modelinin birinci dairede, iş ve alışveriş merkezleri, pahalı mekânlar, oteller, bankalar ve farklı ofisler yer almaktadır. Genelde Birinci dairede yer alan merkeze, gün içerisinde nüfus yoğunluğu fark edilmektedir. Ayrıca buraya yerleşmek veya çalışmak için sürekli rekabetin olması söz konusudur.
- İkinci daire, Toptancı ve İmalat Sanayi Bölgesi veya Geçiş Bölgesi olarak tanımlanmaktadır. Kent merkezinde oturmak çok masraflı olduğu için, yaşam şartları çok zordur. Dolayısıyla, ucuz iş gücü denilen sanayi işçilerinin, merkezden biraz uzak bölgelere yerleştiğini söylemek mümkündür. Bunun dışında burada eski konut tipleri ve fakir mahalleler yer almaktadır. Bu semtlerde suç oranı genelde yüksektir.
- Üçüncü daire, İşçi Yerleşim Merkezi Bölgesidir. Bu bölgede geçiş bölgelerinden gelen sanayi işçilerinin yoğunluğu görülmektedir. Bu bölgede aile yapısı geniş ailedir. Lakin ikinci bölgeden ziyade, bu bölgede yaşam standartları yüksek sayılır.

- Dördüncü daire, Üst Sınıf ve Memur Yerleşim Bölgesi yani rezidansların ve zengin sınıfının yaşadığı alandır. Burası çekirdek ailelerin bulunduğu yerdir.
- Beşinci daire gettoların bulunduğu yerdir.

Yukarıdaki bilgiler incelendiğinde neredeyse her bölgede insanların sosyal hareketleri yoğunudur. Çünkü zamanla farklı seviyelerde bulunan insanlar, bir yerleşim bölgesinden diğer yerleşim bölgesine geçmesi söz konusudur. Bu hareketlilikler kentte düzensizliğe neden olur. Örneğin suç, yoksulluk veya boşanma gibi problemlerin nedeni olabilmektedir (Burgess, 2015:101).

Park ve Burgess'ten sonra, Chicago Okulu'nda kent çalışmaları Louis Wirth tarafından daha da genişletilmiştir. Ancak, Wirth'in ilgilendiği konu kentsel mekânsal biçimlerinden daha ziyade, kent mekân yapılarının insan üzerine etkisiyle belirtilmiştir. Wirth, Park ve Weber'in çalışmalarının önemini kabul eder, ancak teorilerinin kent sosyolojisinin yalnızca bir tarafını ele aldıklarını ve tüm alanları kapsamayacağını belirtmektedir. Kendi çalışmalarında, Wirth'in amacı, kentin kendi davranış modelini nasıl yarattığının incelemesiydi. Wirth, *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme* (1938) adlı makalesinde, küresel kentleşmesinin toplumsal yaşamında bir sürü değişiklikleri ile beraberinde getirdiğini ve kent yaşamının sadece kentlerle sınırlı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, kentlerin toplum üzerindeki etkisinin daha küresel olduğu ve kent sınırlarını aşarak kırsal hayatı da etkilediğinden bahsetmektedir. Bununla beraber, Wirth, makalesinde, kentsel yaşam bir tarzını oluşturup onu kırsal bir geleneksel topluluk ile kıyaslamıştır. Wirth'in, diğer sosyologlar gibi, köy-kent ayrımını yaptığında, kırsal ve kentsel toplumları iki ideal topluluk olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni ise, bu toplulukların uygun bir şekilde incelenmesini sağlamaktır. Ayrıca, Wirth, kent sakinleri arasında statü farklılıklarının, ayrışmaların, bu ayrımlar içinde toplumsal rollerin ve ötekileşme süreçlerinin derin bir şekilde gözlemlenmesi gerektiğini söylemiştir. Wirth, kent kavramını tarihsel bir perspektif ile karakterize ederken, kentin birdenbire ortaya çıkmayıp bir gelişme sürecinin ürünü olduğundan, yaşam biçimi üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir. Bundan dolayı, toplumsal gelişme sürecinin bir ürünü olan kentin, kendi toplumsal yaşamında, daha eski toplulukların izlerini taşıdığı ve bu tarihsel etkinin izlerinin bazı kentlerde daha derin, bazılarında ise daha yüzeysel şekilde kaldıkları söylenmektedir. Bunun dışında, Wirth, Kentleşme konusunu incelerken, sadece coğrafi değil, aynı zamanda daha geniş bir tanım yapılmasının, çeşitli ölçümlerin de kullanılması gerektiğini söyler ve "kentlileşme" adı verilen yeni kavramı ortaya çıkarır;

Çağdaş dünya için kullanılabilen Kentlileşmenin derecesi, tam olarak ve geçerli bir biçimde, kentlerde yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülmez. Kentlerin, toplumsal yaşam ya da insan üzerindeki etkileri,

kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür. Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Wirth, 1938 :14).

Wirth kentsel araştırmalarında, kent ile ilgili yeni vizyonları yaratması sebebiyle öncü sosyologlar arasında yer almaktadır. Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme olarak adlandırılan makalesinde, kentlilik kavramını ilk defa kullanarak, kent sosyolojisinde yeni bir terim ortaya çıkardığı görülmektedir.

Wirth'in kentleşme teorisi üç olgu üzerine geliştirildiği söylenmek mümkündür. Bu olgular kentlerin kentleşme niteliğini belirleyen nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu ve çeşitliliği olarak üç ana özellik ile oluşturulmaktadır (Wirth, 2002:77-106). Nüfus ne kadar fazla olursa, kentteki nüfus çeşitliliği de artmış olur. Çeşitli nüfusun olduğu kentlerde toplumsal ayrışmanın ortaya çıkma olasılığı yüksektir. Ancak, Wirth'in bu ayrışmaya olumlu bir şekilde baktığı söylenebilir. Kentlerde, fazla nüfus olduğu durumunda, kırsal dayanışma şekli kentsel dayanışmaya dönüşmektedir. Dolayısıyla, ayrıştırma grupları arasında sosyal kontrol mekanizmaların azalması görülmektedir. Bunun yanı sıra, nüfus yoğunluğu arttıkça iş bölümü ve uzmanlaşma da çeşitlendirilmektedir. Bu süreçler kent sakinlerinin birbirlerine karşı toleransının artmasının nedeni olabilmektedir. Heterojenliğe gelince, çeşitli bir çevrede bireycilik ve özgürlük geliştirilmektedir. Burada söylenmesi gereken, nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu ne kadar yüksek olursa, heterojenlik de o kadar yüksek olur. Dolayısıyla bu gerçek, bir kent kültürünü oluşturma şansını artırmaktadır (Wirth, 2002: 15). Wirth'in teorisi, diğer kent/insan ekolojisi yaklaşım çerçevesindekiler gibi Darwinizm'e dayanır ve biyolojik temellerden oluşturulmaktadır. Bunun için Wirth'in teorilerinin eleştirildiği görülmektedir. Buna rağmen, Wirth'in teorisinde, gelecek perspektiflerinden bahsedildiği için bugüne kadar önemini kaybetmemektedir.

1.6.3 Modern Kent Sosyolojisi Kuramları

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, kapitalizmin yükselişinde ve bunu doğrudan etkileyen küreselleşme sırasında, kentin ekonomik, sosyal ve politik sorunlarının artması gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Bu konu üzerinden tartışmalar ve yeni araştırmaların başladığı da görülmektedir. Bu bağlamda, sosyal bilimler, özellikle kent sosyolojisi önemli kazanımlar sağlanmıştır. Yeni kent kuramları denilen çalışmalar, Marksist yaklaşımına dayanarak, Ekonomi-Politik teori çerçevesinde yapılmıştır. 1970'li yıllarında,

kapitalist sosyo-ekonomik sisteme karşı ilginin tekrardan artmasıyla, modern kent sosyolojisinde kentler ve uluslar arası sermaye arasındaki ilişki yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Buna bağlı olarak, neoliberal düşüncenin dünyadaki birçok ülkede egemen olduğu tespit edilmiştir (Sulukhia, 2001: 79-84). Neoliberalizm, siyasi bir ideoloji olup özel mülkiyete ve toplumun ortak kaynaklarının özelleştirilmesine destek vermektedir. Ayrıca, iktisadi faaliyetlerde devlet rolünün azaltılarak, piyasa ve rekabet eylemleri gibi yeni unsurları güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Neoliberal ekonomik bünyesinde, toplumsal eşitsizlik oranının artmasına ve yeni toplum-mekân ilişkilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle, neoliberal politikaların etkisi büyük kentlere yansıdığı ileri sürülmektedir. Kentlerde ortaya çıkan rekabet, neoliberal politikaların bir ürünüdür. Ayrıca bu süreçten geçen kentleşme ise neoliberal kentleşme olarak adlandırılmaktadır. Neoliberal ekonomik sisteminin niteliklerinden dolayı, birçok kentin ekonomik faaliyetler arasında turizmin ve inşaatın rolünü yükseltmeyi sağlamıştır. Bu bağlamda, arttırılan rekabet içerisinde, kentlerde eşitsizliklerin belirgin hale geldiği fark edilmektedir. Kentlerde, yoksul nüfus oranının artması, kentin gettolarının genişlemesine yol açmıştır ve yeni mahallelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bejanidze ve Bidzinaşvili, 2020: 20-25).

1970’li yıllarından itibaren, ABD’nin kentlerinde meydana gelen mekân değişiklikleri ve toplumsal dönüşümler, kent sosyolojisinin, yeni kuramların sınırlarının çizilmesinde anahtar olmuştur. Kent sosyolojisinde, yeni kuramlar Marks’ın düşüncelerine dayalı olarak, 1970’li yıllardan önce egemen olan kent ekolojik yaklaşımını eleştirilmiştir. Modern kent sosyolojisinin araştırmacıları arasında, ayırt edici üç kuramcı Henry Lefebvre, Manuel Castells ve David Harvey yer almaktadır. 1970’lerden beri, yeni kent sosyolojisi teorilerinde, kent Marksist düşünceler çerçevesinde incelenip modern kentleşme süreçlerinin kapitalist sosyo-ekonomik sistemle ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Kısaca, yeni kent sosyologlarına göre, kentlerin oluşumunun temeli kapitalist ekonomik sistemden kaynaklanabilmektedir (Bal, 1999: 128).

1960’lı yılların sonunda, 1970’li yılların başlangıcında, Avrupa’da, Fransa’da, filozof Henry Lefebvre tarafından, Marksist düşünceler çerçevesinde, kent sosyolojisi kuramlarına yeni bir hayat kazandırılmıştır. Henry Lefebvre’nin araştırmalarının önemli bir bölümü, Marksist düşüncelere dayanarak, toplumsal ürün olan kentsel mekânın incelemesinden oluşmuştur. Bu anlayışa göre, kentsel mekân kent sakinlerinin davranışlarını etkileyip ayırtı zamanda, bu davranışların sonucudur. Lefebvre’nin araştırmalarının sonuçları, esas olarak, 1974 yılında yayınlanmış olan, *The Production of Space (Mekânın Üretimi)* adlı kitapta yansıtılmıştır. Ayrıca, bu kitap, yeni kent sosyolojisi kuramlarında, araştırmacılar için ilham

kaynağı olmuştur (Lefebvre'denakt. Tsereteli, 2021: 91). Lefebvre'ye göre, mekân kendine özgü, homojen ve özerk bir fiziki ve coğrafi nesnedir. Bu teorinin amacı, mekânsal biçimlerin ve kapitalizmin nasıl üretim tarzının ürünü olduğu sorusunu cevaplamaktadır. Ayrıca, mekânın üretiminde, tarihsel sürecinde, üretim ilişkilerin önemli rol oynadığının altı çizilmiştir (Lefebvre'denakt. Güneş, 2017: 40). Anlaşılan, Lefebvre, toplumsal mekânın, insan ile çevre arasındaki etkileşimin bir parçası olarak gördüğü söylenebilir. Örneğin, Marks' in eserlerinde, anlatılan işçi sınıfı devrimi, insanların çevreden memnuniyetsizliklerinin bir sonucudur. Lefebvre, Marks' a katılarak, mekân ile zaman arasındaki önemli bağlar olduğu ve bu bağlar belirli bir mekânın değişiminde rol oynadığını ileri sürmektedir (Kaçkaçışvili, 2014: 25). Lefebvre, Toplumun bir ürünü olan kentsel mekânın, temel olarak sosyal gerçeklikle ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda, mekân hiçbir zaman, kendi kendine oluşturulmayıp her zaman toplum tarafından yaratılmıştır. Zaman ve mekân kavramı, yalnızca belirli bir sosyal bağlamda anlaşabilmektedir. Bu anlamda, zaman ve mekân sadece göreceli değil, aynı zamanda tarihin unsurlarıdır (Kaçkaçışvili, 2014: 22). Bunun dışında, Lefebvre'nin yeni kent teori biçimlendirilmesinde, mekân üretimi üçlemesi: Mekânsal Pratik, Mekân Temsilleri, Temsili Mekânlar olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramlar, Lefebvre' ye göre, mekân deneyiminin üç unsuruna uymaktadır: Mekânsal pratik algılanan mekândır, mekân temsilleri tasarlanan, temsili mekânlar ise, yaşanan mekândır. Lefebvre' ye göre, birinci üçleme, fenomenolojik açıklamasıdır, ikincisi üçleme ise dilsel ve semiyotiktir (Kaçkaçışvili, 2014: 23). Algılanan mekân, mekânsal pratiklerden oluşmaktadır. Mekânsal pratikler, günlük hayatımızda görebileceğimiz, algılayabileceğimiz ve hissedebileceğimiz pratiklerdir. Mekân temsilleri soyut bir mekândır ve egemen siyasal iktidarın bir ideolojiyi tarif etmektedir. Ayrıca, mekân temsillerine tekabül eden tasarlanan mekân, önce belirli bir düşüncede tasarlanıp sonra algılanmalıdır. Temsili mekânları (yaşanan mekân) ise, toplumsal yaşamının tecrübesinde, insanların dünyayı nasıl gördüklerini açıklamaktadır. Lefebvre'ye göre, mekân üretiminin üçlemesi eşit olarak anlaşılmalıdır (Güneş, 2017: 40-45). Bunun dışında, kentin gelişiminde kent yönetmenlerinin rolünün vurgulanması için, Lefebvre'nin teorisi diğer teorilerinden öne çıkarılmıştır. Son yıllarda, Lefebvre'nin mekân üretimi teorisinin bir "rönesans" geçirdiği gözlemlenmektedir. Üstelik yazıldığı zaman, 1970'li yıllarda, bu teori fazla yanıt almadığının da söylenmesi mümkündür. Ancak, bugün, modern dünyada meydana gelen değişimler ve dönüşümlerle beraber, kentsel mekânlar değiştirildiğinde, kentleşme ve küreselleşme sürecinde, Lefebvre' nin yeni kent teorisinin önem kazandığı söylenmektedir.

David Harvey, Antropoloji ve Coğrafya profesörüdür ve New York City Üniversitesinde (CUNY) ders vermektedir. Yeni kent sosyolojisinde, David Harvey, Lefebvre

ve Castels'in yanında önemli bir yer tutmaktadır. Harvey' nin kent açıklaması Ekonomik-Politik yaklaşım çerçevesinde, kapitalist sisteminin üzerine durmaktadır. Özellikle, kent olgusunu mekân kavramıyla karakterize ederek değerlendirdiği görülmektedir. Harvey'e göre, 1970'li yıllarında, kapitalist sistem krizinden sonra, meydana gelen neoliberal politikalarla beraber, hızlı büyüyen kentlerde, sosyal adaletsizlik ve çevre gibi yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak, kentlerde, kamusal alanların özelleştirilmesi, kamusal alanların azaltmasının nedeni olmuştur (Harvey, 1978: 24). Bu süreçlerden kaynaklanan, kentsel politikanın artık kapitalizm çerçevesinde yürütüldüğü fark edilmektedir. Bu bağlamda, özel sektörün, kentsel politikalarının önemli kararlarına katılım sağlaması da görülmektedir (Harvey, 1978: 56). 2007 yılında, bu konular çerçevesinde, David Harvey, Moskova'da düzenlenen konferansta, Marks'ın Kapital eserine dayanarak, Paris ve New York kentlerinde meydana gelen kapitalist sistemin krizi ve kentlerin neoliberal politika sistemine geçişi hakkında önemli bir konuşma yapmıştır. Burada, gözden kaçırılmaması gereken bir nokta, Harvey tarafından, kentin sermaye birikimi olarak görülmesi ve kuramları sanayi kapitalizm çerçevesinde ele alınmasıdır. Ona göre, kapitalizm sistem koşullarında, kentleşme eylemini anlamak için aşırı birikim krizinin temel sorunlarının incelenmesi gerekmektedir (Socium Ge, 2021). İlk kez bu sorunun ortaya çıkması, 1848 yılında Avrupa'daki ekonomik krizde görülmüştür. Avrupa'da yatırım yapmak için yeterli fırsatlar bulunamadığından, sermayede aşırı bir birikim ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, işsizlik oranı artmıştır. Aynı yılda, krize yanıt vermek için, Paris'teki işçi sınıfı, kapitalist sistemine karşı olan insanlarla beraber devrimci hareketlerin başladığı görülmüştür. Bu protestolar, III. Napolyon (Fransa'nın son İmparatoru) tarafından sonlandırılmıştır. Onun ekonomik politikasına göre, aşırı birikim sorunu kent altyapısına yatırım yaparak çözülecekti. Değişimler Baron Jorj Haussman tarafından yapıldığı plana göre, 1853 yılından sonra başlamıştır. Kentin yeniden kurulması planının asıl amacı, Paris'teki devrimci ve isyankâr ruhunun yok edilmesi idi. Aşırı sermayenin inşaatına yatırıldığı zaman, kentte yeni oteller, mağazalar ve moda evler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca, sokak bulvarlarında bulunan reklam amaçlı vitrinler, yeni müşteri piyasasının oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Harvey'e göre, kenti etkileyen bu süreçler tam olarak kapitalizmin ürünüdür. Harvey benzer örnekleri Büyük Buhran'dan sonra, işçi sınıfının yerleştiği New York kentinin aşırı zenginlerin oturduğu bir yere dönüştürülmesinden vermiştir. Harvey'e göre, New York, büyük zenginlikle ve uluslararası finans piyasalarıyla, neoliberal bir kenttir. Ancak Harvey, neoliberal kentlerin refah düzeyine göre, aşırı zenginler ve aşırı fakirler olarak ikiye böldüğünü söylemektedir. Bu bağlamında, Harvey, iki kutuplu neoliberal kentlerin karakterize etmek için, Mike Davis'in Gecekondu Gezegeni kitabından örnek vermiştir;

Dünya ne Dünya köyüne ne de Dünya kentine değil, banliyölerle çevrilmiş mega kentler haline dönüşecek. Santiago’ya gidin, kentin merkezi Avrupa kentlerine benziyor, kenar mahalle kısmı ise banliyölerle doludur (Davis, 2006: 35).

Harvey’e göre, Santiago kentinin merkez mahalleleri modern burjuvanın oturduğu yerlerdir. Marksist düşüncelerine dayanarak, Harvey, kapitalizmin niteliğini olan, sürekli yeni yatırım alanı aranması, kentsel mekânın gelişiminin temeli olduğunu savunmaktadır. Kent merkezlerinde yer alan lüks oteller, gökdelenler ve AVM’ler karlarını azamiye çıkarmak için yatırılan yatırımların sonucudur (Socium Ge, 2021). Lefebvre gibi, Harvey kentleri, kapitalizm sistemini yansıtan ayna olarak görmektedir. Ona göre, kentlerde kâr amacıyla yapılan yatırımlar, toplumsal ayrışmanın nedeni olduğu düşüncesini savunarak kentlerde, kentleşmenin niteliği olan farklı sınıflar bulunmasının sebebidir. Kapitalist ekonomik sistemde, kentteki bir kesimin zenginleşmesi, diğer kesimin fakirleşmesi demektir. Bu bağlamında, Harvey’e göre, kapitalizmin formül olarak bilinen “para ürün para”, sistemi kentleşme süreninde gerçekleştirilmiştir (Asabaşvili, 2018: 33-40). Bunun dışında, yeni kent sosyolojisi teorisinde önemli olan mekân ve zaman kavramları anlayışı, Lefebvre’ den sonra, David Harvey tarafından da karakterize edildiği görülmektedir. Harvey’e göre, zaman ve mekân birbirlerinden bağımsız olarak, farklı biçimde şekillenmektedir. Örneğin, Harvey, zaman ve mekânın yeni anlayışında yeni eski unsurların kullanmasını kabul etmekte ve mekânın modern bir şekilde anlaması fikrini savunmaktadır. Ona göre, zaman ile tarihi olduğu gibi kabul etmek yerine yaratılması gerekmektedir. Son olarak, benzer bir düşüncesine göre, Harvey toplumun bir mekân sınırında belli bir zaman aralığında oluşturulmasına inanmaktadır (Harvey, 1990: 201-211).

Marks’ın ve Lefebvre’nin teorilerini gözden geçirip eleştiren Castells, yeni bir kuramı ortaya çıkarmıştır. Castells’e göre, kent mekân, kapitalist bir sistemin ekonomik süreçlerinin beraberinde şekillendirilmektedir. Bunun dışında, kent konusunda, işsizliklerin sigortası, düşük gelirli sakinlere yönelik sübvansiyon politikası, kentte kaynakların eşit bir şekilde dağılımı gibi konular onun dikkatini çekmiştir (Sulukhia, 2001: 80-89). Manuel Castells, çalışmalarında, esas olarak bilgi toplumu, iletişim ve küreselleşme konularına odaklanmıştır ve bu bağlamında, kentleşme süreçleri değerlendirmiştir. Ona göre, kentsel mekân kavramı, kentsel bir topluluğu ifade etmektedir. Modern kent hayatı “akışların uzamı” (The Space Of Flows) isimli mekânsal deneyime sahiptir ve yeni küresel ekonominin üretildiği bilgisayarlı elektronik telekomünikasyon ağına bağlıdır. Castells’e göre, modern toplum yeni bir bilgi çağına girdiği için, “ağ toplumu” kavramıyla karakterize edilmiştir. Daha açık ifade etmek gerekirse, “yeni ağ toplumu” ve “akışların uzamı” birbirlerini besleyen kuramlardır (Castells, 1972: 167-173).

Castells, modern kenti “bilgi kenti” olarak adlandırmaktadır ve onu XIX.-XX. yüzyıllarındaki sanayi kentinin post modern versiyon olduğunu savunmaktadır. Bunun yanı sıra, Castells, bilgi kentlerinde, önceden başlamış değişikliklerin sonucunun bugünlere yansıdığı düşüncelerine atıfta bulunmaktadır. Örneğin, kentleşme ve kapitalist bölgelilik, geniş ailelerin dağılması, çok kültürlü topluluklar, artan suç ve şiddet insanoğlunun bilgi çağına geçmesine işaret eder ve onun temel niteliği olan, ağ toplumu olarak tanımlamaktadır. Ayrıca ağlar, devletler/kurumlar ile insanlar arasında bağlantı sağlamaktadır (Castells, 2001: 68).

Castells, bilgi çağında, kentlerin dönüşümünün üç unsuru olduğunu altını çizmektedir. Bunlar: işlev, anlam ve biçimleridir. İşlevde – küresel elektronik ile yerler arasındaki direnç anlamına gelmektedir. Anlam kavramla, Castells, bireysel ile kolektif arasında ilişkisini karakterize etmektedir. Biçim kavramına göre ise, kent çevrim içi ve fiziki mekânlar arasındaki olan çatışmadır. Bunun dışında, Castells, küresel kentlerin küreselleşmenin sonucu olduğuna inanmaktadır. Ayrıca Castells, Kentleşme konusunda yeni bir teori geliştirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu teori, “hibrit” kent teorisi olarak oluşturulabilir ve ağlar ile mekânsal yerlerin birbirine ilişkisi anlatılabilir. Ona göre, kentler mekânsal alanlardan ziyade ağ süreçlerinden oluşmaktadır (Asabaşvili, 2018: 115).

1.7. Tiflis’in Kent Tarihi ve Kentleşme Süreci

Gürcistan’ın başkenti olan Tiflis, kuzey Kafkasya’nın merkezinde, Gürcistan’ın doğusunda, Kura (Gürcüce Mtkvari) nehrin vadisinde, Tiflis çukurunda deniz seviyesinden 380-750 metre yükseklikte bulunmaktadır. Tiflis’in yüz ölçümü 504.420 km² (Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu, 2020) Kuzeyde Saguramo dağlarıyla, doğusunda İori platolarıyla, güneybatısında Trialeti dağlarıyla sınırlandırılmıştır. Kura nehri, Tiflis’i sağ ve sol olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Sağ tarafı yüksek dik yamaçlarla, nehirler ve mevsimlik ırmaklarla oluşmaktadır. Sol tarafı sağ tarafı gibi yüksek değildir ve ayrıca bu tarafında çok fazla mevsimlik nehirler bulunmaktadır. Tiflis böyle bir coğrafyaya sahip olduğundan dolayı, insanların yeryüzünde dağılımı eşitlik göstermemektir ve insanlar beşerî teraslar yapıp evleri o şekilde inşaat etmişlerdir. İklim düşük yağış ve bulutluluk, kuru hava ve bol bol güneş radyasyon ile karakterize edilmiştir (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2020: 75).

Gürcistan’ın seçkin başkenti olan - Tiflis’in binlerce yıllık tarihi vardır. Ancak kentin kimler tarafından ve hangi çağda kurulduğu hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır ve kuruluşu hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Kentin kuruluş efsanesinin, Kral Vakhtang Gorgasali’n adıyla ilişkili olduğu söylenmektedir. Kent adını, avlanırken kralın dikkatini

çektığı sıcak sudan almıştır. Gürcü dilinde “Tbilisi” diye “Tbili” (sıcak) kelimesinden gelmektedir. Topçışvili ve Gvimradze’ye (2017: 10-14) göre, Bizans tarihi kaynaklarında, Gürcistan’ın başkenti “Tiflis” olarak yazılmıştır. Dolayısıyla şehrin adı diğer dillere de bu şekilde yayılmıştır. Ancak modern Gürcü dilinde başkente “Tbilisi” denilmektedir

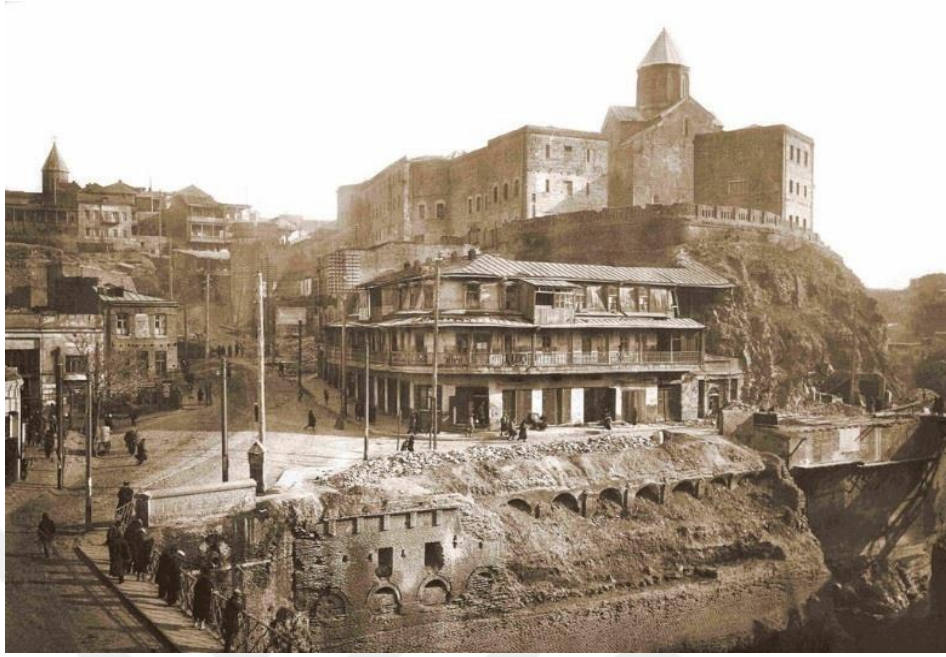
Tiflis’in başkente dönüşmesi birçok farklı faktörlerden kaynaklanmaktadır. İlk olarak, dört tarafının dağlarla çevrilmiş olması, savunma konusunda avantaj sağlayacak olmasıdır. Ayrıca coğrafi olarak, bütün bölgelere ulaşımı açısından, eski başkenti olan Mtsketa’dan daha stratejik bir merkezdir. Kentin ortasında akan Kura nehri ve diğer bölgelere sıkı bağlantısı ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Tiflis farklı bölgelerden gelen tüccarları bir araya getirmiş ve çok etnikli bir kente dönüşmüştür.

Görsel 1. 3 Tiflis 1796 Yılı

Tarihte, Tiflis sadece Gürcistan’ın değil, aynı zamanda Kafkasya’nın kültür ve ticaret merkez olarak tanımlanmıştır. Kentin öneminin artması onun jeopolitik durumundan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, modern Tiflis’i tanıtmadan önce, sanayi öncesi Tiflis’in tasvir edilmesi gerekmektedir. Eski Tiflis haliyle modern ve kentleşmiş Tiflis hali karşılaştırıldığında kentin tarihteki değişim ve dönüşümü daha net görünmüş olacaktır. Tiflis Kenti hakkında detaylı bilgi tarihçi ve coğrafyacı, prens Vakhuşti Batonişvili tarafından ifade edilmiştir. Vakhuşti’ye göre, XVIII. yüzyıl öncesi kent, Tiflis, Kala ve İsanı olmak üzere üç semtten oluşmaktadır. Bu semtleri birbirinden ayıran Kura nehri kent için büyük önem taşımaktadır.

Görsel 1. 4 İsanı1900’lü Yıllar

XVIII. yüzyılın birinci yarısında kent; Kala-Tiflis, Tiflis-Seydabat, İsanı- Avlabari ve Garetubani olmak üzere dört semte ayrılmıştır. Ayrıca Vakhuşti’nin kitaplarında şehir tarif edilirken, kent ile Tiflis sınırına köylerin de dâhil olduğu söylenmiştir. Bu yerleşmeler kentin; sebze, meyve, et, süt gibi ürünlerle karşılaşmasında önemli bir rol oynamıştır (Lomtauri ve Berdzenişvili, 1941: 50).

XIX. yüzyılın başında parçalanmış Gürcü krallıkları Kartli ve Kakheti krallığı başta olmak üzere Rusya İmparatorluğu tarafından ilhak edildiğinde, Tiflis artık başkent değildir ve bundan sonra Tiflis Guberniyası (Guberniya, Rusya İmparatorluğu idari yapılanmasında bir yere sahiptir. Türkçeye “vilayet” olarak çevrilebilir) kent merkezi olarak belirlenmiştir. XIX. yüzyılın 10’lu yıllarındaki Tiflis’in yaşam tarzı ve mimarisi İoseb Şugabatov tarafından tarif edilmiştir. Yazar ilk önce Kura nehrini tarif eder, daha sonra ise Kura Nehri’nin kentin bütün su sistemi için önemini detaylıca açıklar. Aslında başta da belirtildiği gibi, Tiflis şifalı doğal sıcak sularıyla Kafkasya’da ünlüdür. İşte bu zenginlik halk tarafından mantıklı bir şekilde kullanılmış ve burada hamamlar yapılmıştır. Şagubatov, nüfusun bu hamamlardan çok iyi şekilde faydalanıp gelir elde ettiklerini söylemektedir. Kentin güneyinde kayalık bir dağın üzerinde Narikala Kalesi bulunur. Narikala Kalesi’nden Kura nehrine kadar dik bir yamaçta, amfi tiyatro şeklinde bir yerleşim olduğu söylenmektedir. Kalenin güneyinde, batısında ve kuzeyinde şehrin eski taş duvarlarla sınırlandırıldığı ifade edilmektedir.

Konutlara gelince, onlar aşağıdaki gibi karakterize edilmiştir; Yazar çoğu evlerin taştan yapıldığını, kalan kısmın ise kireçten yapıldığını vurgulamaktadır. Tiflis dışında; Avlabari, Garetubani ve Seidabad'da insanların çoğunun kulübelerde ve toprağa gömülü evlerde yaşadıkları görülmektedir (Şagubatov, 2015: 19-25).

Yerleşmeye gelince, eski Tiflis'in yerleşmesinde coğrafi konum önemli rol oynamıştır. Kentin tarihi kısmı yamaçlarda inşa edilmiş evlerden oluşmuştur. Fakat XIX. yüzyılın ilk on yılından itibaren, inşaatın etkisi önemli ölçüde değişiklik göstermiştir (Topçışvili ve Gvimradze, 2017: 20-35). XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise, Tiflis hızla gelişmeye başlamıştır. Hem yüzölçümü artışı hem de nüfus artışı görülmüştür. Kent mimarisi Avrupa tarzlı ile yenilenmeye başlamıştır. Aynı zamanda kentli insanın batılaşdırılması, insanların günlük yaşamına veya giyim tarzına yansımıştır.

1.7.1. Çarlık Rusya'sının Tiflis Vilayeti

Tiflis 1801 yılında Rusya İmparatorluğu'nun Kafkasya'nın yönetim merkezi olarak oluşturulduğu görülmektedir. Tiflis, 1846 yılından itibaren ise Tiflis Guberniyası'nın merkez kente dönüştürüldü. Tiflis Guberniyası sadece yönetsel değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan da en hareketli bölge olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, Rusya İmparatorluğu'nun en kozmopolit bölgesi olan Tiflis'te değişik medeniyetlerden izler bulunduğu da vurgulanmaktadır. Çok kültürlülük, çok dinlilik ve çok dillilik kentin yaşam tarzına ve mimari yapılarına yansımıştır. Kentin merkezinde yan yana duran kilise, cami ve sinagog bunun örneklerindendir.

Avrupa ve Asya yollarının kesişiminde yer alan Tiflis, XIX. yüzyılın başlarında, hem Rusya İmparatorluğu'nun batılaşma politikasından etkilenmekte olup hem de Asya kültürünün bir parçası olduğunu ispatlamaya devam etmektedir. Tiflis'te 1903 yılında yayımlanmış olan Kafkas halklarının kültürel-siyasi ve sosyo-ekonomik tarihini anlatan *Ves Kavkaz* adlı kitabında Tiflis kenti şöyle tarif edilmektedir; Tiflis'in bir yandan Avrupa kentine, diğer yandan da kirli, karanlık sokaklarıyla, bozuk meydanlarıyla ve düz çatılı, balkonlu binalarıyla birlikte bir Asya kentine benzetildiği anlaşılmaktadır (Tanrıverdi, 2019: 90). Kùltürler asimilasyonun en bariz örneği kent meydanlarıdır. O zamanlarda meydanların amacı sadece pazar kurmak değil, kùltürleşmek ve sosyalleşmek başta olmak üzere uluslararası ticaretin rolün artmasıdır. Ayrıca sanayi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte Tiflis'te farklı etnik kökenli zanaatkârlar bulunmaktaydı (Tanrıverdi, 2019: 113).

Görsel 1. 5 Tiflis, Çeşitli Kültürleri Yansıtan Görünümü

Bununla birlikte; 1872’de açılan Tiflis-Poti demiryolu hattı, onun hemen ardından ise 1883’te Bakü-Tiflis-Batumi demiryolu hatlarının açılması kentin gelişiminde önemli etken olduğu söylenmektedir. Güney Kafkasya’da demir yollarının yapılıp birleşmesi ve Tiflis’in deniz yoluna ulaştırılmasının sağlanması, Tiflis’i endüstri-ticari merkezine dönüştürmüştür. Bu süreçlerde fabrikaların artışlar görülmüştür. Bundan dolayı, kent mimarisinde yeni sistemli fabrikalar ve uzmanlaşmış üretim yerleri olarak, yeni binaların yapıldığını fark edilmektedir. Ayrıca Tiflis kentinin diğer Kafkasya şehirlerden ayırt edici özelliği bilimsel açıdan merkez haline dönüştürülmesidir (Tanrıverdi, 2019: 92).

1.7.2. Sovyet Birliği’nde Başkenti Olarak Tiflis

1918-1921 yılları arasında, Gürcistan Birinci Cumhuriyeti kurulup dağılmıştır. 1921 yılından itibaren, Gürcistan’ın Sovyetleştirilmesi başlayıp 1922 yılının 30 Aralık tarihinde Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti’nin kurulması ilan edilmiştir. Böylece, Tiflis, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nin başkenti olmuştur. Tiflis’in Sosyalist bir başkente dönüştürülmesi, özel mülkiyet hakkının ortadan kaldırılması, kurumsal devletleştirilmesi ve Marksist düşüncelere dayalı olarak, ortak bir mülkiyet üretme fikirleriyle birlikte, Tiflis’in gelişimi yepyeni bir döneme başladığına işaret etmektedir. Artık Tiflis’in kendine özel kent planlama ve kentleşme politikası vardır. Kentin yeni inşa planlarına dayanan gelişmeler, kentin sosyo-ekonomik hayatının niteliğini değiştirmiştir. Tiflis, XX. yüzyılın 20’li yıllarından sonra çok işlevli bir kente dönüşmüştür. Fonksiyonları arasında mutlaka vurgulanması gereken idari, kültür, eğitim, finans, bilim ve sanayi merkezi işlevler en önemlileridir. Bu yıllarda, Tiflis’te

iktisadın ana dalı hafif endüstri ve gıda endüstrisidir. 1933-1941 yıllar arasında Tiflis'te sanayileşme hızı daha da artmış olup ağır sanayi fabrikalar kurulmaya başlamıştır. Bundan kaynaklanarak, sanayi sektöründeki çalışanların sayısı epeyce artış göstermiştir. Bununla birlikte, 1920'li yıllardan itibaren, ticari sektörünün gelişmesi için önemli kararlar alınmıştır. Kentte, kenar mahalleler dâhil olmak üzere, pazarlar ve mağazalar ortaya çıkmaya başlamışlardır. Ticaret sektörünün gelişmesinin ardından, farklı ulaşım türleri geliştirilip kent içi ve kentler arası ulaşımı şekillendirilmiştir. 1932'de kent içi ulaşım olarak otobüs, 1937 yılında ise trolleybüs toplu taşıma araçları kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca selden gelebilecek tehditlere önlem olması için Tiflis'i ikiye bölen Kura nehri setler arasında bırakılmıştır ve onun iki tarafında otoyollar yapılmıştır. En önemli gelişme ise Kura nehri üzerinde birkaç tane beton köprü inşaat edilerek kentin her iki tarafının birbirine bağlanmış olmasıdır. Dar sokaklar genişletilmiştir, kanalizasyon ve içme su sistemi yapılmıştır, sokaklar asfaltla kapanmıştır ve kaldırımlar gibi yeni altyapı düzenlenmiştir.

Konaklamaya gelince, Tiflis'te 1920'li yıllardan önce, sadece tek ya da iki katlı binalar bulunmaktadır. Konutlardan çoğunun kulübe tarzı evlerden oluştuğu söylenebilir. Yalnız, tüccarların oturduğu evler görkemli bir görünüme sahiptir. Sovyet kafasına göre, konaklamanın bu şekli, burjuvazi ile yoksullar arasındaki en büyük farklılığa işaret etmektedir. Bu yüzden, Gürcistan Sosyalist hükümet eşitliğine dayalı yeni konut planlama sistemini inşa etmeye başlamıştır. Yeni mahalleler birbirlerine benzeyen, yeşil alanlı ve ortak sokak mimarisine sahip olan yerleşme yerleri içermektedir. Ayrıca kent merkezi ve kenar mahallelerin gelişimi aynı anda eşit şekilde gerçekleşmektedir.

1930'lu yıllarda, Sovyet Birliği'nde, Tiflis idari, kültürel, ulaşım ve sanayi merkezi olarak geliştirmek için yeni bir kentleşme plan oluşturulmuştur. Bu yıllarda, kentin kenar mahalleleri kente göç edenlerin sayesinde büyümeye başlamışlardır. Bunun yanında, çok katlı apartmanların inşaatı da başlamıştır. Sovyet Birliği'nde eğitime çok önem verilmiştir. Buna bağlı olarak, Tiflis'te yeni üniversitelerin, yayın evlerin ve kütüphanelerin sayısı da artmıştır. Çok sayıda tiyatro, sinema ve spor merkezleri kurulmuştur.

1.7.3. Gürcistan'da Başkent Olarak Tiflis

1985 yılından itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin başkanın Mihail Gorbaçov'un seçtiği Perestroyka (yeniden yapılandırma) politikasıyla Sovyet Birliğin varlığı son günleri sayılmıştır. 25 Aralık 1991 tarihinde, resmi olarak Sovyet Birliği'nin dağıldığı ilan edilmiştir. Sovyet Birliği'nin dağılmasıyla çoğu ülkelerde ekonomik sorunlar ve etnik

çatışmalar belirgin hale gelmiştir. Bu nedenle kaotik göç dalgaları ortaya çıkmıştır. 1992-93 yıllarda Gürcistan'ın Abhazya bölgesinde meydana gelen savaştan sonra ülkenin sosyo-ekonomik ve sosyo demografik yapıları değişikliklere uğramıştır. Tiflis binlerce yerinden edilmiş zorunlu göçü almaya mecbur kalmıştır. Yerinden edilmiş kişilerin bir kısmı akrabalarına ve arkadaşlarına yerleşip, konutu olmayan ve sorunlar yaşayanların bir kısmı ise eski sanatoryumlarda ve otellerde barınmıştır. Bu halk kendilerini geçindirebilmek için sokak ticaretiyle uğraşmaya başlayıp hala bu alanda tekelleri oldukları tespit edilmektedir.

SSCB'nin dağılmasının ardından, 1993-95 yıllar arasında ülkede çok yüksek enflasyon gözlemlenmiştir. 1995 yılından itibaren yeni para birimini Lari basılıp istikrar kazanmaya başlamıştır. 1990'lı yıllar Tiflis için kritikti. Bağımsızlığını kazanmasıyla ülke yeni bir sosyal yapıya geçmiştir. Sovyet zamanlarında, sanayi Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin ekonomisinin ana bölümünü oluşturmaktadır. Burada gelişmiş olan ağır ve hafif sanayinin makine imalatı, metalürji, kimya endüstrisi ve gıda ürünlerinin çoğunun Tiflis'te üretildiği bilinmektedir. SSCB'nin ekonomisinin bir parçası olup burada üretilenler diğer Sovyet Cumhuriyetlere ihraç edilmektedir. Bağımsızlığından sonra, ülke eski uluslararası piyasasını kaybedince mevcut olan fabrikaların çalışmaları yavaş yavaş durmaya başlamıştır.

1990'lı yıllardan sonra, ülke sosyalist ekonomi modelinden piyasa ekonomisine geçmeye başlamaktadır. Sovyet Sosyalist ekonomi modeli-merkez planlama, üretim araçlarına ve mülkiyete devletin mutlak egemenliğinin olmasıdır. Fakat 1993 yılından itibaren piyasa ekonomisine geçiş döneminde Gürcistan'da özelleştirme uygulamaları başlamaktadır. Özelleştirme politikası, ekonomik krizi atlatmanın bir yolu olarak kabul edilmektedir. Çünkü ülkenin bütçesi büyür ve sanayi sektörü tekrardan kalkınabilir. Tiflis'te uygulanan bu plan farklı bir senaryoyla geliştirildi. Fabrikaları parçalandırıp hurda demir olarak yurt dışına satmışlardır. Yeni sosyal yapısına geçerken devlet menfaatinin yerini özel menfaatin aldığı söylenebilir.

Ekonomik krizin ve etnik çatışmaların sonucu olarak, devlet kurumlar işlevlerini kaybettikçe Tiflis'te düzensizlik, bozukluk, yolsuzluk, enflasyon ve suç seviyesini artmıştır. Bu süreç sosyoloji çerçevesinde Durkheim'in "sosyal düzensizlik" kavramıyla açıklanabilmektedir. Durkheim'e göre sosyal düzensizlik toplumsal normların ve değerlerin zayıflamasıyla başlamaktadır. Buna ek olarak, sosyal düzensizlik artmasına önemli rol oynayan kırsal alanlardan kentsel alanlara göç dalgaları dikkate alınmalıdır. Çünkü göçmenler kırsal alandaki değerlerini ve hayat tarzlarını kente ihraç ettikleri söz konusudur. Dolayısıyla, Robert Merthson'nun bahsettiği gibi, dönüşümler döneminde insanlar yeni hayata uyum sağlamayıp sapma yoluyla kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Daha açık söylenirse, insanlar kendi arzularına meşru bir şekilde ulaşmayı gayri meşru yol ile başaracağına inanarak

toplumda kabul edilen amaçları ve araçları reddetmektedir. Tiflis'in bu olaylardan sonra büyük zarar gördüğünü söylemek gerekmektedir. Bu süreçlerde, kentte toplumsal ayrışmanın daha da yoğunlaştığı, yolsuzluk, rüşvet gibi sorunların ortaya çıkma sebebi olduğuna işaret etmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan sosyal ve siyasi krizler başarısız ekonomik sistemden kaynaklanmaktadır.

Tiflis'te olumlu değişimlerin 2003 yılında Gürcistan'da meydana gelen Gül Devrimi'nden sonra başladığı söylenebilir. Yeni hükümet eski hükümetin miras olarak bıraktığı yoksulluk, yolsuzluk, Abhazya bölgesinden gelen göçmenler, bozulmuş altyapı ve çökmüş iktisadi yapı vs. gibi problemlerin çözülmesi için yeni politika çalışmalarıyla başlamıştır. Bu reformlar arasında ekonomik liberalleşme söz konusudur. Bunun sonucunda, uluslararası ticaretin geliştirilmesi, yabancı sermayeyi çekmek için istikrarlı bir ortam yaratılması, uluslararası krediler çekilmesi ve uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesi, Gürcistan'ın ekonomisinin neoliberal modeline geçişini tanımlamaktadır. İkinci önemli reform kamu kurumlarının yeniden inşa edilmesidir. Post Sovyet dönemlerinden kalan mafya zihniyetine karşı “Sıfır tolerans, herkes hapiste!” ve polis reformunun sonucunda yolsuzluk ve suç oranı azalmaya başlamıştır. Ülke güvenli olduğu için Gürcistan'a özellikle Tiflis'e ziyarete gelen turistlerin sayısında artış olmuştur. Bununla birlikte Tiflis'te ulaşım, altyapı, konaklama gibi sorunların çözülmeye başlamıştır. Üçüncü önemli reform eğitim sisteminde uygulanmış olan dönüşümlerdir. Eğitim sisteminde Ulusal Sınavlar reformuyla bu sistemdeki olan rüşvet alışkanlığı da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca “Bologna Sürecine” katılarak Gürcü öğrencilere yurtdışında eğitim alma fırsatı verilmiştir. Gürcistan'da, özellikle Tiflis'te uluslararası öğrenci sayısında da artış olmuştur. Fakat ülkenin kalkınması sürecinde, bağımsız olan Gürcistan ikinci savaş ile karşı karşıya kalmıştır. 8 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan'ın bölgesi olan Güney Osetya Rus askerleri tarafından saldırıya uğramıştır. Sonucunda, Gürcistan'ın bu bölgesi işgal edilip binlerce zorunlu göç yine Tiflis'e doğru yola çıkmıştır.

1.8. Bir Çekim Merkezi Olarak Tiflis

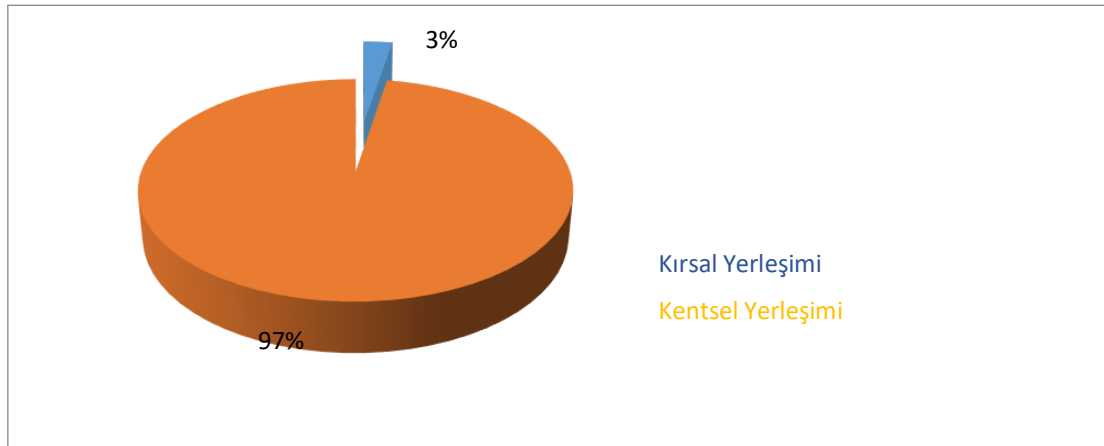
Kentleşme, kentlerin büyümesi ve gelişmesiyle birlikte kentsel hayat tarzın yayılmasını ifade etmektedir. Kentleşme konusu incelendiğinde, kent nüfusu, kentsel alanın sayısı ve kentlerin etki alanların üzerinde irdelene yapılmasının faydalı olduğu düşünülmektedir (Salukvadze, 2008: 79). Birleşmiş Milletler 'in istatistiğine göre, 2021 yılında, Gürcistan'da kentleşme oranı %59,9 olup dünya çapında kentleşme oranından (%56 – 2021 yıl) biraz fazla olduğu ortaya konulmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2021). Sovyet döneminde, 1930-1950'li

yıllarda, Tiflis'te sanayileşme alanların geliştirilmesi nedeniyle, kentte orta seviyede nüfus arttığı iddia edilmektedir. Gürcistan Ulusal İstatistiğine göre, 1970'li yıllarda, %47,8 olan kentsel nüfus düzeyi, 1979 yılında, %51,9 'a kadar artışını gösterip kırsal nüfus düzeyini geride bırakmıştır. 2021 yılında ise %59,9 'a yükselip her yıl ortalama %0,41 oranında arttığı vurgulanmaktadır (Geostat, 2021).

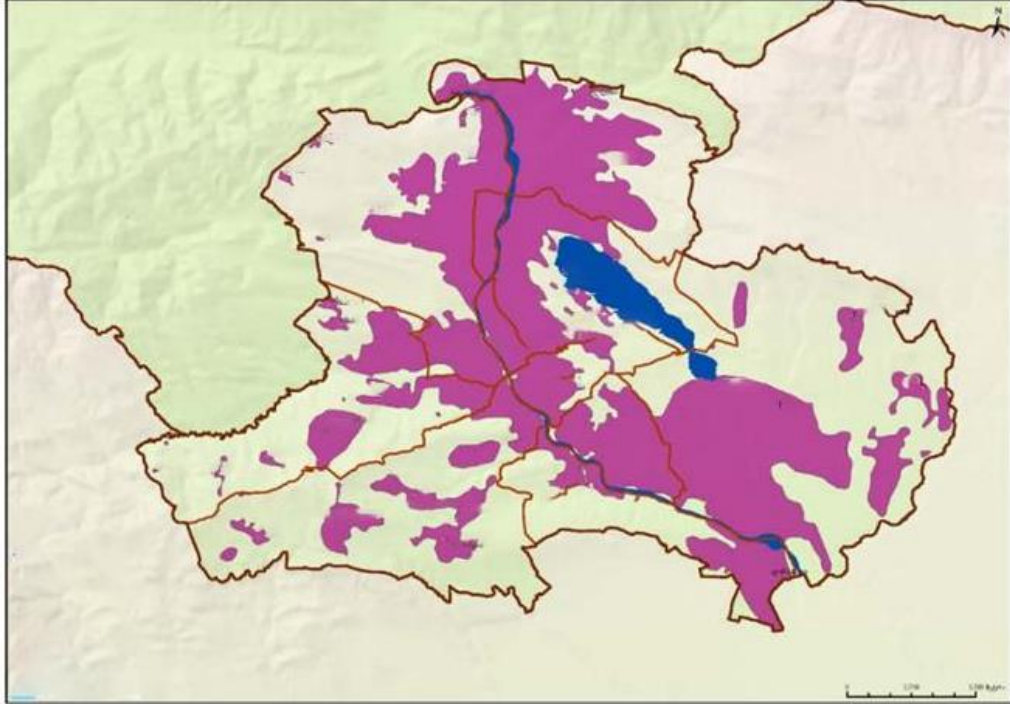
Grafik 1. 4 Gürcistan'da Yıllara Göre, Kentsel Nüfusun Değişme Oranı (%)

Bölgesel-idari düzenlemeye gelince, Tiflis Belediyesi 10 semt (Gldani, Didube, Vake, İسانی, Krtisanisi, Mtatsminda, Nadzaladevi, Saburtalo, Samgori ve Çugureti) 4 küçük kasaba, 2 kasaba ve 22 köyden oluşmaktadır. Tiflis bölgesinde, nüfusun %97,3 kentsel alanlarda yaşamaktadır (Geostat, Nüfus Sayımını, 2014) (Grafik 1.5).

Grafik 1. 5 Tiflis'te Nüfusun Kent-Köy Dağılımı

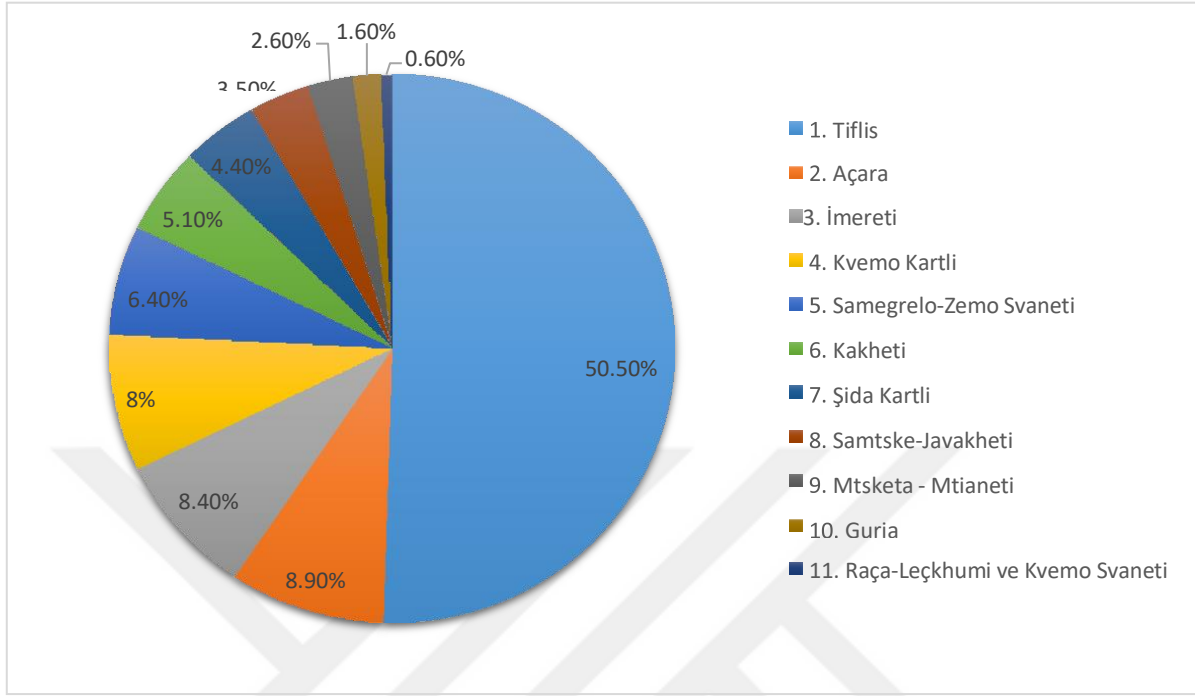
Tiflis'te 1.202.700 nüfus, 504,2 km² de yaşamaktadır. Burada nüfus yoğunluğu 2385,2'dir. Tiflis'te nüfus yoğunluğun fazla olması kentin coğrafi konumdan kaynaklanmaktadır. Kentin dört bir tarafından dağlarla çevrilmesi yerleşmelerin çoğunun Kura nehrin efradında, ovalarda bulunmaktadır (Geostat, Nüfus Sayımını, 2014) (Harita 1.3).

Harita 1.3 Tiflis'te Nüfus Dağılımı

Tiflis'te, nüfusun yaşam standartlarına bakıldığında, kişi başına düşen GSYH 6702,8\$'dır (2020) bu rakam, dünyanın diğer ülkelerine göre çok azdır. Fakat Gürcistan koşullara göre, en yüksek rakamdır. Çünkü ülke GSYH 'nın %50,5 payını Tiflis'te üretilmektedir (Geostat, 2020)(Grafik 1.6). Söz konusu kişisel gelirleri olursa, Tiflis'te ortalama maaş 1394,4 Gürcü Lari'dir (434\$). Daha ayrıntılı incelenecekse özel sektörde ortalama maaş 1348,1 Gürcü Lari (417\$) / Kamu sektöründe ise 1203,6 Gürcü Lari'dir (372\$) (Geostat, 2021). Nüfusun çalışma alanlarına gelindiğinde, Gürcistan Ulusal İstatistiğine göre, (2020 yılında) Tiflis'te çalışan nüfusun çoğunluğu toptan ve perakende satışlar, aynı zamanda araba ve motosiklet tamirciliği ile uğraşmaktadır. İkinci sırada sağlık ve sosyal hizmetler, üçüncü sırada ise inşaat sektörü yer almaktadır. Çalışma alanlara göre, aylık ortalama maaşı aşağıdaki gibidir: Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetlerde 2307 Gürcü Lari (714\$); Bilgi ve iletişim sektöründe 2009 Gürcü Lari (622\$); İnşaat sektöründe 2003 Gürcü Lari (620\$); Toplam çalışan nüfus (2020 yılında) 390,300 kişidir. İşsizlik oranı (2020 yılında) %20,1 (Geostat, 2020). Genel anlamda bakılacak olursa,

Tiflis, ülke çapında, ticaret ve işletme sektöründe liderliği sürdürmektedir. Aynı zamanda, ülke ekonomisinin gelişiminde önemli pozisyonu tutmaktadır.

Grafik 1. 6 Gürcistan'da bölgelere göre, GSYH dağılımı 2020

1.8.1. Tiflis'te Demografik Yapısı

Tiflis'te kentleşme ve kentsel sorunları ele alırken ilk olarak kent nüfusunun yaşı, dili ve dini unsurları, göç hareketleri, etnik ve cinsiyet yapısı gibi özelliklerin demografik ve sosyo-ekonomik bakımından araştırılması gerekmektedir. 2014 yıl nüfus sayımına göre, Tiflis'in nüfusu 1.108.717 kişiden oluşmaktadır. Yaşlı ve genç nüfusun oranı %31,1'dir, olgun nüfusun ise %68,9. olgun nüfus genel olarak çalışan ya da iş aramakta olan yaş grubudur ve Çalışma Çağındaki Nüfus/Aktif nüfus olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca Çalışma Nüfusu işi olmayanlar grupları (çalışma potansiyeli olan) da içermektedir. Yaşlı ve genç nüfus ise çalışmayan ve bakıma muhtaç grubu olup, Bağımlı nüfus olarak tanımlanmaktadır. Bu rakamlara göre, Yaş Bağımlılık oranı bir bölü ikidir. Kentte olgun nüfusun fazla olması, gelişmiş ülkeler için tipiktir ve nüfusun yaşlanmasını işaret etmektedir (Salukvadze, 2018: 42). Tiflis'in cinsiyet yapısına gelince, Genç ve olgun nüfus oranları birbirlerine yakındır. Genç nüfus yaş grubunda erkekler %2'den fazladır. Görüldüğü gibi farklılık çok azdır. Olgun nüfus içerisinde kadınların sayısı %4'ten fazlasıdır. Fakat yaşlı grubunda erkekler nüfusunu sadece %34'ü temsil etmektedir. Bu durum iki faktörle açıklanabilir. Biri genelde erkeklerin yaş ortalaması kadınlardan düşük olması, ikincisi ise son yıllarda Gürcistan'da meydana gelen savaşlardır.

Etnik gruplara göre, Tiflis çok çeşitlidir. Gürcüler etnik grupların en büyük bölümünü oluşturmaktadır. 2014 Nüfus Sayımına 'e göre, nüfusun %89,9'u Gürcü'dür. İkinci büyük etnik grup %4,8 payıyla Ermenilerdir. Azerbaycanlılar nüfusun %1,4'tür. Ayrıca grafikte olmayan, fakat küçük etnik gruplar oluşturan Ruslar-%1,2; Yezidiler-%1,0; Osetyalar-%0,4; Ukraynalar-%0,3; Rumlar-% 0,2 ve Süryaniler- %0,1 gibi oranını göstermektedir. Dini inançlara gelince, nüfusun- %92,4 Ortodoks Hristiyan; %1,5-Müslüman; %2,6 – Ermeni Apostolik Kilisesi; %3,5-ise diğer dini gruplardan oluşmaktadır (Geostat, Nüfus Sayımı, 2014). Tiflis Nüfusunun eğitim durumunu incelendiğinde, 10 yaş ve üzeri 957.011 kişiden %44,5 lisans, yüksek lisans veya doktora eğitimine sahiptir. Eğitim oranının yüksek olması Tiflis'in eğitim merkezi olduğundan kaynaklanmaktadır.

1.8.2. Tiflis'te Göç Dalgaları

Günümüzde göç önemli bir gündem maddesi olarak düşünülmektedir. Genel olarak incelendiğinde göç, ülke nüfusunun yapısını tamamen değiştirebilme imkânına sahiptir. Ancak önemi bir nokta; göçün tarihsel bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Buradan yola çıkarak, son iki yüzyılda, Tiflis'e göç dalgalarının incelenmesi kayda değerdir. Tarih anlamında, Tiflis'te kentte nüfus yapısı farklı aşamalarda değişikliklere uğramıştır. Tiflis kentinin büyümesi burjuva döneminden başlayıp sanayileşmesiyle birlikte kendi gelişiminin zirvesine ulaşmıştır. Daha açık söylenirse, Gürcistan, Rus İmparatorluğu'na katıldıktan sonra (1801 yıl) kitlesel nüfus hareketleri daha yoğunlaşmıştır. 1860'lı yıllarda, Rus İmparatorluğu'nda köylü serfliliği sistemi kaldırılıp hukuksal bakımdan, artık özgürlüğe kavuşan insanlara serbestçe göç etmelerine izin verildi. Bundan dolayı, verimli topraklara yerleşme ve çalışma amacıyla, köylü insanlar Tiflis'e doğru hareket etmeye, başlamışlardır. Aynı dönemde, Rusya topraklarından Tiflis'e çok fazla Slav etnik kökenli kişi yerleşmiştir (Janaşia, 1989: 74-77). XIX. Yüzyılında Tiflis'te meydana gelen siyasi, sosyal veya ekonomik gelişmelerin göç dalgalarının büyümesine katkı sağlanması söylemektedir. Özellikle ulaşımın gelişmesinin etkisi de büyüktür (Jaoşvili 1989: 104- 106).

Sovyet Döneminde Tiflis'in nüfus yapısı değişimler geçirmiştir. Bu dönemde sanayinin gelişmesiyle Tiflis'te fabrikaların ve küçük işletmelerin sayısı artmıştır. Ayrıca Ticaret ve zanaat sektörü yoğunlaşmıştır. Demiryolu ve karayolu yollar yenileyip daha genişlenmiştir. Öte yandan ise kent eğitim, kültür, sağlık merkezi haline dönüştürülmüştür. 1922 yılında (1936 yılına kadar) Tiflis'in Trans Kafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan Sovyet SSCB'lerinin birleşmesiyle oluşan Cumhuriyet) başkenti

olarak seçilmesi kent için büyük avantaj olmuştur. Bu olaydan sonra, Tiflis'e olan ilgi daha belirgin hale gelmiştir. Bunun nedeni ise, Tiflis'in göçmenler için cazibe merkezine dönüşmesidir. Dolayısıyla, bu değişikliklerden sonra, Tiflis'e çok sayıda iş gücünün yerleştirildiği görülmektedir (Janaşia, 1989: 320). Göç sosyolojisinde, bu dönüşümler Ravenstein tarafından yayımlandığı "Göç Kanunlarının" üçüncü kanununda açıklanmıştır; "Yayılma ve Emme Süreci": göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetlerin getirisinden pay almaktır. Yeni ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir (Adıgüzel, 2016: 22).

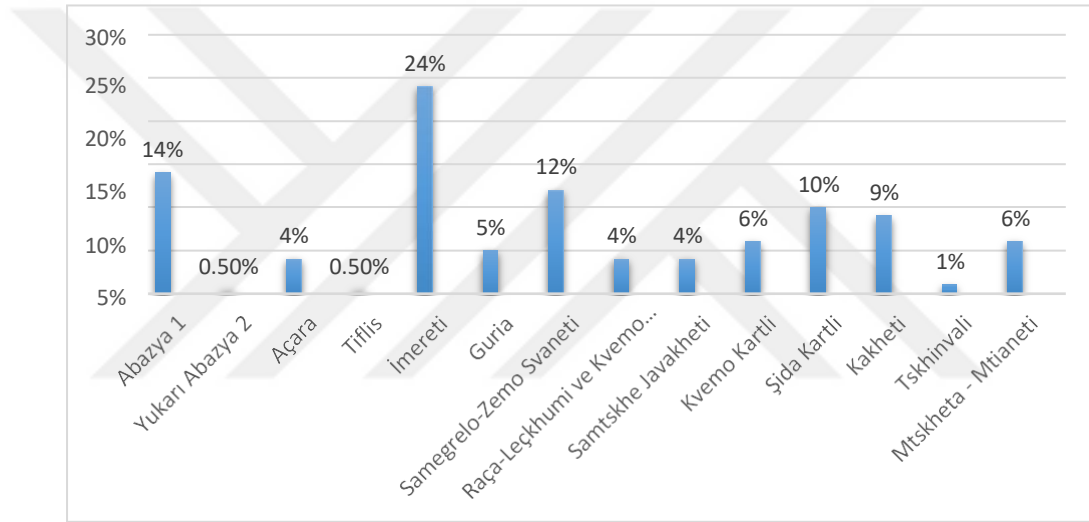
II. Dünya Savaşı, göç dalgalarında etkili olmuştur. Tiflis'in nüfusu I. Dünya Savaş zamanındaki gibi azalmamıştır. Ayrıca savaş sırasında ve sonrasında, Sovyet Sosyal Cumhuriyetlerin Batı sınır bölgelerinde oturan ve savaştan mağdur olan Slav nüfusu hükümet tarafından, Tiflis'e yerleştirilmiştir (Jaoşvili, 1989: 28-29). 1950'li yıllardan sonra, göç dalgalarının sebepleri arasında kentin sanayileşmenin büyümesi önemli rol oynamıştır. 1959-79 yılları arasında kent nüfusunun %51'i işçilerden oluşmaktadır. Göçmenlerin yaş yapısında, çalışma çağındaki olan (15-64) nüfusun fazlalığı görülmektedir. Genel olarak göçmen kentin yeni mahallelerde ve sanayi alanlarının yakınında oturmayı tercih etmektedir. Bunun sonucunda, Tiflis'te tamamen işçi sınıfının oturduğu yeni mahalleler kurulup geliştirilmiştir. Burada mutlaka bahsedilmesi gereken şudur; Tiflis'in gelişip büyüme sırasında, Gürcistan'ın diğer kentlerinde gelişme süreçleri yavaşlamaktadır. Dolayısıyla, 1950'li yıllarda Tiflis'te "kent-köy" göç türü daha da belirgin hale gelmektedir. Yalnız, iç göç dalgaları, 1970'li yıllarda azalmaya başlamaktadır. Nedeni ise, hükümet tarafından, Gürcistan'da yeni sanayi kentlerin kurulmasıdır. Bu durumlar 1980'li yıllara kadar istikrarlı bir şekilde, SSCB'de "Perestroyka" başlayana kadar devam etmektedir.

1990'lı yıllar, Gürcistan tarihinde en acımasız yıllardır. Sovyet Birliğin dağılmasıyla, ülke ekonomisi yok edilmiştir. Gürcistan'ın ürün satan pazarını kaybettikçe fabrikaların çalışması durdurulmuştur. Halk, ekonomik krizi geçirdikten sonra Rusya'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Bununla birlikte, ülkenin başına gelen, Cumhurbaşkanı Zviad Gamsakhurdiya'nın ırkçı ve milliyetçi politikası "Gürcistan Gürcülere", Tiflis'te oturan azınlıklar için ülkeden itme faktörü olup ülkelerine geri dönmesine sebep olmuştur.

Göç çerçevesinde, Tiflis'in bugünkü durumuna bakıldığında, kent-köy göç dalgaları epeyce artmıştır. Ülke nüfusunda Tiflis nüfusun payı artmıştır. 2014 nüfus sayımına göre, ülke nüfusun dörtte biri başkentte oturmaktadır. Dahası, ülkenin iç göçmenlerin beşte biri Tiflis'te bulunmaktadır. Kısaca, bu rakamların açıklaması 30 yıldır, Gürcistan'ın en önemli sorunu

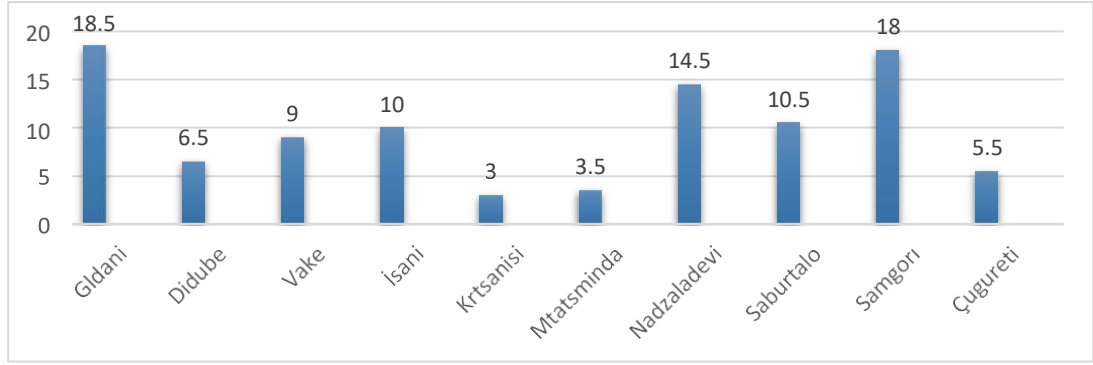
düşük sosyo-ekonomik düzeyi olduğu düşünülmektedir. Bundan kaynaklı, kırsal alanlarda istihdam oranı kısıtlıdır, kentte ise iş bulma imkânları büyüktür. Ayrıca Tiflis, ülkenin en büyük eğitim, bilim ve kültür merkezidir. Kente sadece iş gücü değil, beyin göçü akımları da görülmektedir. Buna ek olarak, son 15-20 yıldır kentin etrafındaki bulunan kasabalar ve köyler artık kente bağlıdır.

Göç tarihine bakıldığında, Grafik 1.7'ye göre, Sovyet dönemlerde, Gürcistan'ın en yoğun göç veren bölgeleri İmereti ve Kakheti'dir. 2014 nüfus sayımına göre, Tiflis'te Abhazeti, Şida Kartli ve Samegrelo-Zemo Svaneti bölgelerinden en yoğun göç dalgaları görülmektedir. Bunun nedeni ise, 1990 yılında Abhazeti bölgesinden, 2008 yılında ise Şida Kartli bölgesinde (Tskhinvali kent) meydana gelen savaşlardan sonra zorunlu göç dalgalarının ortaya çıkmasıdır.

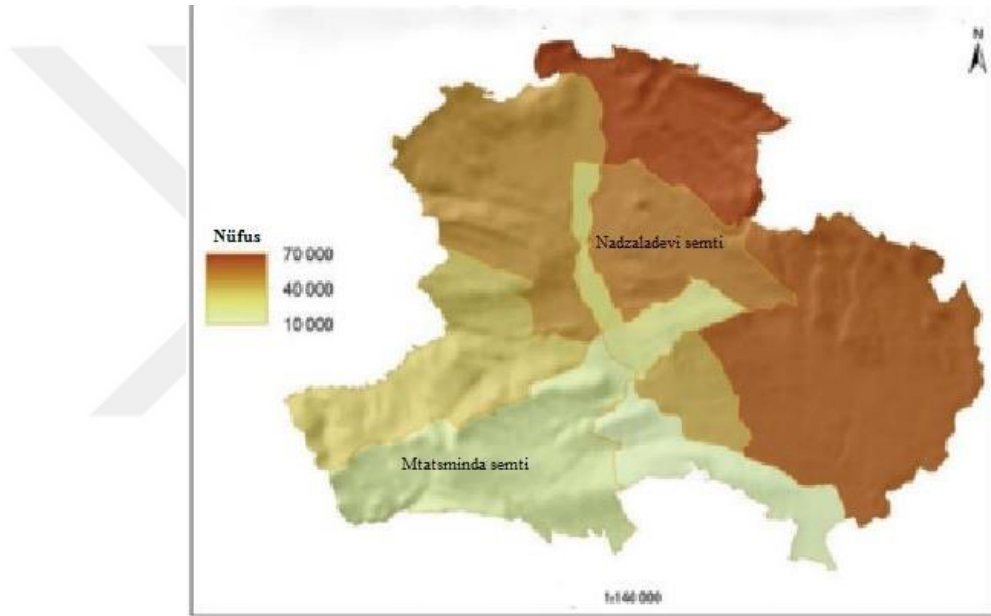

Grafik 1.7 Bölgelere Göre Tiflis'e Gelen İç Göçlerin Sabit İkameti (2014)

Göç konusunu ele alırken, Tiflis'te göçmen nüfus dağılımı da çok önemlidir (Grafik 1.8). Ayrıca bölgelere göre göç dağılımının kentleşme üzerine etkisi olduğu söylenmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Tiflis'te belli semtlere göre ev fiyatlarının farklı olmasıdır. Ayrıca toplu taşıma, özellikle metroya yakın olmak göçmenler için avantajlıdır. Tiflis'te oturan göçmenlerin çoğu Gldani (%18,5) ve Samgori (%18) semtlerinde oturmaktadır. Bu mahallelerde ulaşım kolay, iş yerleri fazla, ev fiyatları ise düşük olduğu söylenmektedir. Ayrıca yerel halkın (%10), diğer semtler arasında çok az sayıda göç ettiklerine dikkat edilmelidir.

Grafik 1. 8 Tiflis'te Bölgelere Göre İç Göç Nüfusun Dağılımı (2014)

Harita 1.4 Tiflis'te Bölgelere Göre İç Göç Nüfusun Yoğunluğu (2014)

Yukarıdaki haritaya bakıldığında, Gldani ve Samgori dışında, diğer bölgelerde daha az miktarda göçmen oturmaktadır. Nedeni ise, daire kiralamak ya da ev almak pahalı olup aynı zaman bazı bölgelerde ulaşımın zorluğunun olmasıdır.

1.8.3. Çok Kültürlü Bir Kent Olarak Tiflis: Tiflis'in Etnik, Dini ve Kültürel Grupları

Tiflis yüzyıllar boyunca, farklı dini, etnik, kültür ve mezhep yapılarına ev sahipliği yapmıştır. Tiflis'in kurulduğu yıllarda Gürcü kökenli nüfusun yaşadığı bir yerdir. Fakat tarihe bakıldığında, Gürcü etnik gruplar her zaman çoğunluğu temsil etmemiştir (Topçışvili, 2017: 44). Zaman geçtikçe, ülkenin siyasi durumunun değişmesiyle birlikte başka etnik grupların da

ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. İlk göze çarpan nüfus dalgaları VII. yüzyıldan itibaren Arap seferleriyle başlamıştır. Tiflis'in Araplar tarafından ele geçirilmesiyle birlikte Arap Müslüman kabilelerin (çoğu tüccardı) Tiflis'e yerleşip kentte dini yayıp İslam mimarisi eserlerini (cami gibi) oluşturmaya başladığını söylenmek mümkündür (Topçışvili, 2017: 44).

İkinci yoğun nüfus hareketleri, XIII. - XIV. yüzyıllar arasında Erminlerin Tiflis'e iskânıyla başlamıştır. İlk göçmenlerin çoğu Erzurumlu Ermeni tüccarlardır. Ayrıca tüccar Ermenileri - İran, Osmanlı İmparatorluğu ve Erivan gibi yakın komşu topraklarından da gelmişlerdir. (Topçışvili, 2017: 61).

Gürcistan Rus İmparatorluğu tarafından fethedilip Rus İmparatorluğu'nun bir parçasını olduktan sonra kuzey bölgelerinden, çeşitli etnik ve dini grupların Tiflis'e yerleşmesine yol açılmıştır. Üçüncü büyük göç akın Slav etnik kökenli halkın Tiflis'e yerleşmesi sayılmaktadır. 1801 yılından itibaren, Çarlık Rusya'nın Tiflis kentini ele geçirdikten sonra kente doğru Rus askeri personelin, devlet görevlilerin ve memurların (birazdan sonra tüccarların) hareket etikleri fark edilmektedir.

1880'li yıllarda, Tiflis'te, Ermenice konuşan kendilerine “Yeri Değiştirilen Ermeniler” diyen, etnik olarak Çingene göç grubu gelmiştir. Topçışvili'ye (2017: 54) göre, Gürcü kaynaklar, onlar ticaret veya dilenci yapan bir grup olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Çingenelerin, şimdiye kadar Tiflis'te oturup sokak işportacılığı veya dilencilığe uğraştıkları görülmektedir. 1818 yılında Württemberg'den Alman sömürgeciler Tiflis'te “Kukia” denilen köyde (bugün Tiflis'in mahallesidir), boş arazileri geliştirme amacıyla, bir yerleşim alanı oluşturmuşlardır. XIX. yüzyılın Tiflis'te Türkçe konuşan nüfusun belki bir miktarı bulunmaktadır. 1803'te Türkçe konuşan göçmenlerin sayısı da artışı göstermektedir. Onların da toplu bir şekilde kente yerleşmiş olduklarını söylenmektedir. 1803 yılında Tiflis nüfusun %1,9'u Türk olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Osmanlı Topraklardan Tiflis'e yerleşen gruplar arasında Rumlar da yer almaktadır. 1830'lu yıllarından itibaren Ermenice konuşan Rum taş ustalarının kentte çoğaldıkları söylenmektedir. XIX. yüzyılda, 1876'da Gori ve Duşeti topraklardan, Tiflis'e Oset halkı yerleştirilmişlerdir. Ayrıca yüzyılda Tiflis'te, Kuzey Kafkas halklardan Çeçenler, İnguşlar ve Dağıstan halkından az miktarı yaşadıkları tespit edilmektedir. Yahudiler Gürcistan'a 25 yüzyıl önce gelmişlerdir. Fakat Tiflis'te onların sayısı her zaman az olduğu söylenebilir. 1979 yılında ise onlardan birçoğu İsrail'e dönmüştür. XIX. yüzyılda Tiflis'te oturan diğer etnik gruplardan da bahsetmek gerekmektedir. Tiflis, Almanlar, Polonyalılar, Süryaniler, Persler ve Yezidilere de ev sahipliği yapmıştır (Komakhia, ty. 5-9). Dolayısıyla, Tiflis'in bugünkü çeşitliliği ve ona özgü hayat tarzının temeli yüzyıllar öncesinden inşa edilmiştir. Tiflis'teki dini gruplara gelince, bu açıdan kentte çeşitli ve hoşgörülü bir ortamın

var olduğu kanıtlanabilir. Tiflis hükümeti, tarih boyunca, tüm dini temsilcilere kenti ibadetlerini yerine getirmekte serbest bıraktığını söylemektedir. Tiflis'te iki ana dinin dört farklı mezheplerin temsilcisi, Ortodoks Hristiyanlar, Ermeni Monofizitleri, Katolikler ve Müslümanlar, toplumun büyük kısmı oluşturmaktadır. Birbirlerinden farklı insanların bir arada oturması, en açık şekilde kentin mimarisine yansıtılmıştır. Tiflis başkent olduğundan beri Gürcistan'a özgü ve Ortodoks Hristiyan mimarisinin çoğaldığı söylenebilir. Ayrıca zamanla çeşitli halkların istilaları sırasında, herkes kendi izlerini kentin mimarisine bırakmışlardır (Topçışvili, 2017: 66). Farklı dini ibadethaneler Eski Tiflis'ten bugüne kadar geldiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Tapınaklar, camiler ve farklı ibadetler her zaman devlet koruması altına alınıp Tiflis'in çok kültürlülüğünün simgesi olarak tanımlanmaktadır.

1.9. Tiflis'teki Kentsel Sorunlar

Tiflis'te kentsel sorunları birkaç makro gruba ayrılabilir. Aşağıda tartışılan çeşitli çalışmalara veya kaynaklara dayanarak Tiflis'te kentsel sorunların kısaca sınıflandırılması mümkündür;

1.9.1. Yoğunlaşma Mekânı Olarak Tiflis

XIX. yüzyılın sonlarında, küreselleşme ile insanoğlunun gelişimi yeni bir seviyesine geçmiştir. Küreselleşme ile kentleşme süreçleri de belirginleşmeye başlamıştır. Günümüzde modern kentlerin çoğunun büyük ölçüde kentleşmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca, dünyada kentleşme süreçleri, kentlerin büyümesinin asıl temeli olan göç yoluyla nüfusa artarak gerçekleşmektedir. Bundan dolayı, bir yandan modern mimari olan çok daireli evlerle dolu yoğun kent merkezleri ortaya çıkıyor, diğer yandan ise gelişmemiş kenar mahallelerin ve gecekonduların (Baraka) meydana gelmektedir. Bu durumda, kent plancılarının ve belediyelerin ortak amacı kentlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, önemli kültürel ve mimari alanların korumak ve kent sakinlerinin ihtiyaçlarına göre hizmetler sunmaktır. Tiflis'in eski fotoğraflarına bakıldığında, XIX. yüzyılın kent mimarisinde evlerle birlikte bulunan ortak avlular ve meydanları toplumsal ilişkilerde önemli bir paya sahiptir. Ortak kullanımlı rekreasyon alanlar, ketli insanın günlük hayatının bir parçasıdır.

Bugün Tiflis, Gürcistan'ın en çok gelişmiş kenti olarak tanımlanmaktadır. Kent ülkenin başkenti olmaktan ziyade, ekonomik, eğitim, siyasi, sağlık ve kültür merkezi işlevini yerine getirmektedir. Bu etken, Gürcistan'ın diğer bölgelerinde kentlerin gelişmesine engel olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Tiflis'in ülkenin en önemli kenti olarak geliştirilmesi, diğer kentlerin önemlerini ve onlara sunulması gereken imkânların azalmasına neden olmaktadır.

Gürcistan'ın diğer kentleri işlevini kaybetmesiyle, göç veren bölgelere dönüşmeye başlamıştır. Bu sebeple, daha iyi bir imkân arayışı içinde olan göçmenlere Tiflis çekim merkezi haline gelmiştir. Ancak, Tiflis'te kentsel sorunları tartışırken nüfus artışından veya kentin büyümesinden ziyade, diğer problemlerin daha çok yaşandığını söylemek mümkündür. Örneğin, Gürcistan kentleşme oranıyla (%59,45) az kentleşmiş ülkeler arasında yer almaktadır (<https://www.statista.com/>). Dolayısıyla, Tiflis'te nüfus fazlalığı sorunun ilerlemesi hakkında henüz olumlu tahminler bulunmayabilir.

1.9.2. Kaçak-Ruhsatsız İnşaatlar ve Köhneleşme Sorunları

İlk büyük grupta, herhangi bir kentsel planlama çerçevesinin dışında yapılan yasadışı inşaatlar yer almaktadır. Yukarıdaki bahsedildiği gibi, bu inşaatların başlangıcı 1990'lı yıllardır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, devlet mülkiyetin özelleştirme süreçlerin başlayıp uygun olmayan bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Sovyet döneminde, inşaat sektörünün büyük ölçekle gelişmesine rağmen, Tiflis nüfusu yine de konut sorunu yaşamışlardır. Devlet tarafından ücretsiz veya çok düşük fiyatla nüfusa verilen binalarda yaşam standartların ve yaşam alanın az olduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla, 1990'lı yıllardan itibaren, evlerde ve apartmanlarda kaçak inşaat yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bunun sonucunda, kentin estetik yönünü oldukça bozulmuştur. Bu davranışlarda, rekabet dışında ne kentsel kültür ne de kentlilik bilinç görülmektedir, dolayısıyla bu eğilem, Gürcistan'ın piyasa ekonomisine geçişinde, verdiği ilk tepkisidir. Bu konu ile ilgili olarak, IRI-International Republican Insutitute Georgia tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre, Tiflis'te çeşitli sorunlar arasında, en şiddetli sorun yasadışı inşaatların olmasıdır. Yasadışı inşaatlar Tiflis'te farklı boyutlarda bulunmaktadır. En yaygın olarak yasadışı balkonlar, ekstra katlar, garajlar ve sağlam olmayan alanlarda yapılan inşaatlar görülmektedir. IRI-International Republican Insutitute Georgia'nın araştırmasına göre, katılımcıların en fazla %34 oranı, Tiflis'te kentsel sorunlar arasında en önemli sorunun yasadışı inşaatların olmasını kabul etmişlerdir. Bu tür inşaatlar kent sakinleri için tehlikelidir ve modern kentlerin inşaat standartlarını tamamen reddetmektedir.

Görsel 1. 6 Tiflis, Saburtalo Senti, Tsintsadze caddesi, 5 katlı evin 8 katlı eve dönüştürülmesi

Görsel 1. 7 Tiflis'te Bulunan Kaçak Yapılaşma ve Loggialar (Balkon)

Köhneleşme sorunu, Mtatsminda semti gibi, Tiflis'in eski semtlerinde bulunan oldukça önemli sorunlardandır. Yıldan yıla köhneleşmiş evlerin sayısı artmaktadır ve oradaki yaşam standardı düşmektedir. Bu tür evlerin fazla olduğundan dolayı, bu soruyu çözmeden önce, belediye, her aileye kiraya çıkma fırsatını sunamamaktadır. Dolayısıyla hasarlı apartmanlar ve binalarda kent sakinler oturmaya devam etmeye mecbur kalmaktadır. Köhneleşmiş binaların

çoğu tarihi olması halinde, bu binaların yıkıp çok katlı apartmanlar inşa edemeyebileceği durumunda, inşaat sektörü daha az ilgisi göstermektedir. Kısıtlı bütçe durumunda ise, Tiflis Belediyesi'nin imkanlarla bu sorunların kısa zaman içerisinde çözülmesi zor olduğu söz konusudur.

Görsel 1. 8 Mtatsminda Semtı, Köhneleşmiş Ev

Görsel 1. 9 Mtatsminda Semtı, Çökmüş Ev

Görsel 1. 10 Mtatsminda Senti, Hasar Görmüş Ev

1.9.3. Kentsel Altyapı Sorunları: Planlama ve Ulaşım Sorunları, Asfalt ve Kaldırım Bakımı, Trafik ve Toplu Taşıma Sorunları

Kentleşme sürecinde, nüfus dışında, kentin mekânsal planlaması ayrıca son derece önemlidir. Tarihe bakıldığında, Post-Sovyet Gürcistan’da, kentlerdeki değişimler kamu mülkiyetin özelleştirilmesiyle başlamaktadır. Zira, özelleştirme politikasının, Tiflis’te daha iyi kentsel çevre ve kent düzenin sağlamadığı iddia edilmektedir. Buna ek olarak, özelleştirme politikası ayrıca Tiflis kentinin mekânsal planlamasına olumsuz şekilde etkili olduğu görülmektedir (Salukvadze, 2009: 45). Son yirmi yıldır, sadece kişisel çıkarları dikkatle alınarak, kentsel alandaki herhangi değişiklikler Tiflis kentinin arazi kullanımının ana planının dışında uygulanmaktadır. Kişilerin çıkarları göz önünde bulundurulur (Van Assche ve Salukvadze, 2012: 14). Kent planlamacı Zurab Bakradze’ye göre, Gürcistan’da kentsel gelişimin yönü 1990’lı yıllardan beri hiç değiştirilmemiştir. Belediyenin sorumluluğunu özel sektöre devredildiği fark edilmektedir. Dolayısıyla özel sektörün kente yönelik ticari hedefleri bulunmaktadır. Tiflis kent gelişiminin kent sakinlerinin ihtiyaçlarına göre yürütülmemektedir.

Kentçilik uzmanı, Iraklı Zhvania, tüm bunların kaynağı piyasa ekonomisini düşünmektedir. Bu durum, kentsel planlama sorunlarının nedeni olmuştur. Düzgün, kent arazi kullanım planı olmadığı durumunda, kentte kaotik inşaatlar ileriye sürdürülmektedir. İnşaatların Tiflis kentin açık ve yeşil alanın büyük kısmı işgal ettiği söylemek mümkündür. Aynı zamanda inşaatlar gürültü ve hava kirliliğinin çeşitli kaynaklarından birisi olduğunun altı çizilmelidir (Kent ve İnsan, 2021)

2003 yılında Gül Devrimden sonra, Tiflis Belediye tarafından kent arazi kullanım ana planı onaylanmasına rağmen, 2007 yılında kanuna göre değişiklikler yapılmıştır. O değişikliklere göre, yatırımcı, Tiflis Belediyesi'ne ilave ücreti ödedikten sonra, yasaklara rağmen istediği katlı binayı inşa edebilmektedir. Dolayısıyla bu değişikliklerden sonra, Tiflis kent arazi kullanım ana plan önemini kaybetmiştir. Halihazırda, yoğun inşaatları düzenleyebilecek bir yöntemin mevcut olmadığı görülmektedir.

Görsel 1. 11 Yoğun İnşaatlar Tiflis, Saburtalo Senti

Yukarıdakine ilişkin, 2000'li yıllarda, Tiflis'te inşaat firmaların çoğalmasını görülmektedir. Böylece, kentte, çok katlı binaların inşaatına başlamıştır. Fakat satış fiyatları çoğu insanların alım gücüne uygun olmadığı görülmektedir. Ancak bu binalar daha çok yurt dışına göç edenler tarafından alınabilmektedir. Fakat alınmış binalar oturma amaçla değil, kiralama veya satma amacıyla kullanılmaktadır (Gentile, Salukvadze ve Ogişvili, 2015: 2). Buna dayalı olarak, yeni binaların sadece zengin gruplar tarafından alınabilmesi, toplum

eşitsizliğin ve nüfus ayrışmasının sebebi olabilmektedir. Buna ek olarak, yoğun inşaatların kentsel çevre ve ekolojik durum üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte, inşaatlar yoğunlaştığında, yeşil alanların azalması veya tamamen yok olması da söz konusudur. Kısaca özetlenecek olursa, Tiflis'te kentsel sistem daha Post-Sovyet etkisinin altındadır. Kentin bölgesel olarak dengeli gelişiminin sağlanması, kentsel çevrenin kurtarılması ve nüfusun refah düzeyinin artırılması önümüzdeki yılların mutlaka çözülmesi gereken en önemli zorluklarından biridir (Salukvadze ve Golubchikov, 2016: 10).

Görsel 1. 12 Tiflis'te Trafik

Tiflis kent sorunları arasında ikinci büyük grubu oluşturan ulaşım sorunu ve bunun adını altında birleştirilebilir diğer sorunlar yer almaktadır. Genel olarak, Tiflis kentinin ulaşım sisteminin uzun bir geçmişi olmasından bahsedilmesi gerekmektedir. Özellikle, önce Rus İmparatorluğu'nda, sonra ise Sovyet Döneminde, demiryolu, karayolu ve havayolu araçları için uygun altyapıların yapıldığı bilinmektedir. Günümüzde, Tiflis Asya ile Avrupa arasında ulaşım koridoru işlevini yerine getirmektedir. Buna ek olarak, IRI-International Republican Institute Georgia Tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre, katılımcıların, kent sorunları arasında trafik ve toplu taşıma araçlarının eksikliği en çok seçilen sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle sokakların yanlış planlaması ve bundan kaynaklanan trafik sorunlarının oluşturulmasıdır. Gürcistan'da, 1990'lı yıllarda başlayan sosyo-ekonomik krizin ardından, Tiflis kentinde toplu taşıma sistemi tamamen değiştirilmiştir. Burada en önemli hadise tramvay

ve trolleybüs hatlarının iptal edilmesi ve ulaşım yükünün sadece metro, otobüs ve dolmuşlara yüklenmesidir. Bununla birlikte, tramvay ve trolleybüs gibi çevre dostu ulaşımı iptal edilerek, Tiflis kentinde özel araçların çoğaltılması da söz konusudur. Bu süreçler, son 30 yılında, farklı sorunların temelini oluşturmuştur. Özel araçların yoğunlaşmasıyla hava ve gürültü kirliliği gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sokaklarda trafik sorunu kronik bir hale gelmiş ve ardından otopark sorunun meydana gelmesine sebep olmuştur. Trafik sadece Tiflis'e ait bir sorun değildir. Bu sorun modern kentlerde yaşandığı tespit edilmiştir.

Bu konu ile ilgili, Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu'na göre, 2021 yılında ülkede 1.400.000 aktif ulaşım araç bulunmaktadır. Bu rakamlar Gürcistan gibi az nüfuslu ülke için yüksek bir oran olarak kabul edilmektedir. Bunu, 2021 yılında otomobillerin ithalatının da artması da doğrulamaktadır. Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu'na göre, 2021 yılı Ocak-Ekim aylarında 706.700.000 milyon dolarlık otomobil ithalatı gerçekleştirilmiştir. Bu miktar ülke ithalatın %8,9'unu oluşturmaktadır (Geostat, 2022). Buna ek olarak, Gürcü kültüründe araba bir araç işlevinden ziyade, bağımsızlık, özgürlük rahatlık ve güvenlik anlamını taşımaktadır. Buna rağmen, arabalar, ekolojik veya sosyal sorunlar gibi birçok sorunun nedeni olmaktadır. Bunun dışında, Tiflis'te ulaşım sisteminin ana sorunu toplu taşıma sisteminin/yol sisteminin düzgün bir şekilde çalışmamasıdır. Ayrıca kentte trafiğin artması otopark sorununda da etkili olmuştur. Düzenli otopark olmadığı için, 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başlarında yasadışı garajların ortaya çıkması görülmektedir. Ayrıca, Görsel 1.14'teki gibi, otopark yeri olmadığı halde kaldırımların arabalar tarafından işgal edildiği fark edilmektedir. Dolayısı ile yaya, bisiklet sürücüsü veya engelli kişiler için kentte ulaşım daha da zorlaşmaktadır. Sonuç olarak, Tiflis'in bütün ulaşım sistemi, köprüleri ve üst geçitleri, asfalt ve kaldırımlar, artan özel araç sayısı ile birlikte talebi karşılayamamaktadır.

Görsel 1. 13 Tiflis'te Trafik

Görsel 1.14 Tiflis'te Şahsi Araçlar Tarafından İşgal Edilen Kaldırımlar

Görsel 1. 15 Tiflis'te Binanın Girişine Park Edilen Araçlar

Bunun dışında, IRI-International Republican Insutitute Georgia tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre, katılımcıların %26 oranla altyapı sorunları bulunmaktadır. Altyapı sorunları arasında Tiflis'te en çok göze çarpan örnekler yukarıdaki bahsedildiği gibi, kaldırımların ve yer altı geçişlerin bakımsızlığı, otoparkların eksikliği, bu eksiklikten kaynaklanan arabalar tarafından kaldırımların işgal edilmesi ve bisiklet için özel yolların bulunmaması söylenebilir.

1.9.4. Tiflis'te Çevre Sorunları

IRI-International Republican Insutitute Georgia tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre, katılımcıların %23 oranı ekoloji sorunlarını da işaretlemişlerdir. Ekolojik sorunları ortaya çıkaran nedenlerden en önemlisi yoğun inşaatlar ve havaya salınan NO₂ emisyonudur. Buna ilişkin, MERCER'in sıralamasına göre, 231 kentten Tiflis en kötü ekolojisiyle 187. sırada yer almaktadır (MERCER, 2022). MERCER'in araştırmalarında kentler farklı boyutlarla ölçülmektedir. Örneğin: rekreasyon alanları, konut tipleri, toplu taşıma, eğitim ve tıbbi imkanları, sosyo kültürel düzeyi, ayrıca yukarıda bahsedilen sorunlardan kaynaklanan, çevre ve hava kirliliği sorunları da gözlemlenmektedir. Gürcistan Ulusal Denetim Ofisine göre, (2020) Tiflis'te hava kirliliğinin sebebi endüstriyel atıklar ve trafiktir. NO₂ / Azot dioksit salınımı ile Tiflis'te hava sürekli zehirlenmektedir. Ayrıca yeşil alanların eksikliği, bu sorunun daha belirginleşmesine sebep olmaktadır. Bundan ziyade, Mtkvari nehrine birçok atık dökülmektedir. Bunun dışında Tiflis'in etrafında yer alan çöplükler insan sağlığına zararlı etkisi bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, Gürcistan Hava Kalitesi Portalına göre, Tiflis'te hava kirliliğinin asıl sebepleri aşağıdaki gibidir;

- Havadaki toz partikülleri- (inşaat sebebiyle ortaya çıkan zararlı partiküller, rüzgâr sebebiyle havaya dağlan partiküller, çöl tozu taşınımı);
- Azot dioksit/NO₂- (egzoz dumanı);
- Ozon/O₃ - Güneşin etkisiyle gerçekleştirilen kimyasal reaksiyonlarla ortaya çıkmaktadır;
- Kükürt dioksit/ SO₂- (termik santraller);
- CO/Karbon dioksit – (evlerdeki ısınma sistemleri, egzoz dumanı);
- Kurşun/Pb – (Endüstriyel atıklar, egzoz dumanı);

Bu kimyasal bileşimler insanın kardiyovasküler, sinir ve solunum sistemine olumsuz etkilemektedir (Georgian Air Quality Portal, 2022). Bunun dışında, Tiflis'te hava ve çevre kirliliğinin asıl kaynaklarından biri kentin etrafında yer alan çöplüklerdir. GAHAP (Küresel Sağlık ve Kirlilik İttifakı) tarafından, 2019 yılında gerçekleştirilen araştırmasına göre, hava kirliliği insan sağlığı için en tehlikelidir. Ayrıca bu araştırmaya göre, hava kirliliğinden kaynaklı insan ölümleri açısından Avrupa'da ikinci sırada yer almaktadır. Daha ayrıntılı olarak, 100.000 ölümün 140'ı hava kirliliğinden kaynaklanmaktadır (Global Alliance on Health and Pollution, 2022).

Mimar, Şota Demetraşvili'ye göre, Tiflis kentinde hava kirliliğinin etkisinin azaltılması için kentlerde açık yeşil alanların çoğaltması gerekmektedir. Ona göre, oksijen oluşturulması ve kentin havalandırılmasında önemi yerler Tiflis etrafındaki ormanlar, nehrin vadileri ve kentteki yeşil alanlar almaktadır. Bu üç bileşen birleşik bir sistem oluşturarak kentte oksijen üretimine yardımcı olmaktadır. Lakin bugün bu birleşik sistemin bütünlüğü bozulmuştur ve işlevini yerine getiremediği görülmektedir. Eskiden ormanlarla çevrilmiş olan Tiflis, günümüzde yavaş yavaş "beton ormanlarla" çevrilmeye başlamaktadır (Jam News, 2022)

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırmanın konusu, problemi, kapsamı, araştırma sahası, veri toplama teknikleri sınırlılıkları belirtilmiştir.

2.1 Araştırmanın Konusu

Gürcistan'ın bağımsızlığına kavuşmasının ardından ülkede yaşanan politik istikrarsızlıklar ve iç çatışmalar sonucunda Tiflis kenti yoğun göç alan bölgelerden birisi olmuştur. Bu insan hareketliliği sonucunda Tiflis'in bir çekim merkezi haline gelmesi beraberinde kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Sovyet döneminin toplulukçu yapısının yerine bireyselliğin ön plana çıktığı yeni toplum tipinde mekânsal ayrışmalar ve sosyal tabakalaşmalar ortaya çıkmıştır. Bu sosyal ayrışmaların yanı sıra hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği kentsel sorunlar görünür bir problem haline gelmiştir. Bu çalışmanın konusunu XX. yüzyılın son çeyreğinde Gürcistan'ın başkenti olan Tiflis'te başlayan yoğun sanayileşme ile birlikte artan kentleşme ve ortaya çıkan kentsel sorunlar oluşturmaktadır. Kozmopolit bir kent olan Tiflis sosyal, kültürel, tarihi, siyasi ve coğrafi bakımdan zengin ve kapsamlı bir araştırma sahası olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada kent sosyolojisinin temel kavramlar olan kent, kentleşme, kentlileşme, göç ve bu çerçevede yer alan kuramlar ve yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Modernleşmenin ve küreselleşmenin etkisiyle Tiflis kenti sosyo-ekonomik, kültürel ve mimari açıdan çeşitlilik göstermektedir. Bir yandan kentin merkezinde çağdaş mimariler yer alırken diğer yandan merkezden dışlanmışlığın ve uzaklığın simgesi olan barakalar yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında Tiflis'teki kentsel sorunların ortaya çıkış süreci, mevcut durum tespiti ve buna yönelik çözümçül önerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Literatür incelendiğinde Tiflis'te kentsel sorunların yeteri kadar ele alınmadığı görülmüş olup bu çalışma kapsamında eksikliği gidermeye yönelik bir araştırma tasarımı gerçekleştirilmiştir.

2.3.Araştırmanın Problemi

Tiflis kentinin mahallelere göre farklı kentleşme sürecinin deneyimlemesi ve bunun o bölgelerde yaşayan kişiler üzerindeki etkileri, tez çalışmasının ortaya çıkış sorunsalını oluşturmaktadır. Bu temelden hareketle oluşturulan araştırma problemleri aşağıdaki gibidir:

- Tiflis’te kentleşme sürecinde ortaya çıkan sorunlar nelerdir?
- Göçmenlerin kent üzerindeki etkisi nedir?
- Kentin sosyo-demografik ekonomik yapısı nedir?
- Mahalle sakinlerin memnuniyet düzeyi nedir?
- Kente göç eden bireylerin göç deneyimleri ve yaşadıkları problemler nelerdir?
- Kentlilik bilinci, kentsel aidiyet ve kentsel bütünleşme deneyimleri ve algıları nelerdir?
- Kent sakinlerinin kentlilik bilinci nasıl değişti?
- Kentli olmak durumunu nasıl algılıyorlar?
- Kendilerini kentte nasıl hissediyorlar?
- Tiflis kenti onlar için ne anlam taşımaktadır?

2.4. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Gürcistan’ın başkenti olan Tiflis kenti oluşturmaktadır. Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu’nun 2022 verilerine göre, 504,2 kilometre karelik bir alanı sahip olan Tiflis’in nüfusu 1.171.200 kişiden oluşmaktadır. Tiflis, tarihi, mimari, sosyo-demografik ve ekonomik yapıları itibarıyla on tane semtten oluşturmaktadır. Tiflis’te kentleşme ve kentsel sorunların iki farklı uç örneğinin deneyimlendiği Mtatsminda ve Nadzaladevi semtleri çalışmanın örneklem olarak seçilmiştir.

Mtatsminda Tiflis’in güneydoğu kesiminde yer alan tarihi bir semttir. Turistik açıdan Tiflis’te önemli bir yer tutan bu mekânın, son yıllarda, alışveriş ve iş merkezleriyle de ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda Tiflis’in en az nüfus yoğunluğuna sahip semtlerinden birisidir (Topçışvili, 2017: 20-34). En güncel verilere göre semt nüfusu 49.052 kişiden oluşmaktadır (Geostat, 2022). Nüfusun çoğunun yerli halktan oluşması, bölge halkının kentleşme sürecini gözlemlene ve karşılaştırmalar yapma imkânı bakımından araştırma için önem arz etmektedir.

Tiflis’in kuzeybatı tarafında bulunan Nadzaladevi semti XX. yüzyılın kentleşme süreçlerinde önem taşımaktadır. XIX. yüzyılın sonunda ve XX. yüzyılın başlarında, Nadzaladevi semtinde yoğun yerleşimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Sovyet Döneminin ilk yıllarında, sanayinin gelişmesiyle bu bölge sanayi merkezi haline gelmiş ve bu dönemde ihtiyaç

duyulan işçilerin (çoğu iç göçlerdir) ikamet yeri olmuştur. Demir yollarının yapılmasıyla birlikte Nadzaladevi’de yeni bir tren istasyonu da açılmıştır. Bununla beraber XIX. yüzyıla kadar yerleşim alanı bulunmayan bu bölgede göç dalgaları sonucunda yapılaşma süreci başlamıştır. Demiryolu ve fabrika işçilerinin kalacak yerlerinin olmaması, beraberinde kaçak yapılaşmayı getirmiştir. Semt Nadzaladevi ismini de buradan almaktadır. Nadzaladevi kelimesi, “zorla yapılmış” anlamına gelmektedir (Jaoşvili,1989: 358). Sovyet Birliği’nin dağılmasıyla sanayi merkezi unvanını kaybetmiş olan semt farklı problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Zıtlıkları içerisinde barındıran Nadzaladevi’de yeni binaların yanı sıra eski ve hasar görmüş evler ve ‘Barakalar’ yer almaktadır (Baraka- Getto/Banliyö). Semtin nüfusu 154.067’dir (Geostat, 2022).

Zamansal ve finansal kısıtlılıklar göz önünde bulundurulduğunda araştırma alanının tamamında gerçekleştirilemeyeceği anlaşılmış ve alan araştırmalarının temel ilkelerinden biri olan elverişlilik ilkesine göre bir seçim yapma gerekliliği doğmuştur. Tiflis’te kentleşme süreçlerinin iki uç deneyimlerinin yaşandığı iki semt olan Mtatsminda ve Nadzaladevi örnek olarak seçilmiştir. Gürcistan Ulusal Nüfus Sayımına göre, Mtatsminda semtin nüfusu 49,052’dir, Nadzaladevi’nin ise 154.067’dir. Bu kapsamda olasılığa dayalı basit tesadüfi örnekleme tekniği kullanılarak ve %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile örneklem hesaplanmıştır. Bu temelde Mtatsminda semtinden 250 kişi, Nadzaladevi’den ise 450 kişi örneklem olarak saptanmıştır (Newman, 2013: 219- 20; Yazıcıoğlu, 2011: 69-89). Anketler 25.01.2022 - 25.02.2021 tarihleri arasında Tiflis’in Mtatsminda ve Nadzaladevi semtlerinde ikamet eden 18 yaş ve üstü kişilere uygulanmıştır.

2.5. Veri Toplama Teknikleri

Nicel araştırma yöntemine dayanılarak tasarlanan tez çalışmasında veri toplama tekniği olarak anketten faydalanılmıştır. Anket formu hazırlanırken Kolukırık, Aygöl ve Gün, tarafından gerçekleştirildiği *Mekânsal Tercihi Etkileyen Sosyolojik Dinamikler: Lara ve Varsak Semtleri Üzerine Bir Araştırma* adlı makalesinden faydalanmıştır (Kolukırık, S. Aygöl, H.H ve Gün, E, 2020: 176-184). Kentsel sosyal olgular arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya yönelik 40 sorudan oluşan anket formu oluşturulmuştur. Bilimsel araştırmalarda, veri toplama teknikleri arasında, en sık kullanılan anket çalışmasının genel eğilimleri saptama ve tespit edebilme noktasında öneminin vurgulanması gerekmektedir. Bu tez çalışması için uygun görülen ankette, daha çok sosyal içerikli araştırmalarda kullanılan kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan belli bir plana göre düzenlenmiş sorulardan oluşmaktadır (Yazıcıoğlu, 2011: 93). Anket, dört ana

bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümde örneklem grubunun sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri; İkinci bölümde semttten memnuniyet düzeyi; Üçüncü bölümde kentlilik bilinci; dördüncü bölümde ise kent sorunları ile ilgili sorular yer almaktadır. Ankette olup sürekli (çalışma sektörü, yaş, gelir) ve kesikli (cinsiyet, etnik gruplar, dini vs.) olmak üzere iki grup değişkenden faydalanılmıştır. Bu tez çalışmasında kentlilik algısı, kentleşme, kentlileşme ve aidiyet hakkında katılımcılardan tutumlarını ve değerlerini toplamak için Likert soru tipinden (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) faydalanılmıştır. Newman'a (2013) göre, bir kişinin tutumları ve değerlerinin sıralama düzeyinde ölçmek için, 1930'lu yıllarda Rensis Likert tarafından oluşturulmuş olan 5 kategoriden oluşan ölçeklerden faydalanılmıştır (Neman, 2013: 305).

“Güvenirlilik bütün ölçümlerin temel meselesidir, her ikisi de ölçümleri yapılarla bağlamakla ilgilidir. Fakat kuşkusuz güvenilirliğe ulaşmak neredeyse imkânsız” (Newman, 2013:276). Bu araştırmada güvenilirliğin artması için, eşdeğerlik güvenilirliği SPSS istatistik sisteminde yarıya bölme yöntemi kullanılmıştır. Veriler Mtatsminda ve Nadzaladevi semtleri olmak üzere yarıya bölünmüştür. Veriler ölçüldüğünde tutarlı sonuçlar elde edilmiştir (Newman, 2013: 278). Buna ek olarak, Likert-ölçekli soru tiplerinin güvenilirliği, Cronbach Alpha analiziyle ölçülmüştür. Cronbach Alpha = 0, 815. Bundan dolayı bu ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmiştir (Sipahi, b. Vd., 2008: 89). Anket, 20 kişiye uygulanan pilot çalışma ile test edilmiş, anlaşılmayan ve işlemeyen sorular düzenlenmiştir. Anket uygulamaları yapılırken bilimsel etik kuralları ihlal edilmeyecek şekilde anlaşılır ve sade bir dil kullanılmıştır (Silverman, 2006: 315-335). Yüz yüze gerçekleştirilmiş olan anket çalışmasında katılımcılara ilk önce araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ardından cevapların gizli kalacağına ve anketten istedikleri an çekilme haklarına sahip oldukları belirtilmiştir.

2.6. Veri Analizi

Saha çalışmaları bittikten sonra, elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 23. Paket programında değerlendirilmiştir. Ancak değerlendirmeden önce veriler üç aşamadan geçirilmiştir. SPSS programında analiz yaparken veriler içinde hata barındırmaması için, toplanan veriler uygulamaya aktarılmadan önce kontrol edilmiştir ve programa aktarılacak üzere hazırlanmıştır (Einsprunch, 2005: 5-11). Verilerin SPSS programına aktarabilmesi için kodlama sistemi oluşturulmuştur. Kodlama literatürdeki kaynaklara göre yapılmıştır (Tsuladze, 2008: 58). Kodlamada sadece sayısal değerler kullanılmıştır. Kodlama tamamlandıktan sonra, klavyeden el ile giriş yapılarak, veriler bilgisayar ortamına SPSS 23 paket programına

aktarılmıştır. İkinci aşamasında tanımlayıcı istatistik işlemleri yapılarak sıklık (Frekans) analizi yapılmıştır (Norris vd., 2012: 20-63; Bryman, 2008: 25-28). Frekans analizine göre katılımcıların sosyo-ekonomik ve demografik durumlarına göre tablolar oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada ki-kare (Chi-Square) analizi yapılarak araştırma sırasında oluşturulan varsayımlar sınanmıştır. Buna ek olarak, tüm istatistiksel testlerde anlam düzeyi 0,05 olarak seçilmiştir (Sipahi, 2008: 48-76; Sweet, 1999: 63-75). Ortaya çıkarılan sonuçlar çapraz tablolar (Crosstabs) halinde veri analizinde kullanılmıştır (Sweet, 2003: 181-189; Bryman, 2008: 334-335).

2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Tiflis'te kentleşme ve kentsel sorunları analiz etmek için, kentte yer alan iki farklı semti olan Nadzaladevi ve Mtatsminda'da ikamet eden 18 yaş ve üzeri olan kişilerle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu tez araştırmasının kapsamı, Gürcistan'ın Tiflis kentinin Nadzaladevi ve Mtatsminda semtleriyle sınırlandırılmıştır. Diğer semtler tez araştırma kapsamına alınmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ

Bu tez çalışmasının kuramsal çerçevede ele alındığı üzere, Gürcistan'da kentleşme süreci farklı bir yol izlemiştir. Gürcistan'da, özellikle Tiflis'te kentleşme boyutlarını ele alırken, kentin Sovyet Sosyalist geçmişe sahip olduğundan bahsedilmesi gerekmektedir. Sosyalist ideolojisi, Gürcistan dâhil olmak üzere, Post Sovyet ülkelerindeki kentlere damgasını vurmuştur. Tiflis'te kentleşme ve kentsel sorunlar üzerine analiz edildiği bu tez çalışmasında çeşitli verilere ulaşılmıştır. Tezin bu kısmı katılımcılardan alınan anket sonuçları üzerinden yapılan yorumlardan oluşmaktadır.

3.1. Sosyo - Demografik Özellikler

Tablo 3,1'e bakıldığında araştırmaya Mtatsminda semtinden, 250 kişi, Nadzaladevi semtinden ise 450 kişi katılmıştır. Mtatsminda semti örneğinde katılımcıların %51,2'si kadın ve %48,8'i ise erkektir. Nadzaladevi semti sakinlerinin %60,4'ü kadın ve %39,6'si erkektir. Kent sakinleri cinsiyet bağlamında birbirine uzak oranlarda temsil edildiği, ülkenin genel durumundan, kadın oranının erkeklerinden fazla olduğundan kaynaklanmaktadır. 2021 yılında, Gürcistan nüfusundaki 3.728.573 kişiden 1.932.350'si kadın, 1.796.223'ü erkektir (Geostat, 2021). Tablo 3.1'e göre, Nadzaladevi semtinde, katılımcıların %44,9'u evli, %43,8'i bekar, %4,7'si boşanmış veya %6,2'si eşi vefat etmiş kişilerden oluşmaktadır. Mtatsminda semtinde ise, nüfusun %56'sı evli, %33,2'si bekar, %2,8'i boşanmış ve %6,4'ü eşi vefat etmiş kişiler olduğu fark edilmektedir. Mtatsminda semt sakinlerinin %88,4'ü ve Nadzaladevi semt sakinlerinin ise %91,3'ü Gürcü uyruklu katılımcılarından oluşmaktadır. Aynı zamanda, Mtatsminda semti daha heterojenliktir. Mtatsminda semtinde katılımcı nüfusun %5,6'sı Ermeni, %4,4'ü Rus ve %1,2'si Azerbaycanlı Türk gibi yabancı uyruklu etnik gruplardan oluştuğu görülmektedir. Dini grup mensuplarına gelince, Mtatsminda semtinde katılımcıların %78,8'i Ortodoks Hristiyan, %4,4'ü Katolik Hristiyan, %1,6'sı Protestan Hristiyan, %1,6'sı Yahudi, %4,4'ü İslam ve %3,2'si Ermeni Apostolik kilisesi gruplarına aittir. Ateist olan nüfusun oranı (%5,6) da yüksektir. Nadzaladevi semtinde durum biraz farklılık göstermektedir. Ortodoks Hristiyan katılımcıların %86,4'lük payı en yüksektir. Katolik ve Protestan Hristiyanların, ayrıca Yahudilerin payı düşüktür. Mtatsminda semtinin daha çeşitlilik göstermesinin nedeni, bu semtin tarihi bir yer olmasından ve burada farklı dil, dini ve etnik kökenli nüfusun bulunmasından kaynaklanmıştır. Nadzaladevi semti son iki yüzyıl boyunca ortaya çıkan bir

semttir ve Mtatsminda semti gibi farklı kültürlere ev sahipliği yapma tecrübesi olmadığı için daha homojen kalmıştır.

Tablo 3.1 Örneklem Grubunun Sosyo-Demografik Göstergeleri

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Cinsiyet		
Kadın	51,2	60,4
Erkek	48,8	39,6
Yaş		
18-25	16,8	35,3
26-35	24	21,8
36-45	22	13,3
46-55	17,2	9,6
56-64	10,8	12,4
65+	9,2	7,6
Medeni Durum		
Evli	56	44,9
Bekâr	33,2	43,8
Boşanmış	2,8	4,7
Eşi vefat etmiş	6,4	6,2
Diğer	1,6	0,4
Eğitim Durumu		
Okuma-yazması yok	0	0
Tamamlanmamış ortaokul	2,4	1,6
Lise	16	23,3
Ön lisans	12,4	19,6
Lisans	57,2	44,4
Lisansüstü	12	11,1
Uyruk		
Gürcü	88,4	91,3
Azerbaycanlı Türk	1,2	2
Ermeni	5,6	4,9
Rus	4,4	1,3
Diğer	0,4	0,4
Din		
Ortodoks Hristiyan	78,8	86,4
Katolik Hristiyan	4,4	1,1
Protestan Hristiyan	1,6	1,6
Yahudi	1,6	0,2
Ermeni Apostolik Kilisesi	3,2	4,2
İslam	4,4	3,1
Ateist	5,6	3,1
Diğer	0,4	0,2

Chicago Okulu'ndan sosyolog Louis Wirth (2002: 9-15) *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme* adlı makalesinde, kentteki nüfusun heterojenliği kentsel yaşamın bir açıklaması olduğunu söylemiştir. Kentli nüfusun heterojenliği en belirgin halde büyük kentlerde görülmektedir. Kentlerin heterojenliği, Wirth'e göre, sosyal tabakalaşmanın nedeni

olabilmektedir. Ancak Wirth, bu ayrışmaya olumlu bir şekilde tanımlar ve ayrışmanın gruplar arasında sosyal kontrol mekanizmaların azalmasına sebep olarak görmektedir. Bundan kaynaklanarak, kent çevresinde bireyciliğin ve özgürlüğün geliştiği fark edilmektedir.

Kent sakinlerinin eğitim durumuna gelince, her iki semtte lisans mezunlarının en fazla olduğu nitelendirilebilir. Ayrıca, Mtatsminda semtinde lisans mezunlarının oranı Nadzaladevi'nden daha fazladır. Tablo 3.1'e göre, Mtatsminda semtinde lisans mezunu olan katılımcılar %57,2 ve lisansüstü ise %12 olduğu görülmektedir. Nadzaladevi semtinde ise katılımcılardan lisans mezunu oranı %44,4, lisansüstü ise %11,1'dir. Okuma-yazması olmayan katılımcılar hiç, tamamlanmamış ortaokulun oranı ise her iki semtte çok düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bunun nedeni hem Sovyet Birliği'nde hem de bağımsız Gürcistan'da ortaokul eğitiminin zorunlu olması ve genel olarak yüksek eğitimi olan insanların oranının fazla olmasıdır. Örneğin, Gürcistan'da Sovyet hükümetinin kurulmasıyla, okuma yazma bilmeyenlerin oranını düşürmek için, büyük mücadele başlattığı ve eğitim sisteminde kökten değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu dönemlerden itibaren okulların ve üniversitelerin yanı sıra meslek okulları da ortaya çıkmaya başlamaktadır (Janaşia, 1988: 98).

3.2.Sosyo – Ekonomik Durumu

Kent sakinlerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin açığa çıkarılması için bu veriler oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra, nüfusun sosyo-ekonomik göstergelerin tanımlanması kentleşme olgusunun açıklamasını, kentli insanların toplum içindeki davranışlarını daha iyi belirtmektedir. Aile tiplerine bakılırsa, Tablo 3.2'e göre, her iki semtte bir hanede barınan kişi sayısının az olduğu görülmektedir. Mtatsminda semtinde, katılımcıların sadece %24,4'ü bir hanede beş ve üzeri kişi yaşamaktadır. En fazla bir, iki ve üç kişilik aileler %52,4'lük payı oluşturmaktadır. Ayrıca Mtatsminda semtinde katılımcıların çoğu 3 kişilik ailede yaşamaktadır. Nadzaladevi semtinde ise, sakinlerinin sadece %15,1'i beşten fazla kişi olan hanede barınmaktadır. Mtatsminda semtine göre bu daha düşük bir orandır.

Tablo 3.2 Aile Büyüklüğüne Ait Mod, Ortalama, Medyan Değerleri

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
Katılımcı Sayısı (Valid)	250	450
Kayıp (Missing)	0	0
Ortalama (Mean)	3,39	3,22
Medyan (Median)	3	3

Yirminci yüzyılın sonlarında, Gürcistan’da meydana gelen sosyo-ekonomik değişimler ve dönüşümler ülkenin sosyal yapısına, özellikle aile yapısına büyük etkisi olmuştur. Kökten değiştirildiği günlük yaşamlar, normlar ve değerlerin post Sovyet Gürcistan’da nüfusun üreme davranışına yansımıştır. 1970’li yıllarda Gürcistan’da, hanede ortalama 5 ve üzeri çocuk bulunurken, son 20 yılda bu oranın 1-2 çocuğa düştüğü görülmektedir (Badoşvili, 2015: 50). Buna ilişkin, Parsons sistemi teorisinde aile yapısının tarih sürecinde nasıl geliştiğini anlatmaya çalışmaktadır. Parsons, “geniş aileyi demokratik sanayi toplumlarına ters düşen bir aile yapısı olarak nitelendirmektedir” (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011: 390). Bu bağlamda, Ergil’den aktaran Müftüler’e (2019: 110) göre, küreselleşme döneminde, toplumdaki aile yapısının değiştirdiği görülmektedir. Bu değişiklikler geniş aile ile çekirdek aile oranları arasında farklılığa yansımaktadır. Ayrıca, kentleşme sürecinde, bir hanede bulunan ailelerin geniş aile tipinden çekirdek aile tipine doğru dönüştürülmesi söz konusudur. Asegem’den (2010: 31) aktaran Keskin’e (2014: 99) göre, geleneksel kır ailesinden ziyade, kentaile yapısı çekirdek aile tipine dönüşmüştür. Giddens, toplumun geleneksel geniş aileye dönüşmesin mümkün olamayacağını altını çizmektedir (Giddens, 2000:178). Tez çalışmasında, verilerin bu çerçevede değerlendirildiği zaman, Tiflis’teki egemen aile tipinin çekirdek aile olduğu görülmektedir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3 Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Durumu

	Mtatsminda Senti	Nadzaladevi Senti
	%	%
Bir Hanede Barınan Kişi Sayısı		
Bir	7,2	6,7
İki	18,4	22,7
Üç	26,8	27,8
Dört	23,2	27,8
Beş+	24,4	15,1
Bir Hanede Çalışmakta ve Sabit Geliri Alan Kişi Sayısı		
Hiçbiri	4	3,8
Bir	36,4	37,1
İki	46	48,9
Üç	10,4	6,4
Dört+	3,2	3,8
Çalışma Durumu		
Evet, Çalışıyor	80	80
Hayır, Çalışmıyor	20	20

3.2.1. Katılımcıların Çalıştığı Sektörlere Göre Dağılımı

Hanelerde çalışma oranına gelince, Tablo 3.4'e göre, her iki semtte durum neredeyse aynı görülmektedir. Mtatsminda semtinde, her haneden katılımcıların sadece %4'ü ve Nadzaladevi semtinde katılımcıların %3,8'i çalışmamaktadır. Her iki semtte, bir haneden ortalama bir veya iki kişinin çalıştıkları görülmektedir. Mtatsminda semtinde bir haneden %36,4'ü ve Nadzaladevi semtinden ise %37,1'i oranında, sadece bir kişi çalışmaktadır. Her iki semtte de her aileden en fazla 2 kişi çalışmaktadır (Mtatsminda %46, Nadzaladevi %48,9). Genelde, katılımcıların çalışma durumuna gelince, her iki semtte çalışanların oranı tamamen aynıdır (%80). Kuramsal çerçevede ele alındığı üzere, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, Gürcistan'ın sosyo-ekonomik yapısı tamamen değişmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren, ülke ekonomik sisteminde iki önemli eğilimin ortaya çıktığı görülmektedir:

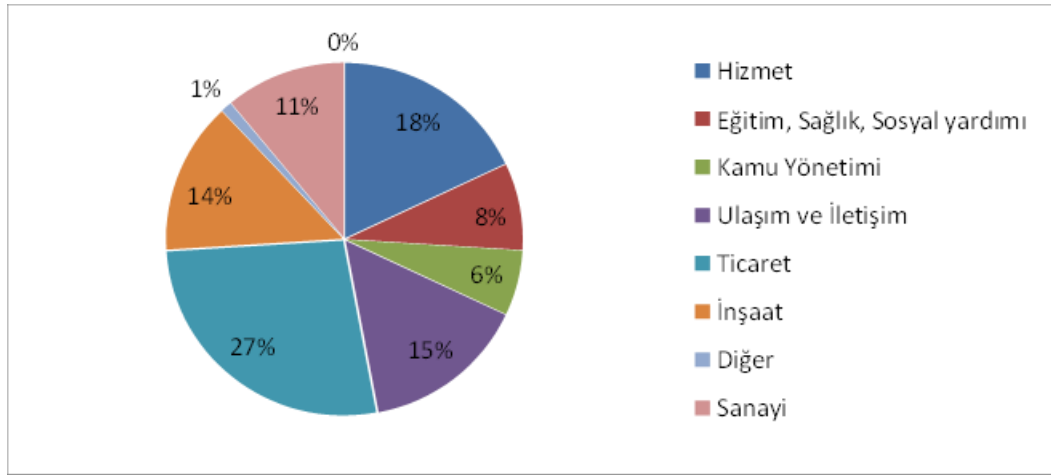
1. İşsizlik oranı arttı; 1990'lı yıllardan sonra ülkenin işsizlik oranı en fazla artışı göstermiştir. Özellikle başkent olan Tiflis'te. Günümüzde, Tiflis'te işsizlik oranı %20,1'dir (Gürcistan Ulusal İstatistik Ofis, 2021).
2. İstihdam yapısı değişti ve serbest meslekle çalışanların sayısı artmıştır (Silagadze, 2011: 45).

Gürcistan, Sovyetlere dâhil olduğu zaman, ülke ekonomisi Sovyet ekonomisinin ayrılmaz bir parçasıydı. Gürcistan'da sanayi sektöründe üretilen ürünler Sovyet Birliği'nin diğer bölgelerinin ihtiyaçlarını karşılıyordu. Diğer taraftan, Gürcistan gerekli hammaddeleri diğer bölgelerden ithalat yoluyla alıyordu. 1990'lı yıllarında, Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra, Sovyet ülkeler arasındaki bağların ve ilişkilerin tamamen koparıldığı dönemde ekonomik yapısı tamamen değiştirilmiştir. Sovyetler döneminde, Gürcistan ekonomik yapısında birincili ekonomi (tarım, balıkçılık, ormancılık) ve ikincili ekonomi (sanayi) sektörleri hâkim olurken, ülkenin bağımsızlığından 30 yıl sonra ülke ekonomisinin ana sektörleri ticaret ve hizmet sektörünün egemen olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Gürcistan, bağımsızlığına kavuştuktan sonra tarım-sanayi ülkesinden, post-endüstriyel ülkeye dönüştüğü görülmektedir (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2021: 104).

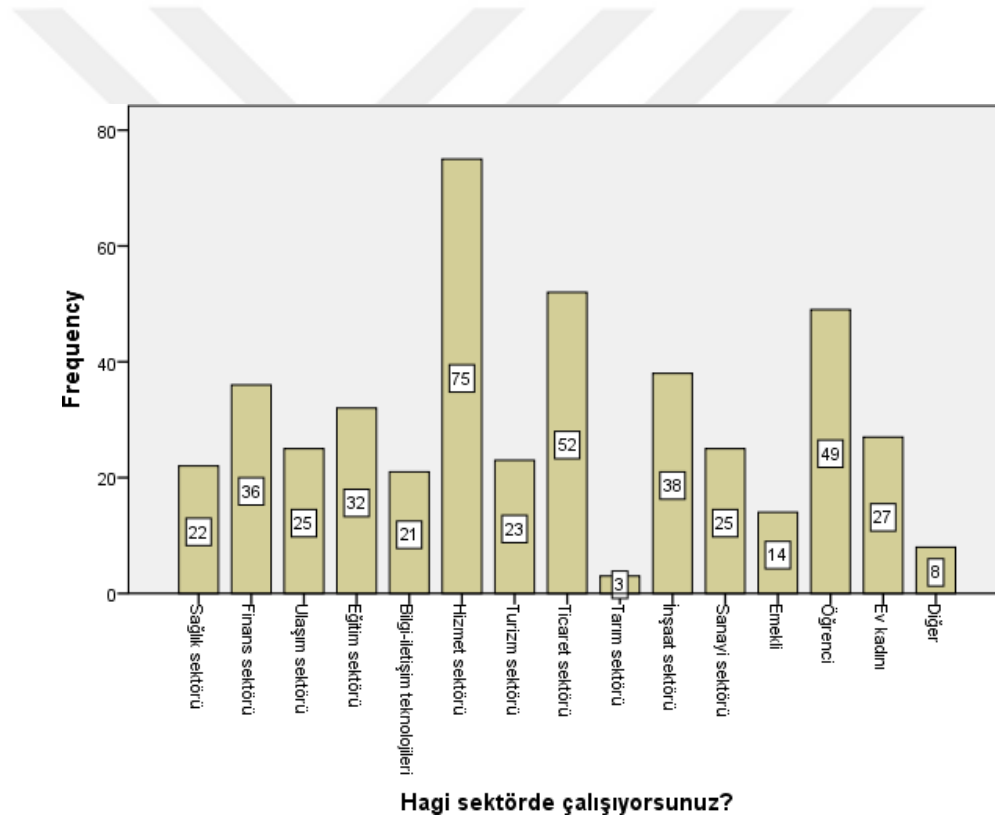
Tablo 3.4 Katılımcıların Çalışma Durumu

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Çalıştığı Sektör		
Özel Sektör	84,2	81,1
Kamu Sektör	15,8	15,9
Meslek		
Sağlık Sektörü	6,4	4,9
Finans Sektörü	3,2	8
Ulaşım Sektörü	2,4	5,6
Eğitim Sektörü	6,8	7,1
Bilgi-İletişim Sektörü	4	4,7
Hizmet Sektörü	20,8	16,7
Turizm Sektörü	4,4	5,1
Ticaret Sektörü	13,6	11,6
Tarım Sektörü	0	0,7
İnşaat Sektörü	9,2	8,4
Sanayi Sektörü	6,4	5,6
Emekli	8,4	3,1
Öğrenci	5,2	10,9
Ev Kadını	6	6
Diğer	3,2	1,8
Gelir (Gürcü Lari)		
200-e Kadar	2,8	3,1
200-400	10	6,4
401-600	5,2	7,6
601-800	5,6	11,3
801-1000	19,2	23,8
1001-2000	38,4	32
20001-4999	14,8	13,1
5000+	4	2,7

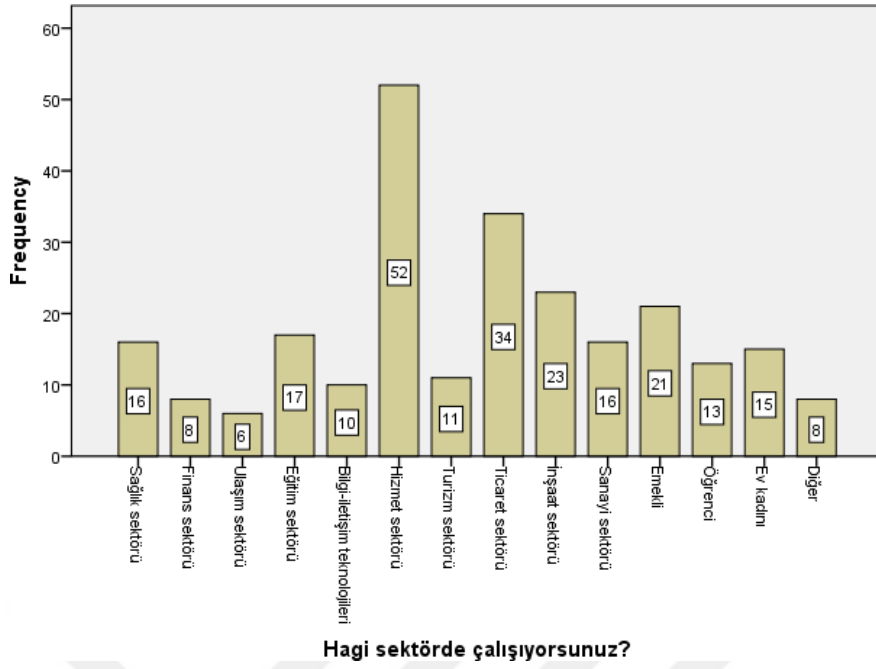
Tiflis kentinin ekonomik yapısına gelince, başkent yine sosyalist dönemden miras olarak kalan çok işlevli bir metropol merkezi olma özelliklerini taşınmaktadır. Gürcistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra, Tiflis'in ekonomik yapısı değişmiştir. Örneğin, Grafik 3.1'e dayanarak, 2018 yılında üretilen brüt katma değerinde üçüncülü ve dördüncülü ekonomik sektörlerden (ticaret, inşaat, ulaşım ve iletişim, hizmet) oluşmaktadır. Bundan dolayı, anket verilerine göre, katılımcıların çalıştığı sektörler ülkenin/kentin genel sosyo-ekonomik durumuna göre şartlandırılmıştır. Anket verileri bağlamında, Tablo 3.4'e göre, her iki semtteki katılımcıların çeşitli meslek gruplarına yoğunlaştığı söylenebilir. Her iki semtte hizmet sektöründe çalışan katılımcıların oranı en yüksektir (Mtatsminda %20,8; Nadzaladevi %16,7). İkinci ve üçüncü yerlerde ticaret (Mtatsminda %13,6; Nadzaladevi – %11,6) ve inşaat sektörleri yer almaktadır. Buna ek olarak, Mtatsminda semtinde katılımcıların %84,2'si ve Nadzaladevi semtinde %81,1'i özel sektörde çalışmaktadır (Grafik 3.2 ve 3.3).

Grafik 3.1 Tiflis'in Brüt Katma Değeri

Grafik 3.2 Çalıştığı Sektörlere Göre Katılımcıların Dağılımı – Nadzaladevi Semti

Grafik 3.3 Çalıştığı Sektörlere Göre Katılımcıların Dağılımı, Mtatsminda Semti

Hizmet sektörünün geliştirilmesi ve burada çalışan kent sakinlerinin yüksek oranın olması ülke ekonomisi politikasından kaynaklanmaktadır. Kuramsal çerçevede ele alındığı üzere, Marks ve Engels kenti tanımlarken kırsal alanlardan farklı olarak kentte nüfusun çoğunun düşün emeği meydana getirerek taşınabilir sermayeyi ürettiğini belirtmiştir (Marks ve Engels, 2013: 42). Diğer sektörlerle gelince, oldukça ilginç ve Gürcistan’a özel bir durumu görülecektir. İnşaat sektöründe çalışanların çoğu göçmendir. Bu sektörde maaşlar diğer sektörlerle göre, daha yüksektir. Lakin bu sektör çalışanlarına sabit ve uzun süreli iş teklifi sunamamaktadır. Dolayısıyla inşaatlar geçici göçmenler için uygun sayılabilir. Kuramsal çerçevede ele alındığı üzere, Ruşen Keleş’e (2000: 29) göre bu tip süreçler gelişmekte olan ülkelerde karakteristiktir. Aynı zamanda farklı eşitsizliklere yol açmaktadır. Çünkü kırsal alandan kentsel alanlara göç eden göçmenleri çoğu düşük eğitim seviyesine sahip bireylerden oluşmaktadır. Bunun karşın, yoğunlaşan inşaatlar, endüstrinin gelişmesini de sağlamaktadır. İnşaat sektöründen talep edilen inşaat ürünleri yerel sanayi sektöründen temin edilmektedir. İnşaat sektöründe duyulan taleplerden dolayı, sanayi sektöründeki istihdam oranının artması görülmektedir. Bütün bu süreçler, ülke ekonomisinde GSYİH’nın artmasının nedeni olabilmektedir (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2021:121- 122). Buna ek olarak Grafik 3.1’de görüldüğü gibi, ticaret Tiflis kentinin ekonomisinde önemliyere olan bir sektördür. Çevresel etki açısından, ticaret inşaat gibi muzır değildir. Ticaretin olumlu yönleri arasında, kolay istihdam imkânları sunan bir sektör olduğu tespit edilmektedir. Gürcistan örneğinde, 1990’lı yıllardan sonra, işsizlik oranının artması

durumunda, Tiflis'te nüfusun büyük kısmın ticaret sektöründe çalışmaya başladıkları fark edilmektedir. Ticarete çalışan insan sayısının yüksek olduğunun, ülkenin ekonomik geçişinde ve dönüşümünde olumlu bir rolün oynadığını söylemek mümkündür (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2021: 151). Gelir kaynağına gelince (Tablo 3.4), her iki semtte, kişisel gelirler farklılıklar göstermektedir. Buna göre, geliri 5000 (Gürcü Lari) ve üzeri olan katılımcıların oranı çok azdır (Mtatsminda %4, Nadzaladevi %2,7). Ayrıca, her iki semtte, katılımcıların çoğu ortalama 1000-2000 Gürcü Lari kazanca sahiptir. En düşük geliri olan katılımcıların çoğu emeklidir. Tablo 3.5'e bakıldığında, çalıştığı sektörlere göre, katılımcıların gelir dağılımına gelince, çok az ama hizmet ve ticaret sektörlerde çalışanların geliri 5000 + Gürcü Lari'dir. Bunun yanı sıra, 1000- 2000 (Gürcü Lari) geliri olan katılımcıların çoğu hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bunun dışında, aynı miktarda gelir olanlardan inşaat, sanayi, ulaşım ve eğitim sektörlerinde çalışan katılımcılardır.

Tablo 3.5 Çalıştığı Sektöre Göre Gelir Durumu

		Hane geliri (Gürcü Lari)								Toplam
		200-e kadar	200-400	401-600	601-800	801-1000	1001-2000	2001-4999	5000+	
Hagi sektörde çalışıyorsunuz?	Sağlık sektörü	2	1	7	1	5	17	4	1	38
	Finans sektörü	2	2	3	4	9	15	9	0	44
	Ulaşım sektörü	0	0	0	0	5	21	4	1	31
	Eğitim sektörü	0	0	2	8	14	21	4	0	49
	Bilgi-iletişim teknolojileri	0	0	0	0	7	13	11	0	31
	Hizmet sektörü	1	1	7	14	41	48	9	6	127
	Turizm sektörü	0	0	1	4	7	11	8	3	34
	Ticare tsektörü	2	3	4	11	33	20	8	5	86
	Tarım sektörü	0	0	0	0	0	2	0	1	3
	İnşaat sektörü	0	1	0	1	5	27	24	3	61
	Sanayi sektörü	0	5	1	2	6	22	4	1	41
	Emekli	1	26	2	2	3	0	0	1	35
	Öğrenci	9	6	10	10	14	9	4	0	62
	Ev kadını	3	6	10	8	5	6	4	0	42
	Diğer	1	3	0	0	1	8	3	0	16

Tablo 3.6'ya göre, her iki semtte, katılımcıların çoğu maaşlı çalışanlardır. Mtatsminda semti (%60,8) ile Nadzaladevi semtinin (%57,6) ortalamaları neredeyse aynıdır. Maaşlı çalışanlardan sonra, bireysel emek faaliyetlerinden elde edilen gelirin oranı yüksektir: Mtatsminda'da %14 ve Nadzaladevi'de %16,4'lük payı oluşturmaktadır. Gelir kaynağı olan emekli maaş oranı Mtatsminda semtinde (%9,6) Nadzaladevi semtinden (%5,6) biraz daha fazladır. Bunun nedeni ise, Mtatsminda semtinde emekli sakinlerin oranının fazla olmasıdır. Bunun yanında mutlaka bahsedilmesi gereken, her iki semtte de öğrenci olan katılımcıların oranının fazla olmasına rağmen burs alan öğrencilerin oranının düşük olmasıdır (Mtatsminda'da %0,8'i ve Nadzaladevi'de %1,3'ü). Gürcistan'ın eğitim sisteminde, diğer Batılı ülkelerde olduğu gibi, ulusal öğrenci burs/kredi sistem olmamasından dolayı, öğrencilerin çalışmaya mecbur kalmaları da söz konusudur. Ancak Gürcistan'da sadece başarı bursu programı bulunmaktadır. Lakin kısıtlı kişiye az miktarda verilmektedir. Dolayısıyla, Tiflis'e göç eden öğrencilerin geçim problemleri yaşadığı da tahmin edilmektedir. Ayrıca bahsedilmesi gereken yurt dışından gelen havalelerdir. Nadzaladevi semtinde bu biçim gelirin oranı %4,2 olup, Mtatsminda semti oranından (%2) fazladır. Havale gönderen kişiler, 1990'lı yıllardan itibaren, yurt dışına çalışma amacıyla göç edenlerdir.

Tablo 3.6 Katılımcıların Gelir Kaynakları

Katılımcıların Gelir Kaynakları	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Maaş	60,8	57,6
Bireysel emek faaliyetlerinden elde edilen gelir	14	16,4
Emekli maaşı	9,6	5,6
Kendi çiftliğinden elde edilen gelir	0,4	0,4
Biriktirilmiş para	0,8	1,3
Kendi işletmesinden elde edilen gelir	4,8	3,3
Burs	0,8	1,3
Diğer insanlardan yardım alıyor	1,2	4,2
Sosyal yardım	1,2	0,9
Yurt dışından gelen havaleler	2	4,2
Diğer	4,4	4,7

3.2.3. Katılımcıların Oturduğu Konut Tipleri ve Mülkiyet Durumu

Örneklem gruplarının konut tipine bakılırsa, Tablo 3.7'e göre, her iki semtte konut tipleri farklılık göstermektedir. Mtatsminda semtinde katılımcıların %66,8'i eski Tiflis tarzı ortak avlulu evlerde oturmaktadır. Nadzaladevi semtinde bu tür konutlar bulunmamaktadır. Halk arasında bu evler "Ortak Avlulu Ev" veya "İtalyan Avlulu Ev" olarak da geçmektedir.

(Görsel 3.1) Kültür bilimci, Tsira Elisashvili'ye göre, "İtalyan Avlulu Ev" kavramı Sovyet dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Bu tarz evler çok gürültülü olduğu için İtalyan mahallelerine benzetmişler (Elisashvili'denakt. Kitaçaevi, 2020:15). Eski Tiflis tarzlı ortak avlulu evler, Tiflis sakinlerinin hayatında özel bir yer tutmuştur. Öncelikle, böyle evler çok kültürlü ortamı oluşturup aile haline gelmiştir. Bu avlularda toplumsal sosyal kontrolü olduğunu söylemek mümkündür. Avluya yeni bir sakin geldiğinde bu avlunun değerlerine ve normlarına göre yaşamak zorundadır. Aksi takdirde, başka yere taşınmak zorunda kalacaktır (Topçişvili, 2017:128).

Görsel 3.1 Tiflis'te Ortak Avlulu Ev

XIX. yüzyılınsonunda, Tiflis'te tren istasyonu açıldıktan sonra, tren istasyonunun etrafında ortaya çıkan Nadzaladevi semtinde barakalar inşaat edilmeye başlanmıştır. Gürcü dilinde olarak adlandırılan konut tipi, geçici sürede az zamanda inşa edilmiş evlerdir ve yanlış kentleşmenin sonucu olarak bilinmektedir (Gürcistan Ulusal Parlamento Kütüphanesi, 2022). Tiflis Tren istasyonunun karşı mahallelerinde, Gürcistan'ın diğer bölgelerinden gelen işgücü, yasadışı bir şekilde, boş arazilerde tek katlı evler (baraka) inşaat etmişlerdir. Zamanla bu tür mahalleler kent sınırlarının içine girip yavaş geliştirilmeye başlanıp bir veya iki katlı müstakil evlere dönüştürülmüştür. Lakin, bu inşaatlar semti daha kırsal alana benzetmiştir (Janaşia, 1989: 350). Günümüzde bu tür evler Lotkini mahallesinde görülmektedir. Böylece, Tiflis'te küçük oranlı ama yine de barakalar bulunmaktadır. Tablo 3.7'e bakıldığında, Mtatsminda semtinde katılımcıların %0,4'ü ve Nadzaladevi semtinde %3,8'i barakalarda oturmaktadır. Bu bağlamda kuramsal çerçevesinde bahsedildiği gibi, Ravenstein, "yayılma" ve "emme" süreci olarak adlandırılan kural gerçekleşmektedir:

Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler konumdadır ve bu süreçler birbiriyle el ele yürümektedir. Buna göre, yeni ve hızlı şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir (Adıgüzel, 2016:23).

Her iki semtte, son 30 yıldır apartmanların yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir. Tablo 3.7'e bakıldığında, Mtatsminda semtinde apartman dairesinde oturan katılımcıların sayısı (%14) Nadzaladevi (%55,6) örneğinden oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında, site/rezidans tipi konutlarda oturan katılımcıların oranı her iki semtte de düşük olduğu görülmektedir (Mtatsminda %0,8'i ve Nadzaladevi %5,1'dir).

Katılımcıların mülkiyet durumuna bakılırsa, Tablo 3.7'e göre, kiracı olma (Mtatsminda %17 ve Nadzaladevi %20) mülk sahibi olma (Mtatsminda %47,6 ve Nadzaladevi %36,9) durumları arasında farklılık görülmektedir. Buna ek olarak, aile bireyleriyle Mtatsminda semtinde katılımcıların %35,5'i ve Nadzaladevi semtinde %42,4'ü oturmaktadır. Bunun yanında, kira miktarına göre, en fazla kiracı Nadzaladevi semtinde bulunmaktadır 301-600 Gürcü Lari ödenen kent kiracıların %70,5'i Nadzaladevi semtte oturmaktadır. Mtatsminda'da bu fiyatla ev tutan sakinlerin oranı %65,9'dur. 601-900 ve üzeri Gürcü Lari 'si aylık kira veren katılımcılar daha fazla orana sahiptir (%4,9 / %4,9). Bunun nedeni, bu semtin daha gelişmiş, turistik ve tarihi yer olmasından kaynaklandığı tespit edilebilmektedir.

Tablo 3.7 Semtlere Göre, Konut Tipi, Mülkiyet Durumu ve Aylık Kira Miktarı

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Konut Tipi		
Apartman Dairesi	14	55,6
Müstakil Ev	18	35,6
Site/Rezidans	0,8	5,1
Baraka	0,4	3,8
Eski Tiflis Tazlı Olarak Avlulu Evi	66,8	0,0
Mülkiyet Durumu		
Mülki sahibi	47,6	36,9
Kiracı	17,2	20,7
Aile Bireyleriyle	35,5	42,4
Aylık Kira Miktarı (Gürcü Lari)		
0-300 Gürcü Lari	24,4	25,3
301-600 Gürcü Lari	65,9	70,5
601-900 Gürcü Lari	4,9	2,1
901+ Gürcü Lari	4,9	2,1

3.3.Katılımcıların Göç Deneyimleri

Kentleşme süreci ele alınırken göç olgusunun da birlikte açıklanması gerekmektedir. Tarihe bakıldığında kentlerin gelişmesinde önemli faktör kente gelen göç dalgalarıdır. Dolayısıyla, bu tez çalışmasında katılımcıların göç deneyimlerinin araştırılması önemlidir. Tablo 3.9'a bakıldığında, "Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıdınız" sorusuna, Mtatsminda semtinde katılımcıların %57,6'sı ve Nadzaladevi semtinde %42,7'si olumlu cevabı vermiştir. Anket verilerine göre, Nadzaladevi semte göç eden nüfus oranının (%57,3) Mtatsminda semtine karşılaştırıldığında, daha yüksek oran olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Nadzaladevi semti göçmenler için önemli bir çekim merkezi olduğu açıkça görülmektedir.

Tablo 3.8 Göç Deneyimi

	Mtatsminda Semi	Nadzaladevi Semi
	%	%
Bugüne Kadar Hep Tiflis'te mi Yaşıyordunuz?		
Evet, doğduğundan beri burada yaşıyor	57,6	42,7
Hayır, daha önce başka yerde oturuyordunuz	42,4	57,3

Göçmenlerin Tiflis'e göç ettiği süreçleri değerlendirildiğinde, 1-5 yıl arasında her iki semtte oturan göçmenlerin oranı değişiklik göstermektedir. 3.9'a göre, bu zaman aralığında Nadzaladevi semtine, göçmenlerin %31,8'lik kısmı yerleşmiştir. Mtatsminda semtinde bu oranı %19'dur. 6-15 yıl aralığı, her iki semtte yüksek oranla ifade edilmektedir. Mutlaka altını çizilmesi gereken son 1 yıl içerisinde gelen göçmenlerin oranı azdır. Bunun nedeni Covid-19 salgını olduğu varsaymaktadır.

Tablo 3.9 Katılımcıların Tiflis'te İkamet Etme Süresi

	Mtatsminda Semi	Nadzaladevi Semi
	%	%
Kaç Yıldır Tiflis'te İkamet Ediyorsunuz		
1 yıldan az	2,9	0,8
1 - 5 yıl arasında	19,0	31,8
6 -15 yıl arasında	36,2	32,2
16 - 30 yıl arasında	20,0	20,2
31 - 45 yıl arasında	10,5	12,4
46+	11,4	2,7

Göçmenlerin cinsiyet farklılıklara bakılırsa, (Tablo 3.10) kadın göçmenlerin erkeklerden fazla olduğu fark edilecektir. Tezin kuramsal çerçevesinde bahsedildiği üzere Ravenstein'in yedinci kuralı kısa mesafede kadınlar erkeklerden daha yoğun bir şekilde göç edebildiğini ifade etmektedir (Ravenstein'denakt. Çağlayan, 2006: 70). Bunun diğer nedeni,

Uluslararası Göç Örgütü'ne göre genel olarak kadınların ikamet yerinin değişmesidir. Bu süreç göç literatüründe göçün feminenleşme süreci olarak geçmektedir (IOM World Migration Reports, 2020: 195-196). Son olarak, göçmenler arasında kadınların oranının fazla olması, Dünya nüfusunda kadınların oranının fazla olmasından da kaynaklanabileceği varsayılmaktadır (World Population Prospects, 2019).

Tablo 3.10 Cinsiyete göre, Göç Deneşimi

Cinsiyete göre, Göç Deneşimi		Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıyordu?		Toplam
		Evet, doğduğundan beri burada yaşıyor	Hayır, daha önce başka yerde oturuyordu	
Cinsiyet	Kadın	174	226	400
	Erkek	162	138	300
Toplam		336	364	700

3.3.1. Göç Edilen Bölgeler

Tablo 3.11'e göre, Tiflis'e göç edenlerin, eski ikamet bölgelerine bakıldığında, her iki semtte İmereti bölgesinden gelen göçmenlerin oranı en yüksektir (Mtatsminda %21,7 ve Nadzaladevi %19,4). Diğer bölgelere gelince, semtlere göre farklılık görülmektedir. Mtatsminda semtinde, İmereti'den göç yoluyla gelenlerden sonra en fazla oran Samegrelo – Zemo Svaneti (%17,9) ve Açıara'dır (%15,1). Nadzlaşevi semtinde ise, ikinci sırada Kakheti (%17,8) ve üçüncü sırada Samegrelo–Zemo Svaneti'dir (%13,2). Bununla birlikte, kuramsal çerçevesinde anlatıldığı gibi Gürcistan'ın iki bölgesi olan Abkhazeti ve Şida Kartli Bölgesi'nin bir kısmı, Rusya Federasyonu'nun işgali altında kalmaktadır. 1990'lı yıllarda Abkhazeti bölgesinde ve 2008 yılında Şida Kartli bölgesinde meydana gelen Rusya-Gürcistan savaşlarından sonra, ülke içinde yerinden edilmiş kişi sayısı artmıştır. Bunlardan çoğu başkente gelmiştir. Ayrıca, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin çoğu merkezde değil, Nadzaladevi gibi kenar semtlere yerleştiği görülmektedir. Dolayısıyla anket verilerine göre, Abkhazeti ve Şida Kartli bölgelerinden gelen göçmenlerin oranı Mtatsminda (Abkhazeti %0,9, Şida Kartli %3,8) semtinden ziyade Nadzaladevi (Abkhazeti %5,8; Şida Kartli %11,2) semtinde daha fazladır. Buna ilişkin, Sovyet dönemindeyken, Tiflis'e göç edenler arasında İmereti başta olmak üzere, Kakheti ve Samegrelo bölgelerinden geldiklerini söylemek mümkündür. Yukarıda bahsedildiği gibi, 1990'lı yıllardan itibaren, Gürcistan bağımsızlığına kavuştuktan sonra dengesiz sosyo-politik durumlardan kaynaklanan, Abkhazeti ve Şida Kartli bölgelerinden iç göç dalgalarının artışı tespit edilmiştir.

Tablo 3.11 Göçmenlerin Eski İkamet Yerleri

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Hangi Bölgeden / Ülkeden Göç Etmiş		
Samegrelo-Zemo Svaneti	17,9	13,2
Abkhazeti	0,9	5,8
Mtsketa – Mtianeti	3,8	3,5
Guria	7,5	5
Raça-Leçkhumi Kvemo Svaneti	2,8	3,1
Samtskhe – Javakheti	3,8	6,6
İmereti	21,7	19,4
Şida Kartli	3,8	11,2
Kvemo Kartli	5,7	11,6
Açara	15,1	1,9
Kakheti	13,2	17,8
Yurt Dışı	3,8	0,8

3.3.2. Göç Etmede Rol Oynayan Faktörler

Tiflis'e göç yoluyla gelen katılımcıların büyük bir kısmı eğitim nedeniyle başkente yerleşmiştir (Tablo 3.12). Bu durumda, Tiflis'in özelliği olan çekici göç faktörü, eğitim merkezi olduğu iddia edilmektedir. Tiflis'e eğitim için gelen Mtatsminda semtindeki göçmenlerin %43,3'ü ve Nadzaladevi semtindekilerin %38,4'ü öğrenci olduğu açığa çıkmaktadır. Bunun dışında, Mtatsminda semti ile Nadzaladevi semti arasında az da olsa farklılıklar görülmektedir. Mtatsminda semtinde, Ekonomik sorunlar, evlilik ve yaşam kalitesinin artması nedeniyle göçmenlerin oranı hepsi için tek tek %14,2'dir. Nadzaladevi semtinde durum biraz farklıdır, eğitimden sonra, diğer nedenlere bakıldığında, evlilik (%16,7), yaşam kalitesinin artması (%15,9) ve ekonomik sorunlar gelmektedir (%15,1). Buna ilişkin teorik kısımda bahsedildiği gibi, neoklasik iktisat teorisi göçmenlerin göç etme nedenleri arasında önemli faktör olarak sosyo ekonomik etmenlerin olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşıma göre emek göçünün temelinde eşit olmayan ekonomik gelişme düzeyi yatmaktadır (Gogsadze, 2005: 80). Bu çalışmanın verilerine dayanarak, göçmenlerin göç etme sebepleri arasında eğitimden sonra ekonomik sorunlarını çözmek ve yaşam kalitesini arttırmak olması neoklasik iktisadi teorisi ile açıklanmaktadır. Ayrıca Sorokin (1959: 133) yaşam kalitesinin artmasını Sosyal Hareketlilik (Sosyal Mobilite) kavramıyla karakterize eder ve bireylerin bir sosyal sınıftan daha üst seviyedeki sosyal sınıfa geçmesi olarak ifade eder. Savaş faktörlerinden göç edenlerin oranı Nadzaladevi semtinde (%6,6) Mtatsminda semtinden (%0,9) daha yüksek olduğu fark edilmektedir. Buna ilişkin, Lee (1966: 42-65) tarafından geliştirilen göçün itici ve çelici

faktörler teorisi, göçmenlerin göç nedenlerini itici ve çekici faktörlere dayanmıştır. Örneğin, göç alan yer için çekici faktöre kaliteli eğitim veya yüksek maaş olabilir, itici faktörler ise bir bölgenin kötü sosyo-ekonomik durumudur. Buna ek olarak, Chelce 'ye (2014: 45) göre, bu tip eşitsizlikler özellikle post Sovyet ülkeleri için sosyalist sistemden kapitalist sisteme geçişinden sonra yaşanmıştır. Ayrıca, Sosyalist sistemin çöküşü ile bu ülkelerde başlayan ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümleri ile kentlerdeki eşitsizlik düzeyi de artış göstermektedir. Dolayısıyla, yukarıda bahsedildiği gibi, Tiflis kentinin çekici faktörleri arasında, eğitim imkânları, yaşam kalitesinin artması ve gelir seviyesinin artması olabilmektedir. İtici faktörler ise, evlilik veya ekonomik sorunlar sayılabilmektedir (Gogsadze, 2018: 133).

Tablo 3.12 Katılımcıların Göç etmelerinde Rol Oynayan Faktörler

	Mtatsminda Senti	Nadzaladevi Senti
	%	%
Göç Ettiye, Tiflis'e Göç Etmesinde Rol Oynanan Faktörü		
Ekonomik sorunlar	14,2	15,1
Sağlık	1,9	1,6
Eğitim	44,3	38,4
İklim	0	0,4
Bireysel/Kişisel gelişimi	7,5	3,9
Evlilik	14,2	16,7
Savaş	0,9	6,6
Yaşam kalitesinin artırılması	14,2	15,9
Görev	1,9	1,6
Özgür olmak	0,9	0

Bunun dışında, Gürcistan'ın kentsel sistemine bakıldığında, başkentin diğer kentlere göre neredeyse her alanda hâkimiyeti açıkça gözlenmektedir. Sovyet dönemlerinden itibaren ülkenin çoğu yatırımlarının Tiflis'te yapıp ve kent dışında diğer yerlerin gelişmemesi söz konusudur. Post-Sovyet döneminde, değişimler ve dönüşümlerden sonra, Tiflis ülkenin en büyük kenti olmuş, ülkenin ekonomik ve kültürel kaynaklarının çoğuna ev sahipliği yapmıştır (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2021: 46). Ülkenin iç göç hareketlerinin analizini yaparak, ülkenin ekonomik-siyasi durumunun açıklanacağı ön görülmektedir. 2014 nüfus sayımına göre, ülkenin dörtte biri Tiflis'te yaşamaktadır. Ayrıca ülke iç göçlerin üçte biri başkente yerleşmeye devam etmektedir (Gürcistan Ulusal İstatistik Kurumu, 2021).

Günümüzde, Tiflis'te istihdam şansının diğer kentlere göre yüksek olduğu ve kentin eğitim merkezi haline geldiği iddia edilmektedir. Bunun yanında, kent etrafındaki kırsal alanlar kendi sınırlarına dâhil olmaya devam etmektedir. Bundan dolayı, göçmenlerin Tiflis'e göç etmesinde itici faktörlerin fazla olduğunu söylemek mümkündür. Gürcistan dağlık bir ülke

oluğu için, ekonomik faaliyetlerin az olduğu dağlık bölgelerden, önce küçük kasabalara sonra büyük kentlere doğru göçler yaşanmaktadır. Bu süreçler Ravenstein'in göç kurallarından, birinci kuralı olan göç ve mesafe kuralına (Göçmenlerin çoğu kısa mesafeli yere göç etmektedir) göre sürmektedir (Adıgüzel, 2016: 23). Genel olarak bakıldığında, ülke içinde, iç göçler arasında en önemi tipi köy-kent göçüdür. Bunların çoğu ise Tiflis'te bulunmaktadır. Hemen hemen tüm orta eğitimli kırsal kesiminden gençler, tarımsal faaliyetlerden yararlanamadığı ve gelirin az olduğu durumlar, onları kentlere doğru itmektedir. Ayrıca, kırsal hayat tarzı eğitimli gençlerin artan kültürel ve bilim ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır (Gaçeçiladze, 1997: 21). Aynı fikirlere sahip olan Ravenstein, göç kuramları adlı eserinde, köy-kent göç tipinin belirgin olduğuuna da işaret etmektedir (Ravenstein'denakt. Çağlayan, 2006: 70).

3.3.3. Göç Edildikten Sonra Yaşanan Sorunlar

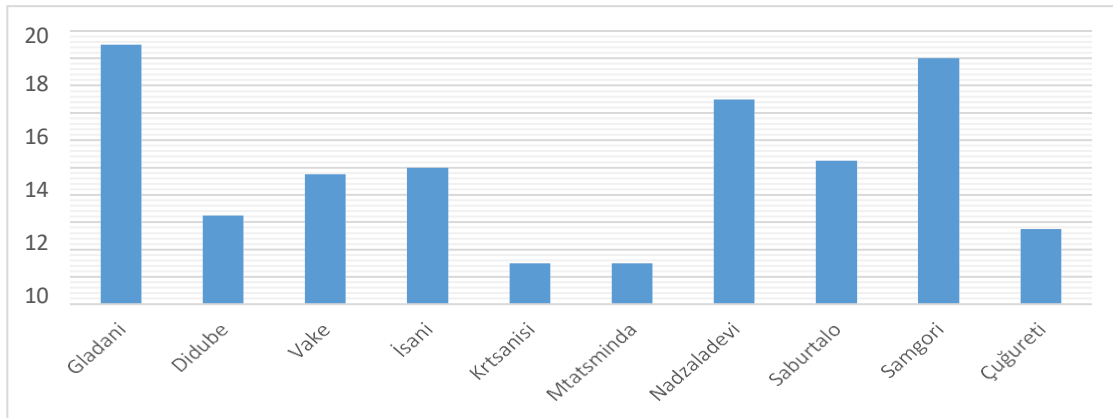
Her iki semtte, katılımcıların büyük oranı, göç ettikten sonra sorunlarla karşılaştıklarını belirtmektedir. Mtatsminda semtinde katılımcıların %78,3'ü ve Nadzaladevi semtinde %82,6'sı sorun yaşadığını söylemektedir (Tablo 3.13). Yaşanan sorunlar arasında, en büyük orana iş bulma zorluğu sahiptir. Kuramsal çerçevede açıklandığı üzere, çok gelişmiş ülkelerde kırdan kente göç pozitif anlamda kentin iş gücü kontenjanını arttırmaktadır. Lakin gelişmekte olan ülkelerde kentlerin istihdam oranı az olduğu için çalışmaya gelen göçmenler işsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu eylem iktisadi bilimlerin Neoklasik Okulu'nun düşünceleri açıklamaktadır. Neoklasik Okulu'nun temsilcilerine göre işsizliğin temeli maaşların yeterli olmaması ve ülkede devlet tarafından asgari ücret miktarının belirtilmemesidir. Dolayısıyla, katılımcılardan alınan yanıtlara bakıldığında, göç sonrası en çok yaşanan sorunun iş bulamama olması yukarıdaki teorilere göre açıklanmaktadır. Bunun dışında, kente uyum sağlama her iki semtte bulunan göçmen katılımcılarında yaşanan sorunlardandır. Barınma sorunları, her iki semtte de etkin bir sorundur (Mtatsminda'da %16,9'u ve Nadzaladevi'de %19,5'i). Bunun dışında, en sık adlandırılan sorunlar arasında ekonomik sorunlar da yer almaktadır (Mtatsminda'da %19,3'ü ve Nadzaladevi'de %15'i).

Tablo 3.13 Göç Sonrasında Yaşanan Sorunlar

	Mtatsminda Senti	Nadzaladevi Senti
	%	%
Göç Sonrasında Herhangi Bir Sorun Yaşamış Mıydı?		
Evet	78,3	82,6
Hayır	21,7	17,4
Göç Ettikten Sonra, Yaşadığı Sorun Nedir?		
Uyum sağlama	24,1	26,2
İş bulma	26,5	28
Barınma	16,9	19,2
Ekonomik sorunları	19,3	15
İklim	1,2	0,9
Kentte oryantasyon sorunu	3,6	4,2
Nüfus yoğunluğu	7,2	5,1
Sağlık sorunları	0	1,4
Diğer	1,2	0

3.3.4. Kentte Oturulan Yerin Seçilmesinde Önemli Olan Kriterler

Grafik 3.4'e bakıldığında, 2014 yılında Gürcistan'da, Ulusal İstatistik Kurumu tarafından yapılan nüfus sayımına göre, haritanın analizine dayanarak, göçmenler için Tiflis'in en çekici semtleri arasında Nadzaladevi semti de yer almaktadır. Bunun nedeni ise ev fiyatların diğer semtlere göre uygun olmasıdır. Nadzaladevi semti, çok fazla öğrenci bulunduğu halde, daire kiralamak veya satın almak daha çok uygundur. Ayrıca merkez ilçelerde toplu taşıma, özellikle metro daha az elverişlidir. Göçmenler genellikle metro bulunan semtlerde yerleşmektedir (Gürcistan Beşerî Coğrafyası, 2021: 80).

Grafik 3.4 Göçmenlerin Tiflis'in Semtlerine Göre Dağılımı (2014)

Katılımcı göçmenlerin kentte oturduğu yerleri seçtikleri kriterler arasında en sık rastlanan kriter semtte mülki olmasıdır. Ayrıca, Mtatsminda semtinden farklı olarak, Nadzaladevi semtinde semtin ucuz olması göçmenler için çekici bir faktördür. Teorik çerçevede anlatıldığı gibi aynı toplumdan gelen insanlar birbirlerine yakın mekânlara yerleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bunun nedeni Ham'a (2016: 45) göre, aynı yaşam tarzlarına sahip insanlar, birlikte yaşamı kolaylaştırmaktadır ve güvenlik hissi vermektedir. Nadzaladevi semtinde oturanların %27,1'i semtin ucuz olduğu için seçtiklerini söylerler. Mtatsminda'da bu oranı iki kat azdır (%10,4). Bunun dışında, akraba veya hemşerilerinin burada olması göçmenler için çekici bir faktör olduğu söylenebilir. Semtin hoşgörülü bir ortama sahip olması, özellikle Mtatsminda semti sakinleri için önemlidir. Burada bulunan göçmenlerin %7,2 oranı, semtini hoşgörülü bir ortamdan dolayı seçtiğini söylemektedir. Bunun nedeni ise Mtatsminda semtinin tarihsel olarak çok kültürlü bir ortam olduğundan kaynaklanabilmektedir. Son olarak, "İmkânınız olsa başka yere göç eder miydiniz?" Sorusuna, her iki kentten olumlu cevap verenler oranı azdır. Mtatsminda semtinde %20 ve Nadzaladevi semtinde %28,9'dur (Tablo 3.14).

Tablo 3.14 Oturulan Yeri Belirtilenken Seçilen Kriterler

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Kentte Oturduğu Yeri Hangi Kriterlerle Seçmiş?		
Sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerin olması	1,2	0
Sağlık hizmetlerin olması	0,4	0,2
İş yere yakın olması	6,4	6,9
Akraba ya da hemşerilerin orada olması	10,4	9,1
Semt ucuz olması	10,4	27,1
Güvenli semt olması	2,8	4,2
Orada komşuluk ilişkilerin güçlü olması	1,2	1,1
Hoşgörülü bir ortama sahip olması	7,2	2,2
Gürültülü yer olmaması	1,6	4
Eğitim imkânların olması/Okula yakın olması	3,6	2,2
Semtte mülkü olması	42	37,6
Elit bir semt olması	2,4	0,4
Tarihi ve doğal güzelliklerin olması	5,6	0,2
Sosyal çevresin orada oturması	3,2	4,4
Diğer	1,6	0,2
İmkânı Olsa Başka Yere Göç Eder Miydi?		
Evet	20	28,9
Hayır	80	71,1

3.4. Mekân, Kent Kimliği ve Aidiyet

Kentleşme kavramı ekonomik, morfolojik veya siyasi alanların önemini belirtirken, kentleşme kavramı sosyolojik bir olgu olarak kente özgü tutumlara ve davranışlara odaklanmaktadır. Modern küreselleşmiş dünyada, kentler özellikle göç dalgalarından etkilenmektedir. Aynı zamanda, göçlerin kentlerde büyük değişiklikler yaptığı da söz konusudur. Bu değişiklikler özellikle meslek dağılımında, aile biçiminde ve toplumsal ilişkilerinde görülmektedir (Wirth, 2002: 16-18). Kentlerin bu dönüşümlerine modernleşme kavramıyla karakterize edilirken, kırsal alanlardan yeni gelen göçmenlerin kent hayatına ayak uydurma süreci kentleşme kavramıyla tasvir edilmektedir. Buna ek olarak, kent sakinlerin zihinsel yaşamlarını araştıran sosyolog Georg Simmel, *Metropolis ve Modern Yaşam* eserinde, kent yaşamının insan psikolojisine etkisinden bahsetmiştir. Giddens'e (2008: 945) göre, Simmel'in teorisi kent sakinlerinin birbirlerinden uzaklaşması ve yabancılaşmasının nedenlerini iyi bir şekilde açıklamıştır. Ayrıca kent yaşam tarzını getirdiği "yalnızlığının" sosyolojik çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır.

Tezin kuramsal kısmında tanımlandığı gibi, bir kentte oturmak mutlaka kentli olma anlamına gelmemektedir. Kentli olmak için, oturulan yerin benimsenmesi, kente özgü yaşam biçimiyle yaşanması, orada kabul edilmesi, kentli kimlik kazanılması, kent kültürünün benimsenmesi ve kent toplumunda sosyalleşmesi demektir. Bundan dolayı, kentleşme olgusuna dayanarak, oturulan kente ait olma duygusunun ve kentli olup olmadığı hissinin ortaya çıkarması bu tez için oluşturulan ankette, son kısmında sorulan sorularından öğrenilmesi amaçlanmaktadır.

Kentleşme olgusunu daha detaylı olarak tartışmak için, bu olguyu oluşturan farklı faktörlerin tek tek açıklanması gerekmektedir. Bu sebeple, kentleşme sürecinin anlamlı değişkenleri aşağıdaki gibidir (Mazlum, 2010: 36);

- Kentte ikamet etme süreci;
- Kentte yer değiştirme eğilimi;
- Akraba, arkadaş veya komşu ile ilişki sıklığı;
- Tüketim alışkanlığı;
- Kentteki bulunan kuruluşlarla olan ilişkisi;
- Kentteki aidiyet;
- Kimlik;

Yukarıdakilerden hareket ederek, bireyin kent kimliğinin kazanmasında, ilk önemli faktör kentte ikamet etme sürecidir. Ancak, sadece kentte uzun süre boyunca yaşamak kentli olma anlamına gelmediği vurgulanması gerekmektedir. Bu faktör ancak toplumsal yaşam

pratikleri ile beraber önem kazandığı öngörülmektedir. Toplumsal yaşam pratikleri arasında en önemlisi komşuluk, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinin olduğu söylenebilir.

3.4.1. Tiflis Kentinde İkamet Etme Süresi

Anket çalışmasının verilerine göre, Mtatsminda semtinde 250 kişide oluşturulan örneklem grubundan 106 kişisi göçmendir. Nadzaladevi’de ise 450 kişiden göçmen kişilerin sayısı 258’dir. Dolayısıyla bu rakamlar, göç olgusu açısından önemli sayılabilir. Tablo 3.15’e göre, Mod her iki semtte aynıdır, bundan dolayı, katılımcıların çoğunun 6 ile 15 yıl arasında Tiflis’te oturduğu görülmektedir. (Mtatsminda %35,8’i ve Nadzaladevi %32,2). Ayrıca. Tablo 3.15’e göre, Nadzaladevi semtinde 1 ile 5 yılları arasında ikamet eden nüfus sayısı da yüksek görünmektedir (%31,8). Mtatsminda semtinde, katılımcıların büyük kısmının Tiflis kentinde 6-15 yılından fazla oturdukları fark edilmektedir. Görüldüğü gibi, Nadzaladevi yeni göçmenlerin oturduğu semttir.

Tablo 3.15 Katılımcıların Tiflis Kentinde İkamet Etme Süresi

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Kaç Yıldır Tiflis'te İkamet Ediyor		
1 yıldan az	2,8	8
1-5 yıl arasında	18,9	31,8
6-15 yıl arasında	35,8	32,2
16-30 yıl arasında	19,8	20,2
31-45 yıl arasında	11,3	12,4
46 +	11,3	2,7
Kayıp (Missing)	144	199
Valid (Geçerli)	106	258
Mod	3	3

Kurumsal çerçevesinde belirtildiği gibi, kente göç eden bireyin hayatının “cemaatten cemiyete” dönüştüğü ve kentsel ortamında, akrabalık ve aile gibi birincili ilişkilerin yerine ikincili ilişkilere geçmesi görülmektedir. Bundan dolayı, kentleşme sürecinde, mekânsal dayanışması güçlenirken, organik dayanışma bağlarının zayıflaması öngörülmektedir. Tezin bu kısmında, örneklem gruplarında, organik ilişkilerin ne derecede korunduğu açıklanacaktır. Tablo 3.16’ya göre, Oturulan mahallede oturanlar arasında katılımcıların yakının (Akraba veya arkadaş) oturup oturmadığı sorulduğunda, her iki semtten, katılımcıların dörtte üçünden fazlası olumlu yanıt vermiştir. Ayrıca Tablo 3. 16’daki (Crosstabs) analize göre, 1 yıldan az zamandır

Tiflis'te ikamet eden katılımcıların aynı mahallesinde oturan yakını (Akraba, arkadaş) olanlar oranı azdır. En yüksek oranı 6-15 yılları arasında kentte ikamet eden gruplarda görülmektedir.

Tablo 3.16 Katılımcıların Tiflis'te İkamet Etme Süresi İle Oturduğu Mahalledeki Akraba veya Arkadaş Gibi Bir Yakının Bulunması

		Mtatsminda semti			Nadzaladevi semti		
		Oturduğu mahallede oturanlar arasında onun yakını oturuyor mu? (Akraba, arkadaş)			Oturduğu mahallede oturanlar arasında onun yakını oturuyor mu? (Akraba, arkadaş)		
		Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Kaç Yıldır Tiflis'te İkamet Ediyor	1 yıldan az	0	3	3	2	0	2
	1-5 yıl arasında	17	3	20	56	26	82
	6-15 yıl Arasında	24	14	38	59	24	83
	16-60 yıl Arasında	13	8	21	45	7	52
	31-45 yıl Arasında	9	3	12	28	4	32
	46+	11	1	12	5	2	7
Toplam		74	32	106	195	63	258

Kentlileşme olgusu incelenirken, kentli yaşam tarzı kavramının da açıklanması gerekmektedir. Kurumsal çerçevesinde görüldüğü gibi, Louis Wirth, kentsel yaşam tarzı ile kentlileşme olgusunun tanımlanmayı çalışmıştır. Yılmazöz'e (2010: 20) göre, kentsel yaşam tarzı kültürleşmiş bir olgu olarak tanımlanması gerekmektedir. Kentsel yaşam kültürünün içinde, heterojenlik, uzmanlaşma, iş bölümü veya bireysellik gibi kavramlar bulunmaktadır. Hem yerel hem de başka yerlerden kente göç eden insanlar, kentsel kültüründe bir sosyalleşme sürecinden geçip adaptasyon sürecini yaşamaktadır ve son olarak kentsel kültürünün bir parçası olmaktadır.

3.4.2. Kentin Sosyal ve Kültürel Hayata Katılımı

Bundan kaynaklanan, kent sakinlerinin serbest zamanlarının nasıl değerlendirdikleri büyük ölçüde önemlidir. Örneklem gruplarının verdiği yanıtlara dayanarak, Tablo 3.17'ye göre, Mtatsminda semtinde katılımcıların %82,8'i boş zamanını kentte geçirmektedir. Nadzaladevi'de bu oran %72,9'dur.

Kentlileşme olgusuna göre, kentli insanın kent kültürünü ve tarihini bilmesi gerekmektedir (Wirth, 2010:14). Dolayısıyla katılımcılara, kentin tarihi yerleri bilip bilmedikleri sorulduğunda, katılımcıların 4/5'ten fazlası olumlu yanıtı vermiştir.

(Mtatsminda'da %88,42'ü ve Nadzaladevi'de %80,9'u "evet" cevabını vermiştir) (Tablo 3.17). Olumlu cevapların yüksek oranı katılımcıların "sosyal istenirlikten" kaynaklandığı da söylenebilir. Bu argüman aşağıdaki sorular ile birlikte güçlendirilebilir. Katılımcılara sorulan kentin tarihi yerleri ziyaret edip etmedikleri sorusu ile başka bir gerçek ortaya çıkmıştır. Verilere dayanarak, Nadzaladevi'de katılımcıların sadece %32,9'u kentin tarihi yerlerini ziyaret etmişlerdir. Mtatsminda semtinde olumlu cevapların oranı daha yüksektir ve neredeyse katılımcıların yarısı (%49,2) olumlu cevap vermiştir. Bunun dışında, müze, sinema, tiyatro gibi kültürel yerlere giden katılımcıların oranı Mtatsminda semtinde daha yüksektir (%57,2). Nadzaladevi'de katılımcıların %45,6'sı olumlu yanıt vermiştir. Oranlara bakıldığında kültürel yerlere giden kişilerin payının yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3.17 Katılımcıların Boş Zamanını Nasıl Değerlendirdiği

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Boş Zamanını Kentte Mi Geçiyor?		
Evet	82,8	72,9
Hayır	17,2	27,1
Kentin Tarih Yerlerini Biliyor Mu?		
Evet	88,4	80,9
Hayır	11,6	19,1
Kentin Tarihi Yerlerini Ziyaret Ediyor Mu?		
Evet	49,2	32,9
Hayır	50,8	67,1
Müze, Sinema, Tiyatro Gibi Yerlere Gidiyor Mu?		
Evet	57,2	45,6
Hayır	42,8	54,4

Buna ilişkin, katılımcıların eğitim durumları ile müze, sinema, tiyatro gibi yerleri ziyaret edip etmedikleri arasında bir ilişkisi olduğu Tablo 3,18'de görülmektedir. Bu varsayımın sınanması için Ki-kare testi yapılmıştır.

H_0 - Eğitim durumu ile kentin kültürel ve tarihi (müze, sinema, tiyatro) yerlerine gidilip gidilmediği arasında ilişkisi yoktur.

H_1 - Eğitim durumu ile kentin kültürel ve tarihi (müze, sinema, tiyatro) yerlerine gidilip gidilmediği arasında ilişkisi vardır.

Eğitim durumu ile kentin kültürel ve tarihi yerlerine gidilip gidilmediği arasında bir ilişki olduğu Ki-kare test ile analiz edilmiştir. Yapılan ki-kare analizinde elde edilen sonuçlara göre: Ki-kare 158,678, $P=0,000 < 0,05$, bağıntısından dolayı bu iki değişken arasında bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. "Eğitim durumu ile kentin kültürel ve tarihi yerlerine gidilip gidilmediği arasında ilişkisi vardır" varsayımı (H_1) onaylanmıştır. Ayrıca bu iki değişken arasında pozitif

ilişki gözlemlenmektedir. Phi Crame's V = 0.476 'dir. Bundan dolayı kişisel eğitim düzeyi arttıkça kentin kültürel yerlerine gitme ihtimali de artabilmektedir (Tablo 3.18, Tablo 3.19 ve Tablo 3.20).

Tablo 3.18 Eğitim Durumu İle Kentin Kültürel Ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki

	Değer (Value)	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	158,678 ^a	5	,000
N of Valid Cases	700		

Tablo 3.19 Eğitim Durumu İle Kentin Kültürel Ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki

	Değer (Value)	Approximate Significance
Nominal by Nominal Phi	,476	,000
Cramer's V	,476	,000
N of Valid Cases	700	

Tablo 3.20 Eğitim Durumu İle Kentin Kültürel Ve Tarihi (Müze, Sinema, Tiyatro) Yerlerine Gidilip Gidilmediği Arasındaki İlişki

	Müze, sinema, tiyatro gibi yerlere gidiyor mu?		Toplam
	Evet	Hayır	
Eğitim Durumu: Okuma-yazması yok	1	0	1
Tamamlanmamış orta okul	3	9	12
Lise	29	116	145
Ön lisans	28	91	119
Lisans	217	126	343
Lisansüstü	70	10	80
Toplam	348	352	700

Kent sosyolojisinde kentlileşme olgusunun belirleyici faktörü olan kentlilik bilinci araştırılması gereken oldukça önemli tutumdur. Kentlileşme kuramlarının özetine dayanarak, kentlilik bilincini üç ana değişkenle ölçülebilir. Birincisi, olan bir yere bağlılık kent kimliğidir, ikincisi kentte bireylere sunulduğu imkânlar ve bunların kullanılması, üçüncüsü ise katılımdır (Ercoşkun vd., 2016: 7).

Sosyoloji kuramlarında, kentlileşme olgusunu tanımlanırken, bireylerin herhangi bir kent mekânında davranışların ve insanlara karşı tutumların incelenmesi de gerekmektedir. Daha detaylı ifade etmek gerekirse, kişinin yaşadığı fiziki çevre ve o çevrede bulunan farklı kurumlarda davranışlarının araştırılması gerekmektedir. Kişinin bu kurumlarda katılımın sebebi, yaşanan sorunların ortaya çıkarması ve çözülmesi için önlemleri alması olabilmektedir. Dolayısıyla, bireyin “katılım” olgusu demokratik bir toplumun oluşturmaya yardım etmektedir (Ercoşkun vd., 2016: 9).

Buna dayanarak, örneklem gruplarında kent sakinlerinin “katılım” olgusunu ortaya çıkarmak için aşağıdaki üç soru sorulmuştur; Her iki semtte, katılımcılara oturduğu mahallelerin ne derecede tanıyıp tanımadıkları sorulmuştur (Tablo 3.21). Mtatsminda semtinde, katılımcıların %84,4’ü ve Nadzaladevi’de %74,9’u olumlu cevap vermiştir. Bunun dışında, yukarıdaki belirtildiği gibi kentlileşme olgusunun ölçümleri arasında bireyin kentte bulunan kuruluşlarla/örgütlerle olan ilişkisidir. Bunun çerçevesinde, katılımcıların sosyal ve siyasi konularda aktif olup olmadıkları, mahallesinde sorun olduğu zaman çözülmesi için şikâyet edip etmedikleri sorulmuştur. Mtatsminda semtinde, katılımcıların %66,4’ü ve Nadzaladevi semtinde %74’ü olumsuz yanıt vermiştir. Buna ek olarak, mahallede sorunlarının çözmesinde kent sakinlerin çoğu kısmı katılmamaktadır (Mtatsminda %80, Nadzaladevi %86)

Tablo 3.21 Katılımcıların Semtlere Göre Mahallelerine Katılımı

	Mtatsminda Semi	Nadzaladevi Semi
	%	%
Mahallesi İyice Tanıyor Mu?		
Evet	84,4	74,9
Hayır	15,6	25,1
Mahallede Sorun Varsa Hemen Çözülmesi İçin Şikâyet Ediyor Mu?		
Evet	33,6	26
Hayır	66,4	74
Mahalle Sorunlarının Çözümüne Katılıyor Mu?		
Evet	20	26
Hayır	80	74

3.4.3.Oturduğu Mahalleye Aidiyet Hissi

Zygmunt Bauman, (2017: 20) modern ve küresel kentlerin kolektif toplumlardaki ilişkileri, günlük yaşam veya kültürün üretiminde büyük değişimlerin ve dönüşümlerin bir sonucu olarak görmektedir. Aidiyet ve kimlik sorunun bu dönüşümlerden kaynaklandığı açıklamasını yapmaktadır. Ona göre, modern dünyada, bireylerin aidiyet ve kimliğin ömür boyu sahip olması artık mümkün değildir. Çünkü ulus devlet denilen toplumlarda bir gruba ait olmak veya kendi kimliğini bulmak aşırı derecede zor görünmektedir. Daha açık ifade etmek gerekirse, Bauman aidiyet ve kimlik krizinin sonucunu şu şekilde tanımlamıştır; Aidiyet alternatifsiz bir koşul olarak kaderleri kaldığı sürece “Bir kimliğe sahip olma” düşüncesi söz konusu olmayacaktır. İnsanlar Böyle bir fikri sadece bir görev biçiminde, bir seferlik meşgaleden ziyade tekrar gerçekleştirilecek bir görev biçiminde akıllarında tutmaya başlayacaktır (Bauman, 2017: 20). Örneklem gruplarına, kendilerini kente ait hissedip hissetmedikleri sorulduğunda, her iki semtte farklı cevaplar ortaya çıkmıştır. Mtatsminda semtinde, katılımcıların çok yüksek oranı (%91,2) oturduğu mahalleye kendini ait hissetmektedir. Mtatsminda semtinden Farklı olarak, Nadzaladevi semtinde katılımcıların %73,1 oranı olumlu yanıtını vermiştir (Tablo 3.22).

Tablo 3.22 Katılımcıların Oturduğu Mahalleye Ait Hissedip Hissetmemesi

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Oturduğu Mahalleye Ait Hissediyor Mu?		
Evet	91,2	73,1
Hayır	8,8	26,9

Kentin bir mekâna aidiyet hissini oluşturması, kente bütünleşerek başkasıyla bir ortamda yaşamak anlamına gelmektedir. Kişinin belli bir mekânda olan deneyimleri, o mekâna yönelik aidiyet duygusunu oluşturmaya yardım etmektedir. Bu nedenle, kentte bulunan mekânların birbirlerinden farklı olması, insanların o mekânlara yönelik farklı boyutlarla aidiyet hissini oluşturmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla aidiyet duygusunun mekânlara göre birbirlerinden farklı olması mümkündür (Ercoşkun vd., 2016: 7). Son olarak, örneklem gruplarının, birbirlerinden farklı yanıtların vermesi doğal bir durum olduğu söylenebilir.

Oturulan semtlerde, bireylerin aidiyet duygusu ile komşuluk ilişkileri arasında bir bağ olup olmadığını öğrenmek için, çapraz tablo ile Ki-kare test analizi yapılmıştır. Tablo 3.23’e göre, 700 katılımcıdan 348’i hem mahalleye kendini ait hissediyor hem de, oturduğu mahallesinde komşuluk ilişkilerinin iyi olduğuna “kesinlikle katılıyor”. Tablo 3.23’te bu iki

değişkenin en yüksek orana sahip olmasına dayanarak: “Yaşadığı semtte komşuluk ilişkileri iyi olan bireylerin kendini yaşadığı yere ait hissetme oranı yüksektir”, hipotez oluşturulmuştur.

H_0 Yaşadığı semtte komşuluk ilişkileri iyi olan bireylerin kendini yaşadığı yere ait hissetme oranı yüksek değildir.

H_1 Yaşadığı semtte komşuluk ilişkileri iyi olan bireylerin kendini yaşadığı yere ait hissetme oranı yüksektir.

Ki-kare analizinde elde edilen verilere göre ki-kare=50,431, $p=0.000<0.005$. Dolayısıyla, mahalleye aidiyet duygusu ile komşuluk ilişkisi arasında bağ bulunmaktadır. Buna ek olarak, kendilerini mahalleye ait hissetmeyen ancak iyi bir komşuluk ilişkilere sahip olan kişiler (95 kişi)de bulunmaktadır (Tablo 3.24).

Tablo 3.23 Oturduğu Mahalleye Ait Hissetme İle Komşuluk İlişkileri Arasındaki Bağlantı

		Mahallesinde komşuluk ilişkileri iyidir				
		Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Kesinlikle katılıyor
Oturduğu mahalleye ait hissediyor	Count	60	35	13	101	348
	Expected Count	56,5	47,7	24,7	99,5	328,6
	% within Oturduğum mahalleye ait hissediyorum	10,8%	6,3%	2,3%	18,1%	62,5%
	% within Mahallem komşuluk ilişkileri iyidir.	84,5%	58,3%	41,9%	80,8%	84,3%
	Hayır	Count	11	25	18	24
	Expected Count	14,5	12,3	6,3	25,5	84,4
	% within Oturduğum mahalleye ait hissediyorum	7,7%	17,5%	12,6%	16,8%	45,5%
	% within Mahallem komşuluk ilişkileri iyidir.	15,5%	41,7%	58,1%	19,2%	15,7%

Tablo 3.24 Oturduğu Mahalleye Ait Hissetme İle Komşuluk İlişkiler Arasında Bağ Olup Olmaması

	Değer (Value)	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	50,431 ^a	4	,000
N of Valid Cases	700		

Benzer durum, komşularla ilişkisi olmayan ancak oturan mahalleye ait hisseden kişilerin sayısı oldukça fazladır. Tablo 3.25'e göre komşularla ilişkisi olmayan 291 kişiden, 198 mahalleye ait hissetmektedir. Kendini kente hissetmemesine rağmen, komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu belirten kişiler de bulunmaktadır. Yukarıda teorik kısımda tartışıldığı üzere, küreselleşmiş kentlerde, komşuluk ilişkilerinin farklı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Kentlerde komşuluk bağları, kentin mekânında yeni gelen göçmenlerin adaptasyonunu sağlamaktadır. Bundan dolayı, kırsal toplumların özelliği olan komşuluk ilişkileri kentleşme süreçlerinde de ileri sürdürebildiği fark edilmektedir (Mazlum, 2010: 231).

Tablo 3.25 Kendisini Kentli Olarak Görüp Görmemesi ile Oturduğu Mahalledeki Komşuluk İlişkileri Arasındaki Bağlantı

	Kendinizi kentli olarak görüyor mu?		Toplam
	Evet	Hayır	
Komşularla ilişkisi var mı? Evet	320	89	409
Hayır	220	71	291
Toplam	540	160	700

Çalışmanın bu kısmında, kent sosyolojisinin kuramsal çerçevesinde, kentlilik bilincini oluşturan unsurların kısaca özeti yapılmıştır. Bu bölümde kentlileşme olgusunu oluşturan toplumdaki davranışlar, tutumlar, toplumsal değerler ve önyargıların tanıtılması amaçlanmıştır. Anketin bu kısmında sorulan sorular, bireylerin yaşadığı geçmişler, o geçmişteki deneyimler ve davranışlar hakkında sorulmuştur. En önemi ise, kişilerin kent kültürünü nasıl anladığı ve kentlilik bilinci kavramını onlar için ne anlama geldiği ışıya çıkartılmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, kent sakinlerinin aidiyet duygusu, zaman geçtikçe gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bundan sonra, belli bir toplumda “kentlilik bilinci” denilen olguyu güçlendirmeye başlamaktadır. Literatür kısmına dayanarak, kentlilik bilinci üç ana faktör tarafından belirlenmektedir: Birincisi yaşandığı kentin kültürel değerlerinin ve tarihinin farkına varmaktadır. Bununla ilgili sorular, kentin tarihi ve kültürel yerlerinin bilip bilmediği ve müze, tiyatro, konser gibi kültürel ve tarihi yerlere gidip gitmediği şeklinde sorulmuştur. İkinci faktör kentin dönüşümünde dâhil olması ve kent için faydalı işlerin yapılmasıdır. Bu faktörün ortaya çıkması için, katılımcılara kentsel sorunların çözülmesinde katılım sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Son olarak üçüncü faktör ise, kente ait olmak ve onu sahiplenmektedir (pozitif anlamda). Bu faktör “kentlilik bilinci” hakkında katılımcıların tutumlarını davranışlarını ve değerlerini ölçülmüştür (Ercoşkun vd., 2016: 17). Son olarak, kentte oturmak, bireyin kentlilik bilincine sahip olması/kentli olmak anlamına gelmemektedir. Tam tersine, kentlilik bilinci, kendini kente ait ve bağımlı olarak hissetmekte, eğitiminde ve kültüründe, kişilere sunduğu fırsatlarla ve bunları kullanmakta, davranışlarıyla ve tutumlarıyla oluşturulabilmektedir.

3.5. Kentleşme ve Kentlilik Algısı

Örneklem gruplarına kentli kimdir/nasıl biridir sorusu sorulduğunda, birbirlerinden tamamen farklı yanıtlar verilmiştir. Tablo 3.26’ya göre, “Kentli insan, kentini koruyan ve sahiplenendir cümlesine”, Mtatsminda’daki katılımcıların %60,4’ü “kesinlikle katılıyorum”, %28,4’ü “katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu oran Nadzaladevi seminde %69,8’e (Kesinlikle katılıyorum) yükselmektedir. Bu verilere göre, herhangi bir ayırt edici faktör ortaya çıkmamıştır. Kentli, doğma büyüme kentli olandır ifadesine her iki semtte katılımcıların çok az oranı kesinlikle katılmıştır (Mtatsminda %3,2 ve Nadzaladevi %3,6). Kentli, kent kültürüne sahip olandır ifadesine, her iki semtten birbirlerine çok yakın oranla yanıtlar ortaya çıkmıştır. Mtatsminda semtinde, örneklem grubunun %59,2’si kesinlikle katılmakta, %28,4’ü katılmaktadır. Nadzaladevi semtinde ise %62,9’u kesinlikle katılmışken %28’i sadece katılmıştır. Bu bağlamda farklılık bu iki semt arasında görülmemektedir. Maddiyat konusuna gelince, kentli, zengin ve sosyetik olandır ifadesine her iki semtten birbirlerine yakın oranlı cevaplar ortaya çıkmıştır. Bu ifadeye Mtatsminda semtinden %2,4’ü kesinlikle katılıyor, %2,8’i katılıyor, aynı zamanda Nadzaladevi semtinde katılımcıların %3,1’i kesinlikle katılıyor, %3,8’i katılıyordur.

Tablo 3.26 Katılımcılara Göre, Kentli Kimdir ve Kentlilik Algısı

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Kentli, Kentini Sahiplenen ve Koruyandır Fikrine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	60,4	69,8
Katılıyor	28,4	21,3
Kararsız	4,8	5,3
Katılmıyor	3,2	0,9
Kesinlikle katılmıyor	3,2	2,7
Kentli, Doğma Büyüme Kentli Olandır İfadesine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	3,2	3,6
Katılıyor	3,2	4,2
Kararsız	7,6	2,9
Katılmıyor	21,2	24
Kesinlikle katılmıyor	64,8	65,3
Kentli, Kent Kültürüne Sahip Olandır İfadesine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	59,2	62,9
Katılıyor	28,4	28
Kararsız	5,2	3,1
Katılmıyor	4,8	2,7
Kesinlikle katılmıyor	2,4	3,3
Kentli, Zengin ve Sosyetik Olandır İfadesine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	2,4	3,1
Katılıyor	2,8	3,8
Kararsız	2,4	2,9
Katılmıyor	12,8	11,6
Kesinlikle katılmıyor	79,6	78,7
Kentte Yaşayan Herkes Kentlidir İfadesine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	1,2	4,7
Katılıyor	2,8	4,4
Kararsız	4	2,9
Katılmıyor	26,8	19,6
Kesinlikle katılmıyor	65,2	68,4
Kendini Kentli Hisseden Kentlidir İfadesine ne Derece Katılıyor?		
Kesinlikle katılıyor	35,6	30,4
Katılıyor	29,6	26,9
Kararsız	10	6,2
Katılmıyor	13,2	12,2
Kesinlikle katılmıyor	11,6	24,2

Görüldüğü gibi farklılık çok azdır ve bir anlama gelmemektedir. Kentte yaşayan herkes kentlidir ifadesine Mtatsminda semtinde katılımcıların %1,2 kesinlikle katılmıştır. Nadzaladevi semtinde bu oran daha yüksektir (%4,7). Bu cevaplardan farklı, kendini kentli hisseden kentlidir

ifadesine her iki semtinde katılımcıların çoğu kesinlikle katılmıştır. Onlara göre, kentli olmak öncelikle ruhsal olarak ve kendini kentli hissetmeye bağlıdır. Buna dayanarak, örneklem grupları arasında kentli olmak kentte doğmuş, büyümüş ve oturmuş olmaktan ruhsal durumu ve tutumlarıdır.

Örneklem gruplarından kentlilik bilinci hakkında olan tutumlarını ve davranışlarını öğrendikten sonra, onlara kendilerini kentli hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Mtatsminda semtinde oturan katılımcıların %83,6'sı kendisi kentli olarak görünmektedir. Nadzaladevi'de ise katılımcıların %73,6'sının kendisini kentli olarak görüldüğü ifade vermiştir (Tablo 3.27). Nadzaladevi'de bu oranın daha düşük olması Nadzaladevi semtinde daha fazla göçmen oturmasından ve göçmenler arasında yeni gelenlerin oranının yüksek olmasından kaynaklandığı söylenmektedir.

Tablo 3.27 Katılımcıların Kendilerini Kentli Olarak Görüp Görmedikleri

	Mtatsminda Semi	Nadzaladevi Semi
	%	%
Kendisi Kentli Olarak Görüyor Mu?		
Evet	83,6	73,6
Hayır	16,4	26,4

Buna ek olarak, kendini kentli olarak hissetme ve Tiflis'te doğma/göç etme değişkenleri arasında bir ilişkisi olup olmadığı öğrenmek için ki-kare analizi yapılmıştır (Tablo 3.28). Çapraz tablodan anlaşıldığı gibi, daha önce başka yerde oturup sonra Tiflis'e göç eden 364 kişiden, 213'ü kendisini kentli olarak hissetmiştir. Ki-kare test sonuçlarına göre ki-kare=149,210, $P=0.000 < 0.005$. Dolayısıyla, Tiflis'te doğmayıp kendisini kentli olarak hisseden kişiler bulunmaktadır. Dolayısıyla, katılımcılara göre, kette doğma ve büyüme kentli olmak anlamına gelmemektedir ve kentlilik bilincinin temeli insanların davranışlarında ve tutumlarındadır (Tablo 3.29).

Tablo 3.28 Kendini Kentli Olarak Hissetme ve Tiflis'te Doğma/Göç Etme Değişkenleri Arasında Bir İlişki Olup Olmaması

			Kendisi kentli olarak görüyor mu?		Toplam
			Evet	Hayır	
Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıyordunuz?	Evet, doğduğundan beri burada yaşıyor	Count	327	9	336
		Expected Count	259,2	76,8	336,0
		% within Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıyordunuz?	97,3%	2,7%	100,0%
	Hayır, daha önce başka yerde oturuyordunuz	% within Kendisi kentli olarak görüyor mu?	60,6%	5,6%	48,0%
		Count	213	151	364
		Expected Count	280,8	83,2	364,0
		% within Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıyordunuz?	58,5%	41,5%	100,0%
		% within Kendisi kentli olarak görüyor mu?	39,4%	94,4%	52,0%

Tablo 3.29 Kendini Kentli Olarak Hissetme ve Tiflis'te Doğma/Göç Etme Değişkenleri Arasında Bir İlişki Olup Olmaması

	Değer (Value)	Df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	149,210 ^a	1	,000	,000	,000
Continuity Correction ^b	147,018	1	,000		
Likelihood Ratio	175,648	1	,000		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	148,997	1	,000		
N of Valid Cases	700				

Bunun dışında, Tiflis'e göç edenlerin kentte ikamet süresi ile kendileri kentli olarak algılaması arasında istatistik olarak bir ilişkisi olacağı öngörülmüştür;

H_0 Kente göç edenlerin kentte yaşama süresi ile kentli hissetmek düzeyi arasında istatistiksel bağ ilişkisi yoktur.

H_1 Kente göç edenlerin kentte yaşama süresi ile kentli hissetmek düzeyi arasında istatistiksel bağ ilişkisi vardır.

Bu varsayımı ki-kare test ile sınanmıştır Tablo 3.30’da görüldüğü gibi, Ki- kare=9,693; $P=0,084>0,005$, Cramer’s $V=0,163$. Dolayısıyla, bu varsayım (H_1) reddedilmiştir ve (H_0) doğrulanmıştır.

Tablo 3.30 Kente Göç Edenlerin Kentte Yaşama Süresi İle Kentli Hissetmek Düzeyi Arasında İstatistiksel BağOlması

	Değer (Value)	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	9,693 ^a	5	,084
Likelihood Ratio	9,683	5	,085
Linear-by-Linear Association	,228	1	,633
N of Valid Cases	364		

3.6. Komşuluk, Sosyal İlişkiler ve Memnuniyet

Komşuluk ilişkisine geçildiğinde, Tablo 3.31’de görüldüğü gibi, her iki semtte, örneklem grubunun yarısından fazlası komşuları ile bir ilişkisi olduğunu belirtmektedir. Fakat Mtatsminda semtinde komşularla ilişki oranı Nadzaladevi semtinden oldukça yüksektir (Mtatsminda %71,2, Nadzaladevi %51,3). Kuramsal çerçevede tanımlandığı üzere, Simmel (1903) *Metropol ve Zihinsel Hayat* adlı makalesinde geleneksel kırsal toplumdan endüstriyel kentsel topluma geçerken topluluk ilişkilerinin zayıfladığı görülmektedir. Hemen ardından “bireycilik”ve “toplumdan izolasyon” gibi nitelikler oluşmaya başlamaktadır. Lakin verilere göre Tiflis kentinin her iki semtinde toplumsal ilişkilerinin (komşuluk ilişkilerinin) hala sürdürüldüğünü söylemek mümkündür. Dahası, katılımcılara herhangi bir kutlamada komşuları ile beraber bir araya gelip gelmediği sorulduğunda, Nadzaladevi semtinden sadece %27’si olumlu cevabı vermiştir, Mtatsminda semtinde ise %48,4 oran ile, daha fazla insan olumlu yanıt vermiştir. Dolayısıyla bu verilere dayanarak, Mtatsminda semtinde komşuluk ilişkilerin daha yüksek oranla sürdürüldüğü söylenmesi mümkündür. Tönnies (2017) komşuluğa kent cemiyeti olarak karakterize etmektedir ve bu cemiyetteki toplumsal ilişkileri dinamik ilişkiler olarak belirtmektedir. Bu ilişkiler kent sorunlarının çözülmesi için önem arz etmektedir. Dolayısıyla literatüre ve verilere dayanarak Tiflis kentinde komşuluk gibi birincilik ilişkileri tamamen ortadan kaldırılmasını söylemek mümkün değildir.

Tablo 3.31 Katılımcıların Mahallede Bulunan Yakınları ve Komşuları

	Mtatsminda Senti	Nadzaladevi Senti
	%	%
Oturduğu Mahallede Oturanlar Arasında Yakını (Akraba, Arkadaş) Oturuyor Mu?		
Evet	78,8	76,4
Hayır	21,2	23,6
Komşularla İlişkisi Var Mı?		
Evet	71,2	51,3
Hayır	28,8	48,7
Kutlamalarda Komşularınla Beraber Bir Araya Geliyor Mu?		
Evet	48,4	27
Hayır	51,6	72,7

Ayrıca bu hipotezin sınanması için, oturlan semtler ile komşuluk ilişkileri arasında bir ilişkisi olduğu varsayımı Ki-Kare analiz ile test edilmiştir:

H_0 Yaşanan mahalle ile komşuluk ilişkisi arasında bağlantısı yoktur.

H_1 Yaşanan mahalle ile komşuluk ilişkisi arasında bağlantısı vardır.

Yapılan ki-kare analizinde elde edilen sonuçlara göre: Ki-kare 26,115, $P=0,000 < 0,05$, Bağıntısından dolayı bu iki değişken arasında bir ilişkisi olduğu kanıtlanmıştır (Tablo 3.32) Dolayısıyla yaşanan mahalle ile komşuluk ilişkisi arasında bağlantısı olduğu H_1 (alternatif hipotez) doğrulanmıştır. Literatür kısmında açıklandığı gibi, Mtatsminda semtinde komşuluk ilişkilerinin daha fazla olmasının sebebi semt tarihine bakıldığında bu ilişkilerin her zaman fazla olduğu görülmektedir. Buna ilişkin Wirth (2002: 15) kentlileşme kavramını açıklarken kentin kendi toplumsal yaşamında daha eski toplulukların izlerini taşıdığı ve bu tarihsel etkinin izlerinin birtakım kentlerde daha derin yansıdığı görülmektedir.

Tablo 3.32 Yaşanan Mahalle ile Komşuluk İlişkisi Arasında Bağ Olup Olmaması

	Değer (Value)	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	26,115 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	25,303	1	,000		
LikelihoodRatio	26,731	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	26,077	1	,000		
N of Valid Cases	700				

Alver (2012: 341-342) komşuluk bağlarını sosyal bir dayanışma göstergesi olarak görmektedir. Bunun kanıtını toplumun kültüründe ve atasözlerinde bulunduğu söylemektedir. Örneğin, “Ev alma komşu al” gibi atasözü, Türk dili gibi, Gürcü dilinde de bulunmaktadır. Dolayısıyla komşuluk ilişkileri Gürcü toplumunda önemli yer almaktadır. Lakin kentleşmenin yoğunlaşmasıyla ve konut tiplerinin değişmesiyle genel anlamda komşuluk bağlarının zayıfladığı da fark edilmektedir. Özellikle apartman gibi büyük konut tiplerinde komşular birbirlerinden yabancılaşmaya başlamışlardır. Bunun nedeni ise, apartmanlarda birbirlerinden çok farklı olan insanların oturmasıdır. Sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesine göre farklı olan, aynı zamandan çeşitli kültürlerden, gelen insanlar birbirlerini yabancı algılandığı için sadece ikincili ilişkiler kurmayı becerebilirler.

Müstakil evler apartmanlardan ziyade daha açık alanda konumlandırılmıştır, dolayısıyla bu tür konut yerleri toplumsal ilişkilere daha açıktır. Buna benzer olarak, kuramsal çerçevesine dayanarak, eski Tiflis tarzlı ortak avlulu evlerde toplumsal dayanışma yine güçlüdür ve birincili ilişkilere dayanarak organik dayanışma tipi yine egemendir.

Yukarıdaki denildiği gibi, Zygmunt Bauman (2017: 28), *Kimlik* isimli kitabında, modern dünyada bir zamanlardaki güçlü komşuluk ilişkilerinin zayıflamasından bahsetmektedir. Ayrıca *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme* makalesinde, Wirth (2002: 90-101) bu süreçlerden bahsetmiştir. Wirth, kenti heterojenlik kavramı ile tanımlamıştır. Bu heterojenlik ise, kentsel toplumunda birincili ilişkilerin zayıflanması ve ikincili ilişkilerin güçlenmesidir. Apartmanlar Wirth’in düşüncelere güzel bir örnek olarak alınabilir. Yukarıdakilere dayanarak, ortaya çıkarılan yeni hipotez Ki-kare test ile analiz edilmiştir (Tablo 3.33);

H_0 Konut tipi ile komşularla ilişki olup olmadığı arasında bir bağ yoktur.

H_1 Konut tipi ile komşularla ilişki olup olmadığı arasında bir bağ vardır.

Yapılan ki-kare analizinde elde edilen sonuçlara göre: Ki-kare 41,704, $P=0,000 < 0,05$, Bağlıntısından dolayı bu iki değişken arasında bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Dolayısıyla yaşanan mahalle ile komşuluk ilişkisi arasında bağlantısı olmadığı varsayım (H_0) reddedilmiştir. Bundan dolayı, konut tipi ile komşularla ilişki olup olmadığı arasında bir bağ vardır.

Tablo 3.33 Yaşadığı Konut Tipinin Komşuluk İlişkileri Arasında Bir Bağ Olup Olmaması

	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,704a	4	,000
Likelihood Ratio	43,251	4	,000
Linear-by-Linear Association	28,609	1	,000
N of Valid Cases	700		

Tablo 3.34'e göre, kuramlardan farklı, en çok apartman dairesinde oturan kişilerin komşularla ilişkisi vardır. En az orana ise site/rezidansta yaşayanlar sahiptir. Bunun nedeni bu tür evlerin yeni inşa edilmesi ve daha yüksek gelirli insanların oturması, (toplumsal ayrışma, kapalı mekânları) olabilmektedir.

Tablo 3.34 Yaşadığı Konut Tipinin Komşularla İlişkisi Arasında Bir Bağ Olup Olmaması-Konut Sorunu

		Komşularla ilişkisi var mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Konut Tipi	Apartman dairesi (Değer) Count	143	142	285
	(Beklenen Değer) Expected Count	166,5	118,5	285,0
	Müstakil ev (Değer) Count	118	87	205
	(Beklenen Değer) Expected Count	119,8	85,2	205,0
	Site/ Rezidans (Değer) Count	7	18	25
	(Beklenen Değer) Expected Count	14,6	10,4	25,0
	Baraka (Değer) Count	14	4	18
	(Beklenen Değer) Expected Count	10,5	7,5	18,0
	Eski Tiflis tarzlı ortak avlulu evi (Değer) Count	127	40	167
	(Beklenen Değer) Expected Count	97,6	69,4	167,0
Toplam	(Değer) Count	409	291	700
	(Beklenen Değer) Expected Count	409,0	291,0	700,0

Sosyolojide, komşuluk ilişkilerini araştıran sosyologlar arasında, komşu kavramı güven kavramının eşdeğer anlamda kullanılmasını tavsiye etmişlerdir. Giddens'e (1998: 33-36) göre, insanların duyduğu güvenme ihtiyacının bir inanç olarak açıklanması gerektir. Çünkü güven duygusu, öngörülemez risklere karşı bir temeldir. Bu konu ile ilgili, Köksal Alver, *Siteril Hayatlar* adlı kitabında, yeni oluşan modern kentlerde, güvenli mekânları araştırırken komşuluk ilişkilerinden de bahsetmiştir. Alver, kentsel yaşamında komşuluk ilişkilerinin değiştiğini söylemekte ancak ortadan kalkmadığını ve yeni biçim olarak sürdürülebildiğini düşünmektedir (Alver, 2007: 30-50).

Komşuluk ilişkileri Gürcistan'ın kültüründe, güven duygusu oluşturan soyut bir olgudur. Ülkenin modernleşmesiyle toplumsal ilişkiler de değişmeye başlamaktadır. Lakin kentsel alanların özel yerlerinde eski gelenekler ve görenekler hala sürdürülebilmektedir. Örneğin, komşuluk bağları Tiflis'in eski ve tarihi semtlerinde, insan hayatında hala önemli bir yere sahiptir. Gündüz ve Yıldız'a (2008: 126) göre, komşuluk ilişkileri karşılıklı yardıma ve güven hissine dayanmaktadır. Bu iki özelliği insanların komşularına değer vermesinin ve güvenilir hissetmesinin nedenlerindendir. Örneklem gruplarının verdiği cevaplara bakıldığında, oturlan mahallerindeki iyi komşuluk ilişkisi olmak ile güvenilir hissini arasında nasıl bir ilişki olduğunu öğrenmek için çapraz tablo ile ki-Kare Analizi Fisher's Exact Test ile yapılmıştır. Analiz kalitesini artırmak için (çünkü hücrelerin %28 'den fazlasında 5'ten küçük frekans olduğu için, bu oranın %20'ye düşürmek amaçlanmıştır) analiz yapmadan önce, değişkenler yeniden kodlanmıştır (Recode into same variables) ve 5'li Likert ölçeği 3'lü ölçeğe kadar düşürülmüştür (Tablo 3.35).

Tablo 3.35 Komşuluk İlişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup Olmaması

		Mahallesi Yeterli Kadar Güvenilirdir (Kategorize edilmiş)			Toplam
		Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	
Mahaltesinde Komşuluk ilişkileri iyidir (Kategorize edilmiş)	Katılmıyor Değer (Count)	29	7	95	131
	Beklenen Değer (Expected Count)	19,8	8,2	102,9	131,0
	Kararsız Değer (Count)	5	8	18	31
	Beklenen Değer (Expected Count)	4,7	1,9	24,4	31,0
	Katılıyor Değer (Count)	72	29	437	538
	Beklenen Değer (Expected Count)	81,5	33,8	422,7	538,0
Toplam		Değer (Count)	106	44	550
		Beklenen Değer (Expected Count)	106,0	44,0	550,0

Tablo 3.35'e göre, mahallesinde güvenilir hisseden ve aynı zamanda komşularıyla iyi ilişkisi olan kişi sayısı en fazlasıdır. Bunun dışında, yapılan ki-kare test (Fisher's Exact Test) ile oturan mahallesinde güvenilir hissetmek ile komşularla iyi bir ilişkisi olmak arasında bir bağ olduğu varsayımı sınanmıştır:

H_0 Oturulan mahallenin güvenilir olup olmadığı ile komşularla iyi bir ilişkisi olup olmadığı arasında bir bağ yoktur.

H_1 Oturulan mahallenin güvenilir olup olmadığı ile komşularla iyi bir ilişkisi olup olmadığı arasında bir bağ vardır.

Yapılan ki-kare analizinde elde edilen sonuçlara göre: Fisher's Exact Test Değeri 20,363, (Exact Sign. (2 sided)) = 0,000<0,05. Bu bağıntısından dolayı bu iki değişken arasında bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır (Tablo 3.36). Dolayısıyla Oturulan mahallenin güvenilir olup olmadığı ile komşularla iyi bir ilişkisi olup olmadığı arasında bir bağ olmadığı varsayımı (H_0) reddedilmiştir. Bundan dolayı, oturan mahallenin güvenilir olup olmadığı ile komşularla iyi bir ilişkisi olup olmadığı arasında bir bağ vardır. Buna ek olarak, etki boyutunu ölçmek için Phi and Cramer's V istatistik test kullanılmıştır. $\Phi=0.199<0,10$ Dolayısıyla varsayımdaki ilişkinin az olduğunu ifade etmektedir (Tablo 3.37). Literatürde anlatıldığı gibi, modern çağda hızlı nüfus artışı olan kentlerde güvenlik sorunu her zaman önemli olmuştur. İnsanlar kentte yerleşim yerini belirlerken muhitin güvenli olup olmadığına dikkat etmektedirler (Kaçkaçışvili, 2014: 4). Buna ilişkin Newman, komşuluk ilişkilerinin bütünleşmesi kent çevresini daha güvenli hale getirdiğini ifade etmektedir. Çünkü, komşuluk ilişkileri doğal bir polis gücü olarak tanımlanabilir. Sonuç olarak bu verilere ve literatüre dayanarak mahallede komşuluk ilişkileri iyi olduğu takdirde insanlar kendilerini daha güvenli hissetmektedir.

Tablo 3.36 Mahalledeki komşuluk ilişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup Olmaması

	Değer (Value)	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig.(2- sided)	Exact Sig.(1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	27,770 ^a	4	,000	,000		
Likelihood Ratio	19,206	4	,001	,001		
Fisher's Exact Test	20,363			,000		
Linear-by-Linear Association	7,205 ^b	1	,007	,008		
N of Valid Cases	700				,005	,001

Tablo 3.37 Mahalledeki Komşuluk İlişkisiyle Mahalledeki Güvenirliliği Arasında Bir Bağ Olup OlmamasıGüvenlik ve Asayiş

	Değer (Value)	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal Phi	,199	,000	,000
Cramer's V	,141	,000	,000
N of Valid Cases	700		

Tablo 3.38 Katılımcıların Oturduğu Semtten Başka Bir Semte Yerleşmeyi Düşünüp Düşünmemesi

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Oturduğu Semtten Başka Bir Semte Yerleşmeyi Düşünüyo Mu?		
Evet	16,4	28,4
Hayır	83,6	71,6
Eğer Cevabı Evetse, Hangi Mahalleye Yerleşecek?		
Didube	4,8	10,9
Nadzaladevi	2,4	3,9
Vake	9,5	10,2
İsani	4,8	5,5
Krtsanisi	11,9	7
Mtatsminda	14,3	2,3
Gldani	2,4	29,7
Saburtalo	9,5	0,8
Samgori	4,8	4,7
Kent dışına	35,7	25
Taşınmak İstemenizin Nedeni nedir?		
İş yerine/okuluna yakın olması	4,8	27,7
Yeşil alanların daha fazla olması	31	22,3
Elit bir mahalle olması	4,8	11,5
Daha iyi bir altyapıya sahip olması	9,5	20
Hoşgörülü bir ortama sahip olması	4,8	2,3
Gürültülü yer olmaması	16,7	6,9
Daha güvenilir bir yer olması	0	1,5
Ulaşım erişebilirliği olması	2,4	0,8
Daha ucuz bir mahalle olması	9,5	1,5
Daha temiz bir mahalle olması	2,4	3,1
Yeni inşaat edilmiş binalar olması	7,1	0,8
Diğer	7,1	1,5

Mahallesinden memnuniyetlik seviyesini ölçtükten sonra, katılımcılara başka bir mahalleye veya kent dışına yerleşme isteğinin olup olmadıkları sorulmuştur. Tablo 3.36'e göre, Mtatsminda ile Nadzaladevi arasında farklılık bulunmaktadır. Mtatsminda semtinden

katılımcıların sadece %16,4'ü diğer semtine yerleşmeyi düşünüyordur. Nadzaladevi'de ise bu oran daha yüksektir (%28,4). Buna ek olarak, Mtatsminda semtinde, katılımcıların çoğu (%35,7) kent dışına gitmek istemektedir. Nadzaladevi'de ise katılımcıların en fazla oranı (%29,7) Gldani semtine yerleşmeyi düşünmektedir. Gldani semt Nadzaladevi semtin hemen yanındadır. Bunun dışında, katılımcılara gitme istediklerinin nedeni sorulduğunda Mtatsminda semt sakinlerinin %31'i yeşil alanların daha fazla olması için diğer semte yerleşmeyi düşünmektedir. Nadzaladevi semtinde ise, en önemli faktör iş yerine/okuluna yakın olmasıdır (%27,7).

3.7. Kentsel Sorunlar

Tiflis'te kentleşme sürecinde, çeşitli faktörlerden dolayı, zamanla kentsel sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kentsel sorunlarını ortaya çıkaran nedenleri, bu çalışmasının ilk kısmında tartışılmıştır. Bu bölümde ise anket çalışmasındaki katılımcılarına göre, Tiflis kentindeki kentsel sorunlar ele alınacaktır. Kentsel sorunları ortaya çıkarması için, öncelikle oturduğu mahallede katılımcıların memnuniyet düzeyi ölçülmüştür, ondan sonra verilere dayanarak diğer sorunlar ele alınmıştır.

3.7.1. Oturulan Mahalleden Memnuniyet

Kentsel gelişme sürecinde, Tiflis'te yaşam kalitesinin de analiz edilmesiyle bu tez çalışması önemli bir bilgi aktarımını sağlamaktadır. Bunun için, katılımcıların, kentsel alanda yaşam memnuniyetinin düzeyi Likert-Ölçeği ile ölçülmüştür. Likert-Ölçeği kullanarak, kent sakinlerinin kente karşı tutumları ve toplumsal olguların ortaya çıkarılması sağlanmıştır (Newman, 2012: 120). Yaşam kalitesinden bahsetmek gerekirse, “kalite” insan yaşamının bir parçası olup pek çok bilim alanı tarafından araştırılan bir kavramdır. Kentte kentsel yaşam kalitesi ulaşım, güvenlik, konut, alt yapısı gibi yaşam standartlarının belli bir düzeyde sağlanmasıdır. Kentte yaşam standartları ölçülebilir bir kavramdır ve belirli kriterleri karşılaması gerekmektedir (Bilgili, 2017:94). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, “yaşam kalitesi” kavramı, bireylerin refah düzeyini ifade eder, yaşadıkları kültürde ve değer sisteminde, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlık durumu, sosyal ilişkiler, bağımsızlık düzeyi, kişisel tutumları ve inançları gibi birleştiren etkenlerden oluşmaktadır (World Health Organization, 2012: 11). Modern dünyada, özellikle kentleşme konusu araştırılırken, bu kavramdan mutlaka bahsedilmesi gerekmektedir. Buna ilişkin, kent toplumunda bireylerin yaşam durumunun tanımlanabilmesi için önce Maslow'un (1970) İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin açıklanmasına gerek duyulmaktadır. Bu teoriye göre, bireyin ihtiyaçları beş aşamaya bölünmektedir;

1. Fiziksel ihtiyaçlar (yemek);
2. Güvenlik ihtiyaçları;
3. Sosyal ihtiyaçlar (ait olma ve sevgi);
4. Saygı görme ihtiyaçları (sosyal statü ve saygınlık);
5. Kendini geliştirme;

Maslow'un (1943: 7-15) teorisi bireylerin yaşam kalitesinin ölçmesi için gereken temel gereksinimleri hakkında bilgi vermektedir. İnsan davranışları, insanın hiyerarşik ihtiyaçlarını tatmin etmesinden kaynaklanmaktadır. Daha temel ihtiyaçların tatmin edebilmesi ilerde insan kendini geliştirmesine yol açmaktadır. Ancak bunun için her aşamadaki ihtiyaçların tatmin edebilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, bu araştırmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün oluşmaktadır (World Health Organization, 2012: 12-23) belirttiği yaşam kalitesinin boyutları arasında, mekân boyutu en önemlisidir. Özellikle, kentsel alandaki bireylerin yaşam durumu değerlendirilirken. Son olarak, Hüseyin'den aktaran Bilgili'ye göre; Kentsel yaşam kalitesini oluşturan unsurların mekânsal ve yerel toplumsal açıdan değerlendirilmesi gündeme gelmektedir. Kentin içme suyu, kanalizasyon, yol, park, gibi altyapı hizmetlerinin gelişmişlik düzeyinden kültürel, sosyal ve ekonomik imkânların ve sunulan hizmetlerin gelişmişlik düzeyine kadar değişik unsurlar kentin yaşam kalitesini oluşturmaktadır (Bilgili, 2017: 61). Yukarıdakilere dayanarak, Tablo 3.39 incelediğinde yaşadığı mahalledeki memnuniyet düzeyleri tartışılacaktır.

Tablo 3.39 Oturulan Mahalledeki Evlerden Memnuniyet

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Oturduğu Ev Yaşam Koşullarına Uygundur		
Kesinlikle Katılmıyor	9,2	7,6
Katılmıyor	10	11,8
Kararsız	1,6	2,4
Katılıyor	39,2	40
Kesinlikle Katılıyor	40	38,2
Mahallesindeki Evler Yaşam Koşullarına Uygundur		
Kesinlikle Katılmıyor	18,8	8
Katılmıyor	22,8	16,9
Kararsız	18,8	5,1
Katılıyor	26	40
Kesinlikle Katılıyor	13,6	30
Mahallesindeki Evler/Binaların Yıkılma Riski Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyor	33,6	11,3
Katılmıyor	26,4	25,3
Kararsız	1,6	6,1
Katılıyor	21,2	32
Kesinlikle Katılıyor	17,2	25,3

Tablo 3.39'a göre, her iki semtte katılımcıların oturduğu ev yaşam koşullarına uygundur. Tablo 3.39 incelendiğinde Mtatsminda semtinde oturduğu evi yaşam koşullarına uygun gören semt sakinlerinin ortalaması 3,91 ve mod 5 olarak bulunmuştur. Nadzaladevi semtinde ise, katılımcıların ortalaması 3,90, mod ise 4 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla her iki semtte çoğu katılımcıların oturdukları evlerin yaşam koşullarına uygun olduğu tespit edilmektedir.

Mahalledeki evlerin yaşam koşulları incelendiğinde farklılık görülmektedir. Mtatsminda semtinde, katılımcıların çoğununa göre, mahallesindeki evler yaşam koşullarına uygun değildir. Nadzaladevi semtinde resim daha farklıdır. Katılımcıların sadece %8'i mahallesindeki evlerin yaşam koşullarına uygun olmadığına kesinlikle katılmıyor ve %16,9'u "katılmıyor" cevabını vermiştir. Verilere göre, Mtatsminda semtinde ortalama 2,93'ü Nadzaladevi'de ise 3,67'dir. Mod her iki semtinde aynı olup 4'tür.

Bu sorular dışında, her iki semtin mahallerindeki binaların yıkılma riskine geçince, tamamen farklı bir gerçekle karşılaşılacaktır. Mtatsminda semtinde evlerin/binaların yıkılma riski olduğuna katılımcıların %33,6'sı "kesinlikle katılıyorum" ve %26,4'ü "katılıyorum" yanıtlarını vermiştir. Nadzaladevi semtinde "kesinlikle katılanların" oranı sadece %11,3 olup "katılanların" oranı %25,3'tür. Ayrıca, Mtatsminda semtinde ortalama 2,62 ve Nadzaladevi semtinde 3,35'tir. Buna ek olarak, Mtatsminda semtinde mod 1'dir, (kesinlikle katılmıyorum), Nadzaladevi'de ise 4'tür (katılıyorum). Bundan dolayı Mtatsminda semtinde, katılımcıların cevaplarına dayanarak, binaların yıkılma riski olduğunu söylemek mümkündür.

3.7.1. Eski Binalar ve Köhneleşme

Tablo 3.40 incelendiğinde Mtatsminda semtinde eski ve yıkılma riski ile karşılaşan binaların sayısı diğer semte göre yüksektir. Bunun nedeni ise Mtatsminda semtinin daha eski bir semt olması ve oradaki binaların çoğunun 1 ya da 2 yüzyıl öncesinden inşa edildiğini söylemek mümkündür. Nadzaladevi semtinde bulunan binaların çoğu Sovyet döneminde inşa edilmiştir. Dolayısıyla mimari açıdan Tiflis orijinal ve kendine özgü özel bir kent olduğuna inanılmaktadır.

Tablo 3.40 Semtlere Göre Oturulan Mahallelerdeki Evlerin Durumu

	Oturduğu ev yaşam koşullarına uygundur	Mahallesindeki evler yaşam koşullarına uygundur	Mahallesindeki binaların yıkılma riski yoktur	Oturduğu ev yaşam koşullarına uygundur	Mahallesindeki evler yaşam koşullarına uygundur	Mahallesindeki binaların yıkılma riski yoktur
	Mtatsminda Semti			Nadzaladevi Semti		
Ortalama	3,91	2,93	2,62	3,9	3,67	3,35
Mod	5	4	1	4	4	4
Standart Sapma	1,281	1,336	1,54	1,254	1,281	1,387

Görsel 3.2 Eski Tiflis'te (Mtatsminda Senti) Bulunan Hasarı Görmüş Tarihi Ev

Görsel 3.2'de görüldüğü gibi, eski Tiflis'te (Mtatsminda semti) çökme ve yıkılma riskleri ile karşı karşıya kalan kent sakinlerinin konutsuz kalma ihtimali çok yüksektir. Mtatsminda semti gibi tarihi semtlerde yüzlerce hasarlı ev bulunmaktadır. Yarı çökmüş balkonları veya deforme olmuş pencereleri çıplak gözle bile görülebilmektedir. Bunun gibi sorunların çözülmesi ise Tiflis Belediyesi'nin sorumluluğundandır. Tiflis Belediyesi'nin resmi kayıtlarına göre, kentte genelde 10000 tane hasar görmüş ev/bina bulunmaktadır (Tiflis Belediyesi, 2022). Ancak gerçekte tamamen farklı bir görüntü ile karşılaşılmaktadır. Bunun nedeni ise, Gürcistan'da bulunan köhnemiş ve yarı çökmüş binalar hakkında erişebilecek bir verinin bulunmamasıdır. Mimar Nino Zazaniaşvili'ye göre, hasar görmüş evlerin ve binaların yenilenme stratejisi doğrultusunda, yenilenme süreci aşamalı olarak uygulanacaktır. Tiflis Belediyesi, "Eski Tiflis'in Yeni Hayatı" projesi kapsamında sorunu çözmeye çalışmaktadır. Ancak, Nino Zazaniaşvili'ye göre, Bu proje için belediye tarafından tahsis edilen para miktarı, bu problemin gündemden tamamen kaldırılmasına yeterli değildir (Arabuli, 2022: 14).

Görsel 3. 3 Hasar Görmüş Ev – Mtatsminda Senti

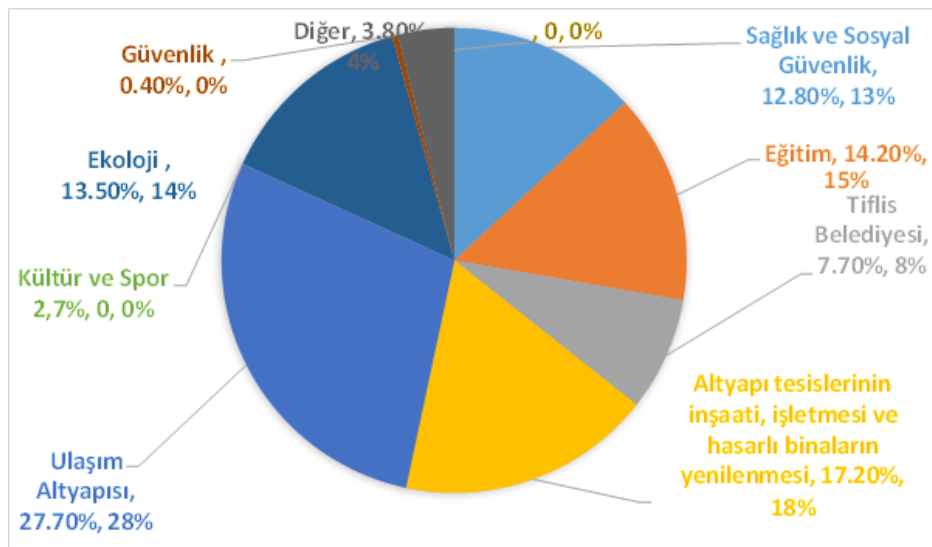
Görsel 3. 4 Hasar Görmüş Ev (Mtatsminda Senti)

Görsel 3. 5 Hasar Görmüş Ev – Mtatsminda Semti

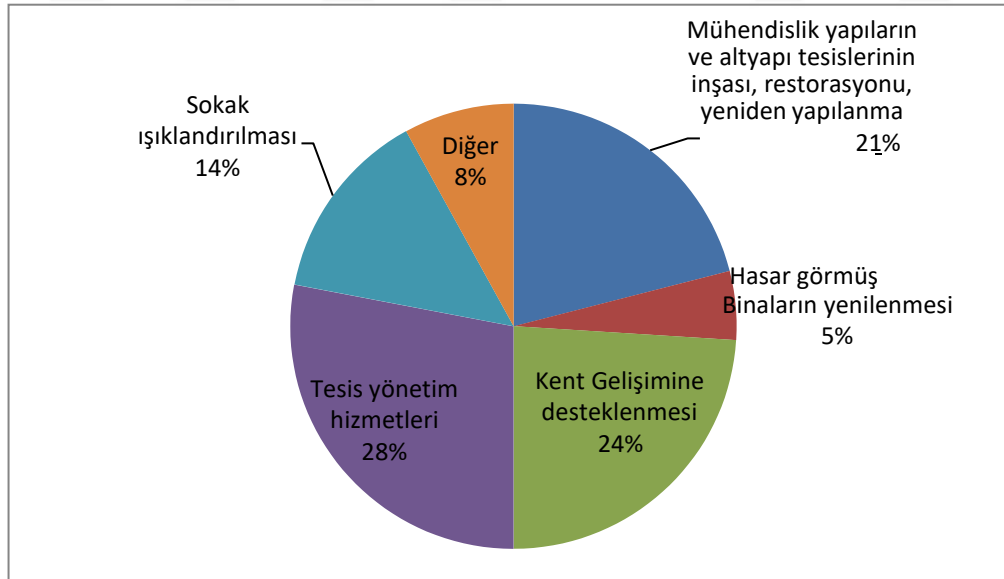

Buna ilişkin, Tiflis Belediyesi bütçesinden tahsis edilmiş öncelikler bu probleme karşı belediyenin bu sorununa karşı tutumlarını göstermektedir. 2021 yılın için Tiflis Belediyesi bütçesinden ayrılan ödenek oranları önceliklere göre aşağıdaki gibidir. Grafik 3.5'te görüldüğü gibi, altyapı tesislerinin inşaatı, işletilmesi ve hasarlı binaların yenilenmesi için belediye bütçesinin %18'i harcanmıştır. Altyapı tesislerinin inşaatı, işletilmesi ve hasarlı binaların yenilenmesinde tahsis edilmiş bütçesinin %5'i (9.901.500 Gürcü Lari) hasar görmüş binaların yenilenmesi için harcanmıştır.

Grafik 3.5 Tiflis Belediyesi'nin Bütçesinden Tahsis Edilmiş Öncelikler (2021)

Kent araştırmacısı ve mimar Nino Zazanaşvili'ye göre, bu sorunlara yönelik çalışan kurum Tiflis Belediyesi'nin "Tiflis Kalkınma Fonu'dur". Bu fonun amacı kentin tarihi kısmında köhneleşmiş ve yarı yıkılmış binaların ayrıca tarihi yerlerin yenilenmesidir. Bu projelerden sonra bu semtlerin/mahallelerin turistik çekim merkezi haline dönüştürülmesi beklenmektedir. Lakin bu projenin hem avantajları hem de dezavantajlarının tartışılması önemlidir. Örneğin, restorasyon projeleri mahalledeki komşuluk ilişkilerine yönelik uygulanmamaktadır. Restorasyondan sonra komşuluk ilişkilerinin dağılmasının yaşanacağı da öngörülmektedir. Çünkü mahallenin turistik yere dönüştüğünde ev fiyatları hemen artmaya başlamaktadır. Mahalledeki küçük bakkallar yerine lüks mağazalar ve kafeler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu programın bütçesi sınırsız olmadığı için, kent belediyesi yeni bir çözüm arayışında olup, kentin restorasyon projesine özel sektörün katılımlarını kolaylaştırmıştır. Özel sektörden gelen yatırımcılara, belediye ekstra hizmetler sunmuştur. Dolayısıyla kent sakinleri kendi kişiliklerine uygun teklifte bulunmuşlardır. Belediye bu süreçte özel sektörün güçlendirilmesini sağlamıştır. Lakin burada altının çizilmesi gereken, sorumluluğu başkasına yüklenmesidir. Devletin yeterince müdahil olmadığı süreçte kent çevresinin hasar görebilme ihtimali yüksek kalacaktır (Zazanashvili, 2021: 65).

Grafik 3.6 Altyapı Tesislerinin İnşaatı, İşletilmesi ve Hasarlı Binaların Yenilenmesinde Tahsis Edilmiş Projeler(2021)

3.7.2. Engellilere Uygun Olmayan Altyapı Sorunu

Binalardan sonra, kentlerde altyapıların uygun bir şekilde bulunması son derecede önemlidir. Tablo 3.41’e dayanarak, katılımcılar, her iki semtte altyapı sorunlarının olduğunu belirtmektedir. “Mahallem yeterli düzeyde altyapıya sahiptir” cümlesine, Mtatsminda semtinde katılımcıların %22,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %37,2’si “katılmıyorum” ve Nadzaladevi’de %12,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %40,4’ü “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Ayrıca Mtatsminda semtinde katılımcıların yarısından fazlası ve Nadzaladevi semtinde katılımcıların yarısı, mahallesindeki kaldırım ve yol kaplamaları çağdaş yaşam düzeyine uygun olmadığını söylemektedir. Su ve kanalizasyon sistemine geçince, katılımcıların yarısından fazlası bu sistemlerin düzgün çalıştığı yanıtını vermektedir. Lakin veri analizi yaparken, memnun olmayan kent sakinleri de bulunmuştur. “Mahallemdeki su ve kanalizasyon sistemi düzgün çalışmaktadır” cümlesine, Mtatsminda semtinde katılımcıların %12,8’i “kesinlikle katılmıyorum” ve %22,4’ü “katılmıyorum”, Nadzaladevi semtinde ise %8,7’i “kesinlikle katılmıyorum” ve %20,7 “katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu durumda, her iki semtte kent sakinlerinin belediye hizmetlerinden memnun olmadıkları görülmektedir. Tablonun tamamına bakıldığında, her iki semtte katılımcıların yarısı bile mahallesinin yeterli düzeyde altyapıya sahip olmadığını vurgulamıştır. Özellikle her iki semtinde kaldırımların ve yol kaplamalarının çağdaş yaşam düzeyine uygun olmadığı görülmektedir. Buna ek olarak, su ve kanalizasyon sorunu az oranda ama yine her iki semtte yaşanmaktadır.

Tablo 3.41 Mahallerdeki Altyapı Hakkındaki Sorular

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Mahallem Yeterli Düzeyde Altyapıya Sahiptir		
Kesinlikle Katılmıyorum	22,8	12,4
Katılmıyorum	37,2	40,4
Kararsızım	1,6	4,7
Katılıyorum	22,8	23,8
Kesinlikle Katılıyorum	15,6	18,7
Mahalledeki Kaldırım ve Yol Kaplamaları Çağdaş Yaşam Düzeyine Uygun		
Kesinlikle Katılmıyorum	18,4	11,8
Katılmıyorum	34,8	38,4
Kararsızım	1,6	4,4
Katılıyorum	22	24,2
Kesinlikle Katılıyorum	23,2	21,1
Mahalledeki Su ve Kanalizasyon Sistemi Düzgün Çalışmaktadır		
Kesinlikle Katılmıyorum	12,8	8,7
Katılmıyorum	22,4	20,7
Kararsızım	1,6	4,7
Katılıyorum	22,8	31,3
Kesinlikle Katılıyorum	40,4	34,7

Son olarak, Tablo 3.42'ye bakıldığında, yol kaplamaları ve kaldırımların çağdaş düzeye uygun olduğuna dair katılımcıların verdiği yanıtlar ortalaması Mtatsminda semtinde 2,97 ve Nadzaladevi'de 3,04'tür. Dolayısıyla kent sakinleri ortalama olarak “katılmıyorum” yanıtını vermiştir.

Tablo 3. 42 Mahallerdeki Altyapı Hakkındaki Soruların Ortalama ve Mod Değerlerini Gösteren Tablo

	Mtatsminda Semti			Nadzaladevi Semti		
	Mahallesi yeterli düzeyde altyapıya sahiptir	Mahallesindeki kaldırım ve yol kaplamaları çağdaş yaşam düzeyine uygundur	Mahallesindeki su ve kanalizasyon sistemi düzgün çalışmaktadır	Mahallesi yeterli düzeyde altyapıya sahiptir	Mahallesindeki kaldırım ve yol kaplamaları çağdaş yaşam düzeyine uygundur	Mahallesindeki su ve kanalizasyon sistemi düzgün çalışmaktadır
Ortalama	2,71	2,97	3,56	2,96	3,04	3,63
Mod	2	2	5	2	2	5

Katılımcılara sorulan sorulardan, semtlerin altyapısının engelliler için uygun olup olmadığı öğrenilmesi amaçlanmıştır, alınan cevaplara bakıldığında her iki semtin engelliler için gerekli altyapıya sahip olmadığı anlaşılmıştır. Dahası, katılımcıların verdiği yanıtlarına göre, semtlerde engellilere uygun altyapının olmadığı oranı yüksektir. Tablo 3.43'e göre, Mtatsminda semtinde katılımcıların %62,4'ü ve Nadzaladevi semtinde %66,9'u engellilere uygun altyapıya sahip olduğu bir mahallede oturmamaktadır. Her iki semtinde çok az miktarda engellere uygun altyapı bulunmaktadır.

Tablo 3.43 Engellilere Uygun Altyapı Durumu

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Mahalle Engellilere Uygun Altyapıya Sahiptir		
Kesinlikle Katılmıyorum	62,4	66,9
Katılmıyorum	22	18
Kararsızım	2,4	4
Katılıyorum	6,4	5,1
Kesinlikle Katılıyorum	6,8	6

3.7.3. Ulaşım ve Trafik Sorunları

Tablo 3.44'e bakıldığında, otopark sorunu, hızlıca nüfusu artan Tiflis'te gündeme gelmektedir. Lakin bu sorunu yaşayanlar arasında Mtatsminda semti sakinlerinin oranı Nadzaladevi semtinden daha yüksektir (Mtatsminda %30,8'i kesinlikle katılmıyor, %22,8'i katılmıyor, Nadzaladevi %18'i kesinlikle katılmıyor, %28,9'u katılmıyor). Görüldüğü gibi bu sorun daha belirgin olarak Mtatsminda semtinde yaşanmaktadır. Bunun nedeni ise dar ve coğrafi olarak dik sokaklar olabilmektedir. Sovyetler döneminde planlanmış ve inşa edilmiş Nadzaladevi semtinde ise kentin gelişim planına göre, geniş sokakların yapıldığı görülmektedir. Buna ilişkin kuramsal çerçevede bahsedildiği üzere, IRI-International Republican Insutitute Georgia tarafından gerçekleştirilen sosyolojik araştırmaya göre katılımcıların kent sorunları arasında en çok seçilen problem trafiktir (IRI-International Republican Insutitute Georgia, 2021) Buna ek olarak trafiğin yoğunlaşmasında 2006'da tramvay ve trolleybüs hatlarının iptal edilmesinin etkisi vardır.

Tablo 3.44'e göre araç sahibi olan katılımcıların sayısı Mtatsminda semtinde, Nadzaladevi semtinden daha fazladır. Bunun nedeni teorik kısımda ele alındığı üzere Gürcü kültüründe arabanın bağımsızlığın, özgürlüğün, rahatlığın ve güvelliğin sembolü olmasıdır. Buna ek olarak, trafik sorunu her iki semtte, yüksek oranla görülmektedir. Ancak katılımcıların verdiği cevaplara göre, bu sorun Mtatsminda semtinde daha belirgin hale gelmiştir. Otopark sorunu Tiflis kenti için önemli sorunlardan biridir. Bunun nedeni otopark için yeterli altyapının olmamasıdır. Bundan dolayı, otopark sorununu insanların yol kaldırımların ve yaya yolların kullanarak çözdükleri görülmektedir. Bu konu daha yakından incelenecek olunursa, kentsel alanda ulaşımın yoğunlaşmasının nedenlerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Genelde kentlerde nüfus arttıkça ve kentteki araç sahibi olanların sayısının artması, eski yolların geçirgenlik oranını düşürmeye başlamaktadır. Kentlerin yeterli altyapılara sahip olamaması, trafik ve otopark sorunlarının ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir. Bu durumda, hareket kabiliyetinin engellenmesi, gürültü ve hava kirliliği gibi sorunları ortaya çıkması, araba kazası oranının artması gibi problemler çoğalmaya başlamaktadır (Urban Reactor, 2022).

Tablo 3.44 Kentte Otopark, Trafik, Toplu Taşıma ve Ulaşım Sorunları

	Mtatsminda Senti	Nadzaladevi Senti
	%	%
Mahallede Otopark Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	30,8	18
Katılmıyorum	22,8	28,9
Kararsızım	0,4	4,2
Katılıyorum	14,4	22,4
Kesinlikle Katılıyorum	31,6	26,4
Mahallede Trafik Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	25,2	18,9
Katılmıyorum	26,8	30,7
Kararsızım	0,8	3,6
Katılıyorum	14,4	22,9
Kesinlikle Katılıyorum	32,8	24
Mahallede Yeteri Kadar Ulaşımın Erişilebilirliği Vardır		
Kesinlikle Katılmıyorum	5,2	4,7
Katılmıyorum	10	10,4
Kararsızım	1,2	3,8
Katılıyorum	24,8	36,7
Kesinlikle Katılıyorum	58,8	44,4
Mahallede Yeteri Kadar Toplu Taşıma Aracı Vardır		
Kesinlikle Katılmıyorum	5,6	5,1
Katılmıyorum	10	9,1
Kararsızım	1,2	4
Katılıyorum	28	34,7
Kesinlikle Katılıyorum	55,2	47,1

Buna ilişkin en sık kullanılan ulaşım araçlarına gelince, (Tablo 3.45) Mtatsminda Senti de en sık kullanıldığı araç özel araba (%27,6), Nadzaladevi sentinde ise metrodur (%31,1). Ayrıca burada altının çizilmesi gereken nokta, çok az kişi tarafından bisiklet kullanılmasıdır. (Mtatsminda sentinde %0,8 ve Nadzaladevi sentinde %,0,7). Bu verilere bakıldığında, Tiflis'in bu iki senti, bisikletliler ve yayalar için uygun altyapıya sahip değildir. Bundan kaynaklanan, katılımcıların verdiği yanıtlarına dayanarak, trafik ve özel arabalarla yoğun olan Mtatsminda sentinde gürültü kirliliğinin de yüksek orana sahip olduğu görülmektedir

Buna ilişkin, daha detaylı bilgi vermek gerekirse, Tiflis'te ulaşım sisteminin temeli 27,6 kilometrelik metro ağıdır. Metro Tiflis'i olumlu bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca tarihe bakılırsa, 1 milyon nüfusa sahip her kentin metrosunun olmadığını söylenmek mümkündür. Tiflis bu açıdan avantajlı durumdadır. Ancak, Tiflis metro ağı eski bir altyapıya sahiptir ve tamamen yenilenmesi gerekmektedir. Metronun yanında, her gün otobüsler de çok fazla insana hizmet etmektedir. Lakin otobüsler metro gibi hızlı değildir, özellikle trafikteyken. Ayrıca kent

sakinleri ulaşım için, dolmuşları da tercih etmektedirler. Bunun nedeni dolmuşun otobüsten daha hızlı olmasıdır. Tablo 3.46’da görüldüğü gibi, Mtatsminda semtinde katılımcıların %12,8’i ve Nadzaladevi’de %6,4’ü en çok taksiyi ulaşım aracı olarak tercih etmektedirler. Taksi Tiflis’te hem turistlerin hem de yerel kent sakinlerinin sık sık kullanıldığı ulaşım aracıdır. Lakin Tiflis’te taksi sayısı hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Taksi sayısı Tiflis’te gerekenden oldukça fazla olduğu söylemek mümkündür. Tiflis’teki ulaşım sisteminin sorunları arasında bisiklet yollarının çok az gelişmiş olduğu da söylenebilir. Bunun kanıtları bu tez verilerinde de bulunmaktadır. Bisiklet kullanımının oranı oldukça düşüktür (Mtatsminda’da %0,8 ve Nadzaladevi’de %0,7). Tiflis sakinleri, kaotik otopark ve trafik nedeniyle bisiklet kullanmayı reddettiği görülmektedir. Bunun yanında, kentte yaya yolları ve kaldırımlarının az olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak, yeterli sayıda park yerinin olmaması, yaya yollarının otopark olarak kullanıldığı fark edilmektedir (Tiflis’te Sürdürülebilir Kentsel Ulaşım Stratejisi, 2015: 12-36). Son olarak, ulaşım erişebilirliği ve toplu taşıma araçların yeterliliği her iki semtte katılımcılara göre sorunlu değildir. Katılımcılar ortalama olarak her iki soruya “Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Son zamanlarda, Tiflis Belediyesi’nin bu konulara öncelik verdiği fark edilmektedir. Yeni ulaşım politikasına göre, kent tamamen toplu taşıma araçları kullanan insanlarla yönelik geliştirildiği gündemdedir. Tiflis’te sürdürülebilir kentsel ulaşım araçları stratejisi (SUT) bunun kanıtlar niteliğindedir. Bu stratejiye göre, 2015-2030 yılları arasında kentte hem gelişmiş ulaşım araçlarına ve sokak ağlarına yönelik işlemler yapılacaktır (Tiflis’te Sürdürülebilir Kentsel Ulaşım Stratejisi, 2015: 10).

Tablo 3.45 Kentte En Sık Kullanılan Ulaşım Araçları

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
En Sık Kullandığı Ulaşım Aracı Nedir?	%	%
Özel araba	27,6	16,9
Taksi	12,8	6,4
Metro	22,8	31,1
Otobüs	26	24,7
Dolmuş	9,6	20,2
Bisiklet	0,8	0,7
Diğer	0,4	0
Ortalama	2,81	3,27
Mod	1	3
Standart Sapma	1,409	1,337

3.7.4. Çevre Sorunları ve Rekreasyon Alanlarının Yetersizliği

Hızlı ve çarpık kentleşme neticesinde kuramsal çerçevede anlatıldığı gibi ekosistemin doğal dengesinin bozulduğu fark edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre özellikle kent merkezlerinde ve sanayi bölgelerinde hava ve çevre kirliliğinin olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle her iki semtte, çevre sorunları olup olmadığı öğrenmek için, örnekleme grubuna çeşitli sorular sorulmuştur (Tablo 3.46). Katılımcılara göre, her iki semtte su ve toprak kirliliği sorunu ve çevre kirliliği çok azdır. Lakin hava kirliliği sorunu her iki semtte şiddetli boyutlarla yaşanmaktadır. Nadzaladevi semtinde hava kirliliği sorunu yaşanmadığı sorusuna katılımcıların %59,8'i "kesinlikle katılmıyorum" %14,9'u "katılmıyorum" ve Mtatsminda semtinde %34'ü "kesinlikle katılmıyorum", %26'si "katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Ketenoğlu 'ya (2015: 63) göre kentlerin belirli semtlerinde hava kirliliği sorununun sebebi alanın yeterince havalanmaması, büyük bina ve gökdelenlerin rüzgâr esintilerine engel olması gibi "sıcak hava etkisi" nedenidir. Buna dayanarak semtlere göre verilerde farklılık göstermesi bu semtlerin fiziki mekânlardan kaynaklanmaktadır. Bu farklılık Nadzaladevi semtinde daha fazla fabrika, yüksek binaların ve demir yollarının bulunmasının sonucudur. Mtatsminda Semti'nde kent sakinlerine göre hava kirliliği sorununun daha az olması; buradaki yeşil ve açık alanların fazla olması, yüksek katlı binaların az olması sebebiyle sıcak hava etkisinin azlığından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak literatüre dayanarak kentte hava kirliliğinin diğer önemli faktörü araçların oluşturduğu egzoz salınımıdır. Kuramsal çerçevede anlatıldığı üzere kentleşme sürecinde yeşil ve açık alanların önemigittikçe artmaktadır. Açık ve yeşil alanların insanın fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerine büyük etkisi olduğu saptanmaktadır (Gül ve Küçük 2001: 29). Mahalledeki rekreasyon alanlarının (Park, spor alanı, çocuk oyun alanı vs.) yeterli olup olmadığı cümlesine, Nadzaladevi semtinde katılımcıların %24,9'u "kesinlikle katılmıyorum", %37,6'si "katılmıyorum" cevabını vermiştir. Mtatsminda semtinde bu oran daha düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların %15,6'si "kesinlikle katılmıyorum", %30'u "katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bunun yanında yeşil alandağılımına göre, Nadzaladevi semti daha az oranlı yeşil alan olarak görülmektedir.

Tablo 3.46 Mahallelerdeki Çevre Sorunları

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Mahalleimde Su Kirliliği Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	9,2	4,7
Katılmıyorum	14,8	12
Kararsızım	4,4	6,9
Katılıyorum	22	32
Kesinlikle Katılıyorum	49,6	44,4
Mahalleimde Hava Kirliliği Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	34	59,8
Katılmıyorum	26	14,9
Kararsızım	2,8	7,6
Katılıyorum	22,4	10,4
Kesinlikle Katılıyorum	14,8	7,3
Mahalleimde Toprak Kirliliği Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	6,8	13,3
Katılmıyorum	19,2	14,7
Kararsızım	2,8	5,1
Katılıyorum	22,4	32,9
Kesinlikle Katılıyorum	48,8	34
Mahalleimde Temizlik Sorunu Yoktur		
Kesinlikle Katılmıyorum	7,2	10,2
Katılmıyorum	16,4	16,4
Kararsızım	1,2	3,1
Katılıyorum	24,8	26,4
Kesinlikle Katılıyorum	50,4	43,8

Rekreasyon alanlarına geçince, Mtatsminda semtinde en fazla oranla (%25,2'si), küçük park bulunmaktadır. Ayrıca yeşil alanların (çimen, bulvar) oranı %18'dir. Bunun nedeni Mtatsminda semtinin coğrafi konumudur. (Dağların yamaçlarının ortasında bulunması). Nadzaladevi semtinde ise rekreasyon alanlarının oranı çok düşüktür. Katılımcıların %40,7'si mahallesinde rekreasyon alanlarının hiç olmadığını belirtmiştir (Tablo 3.47).

Kent sosyolojisinde kent-doğa ilişkileri hakkındaki tartışmalar Chicago Okulu'nun kent ekolojisi kavramını ortaya çıkarmasıyla başlamaktadır. Kuramsal çerçevede anlatıldığı üzere Robert Park kentin fiziksel çevresinin insan davranışına etkisi olduğuna inanmaktadır. Buna karşın, Ketenoğlu insanın kent çevresini olumsuz etkilediğini “kent ayak izi” kavramıyla ifade etmiştir ve kentleşme sürecinde “kent ayak izi” büyümeye başlamaktadır (Ketenoğlu, 2015:20). Özetlemek gerekirse, hem çevre insanı, hem de insan çevreyi etkilemektedir.

Tablo 3.47 Mahallerdeki Yeşil Alanlar

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Mahalledeki Rekreasyon Alanları (park, spor alanı, çocuk oyun alanı) Yeterlidir		
Kesinlikle katılmıyorum	15,6	24,9
Katılmıyorum	30	37,6
Kararsızım	1,2	4,2
Katılıyorum	30	19,3
Kesinlikle katılıyorum	23,2	14
Mahallede Yeteri Kadar Yeşil Alan Vardır		
Kesinlikle katılmıyorum	18	22,9
Katılmıyorum	24,4	36
Kararsızım	1,2	3,8
Katılıyorum	28	20,9
Kesinlikle katılıyorum	28,4	16,4
Aşağıdakilerden Hangi Rekreasyon Alanı/Alanları Mahallenizde Yer almaktadır?		
Park (Büyük ağaçlarla)	18	9,1
Spor alanı	15,2	10,7
Küçük park	25,2	9,3
Piknik alanı	6,4	5,8
Yeşil alanı (çimen, bulvar)	18	24
Hiçbir şey	17,2	40,7
Diğer	0	0,4

3.7.5. Yasadışı İnşaatlar Sorunu

Buna ilişkin, tezin teorik kısmında bahsedildiği gibi, 1990'lı yıllardan beri Gürcistan'da kamu mülkiyetinde özelleştirme politikasının başlamasıyla, kent büyümesi ve inşaatı herhangi bir kent planlama kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmemiştir. Bunun sonucunda, Gürcistan'da, özellikle Tiflis'te yasadışı inşaatlarda artış fark edilmiştir. Günümüzde bu inşaatlar Tiflis kent sakinlerinin hayatlarını tehlike altında tutmaktadır. Örneklem gruplarına mahallesinde yasadışı inşaatların yapılıp yapılmadığı sorulduğunda, her iki semte göre frekans açısından farklılık bulunmaktadır. Mtatsminda semtinde katılımcıların sadece %26,4'ü olumlu yanıt vermiştir, ama Nadzaladevi'de katılımcıların %65,1'i mahallesinde yasadışı inşaatların yapıldığını doğrulamıştır. Bundan dolayı, Nadzaladevi semtinde daha fazla yasadışı inşaatlar bulunduğu varsayılmaktadır (Tablo 3.48). Yasadışı inşaatlarından en yaygını yasadışı yapılarıdır. Nadzaladevi semtinde yasadışı yapıların bulunduğunu katılımcıların %47,6 'si ve Mtatsminda semtinde %19,6'si söylemiştir. Bunun dışında, Loggialar (yasadışı balkonlar) ve garajlar belli bir oranda her iki semtinde bulunmaktadır. Lakin Nadzaladevi semtinde daha yüksek yoğunlukla olduğu söylemek mümkündür.

Tablo 3.48 Kentte Yasadışı İnşaatların Olup Olmaması

	Mtatsminda Sempti	Nadzaladevi Sempti
	%	%
Mahallesinde Yasa Dışı İnşaatlar Yapılmaktadır		
Evet	26,4	65,1
Hayır	73,6	34,9
Mahallesinde Loggialar Bulunmaktadır		
Evet	7,6	27,3
Hayır	9,2	72,7
Mahallesinde Yasa Dışı Garajlar Bulunmaktadır		
Evet	19,6	47,6
Hayır	80,4	52,4
Mahallesinde Yasa Dışı Yapılar Bulunmaktadır		
Evet	5,2	18,9
Hayır	94,8	81,1
Katılımcılara Göre İnsanlar Yasadışı İnşaatlardan Kaynaklanabilecek Tehlikelerin Farkında Olup Olmadıkları		
Tamamen Farkındalar	30,8	8
Farkındalar	9,6	2,4
Kararsız	4,4	4,9
Farkında değil	17,2	27,1
Tamamen farkında değil	38	57,6

Tablo 3.48'e bakıldığında, katılımcılara, insanların yasadışı inşaatlardan kaynaklanabilecek tehlikelerin farkında olup olmadıkları sorulduğunda, kentlere göre tamamen farklı bulgular ortaya çıkmıştır. Mtatsminda semtinde, katılımcıların %30,8'ine göre, semt sakinleri bu tehlikenin tamamen farkındalar, Nadzaladevi'de ise bu oranı sadece %8'dir. Buna dayanarak, Mtatsminda semtinde yasadışı inşaatların az bulunmasının nedeni, insanların bu tür inşaatlardan gelen tehlikelerin tamamen farkında olması varsayılmaktadır (Tablo 3.49)

Tablo 3.49 Mtatsminda Semtinde Yasadışı İnşaatların Az Bulunmasının Nedeninin, İnsanların Bu Tür İnşaatlardan Gelen Tehlikelerin Tamamen Farkında Olup Olmadığını Gösteren Ki-Kare Testi/Pearson's Chi-Square

	Değer (Value)	df	Asymptotic Significance(2- sided)
Pearson Chi-Square	17,095 ^a	4	,002
Likelihood Ratio	16,761	4	,002
Linear-by-Linear Association	7,734	1	,005
N of Valid Cases	250		

Dolayısıyla ki-kare analizi yapılarak bu varsayımın doğru olup olmadığı keşfedilmiştir; H_0 -Mtatsminda semtinde yasadışı inşaatların az bulunmasının nedeni, insanların bu tür inşaatlardan gelen tehlikelerin tamamen farkında olmasıdır.

H_1 - Mtatsminda semtinde yasadışı inşaatların az bulunmasının nedeni, insanların bu tür inşaatlardan gelen tehlikelerin tamamen farkında olması değildir.

Bu varsayımı, (Mtatsminda semt için) ki-Kare testi ile test edilmiştir ve olasılığı (P) = 0,002'dir ve Ki-kare = 17.095'tir. Bundan dolayı, Mtatsminda semtinde yasadışı inşaatların az bulunduğuyla insanların bu tür inşaatlardan gelen tehlikelerin tamamen farkında olması arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir bağ olduğu görülmektedir. Buna göre, H_0 varsayımını doğrulanarak, Mtatsminda semtinde yasadışı inşaatların az bulunduğu nedeni, insanların bu tür inşaatlardan gelen tehlikelerin tamamen farkında olması olduğu söylenebilir.

3.7.6. Güvenlik, Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Bunun dışında her iki semtte sağlık hizmetlerin yeterli olduğu düşünülmektedir. Eğitim hizmetlerine gelince, burada da bir eksiklik bulunmamaktadır. Katılımcılar mahallesindeki eğitim olanaklarının yeterli olduğunu söylemiştir. Eğlenme ve dinlenme mekânlarına gelince, en çok Mtatsminda semtinde yüksek oran olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise Mtatsminda semtinin turistik bir yer olduğu söylenebilir (Tablo 3.50). Son olarak, güven sorusuna gidince, katılımcıların çoğu, her iki semtte güvenli bir yerde oturduğu yanıtını vermiştir. Yukarıdaki bahsedilen Maslow'un ihtiyaçlarına göre, güvenilir bir ortamın insanların temel ihtiyaçlarından biri olduğunu hatırlatmak gerekmektedir.

Tablo 3.50 Kentte Bulunan Diğer Hizmetler

	MtatsmindaSempti	NadzaladeviSempti
	%	%
Mahalleimde yeteri kadar sağlık hizmeti bulunmaktadır		
Kesinlikle Katılmıyorum	7,2	4,2
Katılmıyorum	14	8,9
Kararsızım	4	5,1
Katılıyorum	26,8	45,6
Kesinlikle Katılıyorum	48	36,2
Mahalleimde yeteri kadar eğitim olanakları bulunmaktadır		
Kesinlikle Katılmıyorum	2,8	2,4
Katılmıyorum	11,2	8,9
Kararsızım	2,8	2,9
Katılıyorum	33,2	49,3
Kesinlikle Katılıyorum	50	36,4
Mahalleimde yeteri kadar eğlence ve dinlenme mekânı vardır		
Kesinlikle Katılmıyorum	4,8	22,7
Katılmıyorum	13,6	40,2
Kararsızım	1,2	4
Katılıyorum	38,8	20,9
Kesinlikle Katılıyorum	41,6	12,2
Mahallem yeterli kadar güvenliirdir		
Kesinlikle Katılmıyorum	6,8	4,9
Katılmıyorum	8,8	10
Kararsızım	2,4	8,4
Katılıyorum	23,6	33,3
Kesinlikle Katılıyorum	58,4	43,3

3.7.7. Katılımcıların Kente Karşı Tutumları

Kişilerin yerleşim yeri tercihlerini yaparken dikkat ettiği hususlardan bir tanesi de o mekânın nasıl algılandığı ile ilgilidir. Bu anlamda katılımcılara, oturulan mahallede kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda her iki kentte farklı yanıtlar verilmiştir. Mtatsminda semt sakinlerinin %26'si özgür, %24,8'i rahat, %12,8'i mutlu hissetmektedir. Nadzaladevi semtinde ise %17,1'i özgür, %15,1'i rahat, %12,9'u ekonomik hissetmektedir. Ayrıca Nadzaladevi Sempti'nde katılımcıların %11,6'sı kendisini kısıtlı olarak hissetmektedir. Mtatsminda Sempti'nde bu oran daha düşüktür. Dolayısıyla katılımcılar kendilerini daha az kısıtlı ve daha fazla özgür hissettikleri varsayılmaktadır. Bu verilere göre Mtatsminda Sempti'nden farklı olarak Nadzaladevi Sempti'nde kent sakinleri kendilerini daha fazla stresli, ekonomik olarak zorlanmış, güvensiz ve sorunlu hissetmektedir (Tablo 3.51).

Tablo 3.51 Katılımcıların Oturduğu Mahallelerde Kendilerini Nasıl Hissettikleri

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Oturduğu Mahallede Kendilerini Nasıl Hissediyorlar?		
Mutlu	12,8	2,4
Stresli	1,6	5,6
Mutsuz	0,8	0,2
Rahat	24,8	15,1
Özgür	26	17,1
Ekonomik	5,2	12,9
Bölünmüş	5,2	7,6
Huzur	10,4	12,2
Güvenli	1,6	2
Kısıtlı	6	11,6
Güvensiz	2	3,8
Sorunlu	3,6	9,6

Tiflis kenti denilince aklınıza ne geliyor sorusuna, Mtatsminda semtinde katılımcıların %18,2 ‘si memleket, yaşanılan yerler ve akrabalar, %15,2’si seçkinli yaşam tarzı – kültürel seviye, %12,8’i modern kent yanıtını vermiştir. Nadzaladevi’de ise %14’ü memleket, yaşanılan yer ve akrabalar, %12,2 ‘si turizm, %14’ü geliştirmekte olan kent olarak algılamaktadır.

Tablo 3.52 Katılımcılara Sorulan “Tiflis Kenti Denilince Aklına Ne Geliyor?” Sorusuna Verilen Yanıtlar

	Mtatsminda Semti	Nadzaladevi Semti
	%	%
Tiflis Kenti Denilince Aklına Ne Geliyor?		
Turizm	10	12,2
İş ve çalışma imkânları	5,2	8,7
Geliştirmekte olan bir kent	6,8	14
Güvensizlik ve suç	0,4	0,2
Güvenli	0,4	0,2
Eğlence ve alışveriş	0,4	0,4
Olumlu belediye hizmetleri	0,4	6,2
Geçim sıkıntısı	6,8	0
Modern kent	12,8	7,8
Seçkinli yaşam tarzı-kültürel seviye	15,2	9,8
Olumsuz belediye hizmetleri	2,8	7,6
Tanıdık komşular	4,8	1,1
Kirli hava	0,8	1,3
Hoşgörülü ve sakin bir ortam	8,8	5,6
Altyapı ve çevre sorunları	2,8	4
Göç-mülteci	0,4	1,6
İşsizlik	2,8	2,2
Memleket, yaşanılan yer ve akrabalar	17,2	14
Yaşamak istemeyen bir yer	0,7	3,1
Diğer	0,8	0

Ayrıca, Nadzaladevi semtinde, “Tiflis kent denilince aklınıza ne geliyor?” sorusuna cevap olarak iş ve çalışma imkanları gelmektedir. Aynı semtte katılımcılar için Tiflis kenti olumsuz belediye hizmetlerinin olduğu bir yer olarak algılamışlardır. Dahası, her iki semtte katılımcılar Tiflis kentinin hoşgörülü bir ortam olarak görmektedir.

SONUÇ

Sanayileşmeyle beraber ortaya çıkan kentleşmenin, dünya düzenine etkili olup dönüştürdüğü fark edilmektedir. Bugün dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır ve kentsel sorunlar da ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bunun beraberinde kentler, daha derin ve çeşitli boyutlu araştırmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Geçen yüzyılın kentleşme süreçlerinin ötesinde, XXI. Yüzyılda kentin mekânı farklı kültürler ve kimlikler tarafından paylaşılmaktadır. Bu farklılığın göçmenler tarafından daha da şiddetlendiğini söylemek mümkündür. Ancak bu farklılığın olması halinde, kentin hâkim kültürün zayıfladığı görülmektedir. Bir kentin mekânsal dönüşümü, diğer değişimlerle birlikte, otomatik olarak toplumun dönüşümünün nedeni olması sayılmaktadır. Kentlerde, bireyselleşme ve yüzeyselleşme, toplumsal ilişkileri işgal edip eskiden farklı bir şekilde yürütmektedir (Scott, 2001: 25).

Yukarıda bahsedilenden kaynaklanarak, bu tez çalışmasında kentleşme süreçleri ve kentsel sorunları üzerine gerçekleştirilen araştırma, sosyoloji bilim dalı başta olma üzere, coğrafya, demografi, etnografi, siyasi ve iktisat bilimlerine dayanarak yapılmıştır. Bu tez araştırması, Gürcistan'ın başkenti olan Tiflis'in iki farklı semti olan Mtatsminda ve Nadzaladevi'de gerçekleştirilmiştir. Her iki semtte, anket çalışması tekniğiyle elde edilen veriler, tezin kuramsal çerçevesine dayanarak analiz edilmiştir. Her kent tarihsel, sosyo-kültürel, etnik veya siyasal yapılarına göre birbirlerinden farklı olup yaşam biçimlerinin de farklı olması durumunda, Tiflis kentini ele alırken, onun tarihsel geçmişini, kentleşme ve göç deneyimlerini, ekonomik ve siyasi yapısını incelenip ona göre çalışmalar planlanmıştır. Buna ek olarak, tez araştırmasında iki farklı çalışma evreninin seçilmesinin nedeni, semtlerin farklı geçmişlere, sosyo-kültürel ve etnik yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca butez araştırmasının kuramsal çerçevesinde bahsedildiği gibi, Robert Park kent sosyolojisi çalışmalarında, iki önemli faktörüne dikkat çekmemizi istemiştir: Ona göre, kent araştırmalarında en önemli nokta, kentte farklı mekânlarda bulunan yerleşim yerlerinin arasında farklılık görmesi ve mekânsal yapılar ile toplumsal yapılar arasındaki ilişkinin kurulmasıdır. Kısaca, bu çalışma, Park'a dayanarak bu iki ilkeye uygun olarak yürütülmüştür.

Verilere dayanarak, örneklem gruplarında her iki semttten benzer sosyo-demografik niteliklere sahip olan kişiler dâhil olmuşlardır. Lakin nüfusun etnik ve dini yapısına göre, Mtatsminda semti daha çeşitlilik göstermiştir. Mtatsminda semtinin heterojenliği, tarih boyunca oluşturulan çok kültürlü ortamdan kaynaklanmaktadır. Bunun kanıtını Mtatsminda semtinin mimari yapılarında (yan yana inşa edilmiş farklı dinlerin ibadethaneleri) bulunabilmektedir.

Sonuçlar bağlamında, her iki semtte katılımcıların çoğu eğitimli kişilerdir. Genel olarak, Gürcistan'da eğitime olan yüksek talep, ülkenin Sovyet geçmişine bağlanabilir. Sovyetler Birliği'nde eğitim sistem ülke için bir öncelikti, dolayısıyla nüfusun çoğunluğu tarafından eğitim alınması normal bir hale gelmiştir. Aile yapısına gelince, Tiflis'in her iki semtinde çekirdek aile tipinin egemen olduğu fark edilmiştir. Yukarıdaki kuramsal çerçevesine dayanarak geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmesi, kentleşme sürecinin karakteristik bir özelliğidir. Konut tiplerine göre, Mtatsminda semtinde katılımcıların büyük oranı eski Tiflis tarzlı ortak avlulu evlerde kalırken, Nadzaladevi semtinde, katılımcıların çoğu daha kapalı ve sınırlı konutta - apartman dairesinde kalmaktadır. Apartmanlardan ziyade, toplumsal ilişkilere açık olan, ortak avlulu evler Tiflis'te sosyal bir dayanışma simgesi olarak bilinip bu tip konutlar bulunduğu mahallelerde komşuluk bağlarının güçlü olduğu fark edilmektedir. Anket çalışmasının verilere dayanarak, konut tipleri ile komşuluk ilişkileri arasında istatistiksel bağlar ortaya çıkmıştır. Tiflis'te kentleşme süreçlerinden dolayı Tiflis'in hemen her semtinde komşuluk bağlarının zayıflamadığı ve komşuların birbirlerinden yabancılaşmadığı görülmektedir. Buna ek olarak, ailelerde ortalama bir ya da iki kişinin çalıştığını tespit edilmiştir. Her semtte, katılımcıların yarısından fazlasının çalıştığı, çalışmayanların ise emekli, ev hanımı veya öğrenci olduğu keşfedilmiştir. Kentte çalışanların çoğu özel sektöre ait bir yerde çalışmaktadır. Meslek olarak hizmet, ticaret ve inşaat sektörlerindeki istihdam oranı en yüksektir. Bu veriler Tiflis'in, brüt katma değerine eşleştirilmektedir. Ancak yukarıdaki literatüre dayanarak, inşaat sektöründe nüfusun büyük kısmının çalışması, gelişmekte olan ülkelerin karakteristik özelliğidir. Ticaret ve inşaat sektöründe çalışanların çoğu göçmendir. Ekonomik seviyeye göre, gelişmemiş bölgelerinden, işgücü olarak Tiflis'e gelen göçmenler, bahsi geçen sektörlerde kolayca iş bulabilmektedir. Tiflis'te yoğun inşaatlar sebebiyle işçilere her zaman yüksek talep duyurulmaktadır. Ticaret sektöründe perakende satışların yoğunlaştığı fark edilmektedir. Bu sektörde çalışanların çoğu, 1990 ile 2000'li yıllar arasında, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve ekonomik sorunlardan dolayı gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse, göç veren bölgelerden, her iki semt için İmereti ve Samegrelo-Zemo Svaneti en yüksek orana sahiptir. Bu verilerin Gürcistan Ulusal İstatistik Kurum'un tarafından gerçekleştirilen ulusal nüfus sayımına (2014) benzerlik göstermektedir. Ayrıca Abkhazeti ve Şida Kartli bölgelerinden ülke içine yerinden edilmiş kişilerin her iki semtte bulunması da söz konusudur. Kuramsal çerçevesine dayanarak, ülke içinde iç göç hareketlerinin analizini yaparken, ülkenin zor bir sosyo-ekonomik durumda olduğu da görülmektedir. Göç nedenlerine bakıldığında; eğitim, evlilik ve ekonomik sorunlar gibi üç ana faktör ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin büyük oranı eğitim alma

sebebiyle göç ettiği görülmektedir. Yukarıdaki açıklandığı gibi, bunun nedeni Tiflis, Gürcistan'ın eğitim merkezi olmasından ve diğer kentlerdeki üniversitelerde alternatif nitelikli eğitim alınamamasından kaynaklanmaktadır. Bunun dışında, göç nedeniyle evliliğin de oranı yüksektir. Ardından yaşam kalitesini arttırmak ve ekonomik sorunlar sebebiyle göç yer almaktadır.

Göçmenlerin temel olarak seçtiği popüler semtlerden biri Nadzaladevi 'dir. Mtatsminda semti, oradaki ev kiralarından, ev fiyatlarından ve turistik bir semt olduğundan dolayı göçmenler için çekici gelmemektedir. Göçmenler orta veya düşük seviyeli toplumdan gelmektedir ve minimum masrafla geçinmeyi tercih etmektedir. Ayrıca göçmenler arasında her iki semtte kadınların fazlalığı görülmektedir. Bu fazlalığı, tez çalışmanın ilk bölümünde tartışıldığı üzere, Ravenstein'in yedinci kuralı ve ayrıca literatürde geçen göçün femininleşmesi olgusuyla anlatılmaktadır. Her iki semtte, göç deneyimli katılımcıların büyük oranı göç ettikten sonra farklı sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yaşanan sorunlar arasında, en büyük orana iş bulma zorluğu sahiptir. Kurumsal çerçevesine dayanarak, Gürcistan gibi ülkede, istihdam oranı az olduğu için çalışmaya gelen göçmenler iş bulma gibi sorunlar yaşamaktadır. İkinci önemli sorun kente uyum sağlamasıdır. Aslında kente uyum sağlamanın yeni göçmenler için kentlileşme sürecinde önemli rol oynadığı tespit edilmektedir. Bu süreç, kente yeni gelenler için en zor süreç olarak adlandırılmaktadır ve kentlilik bilinci oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçleri kolayca aşabilmesi için göçmenlerin yakınlarının oturduğu yerlere yerleşmeyi tercih ettiklerini söylemek mümkündür. Mtatsminda ve Nadzaladevi semtlerinde katılımcıların akraba veya yakın arkadaşlarının yaşadığı gözlemlenmiştir. Literatür kısmında denildiği gibi, yakınlarla veya akrabalarla beraber aynı mahallede oturmak insana güvenirlik hissi verip kente uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Bu gereklik, kentlerde hala kırsal alanlara ait unsurların yaşandığı görülmektedir. Buna ilişkin, özellikle Mtatsminda semtinde, komşuluk ilişkileri gibi toplumsal algıların güçlü bir şekilde bulunması, bu varsayımı desteklemektedir. Ayrıca Mtatsminda semtinde, komşularla basit bir ilişkisi olmaktan ziyade, sıkı bağlar olduğu, sürekli bir araya geldikleri, bu semtte hayat yine kolektif bilinçle mekanik dayanışma çerçevesinde sürdürüldüğü, dolayısıyla güçlü bir sosyal kontrolün bulunduğu görülmektedir.

Tiflis gibi karmaşık bir toplumunda, kentleşme süreçlerinin ayrılmaz parçası olan kentlileşmede, kentlilik kimlik ve aidiyet duygusunu kazanması oldukça zor görünmektedir. Komşuluk ilişkileri, doğal bir polis gücü olarak algılanmaktadır. Mahallede komşuluk ilişkilerinin iyi olması ile güvenlik hissi arasında istatistiksel bağ olduğu ortaya çıkmıştır.

Bireylerin kültürel ve eğitim sermayelerinin ölçülmesi, katılımcıların kentlilik kimlik ve aidiyet duygusu kazanıp kazanmadıklarını öğrenmek için kullanılmıştır. Kentlileşme

kuramlarına göre, kentli insanın kent kültürünü ve tarihini bilmesi gerekliliğine göre, Mtatsminda semtinde katılımcıların daha fazla oranı boş zamanını kentte geçirmekte, tarihsel yerlerini keşfetmekte, tarihsel ve kültürel (sinema, tiyatro, müze) yerlerine ziyaret etmektedir. Ayrıca eğitim durumu ile kentin kültürel ve tarihi yerlerine gidilip gidilmediği arasında istatistiksel ilişkisi olduğu kanıtlanmıştır.

Bireylerin kent mekânında davranışlarını ve farklı kurumlarda katılımlarını kentlilik bilincinin belirleyici değişkenlerindendir. Genel olarak her iki semtte “katılım” olgusu düşüktür. Mahallede sorun olması takdirde çok az ilgilerini göstermektedir. Mtatsminda semtinde kent sakinlerinin “katılım” olgusu Nadzaladevi semtinden yüksektir. Bunlara dayanarak, bireylerin kent mekânlarındaki olan deneyimlere göre, kentin bir mekâna oluşturmuş aidiyet hissinin Mtatsminda semtinde daha güçlü olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca tezin birinci bölümüne dayanarak, Mtatsminda semtinde kişilerin semte ait hissetmek oranının yüksek olması, semtte toplumsal ilişkilerin güçlü olmasından da kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, verilere göre, komşularla iyi bir ilişki olması ile kent mekânına olan aidiyet duygusu arasında istatistiksel bağ olduğu bulunmuştur. Sonuçlar bağlamında, bireylerin kent mekânına kolayca bütünleşmesi durumunda, Mtatsminda semti sakinleri kendilerini daha özgür, mutlu ve rahat hissetmesini etkilemektedir. Nadzaladevi semtinde ise katılımcılar kendilerini daha kısıtlı, stresli ve güvensiz hissetmektedir.

Son olarak, mahalleden memnuniyet seviyelerini ölçerken, yaşanan sorunlar da ortaya çıkmıştır. Her iki semtte en çok yaşanan sorunlar işsizlik ve trafiktir, bunun ardında kentte otopark sistemi düzgün çalışmamaktadır, yaya ve bisiklet altyapısı düzensizdir. Diğer sorunlar semtlere göre farklılık göstermektedir. Mtatsminda semtinde eski binalar ve köhneleşme sorunları özellikle önemlidir. Nadzaladevi semtinde ise yasadışı inşaatların yoğunlaşması fark edilmektedir. Her iki semtte yeşil ve açık alanların kısıtlı olduğu ve buna ilişkin hava kirliliği sorunun yaşandığı da görülmektedir.

Sonuçlara göre, Tiflis’te kentleşme süreçleri her iki mekânda birbirlerinden farklı boyutlarla sürdürülmüştür. Tiflis kenti oldukça fazla ve karmaşık sorunlarla karşı karşıdadır. Bu sorunların çözülmesi kentin daha derin araştırması gerekmektedir. En önemlisi ise, Tiflis kenti, düzgün kentsel politikasına ve kent geliştirme planına göre yönetilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abuladze, M.** (2017). "Conversion or Aggression - an Example of Uncountrollable Development of Tbilis's Urban Environment". *Georgian Technical University Faculty of Architecture, Urbanism and Design Journal*, 7(2):7-16.
- Altunşık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, R. ve Yıldırım, E.** (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. . Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Alver, K.** (2017). *Kent Sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi, İstanbul.
- Asabaşvili, L.** (2018). *The City Critical Reader*. Meridiani, Tbilisi.
- Aslanoğlu, R.** (1998). *Kent, Kimlik Ve Küreselleşme*. ASA Kitabevi, Bursa.
- Assche, V., Salukvadze, J. and Shavishvili, N.** (2009). *City Culture And City Planning In Tbilisi: Where Europe And Asia Meet*. The Edwin Mellen Press, Lewiston.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,**(2011). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması*. (978-605-4628-38-7). Afşaroğlu Matbaası, Ankara.
- Bal, H.** (2015). *Kent Sosyolojisi*. Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Balcı, A.** (1997). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. 72 TDFO Bilgisayar-Yayıncılık, Ankara.
- Bauman, Z.** (2017). *Kimlik*, (Çev.Ç. M. Hazır). Heretik Yayınları, Ankara.
- Beridze, G.** (2017). "Conversion Or Aggression – An Example Of Uncontrollable Development Of Tbilisi's Urban Environment. *Georgian Technical University Faculty Of Architecture. Urbanism And Design Journal*, 7 (2), 17-28.
- Berdzenishvili, A.** (2019). *Modern Sosyoloji Kuramları*. Tiflis Devlet Üniversitesi Kitabevi, Tiflis.
- Bryman, A.** (2008). *Social Research Methods*. Oxford University Press, Oxford.
- Burgess, E. ve Park, R.** (2015). *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*. (Çev.P. Karababa). Heretik Yayınları, Ankara.
- Burgess, E. ve Park, R.** (2015). *Şehir: İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*. (Çev.P. K. Kayalığıl). Heretik Yayınları, Ankara.
- Carmona, M., Heath, T. and Oc, T.** (2010). *Public Places-Urban Spaces: The Dimensions Of Urban Design*. Architectural Press, Oxford.
- Castells, M.** (2004). *The Network Society*. Edward Elgar Publishing, Inc., Massachusetts.
- Castells, M** (2000). *The Rise Of The Network Society*. Blackwell Publishers, Oxford.

- Coleman, D.** (2006). "Immigration And The Ethnic Change In Low Fertility Countries: Third Demographic Transition". *Population And Demographic Rewiev*, 32(3), 423-435.
- Castells, M.** (2015). *Kent, Sınıf Ve İktidar*. (Çev.Ç. A. Türkan). Phonix Yayınevi, Ankara.
- Çoban, S.** (2011). "Moslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizli Yetenekler". *European Journal Of Educational & Social Science*, 6(1), 111-118.
- Childe, G.** (1990). *Tarihte Neler Oldu*. (Çev. M. Tuncay ve A. Şenel). Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Davis, M.** (2018). *Gecekondü Gezegeni*. (Çev.G. Koca). Metis Yayınları, İstanbul.
- Doğan, S.** (2015). *Beşeri Coğrafya Giriş*. İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Doğanay, H., Özdemis, Ü. Şaahin, F.** (2019). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Perge Akademi Yayını, Ankara.
- Dur, M.** (2015). *Kentsel Dönüşümün Sosyo-Kültürel Dinamikleri: Konya Örneği* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Einspruch, E.L.** (2005). *An Introductory Guide To SPSS For Windows*. Sage Publitions, California.
- Ekincikli, Ş.** (2019). *Sivas Esentepe Mahallesi Kentsel Dönüşümün Sosyolojik Yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Ercoşkun, Ö.Y., Öcalır-Akünel, E.V., Yenigül, S.B. ve Alkan, L.** (2016). "Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler Ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları". *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji Ve Politika Dergisi*, (11): 4-26.
- Erdoğan, Ö.** (2016). "Kentsel Yaşam ve Yozlaşma". *ABMYO Dergisi*, 41 (1):13-33.
- Eryıldız, S.** (2007). *Yeşil Yerel Yönetim*. Algıyayın Yayınları, Ankara.
- Erkilet, A.** (Hızl.). (2007). *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*. Hece Yayınları, Ankara.
- Erkan, R.** (2010). *Kentleşme ve Sosyal Değişim*. Bilimadamı Yayınları, Ankara.
- Faust, K.** (2007). "Very Local Structure In Social Network". Y, Xie (Ed.). *Sociological Methodology*. Blackwell Publishing, Oxford, 209-256. Gachechiladze, R. (tarih yok).
- Gamkrelidze, G.** (2021). *Gürcistan'ın Arkeolojisi Üzerine Yapılmış Yazılar- MÖ V – MS V yüzyıllar*. Tiflis: Gürcistan Ulusal Müzesi .
- Gans, M. ve Herbert J.** (1962). *An Edition of The Urban Villagers: Group and Class In The Life Of Italian-Americans / The Urban Villagers*. The Free Press Of Glencoe, Illinois.
- Giddens, E.** (2008). *Sosyoloji*, (Çev. C. Güzel). Kırmızı Yayınları, İstanbul.

- Giddens, E.** (2000). *Sosyoloji*, (Çev. H. Özel, ve C. Güzel). Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gliner, J. A., Morgan G.A ve Leench. N.L** (2015). *Uygulamada Araştırma Yöntemleri*. (Çev. S. Turan), Nobel Yayınevi, Ankara.
- Gogsadze, G.** (2018). *Human Geography*. Tbilisi State University Peress, Tbilisi.
- Golubchikov, B. and Makhatadze, G.** (2017). “Conversion Or Aggression – An Example Of Uncontrollable Development Of Tbilisi’s Urban Environment”. *Georgian Technical University Faculty Of Architecture, Urbanism And Design Journal*. 7(2):29-38.
- Gül, A. ve Küçük, V.** (2001). “Kentsel Açık – Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 3 (1): 27-48.
- Güllüpmar, F.** (2012). “Kent Sosyolojisi Kurumları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 21 (3): 1-29.
- Gündüz, M. Yıldız, C.** (2008). “Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(25): 123-138.
- Güneş, F.** (hızl.). (2017). *Kent Sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınevi, Eskişehir.
- Harvey, D.** (1990). *The Condition of Postmodernity*. Black Well Publishers, Oxford.
- Harvey, D.** (2002). *Sınıfsal Yapı Ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı 20.Yüzyıl Kenti*. (Çev. B. Duru ve A. Alkan). İmge Yayınevi, Ankara.
- Harvey, D.** (2019). *A Brief History Of Neoliberalism*. Oxford University Press, Oxford.
- Hobbes, T.** (1993). *Leviathan*, (Çev.L. Semih). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kaçkaçışvili, İ.** (2014). *Sosyal Alan Ve Kentsel Kalkınma*. Tiflis Devlet Üniversitesi Yayınları, Tiflis.
- Kalelioğlu, M. R. ve Özgür, E. M** (2013). “İkametgâh Memnuniyeti Bağlamında Konut Yeri Seçimi ve İkametgâh Hareketlilik:Bolu Kenti Örneği”. *Coğrafi Bilimler Dergisi GBD*, 11(2): 149-168.
- Karpat, K.** (2003). *Türkiye de Toplumsal Dönüşüm*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Kartal, K.** (1992). *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme*. Adım Yay., Ankara.
- Keleş, R.** (2004). *Kentleşme Politikası*. İmge, Ankara.
- Kızıltepe, B.** (2014). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolukırmık, S., Aygül, H.H. ve Gün, E.** (2020). “Mekansal Tercihi Etkileyen Sosyolojik Dinamikler: Lara Ve Varsak Semtleri Üzerine Bir Araştırma ”. *Palet Yayınları* (3): 167-187.
- Koyuncu, A.** (2011). “Sosyoloji Kuramlarında Kent”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 1(25): 31-56.

- Kuban, D.** (1994). “Mahalleler (Osmanlı Dönemi)”. *İstanbul Ansiklopedisi*, Tan Matbaası, İstanbul, V, 124-244.
- Kurt, A.O. ve Göler, M.E.** (2017). “Anadolu'da İlk Tapınak - Göbekli tepe”. Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi dergisi, 21(2): 1107- 1138. Sivas.
- IOM Uluslararası Göç Örgütü.**(2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü.
- International Organization for Migration.** (2020). *Switzerland, World Migration Reports*.
- Lefebvre, H.** (2014). *Mekânın Üretimi*. (Çev. I. Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Lomtauri, T. ve Berdzenişvili, N.** (1941). *Vakhuşti - Gürcü Kralığının Tarif Etmesi*. Stalin Tiflis Devlet Üniversitesi Yayınevi, Tbilisi.
- Malthus, T.** (1999). *An Essey On The Principle Of Population*. (Çev. G. Gilbert), Oxford University Press, Oxford.
- Marx, k. Ve Engels, F.** (2013) . *Alman İdeolojisi*, (Çev.E. Aktan), Alter Yayınevi, Ankara.
- Maskhulia, M.** (2016). *Kentte Ulaşım Hizmetlerin Geliştirme Yöntemleri*, Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi, Gürcistan Teknik Üniversitesi Ulaşım ve Sanayi Yönetim Fakültesi, Tiflis.
- Mazlum, A.** (2010). *Kentleşme Sürecinde Toplumsal Farklılaşma Ve Bütünleşme: Mersin İli Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Mumford, L.** (2007). *Tarih Boyunca Kent*. (Çev. G. Koca ve T. Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Müftüler, H. G.** (2019). “Parsons Sistem Teorisi Açısından Kuşaklar Arası İlişkilerde Çalışma ve Dayanışma”. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 3(2):100-135.
- Naçmias, Ç. ve Naçmias D.** (Hzr). (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, İlia Devlet Üniversitesi Yayınları, Tiflis.
- Naçmias, Ç. ve Naçmias D.** (Hzr). (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, İlia Devlet Üniversitesi Yayınları, Tiflis.
- Newman, O.** (1973). *Defensible Space: People And Design In The Violent City*, Architectural Press, London.
- Newman, W. L.** (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. 2.Cilt (Çev. S. Özge), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Newman, W. L.** (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. 1.Cilt (Çev. S. Özge), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Norris, G., Qureshi, F., Howitt, D. And Cramer, D.** (2012). *Introduction to Statististis With SPSS For Social Science*. Pearson Publications, London.

- Park, R.**(1915)*The City: Suggestion For Investigation Of Human Behavior In City Environment*. The American JurnalOf Sociology, Vol. 20, Inc., 1915, pp 577-612.
- Pacione, M.** (2005). *Urban Geography*. Routledge Publishing. New York.
- Rüstem, E.** (2004). *Kentleşme Ve Sosyal Değişme*. Bilim Adamı Yayınları, Ankara.
- Rondell, A.** (1990) . *Kent Coğrafyası*. Tiflis Devlet Üniversitesi Yayınları, Tiflis.
- Salukvadze, J.** (2009). Market Vs Planning? Mechanisms Of Spatial Change In Post-Soviet Tbilisi.
- Salukvadze, M.**(2012). *Kentsel Planlama Düzenlenmesi Amacıyla Büyük Kentlerin Ekolojik Durumunun Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tiflis Devlet Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Tiflis.
- Saskia, S.** (1998). *Globalization And The Disconnects*. New York Press, New York.
- Sencer, Y.**(1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara.
- Silverman, D.** (2006). *Interpreting Qualitative Data*. Sage Publications, London.
- Simmel, G.** (1962). *The Sociology of George Simmel*. (Çev. K. H. Wolf), Macmillan Publishing, London.
- Simmel, G.** (1991). Metropol ve Zihinsel Yaşam (Çev. A. Kanat), Defer, Sayı:16, Nisan - Temmuz 1991.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. Ve Çinko, M.** (2008). *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Sulukhia, T.** (2021). *Batı Ülkelerin Kent Sosyolojisi*. Meridiani, Tiflis.
- Sweet, S.A.** (1999). *Data Analysis With SPSS*. Allyn & Bacon Publitions, Massachusetts.
- Sweet, S.A.** (2003). *Data Analysis With SPSS*. Allyn & Bacon Publitions, Massachusetts.
- Şagubatov, İ.** (2015). *Doğu Gürcistan Ve İmereti'deki Yöresel Durumun Tarif Edilmesi*, (Çev. G.Tabuaşvili Ve N. Jujunaşvili), Meridiani Yayınevi, Tiflis.
- Sorokin, P.** (2008). Bir Bunalım Çağında Toplum Felsefeleri. (Çev. M. Tunçay), Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- Taş, S.** (2020). “Emile Durkheim'in Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İşbölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(29): 442-449.
- “Tiflis'in Yeniden İnşasında Hassas Konuları”**. Ştabeçdileba, 15.02.2009.
- Topçışvili, R. ve Gvimradze, T.** (2017). *Etnolojik Tiflis*. Universali Yayınevi, Tiflis.
- Topcuoğlu, A. ve Çalışkan, M.** (2016). “Bölgesel İktisatta Mekânın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı”. *Ardahan Üniversitesi İktisadi*

- Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (4): 101-112.
- Tönnies, f.** (2017). *Community and Society*. (Çev. J. Samples), Routledge, Oxford.
- Turan, T. M ve Beşirli, A.** (2008). "Kentleşme Sürecinin Ruh Salığı Üzerine Etkileri". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(4):438-443.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N.** (2017). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. Ankara Matbaa, Ankara.
- Tsereteli, M.** (2021). *Sürgün Edilen Ahıskaların Kimlik Sorunu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gürcistan Üniversitesi Sanat Ve Beşeri Bilimler Okulu, Tiflis.
- Tsuladze, L.** (2008). *Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri*. Center for Social Sciens, Tiflis.
- Yavuz, Y.** (2019). "Suç Mağduru Olma Korkusuna Sosyolojik Bir Bakış". *Toplum Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (4): 28-52.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S.** (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yılmazöz, Ü.** (2010). *Kentsel Dönüşüm Sonrası Komşuluk İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Wirth, L.** (1956). *Community Life and Social Policy*. University Of Chicago Press, Chicago.
- Wirth, L.** (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme*. (Çev. B. Duru ve A. Aklan), İmge Kitabevi, Ankara.
- Wirth, L.** (1938). "Urbanism As A Way of life". *The American Journal Of Sociology*, 44(1):1-24.
- Wirth, L.** (1956). *Community Life And Social Policy*. The University Of Chicago Press, Chicago.

İnternet Kaynakları:

“Mekanı Yaşamak: Lefebvre ve Mekanın Diyalektik Oluşumu”.https://www.academia.edu/2945638/Mekan%C4%B1_Ya%C5%9Famak_Lefebvre_ve_Mekan%C4%B1n_Diyalektik_Olu%C5%9Fumu_T%C3%9CCAUM (Erişim Tarihi: 11.04.2022).

“2014 Yılı Gürcistan Ulusal İstatistik Raporu.” <https://www.geostat.ge/media/20679/2014-wlis-aRweris-ZiriTadi-Sedegebi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.11.2021).

Socium.ge. “Urbanism in the Information Age”.
<http://www.socium.ge/index.php/articles/student-articles/91-space-of-flows-space-of-places-materials-for-a-theory-of-urbanism-in-the-information-age-2001-2002> (Erişim Tarihi: 9.12.2021).

Jam News, <https://jam-news.net/ge/tbilisis-italiuri-ezoebi-gushin-da-dghes-fotoebi-da-istoriebi/> (Erişim Tarihi: 0.15.2021).

Hava Kalitesi Portal, <https://air.gov.ge/pages/13/13> (Erişim Tarihi: 02.20.2022).

Imedi News, <https://imedinews.ge/ge/politika/40139/tbilisshi-haeris-dabindzurebis-machvenebeli-normas-300it-acharbebs> (Erişim Tarihi: 12.21.2021).

Kent Tanımı, Legislative Herald of Georgia, <https://matsne.gov.ge/ka> (Erişim Tarihi: 5.10.2021).

Kent Tanımı, Eimiliji Türkçe, <https://www.etimolojiturkce.com/> (Erişim Tarihi: 5.10.2021).

Feedc, <https://feedc.com/post/153094> (Erişim Tarihi: 5.05.2022)

Netgazeti, <https://netgazeti.ge/life/30404/> (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

Radio Tavisufleba, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/tbilisis-urbanuli-katastrofa/28764635.html> (Erişim Tarihi: 03.16.2022)

Radio Tavisufleba, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/city-and-its-residents-blog-post-zaal-andronikashvili/27073691.html>(Erişim Tarihi: 03.17.2022)

Radio Tavisufleba, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31507355.html>(Erişim Tarihi: 0.05.2022)

Akademia.edu. Batum'da Neoliberal Kentleşmesi:Mahalle Örneği.”
(<https://www.academia.edu/50305790/%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%96%E1%83%90%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%96%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A5%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%AC%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%A3%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%97%E1%83%96%E1%83%94>) (erişim tarihi: 11.04.2022)

“Gürcistan: Çok Milliyetli Yapıda Devlet İnşa Süreci”. <https://siyasalhayvan.com/gurcistan-cok-milliyetli-yapida-devlet-insa-sureci/>(erişim tarihi: 12.24.2021)

“World Population Review”. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/birth-rate-by-country>(erişim tarihi: 11.14.2021)

Radio Tavisufleba, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31507355.html>(Erişim Tarihi:15.03.2022)

Georgian Travel Guide, <https://georgiantravelguide.com/ka/articles/dzveli-tbilisi-aivnebi>

(Erişim Tarihi:15.05.2022)

NewPost.ge, <https://old.newposts.ge/?newsid=154156%E1%83%99%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%90,%20%E1%83%97%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98,%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AD%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98> (Erişim Tarihi:15.04.2022)

Participatory Budgeting Project, <https://www.participatorybudgeting.org/>, (Erişim Tarihi:17.04.2022)

Jam News, <https://jam-news.net/ge/ras-suntqavs-tbilisi/> (Erişim Tarihi:15.05.2022)

Gahap.net, <https://gahp.net/> (Erişim Tarihi:14.02.2022)

Mercer, <https://mobilityexchange.mercer.com/insights/quality-of-living-rankings> (Erişim Tarihi:11.04.2022)

Ek 1 - Anket Formu

Değerli katılımcı,

Bu anket formu, Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tez araştırması için hazırlanmıştır. Çalışma, Gürcistan'ın Tiflis kentindeki kentleşme ve kentsel sorunları tespit etme amaçındadır. Bu araştırma tamamen bilimsel nitelik taşımakta ve herhangi bir siyasi yönü bulunmamaktadır. Çalışmaya katılımınız zorunlu değildir ve katılmayı reddetme hakkına sahipsiniz. İstedığınız bir anda, çalışmadan açıklama yapmaksızın çekilme hakkınızı kullanabilirsiniz. Lütfen anket formuna isminizi, soyadınızı veya kimliğinizi belirten hiçbir bilgi yazmayınız. Cevaplar ve anketler gizlilikle korunacaktır. Verilerin analizinden sonra, araştırma ile ilgili bir rapor yayınlanabilir.

Bu çalışmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederim!

Ani TARUGISHVILI

SOSYO – DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

(1) Cinsiyet	[1] Kadın	[2] Erkek
(2) Yaş	[1] 18-25 [2] 26-35 [3] 36-45	[4] 46-55 [5] 56-65 [6] 65+
(3) Medeni durum	[1] Evli [2] Bekâr [3] Boşanmış	[4] Eşi vefat etmiş [5] Diğer (...)
(4) Eğitim durumu	[1] Okuma-yazması yok	[3] Lise [5] Lisans
	[2] Tamamlanmamış orta okul	[4] Ön lisans [6] Lisansüstü
(5) Uyruk	[1] Gürcü	[3] Ermeni [5] Diğer (...)
	[2] Azerbaycanlı Türk	[4] Rus
(6) Hangi dini gruba mensupsunuz?	[1] Ortodoks Hristiyan	[5] Ermeni Apostolik Kilisesi
	[2] Katolik Hristiyan	[6] İslam
	[3] Protestan Hristiyan	[7] Ateist
	[4] Yahudi	[8] Diğer (...)
(7) Hanenizde toplam kaç kişi barınıyor?	[1] Bir [2] İki [3] Üç [4] Dört [5] Beş+	
(8) Hanenizden kaç kişi çalışmakta ve sabit (gelir) maaşı vardır?	[1] Hiçbiri [2] Bir [3] İki [4] Üç [5] Dört +	
(9) Siz çalışıyor musunuz?	[1] Evet [2] Hayır	
(10) Hangi sektörde çalışıyorsunuz?	[1] Sağlık sektörü	[2] Finans sektörü [3] Ulaşım sektörü
	[4] Eğitim sektörü	[5] Bilgi-iletişim teknolojileri [6] Hizmet sektörü
	[7] Turizm sektörü	[8] Ticaret sektörü [9] Tarım sektörü
	[10] İnşaat sektörü	[11] Sanayi sektörü [12] Emekli
	[13] Öğrenci	[14] Ev kadını [15] Diğer(...)

(Eğer cevabı „Ev kadını“, „Emekli“, „Öğrenci” ise lütfen **on ikinci** soruya geçiniz)

(11) Çalıştığınız yer hangi sektöre aittir?	[1] Özel sektör		[2] Kamu sektörü		
(12) Asıl gelir kaynağınız	[1] Maaş		[2] Bireysel emek faaliyetlerinden elde edilen gelir		
	[3] Emekli maaşı		[4] Kendi çiftliğinden elde edilen gelir		
	[5] Biriktirilmiş para		[6] Kendi işletmesinden elde edilen gelir		
	[7] Burs		[8] Diğer insanlardan yardım alıyor		
	[9] Sosyal yardım		[10] Yurt dışından gelen havaleler		
	[11] Diğer(...)				
(13) Hane geliri (Gürcü Lari)	[1]200-e kadar	[2] 200-400	[3] 401-600	[4] 601-800	
	[5]801-1000	[6] 1001-2000	[7] 2001-4000	[8] 5000+	
(14) Konut tipi	[1] Apartman dairesi		[2] Müstakil ev		[3] Site/ Rezidans
	[4] „Barak”		[5] Eski Tiflis tarzlı ortak avlulu evi		
	[6] Diğer (...)				
(15) Mülkiyet durumu	[1] Mülki sahibi	[2] Kiracı	[3] Aile Bireyleriyle	[4] Diğer(...)	
(Eğer cevabı kiracı değilse, on yedinci sorudan devam ediniz)					
(16) Aylık kira miktarı (Gürcü Lari)	[1] 0-300 GEL	[2] 301-600 GEL	[3] 601-900 GEL	[4]900+ GEL	

GÖÇ DENEYİMLERİ

(17) Bugüne kadar hep Tiflis'te mi yaşıyordunuz?		[1] Evet, doğduğumdan beri burada yaşıyorum			
		[2] Hayır, daha önce başka yerde otuyordum			
(Eğer cevabınız „Evetse” “Lütfen yirmi üçüncü sorudan devam ediniz)					
(18) Kaç yıldır Tiflis'te ikamet ediyorsunuz?		[1] 1 yıldan az	[2] 1-5 yıl arasında	[3] 6-15 yıl arasında	
		[4] 16-30 yıl arasında	[5] 31-45 yıl arasında	[6] 46 +	
(19) Göç ettiyseniz, hangi bölgeden/ülkeden geldiniz?	[1] Samegrelo-Zemo Svaneti	[2] Abkhazeti (Abazia)		[3] Mtsketa-Mtianeti	[4] Guria
	[5] Raça-Leçkhumi Kvemo Svaneti	[6] Samtskhe-Javakheti		[7] İmereti	[8] Şida kartli
	[9] Kvemo Kartli	[10] Kakheti	[11] Yurt Dışı ise yazınız(...)		[12] Adjara
(20) Tiflis'e göç etmenizdeki rol oynayan faktörler nelerdir?	[1] Ekonomik sorunlar	[2] Sağlık		[3] Eğitim	[4] İklim
	[5] Bireysel/kişisel gelişimi	[6] Evlilik		[7] Özgür olmak	[8] Savaş
	[9] Yaşam kalitesinin artırılması	[10] Görev		[11] Diğer(...)	
(21) Göç sonrasında herhangi bir sorun yaşadınız mı?		[1] Evet	[2] Hayır		
(Eğer cevabınız „Hayırsa” “Lütfen yirmi üçüncü sorudan devam ediniz)					
(22) Göç ettiğinizden sonra, yaşadığınız en büyük sorun neydi?		[1] Uyum sağlama		[2] İş bulma	[3] Barınma
		[4] Ekonomik sorunları		[5] İklim	[6] Sağlık sorunları
		[7] kentte oryantasyon sorunu		[8] Nüfus yoğunluğu	[9] Diğer (...)
(23) Kentte oturduğunuz yeri hangi kriterlerle seçtiniz?	[1] Sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerin olması		[2] Sağlık hizmetlerin olması		[3] İş yerime yakın olması
	[4] Akraba ya da hemşerilerimin burada olması		[5] Mahallenin ucuz olması		[6] Güvenli mahalle olması
	[7] Burada komşuluk ilişkilerin güçlü olması		[8] Hoşgörülü bir ortama sahip olması		[9] Gürültülü yer olmaması
	[10] Eğitim imkânların olması/ Okula yakın olması		[11] Mahallede mülküm olması		[12] Elit bir mahalle olması
	[13] Tarihi ve doğal güzelliklerin olması		[14] Sosyal çevremin burada oturması		[15] Diğer ...
(24) İmkânınız olsa başka yere göç eder misiniz?		[1] evet		[2] hayır	
(24) 1. “Evetse” nerede?					

OTURULAN MAHALLEDEN MEMNUNİYET

(25) Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz?	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
(25) 1. Oturduğum ev yaşam koşullarına uygundur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 2. Mahallemdeki evler yaşam koşullarına uygundur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 3. Mahallemdeki binaların yıkılma sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 4. Mahallem yeterli düzeyde altyapıya sahiptir.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 5. Mahallemdeki kaldırım ve yol kaplamaları çağdaş yaşam düzeyine uygundur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 6. Mahallemdeki su ve kanalizasyon sistemi düzgün çalışmaktadır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 7. Mahallemde su kirliliği sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 8. Mahallemde hava kirliliği sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 9. Mahallemde toprak kirliliği sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 10. Mahallemde temizlik sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 11. Mahallem yeterli kadar güvenilirdir.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 12. Mahallemde otopark sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 13. Mahallemde trafik sorunu yoktur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 14. Mahallemde yeteri kadar ulaşımın erişilebilirliği vardır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 15. Mahallemde yeteri kadar toplu taşıma aracı vardır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 16. Mahallemde yeteri kadar yeşil alan vardır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 17. Mahallemdeki rekreasyon alanlar (park, spor alanı, çocuk oyun alanı vs.) yeterlidir.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 18. Mahallem sosyal yaşantıma uygundur.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 19. Mahallem komşuluk ilişkileri iyidir.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 20. Mahallem engellilere uygun altyapıya sahiptir.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 21. Mahallemde yeteri kadar sağlık hizmeti bulunmaktadır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 22. Mahallemde yeteri kadar eğitim olanakları bulunmaktadır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(25) 23. Mahallemde yeteri kadar eğlence ve dinlenme mekânı vardır.	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]

(26) Aşağıdakilerden hangi rekreasyon alanı/alanları mahallenizde yer almaktadır?	[1] Park (Büyük ağaçlarla)	[2] Spor alanı	[3] Küçük park	[4] Piknik alanı	
	[5] Yeşil alanı (çimen, bulvar)	[6]Hiçbir şey	[7]Diğer.....		
(27) En sık kullandığınız ulaşım aracı nedir?	[1] Özel araba	[2] Taksi	[3] Metro		
	[4] Otobüs	[5] Dolmuş	[6] Bisiklet		
	[7] Diğer (...)				
(28) Tiflis'teki yoğun inşaat çalışmalarının kentsel gelişim üzerindeki etkisini nasıl değerlendireceksiniz?	Olumlu	Olumsuzdan daha olumlu	Kararsızım	Olumludan daha olumsuz	Olumsuz
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(29) Mahallenizde yasadışı inşaatlar yapılıyor mu?			[1] Evet	[2] Hayır	

(30) Size göre insanlar yasadışı inşaatlardan kaynaklanabilecek tehlikelerin farkındalar mı?	Tamamen farkındalar	Farkındalar	Kararsızım	Farkında değilim	Tamamen farkında değilim
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(31) Oturduğunuz mahalleden başka bir mahalleye yerleşmeyi düşünüyor musunuz?			[1] Evet		[2] Hayır
(32) Eğer cevabınız evetse lütfen, hangi mahalleye yerleşeceğinizi belirtiniz?	[1] Didube	[2] Nadzaladevi	[3] Vake	[4] Isani	
	[5] Krtsanisi	[6] Mtatsminda	[7] Gldani	[8] Saburtalo	
	[9] Samgori	[10] Çugureti	[11] Kentin dışında(.....)		
(33) Gitmek istediğiniz nedeni belirleyin	[1] İş yerime/okuluma yakındır	[2] Yeşil alanların daha fazladır		[3] Elit bir mahalle olması	
	[4] Daha iyi altyapısına sahiptir	[5] Hoşgörülü bir ortama sahip olması		[6] Gürültülü yer olmaması	
	[7] Daha Güvenilir bir yerdir	[8] Ulaşım erişilebilirlik		[9] Mahallenin ucuz olması	
	[10] Daha temiz olması	[11] Yeni inşaat edilmiş binalar olması		[12] Diğer(....)	

KENTLİLİK BİLİNCİ

(34) Aşağıdaki sorulara cevaplayınız		Evet	Hayır
(34)1	Oturduğum mahalleye ait hissediyorum	[1]	[2]
(34)2	Oturduğunuz mahallede oturanlar arasında sizin yakınınız oturuyor mu? (Akraba, arkadaş)	[1]	[2]
(34)3	Komşularla ilişkiniz var mı?	[1]	[2]
(34)4	Kutlamalarda komşularınızla beraber bir araya geliyor musunuz?	[1]	[2]
(34)5	Boş zamanlarınız kentte mi geçiriyorsunuz?	[1]	[2]
(34)6	Kentin tarih yerleri biliyor musunuz?	[1]	[2]
(34)7	Tarih yerlere ziyaret ediyor musunuz?	[1]	[2]
(34)8	Müze, sinema, tiyatro gibi yerlere gidiyor musunuz?	[1]	[2]
(34)9	Mahallenizi iyice tanıyor musunuz?	[1]	[2]
(34)10	Mahallede sorun varsa hemen çözülmesi için şikâyet ediyor musunuz?	[1]	[2]
(34)11	Mahalle sorunlarının çözmesinde katılıyor musunuz?	[1]	[2]

(35) Aşağıdaki ifadeler ne derece katılıyorsunuz?	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
(35) 1. Kentli, kentini sahiplenen ve koruyandır fikrine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(35) 2. Kentli, doğma büyüme kentli olandır ifadesine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(35) 3. Kentli, kent kültürüne sahip olandır ifadesine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]

(35) 4. Kentli, zengin ve sosyetik olandır ifadesine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(35) 5. Kentte yaşayan herkes kentlidir ifadesine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(345) 6. Kendini kentli hissedenden kentlidir ifadesine ne derece katılıyorsunuz?	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]
(36) Oturduğunuz mahallede kendinizi nasıl hissediyorsunuz?	[1]Mutlu	[2]Stresli	[3]Mutsuz	[4]Rahat	
	[5]Özgür	[6]Ekonomik	[7]Bölünmüş	[8]Huzur	
	[9]Güvenli	[10]Kısıtlı	[11]Güvensiz	[12]Sorunlu	
(37) Kendinizi kentli olarak görüyor musunuz?	[1] Evet		[2] Hayır		

KENT SORUNLARI

(38) Tiflis kenti deyince aklınıza ne geliyor?(Maksimum beş tane seçiniz)			
[1] Turizm	[2] İş ve Çalışma imkanları	[3] Gelişmekte olan bir kent	[4] Güvensizlik ve suç
[5] Güvenli	[6] Eğlence ve alışveriş	[7] Olumlu belediye hizmetleri	[8] Geçim sıkıntısı
[9] Modern kent	[10] Seçkin yaşam tarzı-kültürel seviye	[11] Olumsuz belediye hizmetleri	[12] Tanıdık komşular
[13] Kirliliği	[14] Hoşgörülü ve sakin bir ortam	[15] Altyapı ve çevre sorunları	[16] Göç-mülteci
[17] İşsizlik	[18] Memleket, yaşanan yer ve akrabalar	[19] Yaşamak istemeyen bir yer	[20] Diğer(...)
(39)Tiflis kentinin öncelikli sorunu nedir?(Maksimum bir tane seçiniz)			
[1] Trafik	[2] Alt yapı – kanalizasyon, asfalt ve kaldırım bakımı	[3] Kültürel faaliyetler	[4] Güvensizlik
[5] Toplu taşıma	[6] Çöp sorunu ve temizlik	[7] Eski binalar	[8] İşsizlik
[9] Yaya dolaşımı	[10] Gecekondu (barakebi-Gürcüce)	[11] Sürekli göç alması	[12]Kirliliği
[13] Otopark	[14] Donatı alanların yetersizliğini	[15] Konut sorunu	[16] Köhlenme sorunları
[17] Göç sorunları	[18] Eski asansörler	[19] Yasadışı inşaatlar	[20] Çocuk işçiliği
[21] Yanlış kent planlaması			
[22] Diğer (...)			
(40) Hangi semtte oturuyorsunuz ?		[1] Mtatsminda	[2] Nadzaladevi

Katılımınız için teşekkür ederim!

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Ani TARUGISHVILI
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Gürcistan, Lagodekhi III. Devlet Okulu
Lisans Diploması	Tiflis Devlet Üniversitesi, Sosyal ve Siyasal Fakültesi, Sosyoloji Bölümü (Beşeri Coğrafyası ikinci bölümü), Gürcistan, Tiflis, 2019
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Rusça, Türkçe, Gürcüce.